

FELSEFECİLER DERNEĞİ

**ALTERNATİF
FELSEFE DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMI**

GİRİŞ

1. Felsefe Nedir?

Sözcüğün kökeni bakımından "bilgelik sevgisi" (philo-sophia) anlamına gelen ve bilgisel bir etkinlik olan felsefenin "ne olduğu" sorusu, filozofların çağlar boyunca hep sordukları ve kendi düşünceleri çerçevesinde yanıt vermeye çalıştıkları bir sorudur. Örneğin Hegel'e bakılırsa "felsefe çağın düşüncede özetlenmesidir"; Wittgenstein'a göre felsefe "bir öğreti veya öğretiler bütünü değil, bir etkinliktir"; Jaspers ve Heidegger'e göre ise, "felsefe yapmak", "düşünmeyi yola sürmek, düşünmede yolda olmaktır". Felsefe kimi zaman bir "öğreti", kimi zaman bir "yaşam bilgeliği", kimi zaman da "bilimlerin kraliçesi" yani bütün bilimlerin ondan çıktığı "temel bir bilim" olarak görülmüştür. Felsefenin ne olduğuna yönelik çeşitli filozofların farklı yanıtlar ortaya koymaları, "felsefe nedir?" sorusunun da "bir felsefe sorusu" olmasından kaynaklanır. Öyleyse, "felsefenin kendisinin ne olduğunu" da soracak olan felsefi bilginin yapısını ortaya koyabilmek için, onun soru sorma biçimini göz önünde tutmak, filozofların ne türden sorular sorup, bunlara nasıl yanıtlar verdiklerine, yani onların "felsefe yapma" biçimlerine bakmak gerekmektedir.

Felsefe diğer bilgisel etkinliklerden, kendine özgü soru sorma biçimiyle ayrılabilir. Felsefe sorularının genel formülü şu şekilde ortaya konabilir: "...nedir?" Örneğin, "adalet nedir?", "özgürlük nedir?", "bilgi nedir?", "bilim nedir?", "felsefe nedir?" şeklinde sorulan sorular hep felsefe sorularıdır. Bu anlamda felsefe soruları "nelik" ve "anlam" sorularıdır. Filozoflar, konu edindikleri kavramların neliğini, ne olduğunu, bu kavramların anlamlarını sorarlar. Bunun en iyi örneği, Platon'un *Menon* diyalogunda bulunabilir: Bu diyalogda Menon'un "erdem öğretilir bir şey midir?" sorusuna, Sokrates'in yanıtı "erdem öğretilir bir şey olup olmadığını bilebilmek için, öncelikle 'erdem ne olduğu'nu bilmek gerekir" şeklinde olmuştur. Buradan da açıktır ki, filozof, diğer birçok şeyi işin içine katmadan önce, konu / nesne edindiği kavramın neliği, anlamı bakımından bir açıklığa, konu edinilenin felsefi bilgisine ulaşmalıdır.

Felsefe "... nedir?" türünden sorular sorarak, konu edindiği kavramın anlamını ortaya koymaya çalıştığına göre, burada şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Filozoflar kavramlarla iş görürler. *Varlık, varolan, bilgi, özgürlük, anlam, adalet, erdem, insan, insan hakları, devlet vs.* Bütün bunlar filozofların anlam bakımından aydınlatmaya çalıştıkları temel felsefe kavramlarıdır. Bilgisel

bir etkinlik olarak felsefenin üzerinde iş gördüğü kavramları sayı bakımından sınırlamak da olanaklı değildir. Her filozof, felsefenin tarihi boyunca üzerinde düşünülmüş kavramlara yenilerini ekler. Son dönem Fransız filozoflarından Deleuze'ün de dediği gibi, "filozoflar kavram(lar) yaratırlar". Filozoflar yarattıkları / konu edindikleri kavramların ne olduklarını sormaya başladıklarında, kendi düşünceleri de bir sorgulama yoluna girer. Felsefi düşünce, her ne kadar her zaman ortaya konmuş olan soruya uygun bir yanıt veremeyecek olsa da, ele alınan kavramla ilgili genel kabullerin, bilindik, dogmatik varsayımların, tek sözcükle ifade edersek, *sanıların* (doksa) ötesine geçerek sorgulamasını sürdürür. Bu nedenle felsefi düşünce, eleştirel, sorgulayıcı bir tutum içinde olmak durumundadır.

Sorgulayıcı, eleştirel bir tutum içinde düşünmeyi sürdüren filozof, ele aldığı kavrama ilişkin bütünsel bir kavrayış geliştirir. Bu nedenle felsefe, her ne kadar tek tek durumlardan, olgulardan hareket etse de, bunların ötesine geçerek "genel"i yakalamayı amaçlar. Örneğin, adaletin neliğini soru konusu edinen bir filozof, içinde yaşadığı toplumdaki kimi adaletsiz durumları göz önünde tutarak "adil olan" ile "adil olmayan"ın ne olduğunu söyleyebilmek için, "genel olarak" adaletin ne olduğunu ortaya koymaya çalışır. Böylesi bir bütünlüklü kavrayış, felsefe dışındaki diğer bilimsel etkinliklerde, örneğin tek tek bilimlerde sözkonusu olmayan bir kavrayıştır. Öyleyse bu türden bir kavrayış sağlamak felsefenin ayırıcı bir özelliğidir.

2. Felsefe Eğitiminin Önem ve İşlevi

Felsefe eğitiminin önemi, yukarıda felsefenin ne olduğuna dair yapılan açıklamaları göz önünde tutarsak, kendiliğinden açık hale gelecektir. Bilgisel bir etkinlik olarak felsefe, eğitimle aydınlanmış olan kişiye bütünlüklü bir bakış sağlar. Sorgulayıcı bir tutum içinde olmak, öğrenilmiş olanların sağlamlığı konusunda kendi düşüncelerine dayanarak karar vermenin en iyi yoludur. Bu anlamda, felsefe eğitimi yoluyla, kişi öğrendiği bilgileri bütünlüğe ulaştırır, kavramsallaştırabilir, Spinoza'nın dediği gibi "nedenlerin açık bilgisiyle" bu bilgileri derinleştirir ve bu nedenlerden hareketle sonuçlar çıkarabilir. Gerek eğitim sürecinde olsun gerekse kişinin kendi yaşam bütünlüğünde olsun, karşılaşılan ve kişiyi çoğu zaman bir kararsızlığa, çıkmaza sürükleyen sorunların bilgiye dayalı (yani dogmatik varsayımların, genel kabullerin

ötesinde, sağlam, açık bir bilgiye dayalı) çözümünde felsefe ve felsefe eğitimi ona yol gösterir.

Burada özelde felsefe eğitiminin, genelde de bir bütün olarak eğitimin (paideia) bir "yol", Platon'un *Devlet* diyalogunda göstermeye çalıştığı gibi, "kişinin bir kılavuzun öncülüğünde kendisinin yürüdüğü" bir yol olduğunu göz önünde tutmak gerekir. Bu yol konu edinilen şey bakımından sağlam bir bilgiye (episteme) ulaşma yolu olarak görülebilir. Eğitime ilişkin bu türden bir anlayışı sağlayan da yine felsefedir.

3. Liselerde Felsefe Eğitiminin İşlevi

Felsefenin lise eğitimi düzeyindeki öğrenciler için uygun olmadığını savunan bir sav vardır. Bu savın kaynağında felsefeye ilişkin bazı hatalı varsayımlar yatar: Felsefe yaşamdan kopuk, "soyut" kavramlarla uğraşır, bu alanda nesnel bir bilgi ortaya konamaz, felsefenin tarihinde hiçbir filozof, hiçbir konuda uzlaşmamıştır vs. Bu varsayımların kendilerini felsefi bilgiye dayanarak hemen çürütmek olanaklıdır. Örneğin felsefenin yaşamdan kopuk, soyut kavramlarla uğraştığı savının yanlışlığını göstermek için, Hegel'in yukarıda aktardığımız sözü yeterli olacaktır: "Felsefe çağın düşüncede özetlenmesidir". Herkes kendi çağının çocuğudur ve felsefe bu içinde yaşanan çağı dile getirir. Yani felsefe hep yaşamdan, realiteden beslenir; kişinin kendi yaşam bütünlüğünde karşılaştığı kimi sorulara ilişkin sistemli bir biçimde yanıtlar verebilmesi için gerekli olan kavramsal açıklığı sağlayacak olan da yine felsefedir. Bu nedenle yalnızca lise düzeyinde değil, kişinin yaşamındaki her evrede felsefe eğitiminin gerekliliği vardır.

Lise düzeyindeki felsefe eğitimi, öğrencinin hem kendisini hem içinde yaşadığı toplumu ve çağı tarihsel ve eleştirel bir bakışla değerlendirmesini, belirli tek tek durumlara ilişkin eleştirel ve sorgulayıcı bir tutumla bütünsel bir bakış geliştirebilmesini, başka bilgi alanlarından edindiği bilgileri sistemli bir biçimde organize etmesini sağlar. Bu yönleriyle felsefe eğitimi, bir yandan, bütünüyle kavramsal düzeyde bilgilerin üretildiği üniversite eğitimi için bir hazırlık olacak, öte yandan üniversite eğitimi almayacak olan öğrencilerin, kendi mesleki gelişimlerinde içinde bulundukları gerçekliği anlayıp değerlendirmelerini sağlayacaktır.

PROGRAMIN YAKLAŞIMI

Bu Felsefe Dersi Öğretim Programı, temel yaklaşım olarak, kendine özgü kavramları, sorunları ve yöntemleri olan felsefi düşünüşle öğrencinin tanışmasını, bu düşünme tarzıyla günlük yaşam deneyimleri üzerinde düşünmesini ve yaşamını felsefi açıdan anlamlandırmasını amaçlamaktadır.

Bu amaca ulaşabilmek için program aşağıdaki özellikler dikkate alınarak hazırlanmıştır:

1. Program, öğrencilerin önceki bilgilerini, deneyimlerini ve aralarındaki bireysel farklılıkları dikkate almıştır. Öğrencilerin yeni öğrenilecek konuları anlayabilmesi, ancak onları önceden öğrendiği kavramlarla ve önermelerle ilişkilendirmesiyle mümkündür. Öğrencilerin deneyimlerini ve bireysel farklılıklarını kullanabilmeleri için, kendi yaşantılarıyla doğrudan ilişkilendirebilecekleri konuların ve örneklerin seçilmesine özen gösterilmiştir.
2. Her konu alanının kendine özgü kavramları, terimleri, sorunları, yöntemleri, ölçütleri, ürünleri vb. vardır. Bu öğretim programında öncelikle felsefi sorunların ve bu sorunlarla tanımlanan felsefe dallarının dengeli bir biçimde temsil edilmesine özen gösterilmiştir. Milli Eğitim Temel Kanunu'nun (madde 28) öngördüğü gibi, liselerin "asgari ortak bir genel kültür vermek" görevi de bunu gerektirmektedir.
3. Kalıcı ve anlamlı öğrenmenin, öğrencinin daha çok kendi zihinsel çabasının ürünü olduğu gerçeğinden hareketle, öğrenme-öğretme sürecinde öğrencinin etkin olmasını sağlayan öğretim ve değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır.
4. Öğrenciyi felsefe hakkında bilgilendirmekle birlikte, bizzat öğrencinin felsefi düşünebilmesi ve felsefi etkinliklerde bulunacak beceriler kazanması amaçlanmıştır.
5. Ders kazanımlarının yazılmasında yukarıdaki ana amaçlar ve öğrencinin düzeyi (yaşantı ve bilgileri) göz önünde bulundurulmuştur.
6. Felsefe öğretiminin iki temel yaklaşımı olan problem yaklaşımı ve tarihsel yaklaşımdan ağırlıklı olarak problem yaklaşımı benimsenmiştir. Problem yaklaşımı öğrenciyi sorunun içine çekme bakımından üstünlüğü olması nedeniyle tercih edilmiştir. Ancak bu, tarihsel yaklaşımın dışlanması

anlamına gelmemektedir. Problemlere filozofların verdiği yanıtlar kategorilendirilerek (örneğin rasyonalizm, empirizm gibi) gerektiğinde kategorilerin ve her bir kategori içinde yer alan görüşlerin tarihsel sıra ile verilmesine özen gösterilmiştir.

7. Öğretim sürecinde öğrencinin daha etkin olabilmesi için programda karikatür, gazete haberi, filmler, sanat eserleri, felsefi metinler vb. materyallerden yararlanılmıştır. Öğrencilerin istenen kazanımlara ulaşması için bu materyaller tartışma, beyin fırtınası, soru-cevap, görüş geliştirme, drama vb. öğretim yöntem ve teknikleriyle ilişkilendirilerek kullanılmıştır. Bu yolla öğrencilerde yorumlama, analitik düşünme, değerlendirme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, çıkarımda bulunma, yaratıcı düşünme gibi zihinsel süreçlerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.
8. Programda anlamlı ve kalıcı öğrenme için öğrencinin zihinsel çabasının önemi kabul edilmiştir. Bu doğrultuda öğrenciyi etkin kılacak öğrenme etkinlikleri önerilmiştir. Fakat bu öğretmenin edilgin olması anlamına gelmemektedir. Öğretmenden anlaşılmayan noktaları açıklama, öğrenci çalışmalarını planlama ve yönlendirme, uygun öğrenme ortamları hazırlama, gerektiği yerlerde ipuçları sağlama ve öğrencilerin hatalarını düzeltme, sınıfta öğrencilerin birbirlerinden öğrenebileceği ve birbirlerinin görüşlerini eleştirebileceği demokratik bir ortam hazırlama rolü beklenmektedir.

FELSEFE DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Felsefe Dersi Öğretim Programının kendisinden beklenen başarıyı gösterip göstermediği, öğrencilerin programda yer alan temel bilgi, beceri ve tutumları kazanmalarına bağlıdır. Bu konuda bilgi veren ve yol gösteren en önemli araç ölçme ve değerlendirme uygulamalarıdır. İyi bir ölçme ve değerlendirmenin, öğretim sürecine sağlayacağı katkılardan bazıları şunlardır:

- Öğrencilerin neleri öğrendiklerini ve öğrendiklerini yeni durumlarda ne kadar kullanabildiklerini gösterir.
- Öğrencilerin ilgili derse ilişkin gelişim düzeylerini gösterir.
- Öğrencilerin dersle ilgili güçlü ve zayıf yönleri hakkında bilgi verir.
- Öğretim sürecini izlemeye, planlamaya, geliştirmeye yardımcı olur.
- Öğretim yöntem ve tekniklerinin gözden geçirilmesine katkı sağlar.

Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan ölçme ve değerlendirme anlayışı, öğrencilerin dersten elde ettikleri temel bilgileri, olabildiğince yeni durumlarda (felsefi metinler, gazete haberleri, sanat eserleri gibi) kullanmalarını amaçlamaktadır. Bunun için program, bilgilere odaklanmaktan çok öğrencilere gerçek yaşam durumlarında katkı sağlayacak temel becerilere odaklanmıştır.

Felsefe Dersi Öğretim Programında verilen etkinliklerin dayandığı beceriler, öğrenci başarısındaki gelişimin daha rahat izlenebilmesi açısından belli bir bilişsel aşamalı sınıflamaya (taksonomi) dayandırılmıştır. Bunun için programda, Benjamin Bloom'un öğrencileri tarafından 2001 yılında yeniden gözden geçirilen sınıflaması kullanılmıştır. Programda bu sınıflamanın kullanılmasının nedeni, hem Milli Eğitim Bakanlığı tarafından benimsenen yeni program anlayışına uygun olması hem de öğretmenler tarafından daha yaygın olarak biliniyor olmasıdır.

Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan değerlendirme anlayışı, öğrenme sürecinin izlenmesine de önem vermektedir. Bu amaçla öncelikle etkinliklerde verilen kazanımlardaki temel beceriler saptanmıştır. Daha sonra öğrencilerin bu temel becerileri kullanabilecekleri materyaller (felsefi metinler, gazete ve dergi haberleri, performans görevleri, proje, yazılı anlatım çalışmaları gibi) hazırlanmıştır. Materyallerin özelliğine bağlı olarak öğrenci çalışmalarının değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarı (rubric) ve öz ya da akran değerlendirme formu kullanılmıştır. Dereceli puanlama anahtarları sayesinde, öğrencilerin belirlenen temel becerilerdeki başarısının yani hem güçlü hem de geliştirilmesi gereken yönlerinin saptanması amaçlanmıştır. Öz ve akran değerlendirme formları sayesinde ise öğrencilere, yaptıkları çalışmada hem kendilerini hem de arkadaşlarını değerlendirme fırsatı yaratılmıştır.

Felsefe Dersi Öğretim Programında, öğrencilerin felsefi metinlerle düşündürülmesi önemli görülmüştür. Bu nedenle öğrencilerin metinleri anlamasını ve üst düzey zihinsel becerilerle ilişkilendirerek kullanmasını sağlayıcı bir yaklaşım bu programın temel anlayışını oluşturmuştur. Bunun için okuma metinlerinin çözümlenmesinde kullanılan süreçler incelenmiş, bu amaç için Uluslararası Eğitim Başarısını Değerlendirme Kuruluşu (International Association for The Evaluation of Educational Achievement -IEA-) tarafından yapılan Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi (The Project of International Reading Language Skills -PIRLS-), PIRLS (2003)'te kullanılan aşamalı sınıflama (taksonomi) benimsenmiştir. Bu sınıflamanın yapısı bozulmadan felsefi metinlere uygun duruma getirilmiş ve soru yazımı için kullanılmıştır.

DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
ÖRNEĞİ

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda neredeyse hiç / doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda bir kaç / doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda pek çok / doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterince karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterli karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Parçalar Arasında İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterince ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterli ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Öğretmen Görüşü:					

ÖZDEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ

Öğrencinin

Adı Soyadı :

Numarası :

Sınıfı :

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda verilen ifadeler, hazırladığınız görev konusunda kendi duygu ve düşüncelerinizi fark etmeniz için hazırlanmıştır. İlgili ifadeler size uygun değilse "Hayır"ı, biraz uygunsa "Biraz"ı çok uygunsa "Evet"i çarpı (X) ile işaretleyiniz. Tüm ifadeleri işaretlemeyi unutmayınız.

İFADELER	Dereceler		
	Hayır	Biraz	Evet
1. Çalışmayı yapmadan önce ön hazırlık yaptım.			
2. Çalışma boyunca ilgili ve istekliydim.			
3. Derste öğrendiğim bilgilerin tümünü kullanabildim.			
4. Felsefi bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayırdettim.			
5. Değişime açık olan bilgi türlerinin hangileri olduğunu öğrendim.			
6. Bilgi türlerinin farklı ihtiyaçları karşıladığını öğrendim.			
7. Bilgi türlerinin farklı yollarla elde edildiğini öğrendim.			
8. Bilgi türlerinin farklı kesinlik dereceleri olduğunu öğrendim.			

Açıklama: Aşağıdaki soruları, çalışmayla ilgili görüşlerinizi dikkate alarak yanıtlayınız.

1. Çalışma sırasında şu bilgileri öğrendim:

.....
.....
.....

2. Çalışmam sırasında şu noktalarda zorlandım:

.....
.....
.....

3. Çalışmayı yeniden yapacak olsaydım şunlara dikkat ederdim:

.....
.....
.....

ÖĞRETMEN GÖRÜŞÜ:

AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ

Bu çalışma arkadaşım.....tarafından yapılmış

Değerlendireceğim çalışmanın adı:.....

Değerlendirme Tarihi :/...../.....

Bu Çalışmanın En İyi Yanı;

.....

.....

.....

.....

Bu çalışma hakkında beğendiğim üç şey ;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bu çalışmada geliştirilmesi gerektiğini düşündüğüm üç yön;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

GRUP DEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ A

Bu çalışma ile değerlendireceğim grubun adı.....

Değerlendireceğim çalışmanın adı:.....

Değerlendirme Tarihi:..../...../.....

Sevgili Öğrenciler,

Yaptığınız grup çalışmasını aşağıda verilen altı ölçütü dikkate alarak değerlendiriniz.

Çalışma sırasındaki grup davranışınızda;

fazlaca eksik varsa "Hiçbir Zaman"ı,

biraz eksik varsa "Ara Sıra"yı,

Genel olarak tamamsa "Çoğu Zaman",

Eksiksizse "Her Zaman"ı çarpı (X) ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Hiç Bir Zaman	Ara sıra	Çoğu Zaman	Her Zaman	Görüşler
Yardımlaşma Grup üyeleri birbirleriyle araç-gereç bakımından yardımlaştı					
Dinleme Grup üyeleri çalışırken birbirlerinin görüşlerini dikkatle Dinledi					
Katılım Gruptaki her öğrenci projeye aktif katıldı					
Sorgulama Grup üyeleri projenin her aşamasında birbirleriyle görüş alışverişi yaptı					
Saygı Grup üyeleri çalışırken birbirlerine saygılı davrandı					
Paylaşma Grup üyeleri bulduğu sonuçları birbirleriyle paylaştı					

Öğretmen Yorumu:

GRUP DEĞERLENDİRME FORMU ÖRNEĞİ B

Sevgili Öğrenciler,

Bu formun amacı, grup arkadaşlarınızla yaptığınız çalışmaların daha etkili ve nitelikli olması için size uygulamalarınız hakkında bir geribildirim sağlamaktır Kendinizi ve grup arkadaşlarınızı aşağıda belirtilen başarı ölçütlerini dikkate alarak 1-5 arası düzeyde değerlendiriniz.

Kendinizi ve grup arkadaşlarınızı ilgili başarı ölçütü açısından

Çok az başarılı buluyorsanız **1'i**
Biraz başarılı buluyorsanız **2'yi**
Orta düzeyde başarılı buluyorsanız **3'ü**
Çoğunlukla başarılı buluyorsanız **4'ü**
Tamamen başarılı buluyorsanız **5'i**
işaretleyiniz

Başarı Ölçütleri	Grup üyelerini isimleri (Sen de dahil)				
	Pelin	Deniz	Mert	Filiz	Sema
Proje Çalışması	1 O	1 O	1 O	1 O	1 O
	2 O	2 O	2 O	2 O	2 O
Kendi üzerine düşen görevi zamanında başarıyla yaptı. Takımın genel olarak öğrenimini destekledi.	3 O	3 O	3 O	3 O	3 O
	4 O	4 O	4 O	4 O	4 O
	5 O	5 O	5 O	5 O	5 O
İsteklilik ve Çaba	1 O	1 O	1 O	1 O	1 O
Çalışma toplantılarına hazırlıklı ve zamanında geldi.	2 O	2 O	2 O	2 O	2 O
Görevler için gönüllü oldu ve kendi görevi dışındaki çalışmalar için de yapıcı öneriler sundu.	3 O	3 O	3 O	3 O	3 O
	4 O	4 O	4 O	4 O	4 O
	5 O	5 O	5 O	5 O	5 O
Takım Davranışı	1 O	1 O	1 O	1 O	1 O
Takım arkadaşlarına saygı duyuyor. Yeni görüş ve fikirlere olumlu katkılarda bulunuyor. Diğer takım arkadaşlarını küçük düşürecek ve geri plana itecek davranışlarda bulunmuyor.	2 O	2 O	2 O	2 O	2 O
	3 O	3 O	3 O	3 O	3 O
	4 O	4 O	4 O	4 O	4 O
	5 O	5 O	5 O	5 O	5 O
İletişim ve sorunların çözümü	1 O	1 O	1 O	1 O	1 O
Grupla birlikte karar veriyor. Sorunları çözmek için doğru yöntemleri seçiyor. Takımla iyi iletişim kuruyor. Takımın sorunlarını gecikmeden gündeme getiriyor.	2 O	2 O	2 O	2 O	2 O
	3 O	3 O	3 O	3 O	3 O
	4 O	4 O	4 O	4 O	4 O
	5 O	5 O	5 O	5 O	5 O

Öğrenci Yorumları:

**YAZILI ANLATIM ÇALIŞMASI
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI**

Ölçütler	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Konu Başlığı	Başlık yoktur veya konuyla tamamen ilgisizdir	Başlık verilen konuyla biraz ilgilidir ve yeterince ilgi çekici değildir.	Başlık verilen konuyla oldukça ilgilidir ve ilgi çekicidir.	Başlık verilen konuyla tam olarak ilgilidir ve ilgi çekicidir.	
Konunun İçeriği	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla ilişkili değildir ve birbirini desteklememektedir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Anlatım Bütünlüğü	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belli değildir ve bölümlerle olan bağlantıları yoktur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tam değildir ve bölümler bağlantılar yeteri kadar kurulmamıştır.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle oldukça uyumludur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle tam olarak uyumludur.	
Anlaşılır Olma	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmamıştır.	Anlatımda biraz akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda oldukça akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	
İlgi Çekicilik	Anlatım tek düze, yalın ve basittir.	Anlatım biraz ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım oldukça ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	
Öğretmen Görüşü:					

SUNU DEĞERLENDİRMESİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin

Adı Soyadı :
Numarası :
Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

Aslanoğlu, A. E. ve Kutlu, Ö. (2003-Ocak). Öğretimde sunu becerilerinin değerlendirilmesinde dereceli puanlama anahtarı (rubric) kullanılmasına ilişkin bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36 (1-2), 25-36.

BENJAMİN BLOOM TAKSONOMİSİNİN YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ HALİ

HATIRLAMA : Uzun süreli bellekten ilgili bilgileri hatırlama. (Kavramları, terimleri, kuramları, kuramcıları, özellikleri, ilkeleri, yöntemleri, ölçütleri vb. hatırlama)

Tanıma
Anımsama

ANLAMA : Sözlü, yazılı, grafik iletişimi içeren öğelerden anlam çıkarma.

Yorumlama
Örnek Verme
Sınıflama
Özetleme
Sonuç çıkarma
Karşılaştırma
Açıklama

UYGULAMA: Bir yöntemi, edinilen bilgileri verilen bir durumda kullanma.

Yapma
Problemi Anlama
Problemi Tanımlama
Problemin Çözümü İçin Veri Toplama

Tamamlama
Verileri Çözümleme
Çözüm ortaya koyma (Temellendirme/Gerekçelendirme)

ANALİZ ETME: Materyali bileşenlerine ayırma ve parçaların birbiriyle ve materyalin genel yapısı ya da amacı ile nasıl bir ilişkisi olduğunu belirleme.

Bir bütünü anlamlı parçalara ayırma (ayırma etme)

Parçalar arasında ilişki kurma (organize etme)

İlişkilerin dayandığı ilkeleri bulma (ilişkilendirme/dayandırma)

DEĞERLENDİRME: Ölçüt ve standartlara dayalı olarak karar verme.

Kontrol Etme (*Görüş geliştirme*)*

Eleştirme (*Kanıtlar Sunma, Çıkarım Yapma*)*

SENTEZ YAPMA (YARATMA): Özgün bir ürün oluşturmak ya da tutarlı bir bütün oluşturmak için parçaları bir araya getirme.

Oluşturma

Planlama

Üretme

Felsefe Dersi Öğretim Programında yer alan temel becerilerin ve bu becerilere dayalı etkinliklerin hazırlanmasında aşağıdaki sınıflama kullanılmıştır:

Anderson, L. W. (Ed.), Krathwohl, D. R. (Ed.), Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J. ve Wittrock, M. C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives* (Complete edition). New York: Longman.

- *Parantez içindeki kavramlar programı geliştiren yazarlar tarafından eklenmiştir.*

FELSEFİ METİNLERLE İLGİLİ BİLİŞSEL SÜREÇLER

Hatırlama

Bu düzeyde yer alan sorular verilen felsefi metne bağlıdır. Sorular neredeyse hiç yorumlama gerektirmez. Anlam genellikle metinde açıkça vardır. Açıkça ifade edilmemiş olsa bile anlam açıktır.

Bu kapsamda yer alan sorular; metinde geçen amacın tanımlanmasıyla, metindeki belirli düşüncelerin aranmasıyla, metinde geçen iki ya da daha fazla bilginin ilişkilendirilmesiyle, metindeki genellemelerin belirlenmesiyle vb. süreçlerle ilgilidir.

Anlama

Bu düzeyde yer alan soruların cevaplanması daha kapsamlı ve ayrıntılı bir anlama düzeyini gerektirir.

Bu kapsamda yer alan sorular; metinden ulaşılabilecek yargıların çıkarılmasıyla, metinde egemen olan düşüncelerin tanımlanmasıyla, metindeki görüşlere farklı seçeneklerin önerilmesiyle, metinde dile getirilen görüşlerin olası sonuçlarının tahmin edilmesiyle, metinde amaçlanan sonuca ulaşmak için yapılması gerekenlerin belirlenmesiyle vb. süreçlerle ilgilidir.

Uygulama - Analiz

Bu düzeyde yer alan sorular öğrencinin, felsefi metinde geçen olayla, metinde dile getirilen düşünceyle kendi bilgilerini ve deneyimlerini ilişkilendirerek kullanmayı gerektirir.

Öğrenci metinde anlatılanlarla günlük yaşamdaki olaylar arasında ilişki kurar, karşı çıkar ya da kabul eder. Öğrenci metinde geçen düşünceleri çözümleyip, birleştirip, yorumlarken kendi bilgilerinden ve deneyimlerinden yararlanır.

Bu kapsamda yer alan sorular; metinde geçen olaylara gündelik gözlemlerden örneklerin verilmesiyle, metinde geçen olaylardan kişisel olarak nasıl etkilendiğinin ortaya konmasıyla, metindeki karakterlerle ortak ve farklı yönlerin ilişkilendirilmesiyle, metindeki olayların hangi konulardaki bilgilerini, nasıl değiştirdiğini dile getiren görüşlerin sunulmasıyla vb. süreçlerle ilgilidir.

Yukarıda açıklanan özellikleri nedeniyle bu düzeydeki sorulara verilen yanıtların, çoğu zaman öğrenciden öğrenciye farklılık göstermesi kaçınılmazdır.

Değerlendirme

Bu süreçte, öğrenciden metne dışarıdan bakan bir duruş içinde olması beklenir. Bu süreçte öğrenci nesnel davranır, kendini metinden bağımsız tutar ve onu değerlendirir.

Bu kapsamda; metinde anlatılan olayların gerçekte olma olasılığının değerlendirilmesi, metindeki bilginin doğruluğunun yargılanması, yazarın metinde kullandığı dilin eleştirilmesi, yazıya katkı getirecek eklemelerin yapılması vb. süreçler yer alır. Bu düzeyde öğrencinin görüşlerini gerekçelendirmesi ve ölçütlerden yararlanması önemlidir.

Felsefi metinlere dayalı soruların hazırlanmasında kullanılacak sınıflama, aşağıdaki kaynaktan yararlanılarak Benjamin Bloom'un yeni taksonomine göre uyarlanmıştır:

PIRLS (2003). *PIRLS international report*. US: International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA).

Felsefi metin oluşturma çalışmalarının değerlendirilmesinde Türkiye Felsefe Olimpiyatları Değerlendirme Ölçütleri dikkate alınmıştır:

Türkiye Felsefe Olimpiyatları Değerlendirme Ölçütleri

- Felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında bilgi
- Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma
- Özgün fikir ya da fikirler ileri sürme
- İleri sürülen tezleri destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme
- Önergeleri arasında mantıksal tutarlılık

1.ÜNİTE: FELSEFEYE GİRİŞ

1. Felsefi Düşünüşün Ortaya Çıkışı

- a) Mitos'dan Logos'a
- b) Felsefenin Neliği

2. Felsefi Düşünüşün Niteliği

- a) Nelik Soruşturması
- b) Kavramsal Ayrımlar Yapma
- c) Temellendirme

3. Felsefi Sorunlar ve Sorular

- a) Felsefi Sorunların ve Soruların Niteliği ve Yapısı
- b) Felsefenin Alanları
- c) Felsefi Sorunların ve Soruların Dünyayla Bağı

2. ÜNİTE: BİLGİ FELSEFESİ

- 1. Bilgi Felsefesinin Konusu
- 2. Bilgi Felsefesinin Temel Kavramları
- 3. Bilgi Felsefesinin Temel Sorunları

- a) Bilginin Olanağı Sorunu
- b) Bilginin Kaynağı Sorunu

- I. Akılcılık (Rasyonalizm)
- II. Duyumcu-Deneycilik (Empirizm)
- III. Eleştiricilik (Kritisizm)
- IV. Sezgicilik (Entüisyonizm)

- c) Bilginin Sınırları Sorunu
- d) Doğruluk Sorunu

3. ÜNİTE: ONTOLOJİ (VARLIK FELSEFESİ)

1. Ontolojinin Gerekliliği ve Konusu
2. Ontolojinin Temel Kavramları
3. Ontolojinin Temel Sorunları

- a) Varlığın Neliği Sorunu
- b) Varlık (Var olma) Tarzları
- c) Varlığın Mahiyeti Sorunu

- I. İdealizm
- II. Materyalizm

- d) Öz-Görünüş Sorunu
- e) Değişim ve Oluş Sorunu

4. ÜNİTE: ETİK - AHLAK FELSEFESİ

1. Bir Disiplin Olarak Etik
2. Etik ve Ahlak Ayırımı
3. Etiğin Temel Kavramları
4. Etiğin Temel Sorunları

- a) İyi ve Kötü Sorunu
- b) Erdem Sorunu
- c) Değer ve Değerler Sorunu
- d) Özgürlük - Zorunluluk Sorunu

5. Temel Etik Yaklaşımlar
- a) Normatif Etik
- b) Betimleyici Etik
- c) Metaetik

6. Etikte Temel Yaklaşımlar
- a) Mutluluk Etiği
- b) Ödev Etiği
- c) Değerler Etiği
- d) Sorumluluk Etiği

5. ÜNİTE: SİYASET FELSEFESİ

1. Siyaset Felsefesinin Konusu
2. Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları
3. Siyaset Felsefesinin Temel Sorunları
 - a) Devlet ve Meşruiyet Sorunu
 - b) Güç, İktidar ve Egemenlik Sorunu
 - c) Yasa , Hukuk ve Adalet Sorunu
 - d) Yurttaş - Birey Ayrımı Ve Özgürlük Sorunu
4. Devlet ve Yönetim Biçimleri
5. Ütopyalar
6. Günümüz Siyasal Sorunları ve Felsefe

6. ÜNİTE :ESTETİK - SANAT FELSEFESİ

1. Estetiğin Konusu
2. Estetiğin Temel Kavramları
3. Estetiğin Temel Sorunları
 - a) Sanatın Neliği Sorunu
 - b) Sanat Eserinin İşlevi Sorunu
 - c) Estetik Yargılar Sorunu
 - d) Güzellik Sorunu
4. Estetik Kuramlar
 - a) Platon
 - b) Aristoteles
 - c) Kant
 - d) Croce
 - e) Gadamer

7. ÜNİTE: BİLİM FELSEFESİ

1. Bilim Felsefesinin Konusu

1. Bilim Felsefesinin Temel Kavramları
2. Bilim Felsefesinin Temel Sorunları

- a) Bilimin Neliği Sorunu
- b) Bilimde Yöntem Sorunu
- c) Bilimde Kesinlik Sorunu
- d) Bilimin Değeri Sorunu

4. Bilim - Felsefe ilişkisi

8. ÜNİTE: DİN FELSEFESİ

1. Din Felsefesinin Konusu

2. Din Felsefesinin Temel Kavramları
3. Din Felsefesinin Temel Sorunları

- a) Dinin neliği ve kaynağı Sorunu
- b) Tanrı Kavramına İlişkin Sorunlar

I. Tanrının Varlığı Lehindeki Kanıtlar

- Teleolojik Kanıt
- İlk Neden Kanıtı
- Ontolojik Kanıt

II. Ateizm ve Tanrının Varlığına İlişkin Kanıtlara Yönelik Eleştiriler

- Kötülük ve Acı Sorunu
- Ahlaki Gerekçeler Kanıtı

III. Tanrının Varlığının ya da Yokluğunun Bilinemeyeceği Görüşü

- Agnostisizm (Bilinemezcilik)

c) Kader ve Özgürlük

1.ÜNİTE : FELSEFEYE GİRİŞ

1. Felsefi Düşünüşün Ortaya Çıkışı

a) **Mitos'dan Logos'a:** Mitostan logosa geçiş, felsefi düşünmenin mitik açıklamadan farkı ortaya konularak açıklanacaktır. Böylece mitoloji ile felsefe ayırımı yapılacaktır.

b) **Felsefenin Neliği:** Bir disiplin olarak felsefenin ne olduğu, felsefeyi felsefe yapan ayırıcı özellikleri dikkate alınarak anlatılacaktır.

2. **Felsefi Düşünüşün Niteliği:** Bu bölümde genel olarak felsefi etkinliğin nasıl bir etkinlik olduğu, felsefi düşünmenin, diğer düşünme biçimlerinden farkı ortaya konarak belirlenecektir.

a) **Nelik Soruşturması:** Felsefenin temel özelliği olan *nelik* soruşturmasının yapısı ele alınacaktır. Başka bir deyişle, felsefenin "...nedir?" tarzında sorulara cevap arayan bir etkinlik olduğu anlatılacaktır.

b) **Kavramsal Ayırmalar Yapma:** Felsefenin "nelik" araştırması yapması, onun kavramsal ayırmalar yaptığına işaret eder. Bir şeyin ne olduğunu araştırmak, aynı zamanda onun ne olmadığını göstermek demek olduğundan, her felsefi etkinliğin kavramlar arasında ayırım yapan bir etkinlik olduğu gösterilecektir.

c) **Temellendirme:** Kavramsal ayırım yapmak; yani bir kavramın ne olduğu ve ne olmadığını araştırmak, bu ayırımın kaynağını göstermeyi gerektirir. Burada felsefenin yaptığı kavramsal ayırımların mantıksal gerekçelerini vermek zorunda olan bir disiplin olduğu ele alınacaktır.

3. Felsefi Sorunların ve Soruları:

a) **Felsefi Sorunların ve Soruların Niteliği ve Yapısı:** Her bilgi disiplini, belirli sorunlara çözüm arayan bir etkinlik olduğuna göre, her birinin kendine özgü sorunları vardır. Buna göre felsefe her türden sorunu değil, kendine özgü sorunları ele alır. Dolayısıyla soruları da bu sorunlara uygun olmak zorundadır. Bu bölümde felsefenin sorun ve sorularının ayırıcı özellikleri ele alınacaktır; yani felsefi sorunların ne türden olduğu, nelerle ilgili olduğu araştırılacaktır. Felsefi sorunların olgusal değil, öz sorunları olduğu, anlatılacak ve felsefi soruların, sorunlarla bağlantılı olarak, öze yönelik sorular olduğu ortaya konulacaktır.

b) Felsefenin Alanları: Felsefenin temel uğraş alanları olan bilgi, varlık ve değer alanlarına yönelik temel disiplinlerin bilgi felsefesi (epistemoloji), varlık felsefesi (ontoloji) ve aksiyoloji (etik ve estetik) olduğu, bilim, siyaset, din, dil, hukuk, insan, toplum, kültür vb. alanlarına yönelik felsefi çalışmaların bilim felsefesi, siyaset felsefesi, din felsefesi, dil felsefesi, hukuk felsefesi, insan felsefesi, toplum felsefesi, kültür felsefesi vb. adı altında yürütüldüğü vurgulanacaktır. Tüm felsefi disiplinlerin temel sorunları ve soruları belirtilecektir.

c) Felsefenin Sorun ve Sorularının Dünya ile Bağı: Bu kısımda felsefi sorun ile soruların, yaşam sorunları ve soruları olduğu ele alınarak, felsefenin, dünya, insan ve insan yaşamıyla ilgili olduğu anlatılacaktır.

2.ÜNİTE : EPİSTEMOLOJİ (BİLGİ FELSEFESİ)

1. **Bilgi Felsefesinin Konusu:** Bilgi, bilgi felsefesinin konusunu oluşturur. Felsefenin bir disiplini olarak bilgi felsefesi (epistemoloji), kendi alanlarında sürekli olarak bilgi ortaya koyan bilimlerden farklı olarak "bilgi nedir?" sorusunu sorar.

Bu soruya yanıt verebilmek için bilgi felsefesi öncelikle, bilgi ortaya koyma sürecinde *bilen* ve *bilinen* yönleri birbirinden ayırır ve ayrımı yapılmış bu iki yönün ilişkisini, bağlantısını ortaya koyar. Bilgi felsefesinde bilen yön, bilgiyi ortaya koyan *özneyi* (süje), bilinen yön ise hakkında bilgi ortaya konanı, yani bilginin *nesnesini* (obje) gösterir. Öyleyse bilgi felsefesinin konusunu oluşturan bilgi, bilen ve bilinen olarak iki öğeye, bunların arasındaki bağa dayanır.

Bilgi özne (süje) ile nesne (obje) arasındaki bağa dayandığına göre, bu iki yönün varlık yapıları da ortaya konmalıdır. Her bilgi bir şeyin, bilmek için yönelinen, bilgi konusu yapılan bir *varolanın* bilgisidir. Bilmek için yönelinen bu varolana bilgi felsefesinde bilginin nesnesi (objesi) denir. Bilginin nesnesi olan bu varolan gerçeklikte (realitede) bulunan duyulur, somut bir varolan olabileceği gibi, gerçeklikte, duyulur bir tarzda bulunmayan ideel varolanlar da (örneğin tasarımlar, imgeler, düşünceler vb.) olabilir. Bilgideki özne (süje) yönü ise, bilmek için kendi nesnesine yönelen, bir bilgi ortaya koymak için varolanlarla ilişkiye geçen insanı gösterir. Buna göre, bilgi insanın varlıkla kurduğu bir bağa dayanır ve bu nedenle insanın üretici bir etkinliğidir.

Bilgi felsefesinin konusunu oluşturan ikinci temel ayrım ise "bilgi" (episteme) ile "sanı" (doks) arasında yapılan ayrımdır. Bilgi sanıdan kendi nesnesi bakımından ayrılır.

Bu temel ayrım yanında başka ayrımlar da söz konusudur. Örneğin bilgi ile bağlantılı olarak tasarımın, inancın, bilimsel ve felsefi bilginin yapısı ve bunların birbirlerinden farkı araştırılır.

2. **Bilgi Felsefesinin Temel Kavramları:** Bilgi felsefesinin temel kavramları şunlardır: Özne (süje), nesne (obje), sanı, inanç, tasarım, duyum, deney, akıl, doğruluk, yanlışlık (hata), kesinlik, geçerlilik, görelilik, mutlaklık, ben, görü, fenomen, apriori, aposteriori, kavram, ide.

3. **Bilgi Felsefesinin Temel Sorunları:**

- a) **Bilginin Olanığı Sorunu:** Bilginin, bilgi ortaya koymanın olanaklı olmadığına dair şüpheci (skeptik) tutumlar (Gorgias'ın üç savından ikincisi: "bir şey olsaydı bile biz onu bilemezdik"; Pyrron ve Sextus Empiricus'un şüpheciliği: Yargıdan kaçınma (epokhe) ile bilginin olanaklı olduğuna dair düşünceler (Örnekler: Platon'un epistemeye varma ve Descartes'ın doğruluğundan şüphe edilemeyecek kesin bilginin olanağını gösterme yolu) incelenecektir.
- b) **Bilginin Kaynağı Sorunu:** Duyu bilgisi ile Akıl bilgisi arasında ilk kez Eskiçağda yapılan ayrım ve bu ayrımda Parmenides, Herakleitos ve Platon'un "değişen şeylerin bilgisi" olan duyu bilgisi yerine akılla elde edilen bilgiyi öne çıkarmaları, Düşünme ve Düşünceyle Görmenin (noesis) bilgi ortaya koymaktaki rolleri, Duyu bilgisi ve akıl bilgisi arasında yapılan ayrım temelinde, sağın bilginin kaynağında duyuya ya da akla verdikleri önem nedeniyle birbirlerinden ayrılan akımlar incelenecektir:

Akılcılık (Rasyonalizm):

Bilgi felsefesinde doğru, kesin bilginin kaynağının akıl (nous, ratio) olduğunu savlayan görüştür. Bu görüş öncelikle Platon tarafından dile getirilmiştir. Descartes'ın *Cogito ergo sum*unda açık ve seçik olan bir bilginin temellendirilmesi bilgi felsefesinde akılcılığın (rasyonalizmin) bir örneğidir. Akılcılığın doruk noktası olarak Hegel: "Akla uygun olan gerçek, gerçek olan akla uygundur". Bu nedenle gerçek olanın bilgisine deneye başvurmada, salt akıl yoluyla ulaşılabilir düşüncesidir.

Duyumcu-Deneycilik (Empirizm):

Deneyi, duyumu önceleyen, a priori kavramların olmadığını, bütün bilginin deneyle başladığını savlayan görüştür. Locke'un Descartescı doğuştan kavramlar düşüncesine yönelttiği eleştiri ve *Tabula rasa* görüşü, Berkeley'in "var olmak algılanmış olmaktır" görüşü ve Hume'un "kaynağında duyuusal izlenimlerin olmadığı hiçbir idemizin olamayacağı" düşüncesi incelenmelidir.

Eleştiri felsefesi (Kritisizm):

Bilginin kaynağında ne sadece duyuların ne de sadece aklın yer aldığını, bilginin her ikisinin de işin içinde olduğu bir üretim olduğunu savlayan ve Kant tarafından dile getirilen görüştür. "Her türlü bilgi deneyle başlar, ama deneyden çıkmaz". Eleştiri, "genel anlamda akılda deneyi olanaklı kılan a priori koşullar, yani deney-aşırı (transsendental) yapılar vardır ve bilginin olanağının gösterilebilmesi için bu yapıların bir eleştirisinin yapılması gerekir" düşüncesini savunur. Eleştiri düşüncesine göre, o halde, bilginin kaynağı ne tek başına deney ne de akıldır. Akıl ve deney bilginin iki oluşturuğu ögesidir.

Sezgicilik (Entüisyonizm):

Doğru, kesin bilginin kaynağı sorunu çerçevesinde duyuların ve aklın verdiği bilgilerin yeterli olamayacağını, bu tür bir bilgi için her ikisini de aşan başka bir bilme kaynağının, yetisinin olduğunu, bunun da sezgi (intuitio) olduğunu savlayan görüştür. Özellikle, Gazzali ve Bergson'un görüşleri bu kapsamda ele alınabilir. Buraya rasyonalizm akımı içinde değerlendirilen Spinoza da (üçüncü tür bilginin sezgi-intuitio olması nedeniyle) dahil edilebilir

- c) **Bilginin Sınırları Sorunu:** Bilginin, bilebileceklerimizin bir sınırı var mıdır? Her şeyi bilebilir miyiz, yoksa bilme yetilerimizin sınırlarını aşan şeyler de var mıdır? Bilginin kaynağına ilişkin görüşlerin bir sonucu olarak genel olarak deneycilerin bilginin sınırlarını deney ve gözlem konusu olanlarla sınırlayan, akılcıların ve sezgicilerin deney ötesi bilginin de olanaklı olduğuna dair görüşleri ele alınmalıdır.
- d) **Doğruluk Sorunu:** Doğruluk sorunu "bilgiyi doğru yapanın ne olduğu" sorunu çerçevesinde gelişmektedir. Burada üç temel görüş vardır: 1) Özne-nesne bağlantısında, "özne ortaya çıkan tasarımın ya da bu

tasarımın önerme/yargı şeklinde dile getirilmesinin nesnesine uygunluğu doğruluktur" düşüncesi; 2) "Doğruluk tasarımın nesnesine uygunluğu değil, tasarımın ya da yargının daha önceki bilgilerimize uygunluğudur; bir önermenin/yargının önceki bilgilerimizle tutarlı olmasıdır" düşüncesi, yani tutarlılık kuramı; 3) Pragmatizmin (C. S. Pierce ve W. James) doğruluk anlayışı: Bir önermenin doğru ya da yanlış olduğunu söylemek, onun yararlı ya da yararsız olduğunu söylemek demektir. Yararlılık ölçütü (yaşamımız açısından bize ne kazandırıp ne kaybettirdiği) doğruluk ve yanlışlığın ölçütüdür. Bunların dışında iki ölçütten de bahsetmek gerekir: 4) Bilginin doğruluğunun başkalarının da paylaşılması/onaylanması (Tümel Uyuşma) ve 5) Bilginin kendini bize açık göstermesi (Apaçıklık). Descartes kendisinden şüphe etmediği ilk bilgiyi böyle bir ölçütle değerlendirmektedir. Ona göre apaçıklık, kendini zorla kabul ettiren bir şeyin özelliğidir.

3.ÜNİTE : ONTOLOJİ (VARLIK FELSEFESİ)

- a. **Ontolojinin Gerekliliği ve Konusu:** Bu bölümde ontolojinin gerekliği epistemolojiden hareketle temellendirilecektir. Her bilgi bir şeyin bilgisidir. Bu anlamda her bilgi varolana ilişkin bir bilgidir. İnsan bilgi ortaya koyduğuna göre, bilginin nesnesi olarak varlığa dair açık bir fikre sahip olmak zorundadır. Bu nedenle filozoflar, varlığı sorun edinirler.

Ontoloji varolanın varlıkça yapısını ortaya koymaya çalışan bir felsefe disiplini. Ontoloji var olanı var olan olarak ele alır ve inceler. Felsefe tarihinde, ontoloji kavramıyla ilk olarak 17. yüzyılda karşılaşılrsa da, varlık sorunlarını felsefece incelemek çok gerilere gider. Bu nedenle ilk büyük filozofların hemen hepsinde varlığın neliğine dair bir kavrayış vardır. İyonyalı filozofların, varolanların hepsinin temelinde bulunan şeyin (arkhe) ne olduğuna dair soruları ontolojik yaklaşıma işaret eder. Ontolojinin ne olduğuna dair ilk tanımlama girişimlerine Aristoteles'in eserlerinde karşılaşıyoruz. Aristoteles'e göre ilk felsefe (prote philosophia) -ki bu kavram daha sonraları metafizik olarak da adlandırılmıştır-, "var olanı var olan olarak" (on he on) inceleyen bir bilimdir. Aristoteles'in bu tanımı, neredeyse bütün bir felsefe tarihini etkilemiştir. Bu nedenle Ortaçağ bu tanımdan hareketle bütün varolanları asıl ve mutlak varlık olan Tanrı bağlamında açıklamışlardır. 17. 18. ve 19. yüzyıllarda ise Ortaçağ'dan kopan, ama yine de Aristoteles geleneğinin devamı niteliğindedir. Var olan var olan olarak incelenir, ama ya Tanrı kavramıyla ilişkilendirmeden ya da Ortaçağ'ın Tanrı'yla kurduğu bağdan farklı bir bağla... Ontolojiye ve ontolojik sorunlara dair tartışmalar son bulmamış, 20. Yüzyılda

devam etmiştir. Günümüzde ontoloji, genel olarak varlığın kavramlarını, anlamlarını ve belirlenimlerini kendisine konu edinmektedir. **

b. Ontolojinin Temel Kavramları: Varlık, Varolan, Madde, İdea, Form, Öz, Töz, İlinek, Kategori, Gerçeklik, Olanak, Görünüş, Oluş, Değişim, Dönüşüm

c. Ontolojinin Temel Sorunları:

a) Varlığın Neliği Sorunu: Bu bölümde epistemolojiyle bağlantılı bir şekilde varlığın ne olduğu sorgulanacak ve varlık ile varolanlardan hareket edilecektir. Bir anlamda varlık ile varolanlar ayırımı yapılacaktır

Burada ayrıca varlık kavramının farklı bağlamlardan hareketle anlamlar içerdiği ve bu anlamda varlığın yalnızca duysal olan şey anlamına gelmediği belirtilecektir. Bu bağlamda varlığın, *dilde, düşüncede, ve dış dünyada* olmak üzere üç tarzda varolduğu üzerinde durulacaktır.

b) Varlığın Mahiyeti Sorunu: Ontolojinin gerekliliğini ve olanaklılığını göstermekle sorun bitmiyor, ontolojik bir yaklaşım açısından aslında sorun bu noktadan sonra başlıyor denebilir. Ontolojinin varlık nedir; var olan nedir; öz ve görünüm ilişkisi nasıl kurulmalıdır; değişimin, oluşumun ve yok oluşun kaynağı nedir? Bütün bu sorular varlık felsefesiyle uğraşmış olan filozofları meşgul etmiş ve hala da etmektedir. Bu bağlamda en temel sorulardan birisi, varlığın mahiyetidir ve yukarıda anmış olduğumuz temel felsefi ayırımla yakından ilgilidir. Başka bir deyişle burada varolanın varlıkça yapısının ne olduğu temelde idealizm ve materyalizmden hareketle soruşturulacaktır.

I. İdealizm: Platon, Descartes, Leibniz, Spinoza ve Hegel merkeze alınarak tanıtılacaktır.

II. Materyalizm: Demokritos, Fransız Materyalistleri, Hobbes, Marx ve Engels'ten hareketle tanıtılacaktır.

c) Öz-Görünüş Sorunu: Bu bölümde öz ve görünüş kavramlarının açıklaması yapılacak; özün, bir şeyi o şey yapan ve onu diğerlerinden ayıran niteliği, görünüşün ise bir şeyin bilen bir özneye kendini gösterdiği ya da onun özne tarafından görünen hali olduğu

belirtilecektir. Felsefe tarihinin çeşitli dönemlerinde, öz ile görünüş arasındaki ilişki üzerinde durulacaktır. Bütün görünüşleri taşıyan bir özün olduğunu ileri süren ve Aristoteles ile başlayan klasik felsefe geleneğinin yanısıra bütün görünüşlerin ötesinde bir özün olmadığını öne süren fenomenoloji akımı ile Sartre'ın ve "kendinde şeyi" (Ding an sich) bilmenin imkansız olduğunu ileri süren Kant'ın görüşleri vb. üzerinde durulacaktır.

- d) **Değişim ve Oluş Sorunu:** Varolanlarda bir oluş ve değişimin olup olmadığı, oluş ve değişim söz konusu ise bunların belirli bir düzene, ereğe, hareket ettirici bir nedene vb. bağlı olup olmadığı, felsefede Herakleitos, Parmenides, Platon, Aristoteles ve Marx'tan hareketle ele alınacaktır.

5. ÜNİTE : ETİK - AHLAK FELSEFESİ

1. **Etik Konusu ve Amacı:** Bu kısımda etik insan eylemlerini ve değerlerini konu edinen, bu alanda bilgi ortaya koyan bir disiplin olduğu ele alınacak ve belirli bir grubun ya da toplumun değer yargıları bütünü olan ahlakla ayrımı yapılacaktır.
2. **Etik Temel Kavramları:** Olan, olması gereken, iyi-kötü, erdem, değer, değerler, özgürlük, zorunluluk, sorumluluk, vicdan, ilke, yasa, ödev gibi kavramların anlamları üzerinde durulacaktır.
3. **Etik Temel Sorunları:** Bu konu etik sorunlara ilişkin genel bir bilinç oluşturacak düzeyde verilmelidir.
 - a) **İyi ve Kötü Sorunu:** Eylem alanında bu kavramların önemine vurgu yapılarak, felsefe tarihindeki temel yaklaşımlardan hareketle iyi ve kötü kavramları ele alınacaktır.
 - b) **Erdem Sorunu:** Platon, Aristoteles, Hume, Spinoza, Kant gibi filozoflardan hareketle erdem hakkında temel bir bilinç oluşturulmaya çalışılacaktır.
 - c) **Değer ve Değerler Sorunu:** Değer ve değerlerin neliği, ayrımı, yapısı, türleri, evrensel olup olmadığı vb. sorunlar üzerinde durulacaktır.

d) **Özgürlük-Zorunluluk Sorunu:** Eylem alanı olan etik, erdem ya da değerlerin eylemler yolu ile gerçekleşmesiyle anlam kazanır. Eylem ve anlam, nesnelerin kendilerine ait bir nitelik değildir. Bunlar insanın etkinlikleri ve edimleridir. O halde eyleyen, eylemleriyle erdem ve değerlere gerçeklik kazandıran kişinin rolü ve yükümlülüğünün ne olduğu sorunu ortaya çıkar. Bu sorun ise, doğrudan özgürlük ile zorunluluk kavramlarına götürür. Bu nedenle etik sorunlar temelde özgürlük ve zorunluluk sorununa bağlı olduğundan hareketle, özgürlük ve zorunluluk konusunun etikçiler tarafından nasıl işlendiği ele alınmalıdır.

4. **Temel Etik Yaklaşımlar:** Etiğin felsefe tarihinde farklı filozoflar tarafından farklı bir biçimde ele alındığını göstermeyi amaçlayan bir bölümdür. Zira felsefe tarihinde etiğe farklı anlamlar ve amaçlar yüklenmiştir. Etiğin anlamı ve amaçları konusunda bir tutum takınmak, etiğe ilişkin bir yaklaşım içinde olmak demektir. Burada felsefe tarihinde en önemli ve aydınlatıcı yaklaşımlar ele alınacaktır.

a) **Normatif Etik:** Etiğin norm koyan; yani insanların erdemli, değerli ya da doğru eylemlerde bulunmaları için ne yapmaları gerektiğine dair çeşitli ilke ya da kurallar koyan bir disiplin olduğunu varsayan ya da iddia eden filozofların temsil ettiği yaklaşımdır. Felsefe tarihinde genel olarak bu yaklaşımın önemli temsilcileri olarak Bentham ve Mill ile Aristoteles ve Kant görülmektedir. Ancak Aristoteles ve Kant'ın etik görüşlerinin normatif etik yaklaşımı içinde değerlendirilmemesi gerektiğini savunan görüşler de vardır.

b) **Betimleyici Etik:** Etiğin temel olarak insanların neyi erdem ya da değer olarak gördüklerini ve eylemlerinin ahlaki boyutunu betimleyen bir disiplin olduğunu iddia eden; yani normatif etiğin aksine, etiğin insanlara ne yapmaları gerektiğinin söyleyemeyeceği, yalnızca neyi neden değerli ya da anlamlı gördüklerini ve neyi neden yaptıklarını tespit etmek ve açıklamakla yükümlü olduğunu söyleyen yaklaşımdır. Bu yaklaşımın önemli temsilcileri olarak Lawrence Kohlberg ve Zygmunt Bauman görülebilir.

c) **Metaetik:** Etiğin ne norm koyan ne de betimleme yapan bir disiplin olduğunu söyleyerek, onu yalnızca etik kavramların, önermelerin, argümanların anlamı üzerine felsefi çözümlemeler yapan bir disiplin olarak gören yaklaşımdır. Buna temel olarak Ayer, Hare, Moore, Frankena ve Stevenson örnek verilmektedir.

5. Etikte Temel Yaklaşımlar: Bu bölümde etik teorilerin etik eylem ve tutumların değerine dair bakışları ele alınacaktır. Zira filozoflar bir disiplin olarak etiğin kendisine ilişkin farklı yaklaşımlara sahip olmakla birlikte, etik eylem, tavır ve tutumların değerine yönelik farklı yaklaşımlar içinde de olmaktadır. Bu nedenle burada bir eylemin, bir tutumun, bir tavrın ahlaki değerini belirleyen şeyin ne olduğuna dair teoriler ya da yaklaşımlar ele alınacaktır.

- a) **Mutluluk Ahlakı:** Ahlaki eylem ve tutumları mutlulukla özdeşleştiren bakıştır. Buna Aristoteles, Hume, Spinoza, Faydacılık ve hazcılık örnek verilerek açıklanacaktır.
- b) **Ödev Ahlakı:** Ahlaki eylem ve tutumları temelde insanı korumayı ödev bilen ve bu nedenle ahlaklılığı zorunlu bir yükümlülük haline getiren bakıştır. Burada Kant etiği örnek verilecektir.
- c) **Değerler Etiği:** Etik eylem ve tutumları temelde değerlere dayalı eylem ve tutum olarak gören bakıştır. Burada Nietzsche, Hartmann ve Scheler, Kuçuradi örnek verilecektir.
- d) **Sorumluluk etiği:** Burada ahlakı, temelde ahlaki sorumluluk duygusuna dayandıran Sartre ve Levinas gibi filozoflar ele alınacaktır. İnsanın kendi eylemleri ile bu eylemlerin diğer insanların değerini koruyup korumadığına dair bilincinden kaynaklanan sorumluluğun temel ahlaki dayanak olduğu ifade edilecektir.

6. ÜNİTE : SİYASET FELSEFESİ

1. Siyaset Felsefesinin Konusu:

Siyaset felsefesinin nesnesi *siyasal olan* (politik) şeylerdir. Bu yüzden siyaset felsefesi ilk olarak siyasal olan şeylerin ne olduğunu kavramsal olarak ortaya koyar. Bir başka deyişle "siyaseti siyaset yapan"ın ya da herhangi bir şeyi "siyasal" yapanın ne olduğunu araştırır. İkinci olarak siyaset felsefesi oluşturduğu kavramsal temellerden hareketle, siyasal eylemin amaçları hakkında akıl yürüterek, iyi bir yaşamı olanaklı kılan koşulların siyasal açıdan nasıl olması gerektiğini ortaya koyar. Felsefesinin siyaset biliminden farkı da burada ortaya çıkmaktadır. Siyaset bilimi, siyasete ilişkin olgusal verileri toplayıp tasnif ederek, mevcut durumun gereklerine uygun stratejileri belirleme işlevine sahipken, siyaset felsefesi siyasal alanı bütünsel bir bakışla yani felsefi olarak inceler.

Siyaset felsefesi siyasal eylemin amaçlarını soruşturduğu için etik ve insan felsefesi ile de sıkı sıkıya bağlıdır. Bu bağlamda siyaset felsefesini tanımlanırken, onun, felsefenin sözü edilen bu alanlarıyla ilişkisi gözardı edilmemelidir.

2. Siyaset Felsefesinin Temel Kavramları: Siyaset, siyasal olan, devlet, toplum, yönetim, adalet, yasa, hak, hukuk, egemenlik, meşruiyet, doğa durumu, güç, iktidar, eşitlik, özgürlük, yurttaş, birey, siyasal katılım, siyasal boyun eğme.

3. Siyaset felsefesinin Temel Sorunları

a) Devlet ve Meşruiyet Sorunu:

Bu sorun öncelikle birlikte yaşamayı olanaklı kılmak için bir devletin gerekli ve zorunlu olup olmadığına dair tartışmayı içerir. Toplumsal yaşam için devletin gerekli ve zorunlu olduğunu savunan görüşlerin yanısıra devleti ortadan kaldırılması gereken bir kurum olarak gören anarşist ve Marksist görüşler ele alınacaktır. Ayrıca Antik Yunan düşünürlerinin insan ve devlet anlayışları ile sözleşme düşünürlerinin *doğa durumu* kavramlarından hareketle ortaya koydukları devlet anlayışları incelenecektir. Antik Yunandaki *polis*'ten günümüze kadar devlet kavramının ortaya çıkışı ve çağlar boyunca değişen içeriği (*civitas*, *res publica*, *état*) de tartışmaya dahil edilerek devletin doğal mı yoksa yapay mı olduğu tartışması bu konu altında ele alınacaktır. Bütün bunlara bağlı olarak sivil toplum-devlet ilişkisine değinilecektir. Her siyaset felsefecisinin farklı çözümler önerdiği bu sorunlar aynı zamanda devletin amaç ve işlevlerinin ne olması gerektiği sorununu da kapsamaktadır.

b) Güç, İktidar ve Egemenlik Sorunu:

Güç ve iktidar kavramları tanımlanacak ve her iki kavram arasındaki ayrımlar ortaya konulacaktır. Gücün iktidarı ya da iktidarın gücü zorunlu kılıp kılmadığı tartışılacaktır. Bunun yanında siyasal iktidarın taşıyıcısının kim ya da kimler olacağına ilişkin bir kavram olarak egemenliğin ne olduğu, kaynakları, sınırları ve gücü ele alınacaktır. Egemenlik-özgürlük ilişkisinden hareketle *itaat* kavramı tartışılacaktır.

c) Yasa, Hukuk ve Adalet Sorunu:

Toplumu yönetecek yasaların gerekliliği ve kaynağı tartışılacaktır. Bu bağlamda doğal hukuk-pozitif hukuk tartışması ve hak kavramı ele alınacaktır. Siyasal düzenin temel kavramlarından olan adaletin ne olduğu ve neden siyaset felsefesinde bu kadar önemli bir yere sahip olduğu, çeşitli filozoflarca nasıl tanımlandığı, adalet-iktidar ilişkisi ve hukuk devleti kavramı tartışılacaktır.

d) Yurttaş-Birey Ayrımı ve Özgürlük Sorunu:

Yurttaş ve birey kavramları arasındaki farklar ortaya konulacak, özgürlük, hak ve ödev kavramları bağlamında farklı siyasal düzenlerce yurttaş ve bireyin nasıl ele alındığı, devlet-birey, devlet-yurttaş ilişkileri tartışılacaktır. Bu konu etrafında eşitlik, insan hakları ve demokrasi kavramları ele alınacaktır.

4. Devlet ve Yönetim Biçimleri:

Bu başlık altında egemenliğin kaynağı, taşıyıcısı ve sınırları konusunda farklı görüşler ele alınacaktır. Bu bağlamda monarşi, oligarşi, aristokrasi, teokrasi, demokrasi vb. yönetim biçimleri tanımlanacak, bu yönetim biçimleri siyasal katılım ve siyasal boyun eğme çerçevesinde tartışılacaktır. Diğer yandan devlet-birey-toplum ilişkisi konusunda otoriteryanizm, liberalizm, sosyalizm gibi görüşler ele alınacaktır.

5. Ütopyalar:

Mevcut yönetim biçimleri ve devletlerden ayrı olarak, ideal düzeni kurgulayan ütopyaların yanısıra mevcut toplum düzenlerinin olumsuzluklarına dikkat çekerek uyarı işlevi gören ve gelecekte gerçekleşmesinden korkulan distopyalar tartışılacaktır. Platon, Campanella, More, Huxley, Orwell, gibi düşünürlerin ütopya ve distopyaları incelenerek, siyaset felsefesi açısından önem ve gerekliliği ele alınacaktır.

6. Günümüz Siyasal Sorunları ve Felsefe

Çağımızda siyasal alanda devleti, toplumu ve bireyi etkileyen insanlığın karşı karşıya kaldığı temel sorunlar ile bunlara dair çözüm önerileri ele alınacaktır.

6. ÜNİTE : ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ

- 1. Estetik ve Sanat Felsefesinin Konusu:** Felsefenin bir disiplini olarak estetiğin, sanatın neliği, sanatın amacı, sanat ile güzellik arasındaki ilişki, estetik yargıların öznelliği ve nesnelliği sorunu gibi konuları incelediği ortaya konulacaktır.
- 2. Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Kavramları:** Estetik, Sanat Felsefesi, Sanat Eseri, Güzel, Hoş, Yüce gibi kavramlar ele alınacaktır.

3. Estetik ve Sanat Felsefesinin Temel Sorunları:

- a) **Sanatın Neliği Sorunu:** Gerçeklik, imge, kopya etme, yeniden yaratma gibi kavramlardan hareketle farklı bakış açılarının sanatı nasıl tanımladığı üzerinde durulacaktır.
- b) **Sanat Eserinin İşlevi Sorunu:** Sanat eserinin işlevinin haz ya da bilgi verip vermediği, ahlaki bir boyutunun olup olmadığı konusu ele alınacaktır.
- c) **Güzellik Sorunu:** Güzelliğin neliği, güzelliğin duyusal olup olmadığı, güzel ile yüce arasındaki ayırım, güzel ile hoş arasındaki ilişki incelenecektir. Bu anlamda güzellik ile ahlaki iyilik ilişkisi ele alınacaktır. Güzelin yüceden ve hoştan farklı yönleri irdelenecektir. Burada da Platon, Aristoteles, Kant, Gadamer gibi filozofların eserlerinden hareket edilecektir.
- d) **Estetik Yargılar Sorunu:** İnsan, yaşam ve dünya ile ilgilenen bir etkinlik olarak sanatın belirli türden bir bilgi olduğu, bu bilgilerin estetik yargılar adı altında incelendiği, bu yargıların bilgisel bir niteliği olduğu, bu niteliğin onların özneliği ve nesneliği sorunuyla ilgili olduğu ele alınacaktır. Bu konular Platon, Aristoteles, Kant, Croce gibi filozoflardan hareketle incelenecektir.

4. Estetik Kuramlar

- a) **Platon:** *Devlet, Yasalar, Ion, Apologia, Büyük Hippias* diyaloglarından hareketle Platoncu kuram özellikle *mimesis* kavramı çerçevesinde işlenecektir. Burada sanatın bilgisel değeri, sanatın ahlaksal boyutu ve sanatın toplum üzerindeki etkilerine değinilmektedir.
- b) **Aristoteles:** *Poetika* ve *Retorik* eserlerinden hareketle özellikle *katharsis* kavramı çerçevesinde sanatın insan yaşamındaki işlevleri konu edilmektedir. Bu anlamda sanatsal türler olarak Tragedya ve Komedyaya üzerinde durulmakta ve bu türlerin insan ve yaşam üzerindeki etkileri ele alınmaktadır.
- c) **Kant:** *Yargı Gücünün Eleştirisi*'nden hareketle özellikle güzelliğin nitelik, nicelik, kiplik ve ilişki bağlamlarında farklı anlamları içerdiği ele alınmaktadır. Bunun dışında burada ahlaki yargıların öznel

yargılar olmasına rağmen, evrensel bildirimde bulunan yargılar olduğu ifade edilmektedir.

d) Croce: *Estetik eserinden hareketle sanat ve güzellik sorunu işlenerek, sanatın neyi, neden ve nasıl işlediği ve bunlarla yaşam üstündeki etkisi ele alınmaktadır.*

e) Gadamer: *Hakikat ve Yöntem ile Güzelliğin Güncelliği eserlerinden hareketle sanat ve bilgi konusuna ele alınarak, sanatın belirli türden bir hakikat içerdiği ve bu hakikatin bilimsel hakikatten daha değersiz olmadığı incelenmektedir.*

7. ÜNİTE : BİLİM FELSEFESİ

1. **Bilim Felsefesinin Konusu:** Bilim felsefesi, en basit haliyle bilim üstüne düşünmedir. Bilim, son bir kaç yüzyıldır belki de üzerinde en çok durulan, en çok tartışılan ve insan yaşamını derinden etkileyen bir bilgi etkinliğidir. Bilim üstüne düşünme ise felsefenin kendi tarzında yürüttüğü bir düşünme etkinliğidir. Bilim nedir, bilimsel yöntem nedir, bilimsel yasa nedir, bilimsel düşünce ne türden bir düşünmedir, bilimin değeri ve sonucu nedir? gibi sorular bilim adamının, bilim yaparken üzerinde durmadığı, ancak bilim felsefesinin alanına giren sorulardır.
2. **Bilim Felsefesinin Temel Kavramları:** Bilim felsefesi konuları işlenirken ele alınan temel kavramlar şunlardır: Bilimsel bilgi, gözlem, varsayım, kanıtlama, bilimsel yöntem, bilimsel yasa, bilimsel kuram, bilimsel öndeyi ve teknoloji.
3. **Bilim Felsefesinin Temel Sorunları:** Bu bölümde bilim felsefesinin ele alıp sorguladığı sorunlar verilir.
 - a) **Bilimin Neliği Sorunu:** Bilimin ne olduğu, bilimsellik ölçütünden ve bilim olan ile olmayana dair sınırdan hareketle incelenecektir. Bilimi bilim yapan niteliklerin neler olduğu ortaya konulacaktır. Bilimsel çalışma, belli bir yöntem (bilimsel yöntem) izleyerek yapılan sistemli bir organizasyondur. Bilimsel bilgi, rastgele elde edilebilen bir bilgi değildir. Bilimsel olan ve bilimin alanına giren ile bilimsel olmayan birbirlerinden ayrılabilmelidir. Bu kısımda ayrıca ürün olarak bilim ile etkinlik olarak bilim anlayışları ele alınacaktır. Klasik bilim anlayışı olarak da bilinen "ürün olarak" bilim yaklaşımında, bilimsel çalışmanın daha çok sonuçlarıyla ilgilenilir. Bu anlayışa göre, bir sonuç olarak bilim İlerleme özelliğine sahiptir. Bilimsel bilgi tarih boyunca birikmiş, artmış bir

bilgidir. Bilimsel bilgi herkese açıktır. Bilim olgulara dayalıdır. Bilimsel bilgi onu üreten insandan bağımsız olarak, nesnel bir alana aittir. Hiçbir bilimsel bilgi mutlak değildir. Bilimsel bilgi tutarlıdır. Bilim bize geleceğe ilişkin bilgi verme iddiasını da taşır ve bu nedenle de öndeyilerde bulunur. En önemli temsilcisi Thomas Kuhn ve Stephan Toulmin olan, etkinlik olarak bilim yaklaşımına göre ise, bilim salt rasyonel bir faaliyet değildir. Bilimsel faaliyet, içinde zaman zaman bilim dışı öğeleri de barındırır. Bilim, sadece ortaya çıkmış bir sonuç değil, bir etkinlikler toplamıdır. Bilimin anlaşılması, bilim adamlarının psikolojisiyle, bilimin ortaya çıktığı zamanki topluluğun özellikleriyle de ilgilidir. Bilim, bir anlamda bilim adamlarının bir etkinliğidir. Bunun yanı sıra bu bölümde bilimlerin sınıflandırılması incelenecektir. Nesnelere göre, başka bir deyişle ele aldıkları konularına göre bilimler temel olarak iki sınıfa ayrılırlar: olgusal bilimler ve formel bilimler. Olgusal bilimler ise, nesnesinin niteliğine göre, doğa bilimleri ve insan ya da kültür bilimleri olarak ayrılırlar. Formel bilimler, nesnesi olgusal olmayan, buna karşın insan aklının ortaya koyduğu çeşitli formlar, düşünsel ilişkiler olan mantık ve matematik gibi bilimlerdir. Doğa bilimleri, konusu doğa ve doğadaki nedensel ilişkiler olan Fizik, kimya, biyoloji, astronomi, jeoloji gibi bilimlerdir. İnsan ya da kültür bilimleri ise konusu insan, toplum, tarih ve kültür olan sosyoloji, ekonomi, siyaset, tarih gibi bilimlerdir.

- b) Bilimde Yöntem Sorunu:** Nesnelere göre gruplandırıdığımız bilimler aynı zamanda temel yöntemleri bakımından da birbirlerinden ayrılırlar. Ağırlıklı olarak doğa bilimlerinin temel yöntemi tümevarım, Formel bilimlerin ise tümdengelimdir. İnsan bilimleri bu iki yöntemden farklı olarak, araştırma konusu insan olduğu için daha çok *anlama yöntemine* dayanırlar.
- c) Bilimde Kesinlik Sorunu:** Bilimsel bilgi her zaman değişmeye açık bir bilgidir. Bilimsel olarak doğru kabul edilen bir bilginin, bir zaman sonra yanlışlanarak ortadan kalkması, bilimsel bilgiye karşı bir güvensizlik oluşturmaz, çünkü bu, bilimin doğasından gelen bir özelliktir. Sonuçlarının kesinliği bakımından bu üç yöntem de felsefe tartışmalarının odağında yer almıştır. Özellikle de doğa bilimlerinin temel yöntemi olan tümevarım yöntemi üzerinde yoğun tartışmalar yapılmıştır. Reichenbach öncülüğünde bir grup felsefeci tümevarım yönteminin sonuçlarının istatistiksel bir kesinlik değeri taşıdığını iddia etmişlerdir. Deney sayısının çokluğu, kesinlik derecesini de artırır şeklinde özetlenebilecek bu görüşe Karl Popper karşı çıkmıştır. Ona göre, istatistiksel değeri ne olursa olsun sonuç değişmez. Bilimsel bir bilgi asla yüzde yüz kesinlik değeriyle doğrulanamaz. Popper'a göre bilimsel bir önerme yanlışlanabilir olmalıdır.

d) **Bilimin Değeri Sorunu:** Bilimin değeri, pratik, etik ve entellektüel bakımdan ele alınabilir. Bilimin pratik değeri, onun gündelik yaşantımızda sağladığı ve bugün kimsenin tartışma konusu yapamayacağı başarılarıdır. Etik değeri ise, üzerinde en çok durulan konudur. Bilimin bütün olumlu sonuçlarıyla birlikte, insan yaşamına olumsuz bir takım özellikleri soktuğu da tartışılmaz. Bunların başında savaş teknolojileri ve çevre sorunları sayılabilir. Günümüzde bunlara genetik bilimindeki gelişmeleri de ekleyebiliriz. Entellektüel değeri ise onun Aristoteles'in deyimiyle, 'bilmek için bilme' ihtiyacımızı karşılayıp bizim merakımızı gidermesidir. Bütün bunlar bilimin değeri ve sonuçları hakkında bizleri tartışmaya ve düşünmeye davet eder.

4. **Bilim - Felsefe ilişkisi:** Bugün bilimin değeri ve sonuçları tartışılırken en çok üzerinde durulan konu, bilimin asla felsefesiz olamayacağıdır. Bilimlerin birer birer felsefeden kopup en parıltılı dönemlerini geçirdikleri zamanlardan sonra, felsefenin konusuz kaldığı bu yüzden olaksa felsefenin de bilim olması gerektiği yolundaki düşünceler artık geride kalmıştır. Bugün, bilim için felsefenin, kendine özgü sorunları ele alış tarzıyla ne kadar vazgeçilmez olduğu daha net anlaşılmaktadır.

8. ÜNİTE : DİN FELSEFESİ

1. **Din Felsefesinin Konusu :** İnsanlığın en eski kurumlarından biri olan din üzerine felsefe yapma, felsefi düşünmenin en başından beri vardır. En basit anlamıyla din felsefesi, din hakkında, dinin ortaya koyduğu iddialar ve temel kavramları hakkında felsefi yöntemle düşünmedir.

Teoloji de tıpkı din felsefesi gibi tanrı ve din konularını ele almakla birlikte, inanca dayanması bakımından din felsefesinden ayrılır. Teoloji, inanca dayalı olarak, inancın sınırları içinde kalarak, dinin kavram ve sorunlarını açıklamaya, dini temellendirmeye çalışır. Din felsefesi her şeyden önce, inançtan bağımsız, akla dayalı, eleştirel bir etkinliktir.

2. **Din Felsefesinin Temel Kavramları:** Din felsefesinin temel kavramları şunlardır: Tanrı, vahiy, iman, inanç, kutsal, yüce, ibadet, teoloji, kader, mucize.

3. **Din Felsefesinin Temel Sorunları**

a) **Dinin Neliği ve Kaynağı Sorunu:** Bütün dinlerdeki ortak özelliklerden ve din kelimesinin etimolojik kökeninden hareketle, dinin neliğine dair kavramsal çözümleme yapılacaktır. Dinin neliği ve kaynağına ilişkin çeşitli görüşler ele alınacaktır.

b) Tanrı Kavramına İlişkin Sorunlar: Tanrısız dinler de söz konusu olmakla birlikte, Tanrı kavramı din felsefesinin ilk akla gelen kavramlarından biridir. Tanrı dinlerinde tanrı anlayışları konusunda ortaklıklar ve farklılıklar vardır.

I. Farklı Tanrı Anlayışları: Pek çok tanrı anlayışı (totemizm, animizm, naturizm, politeizm vb.) olmakla birlikte evrenle ilişkisi bakımında üç temel yaklaşımı şunlardır:

Teizm (Tanrıçılık): Teizme göre, doğanın üstünde ve ötesinde ona aşkın bir varlık olan tanrı, evreni yaratmakla kalmamış onu sürekli olarak belirlemektedir. Onun bilgisi ve isteği olmadan evrende hiçbir şey olamaz. Olup biten her olayın nedeni bizzat Tanrı iradesidir.

Deizm (Yaradancılık): Deizme göre, Tanrı evreni kusursuz bir şekilde yarattıktan ve ona ilk hareketi verdikten sonra evrenin dışına çekilmiştir. Tanrı, evrende olup biten olaylara müdahale etmez.

Panteizm (Tümtanrıçılık): Tanrı evrenin içindedir. O, doğanın kendisi, doğanın bir parçasıdır. Tanrı var olan tek gerçekliktir. Evrendeki en küçük parçada Tanrı'yı bulmak mümkündür.

II. Tanrının Varlığını Kabul Eden Görüşler: Tanrı'yla ilgili olarak en çok üzerinde durulan konu ise onun varlığıyla ilgilidir. Tanrının bir kanıtı ihtiyaç duyulmadan onun bir inanma konusu olduğunu düşünen insanların yanında, tanrının varlığının akılsal yollarla kanıtlanabileceği görüşünü taşıyan filozoflar da vardır.

a) Teleolojik Kanıt (Evrendeki düzenden hareket eden kanıt): Evrendeki bu kusursuz yapının bir yapıcısı, bir meydana getiricisi, bir yaratıcı olmalıdır. İşte bu dev sistemin yapıcısı ancak buna gücü yetecek bir varlık olabilir. Bu varlık Tanrı'dır.

b) Kozmolojik Kanıt (İlk Neden Kanıtı): Doğadaki nedensellik zinciri sonsuza kadar gidemez. Bir yerde durması gerekir. Başlangıçta, hiçbir şey yokken var olan ve kendisinin bir nedeni olmayan varlık Tanrı'dır.

c) Ontolojik Kanıt (Tanrı kavramından hareket eden kanıt): Tanrı kavramını analiz ettiğimizde, onun en mükemmel, en

yüksek, en akıllı ve düşünebileceğimiz bütün olumlu özellikleri üzerinde toplamış bir kavram olarak düşünürüz. Bütün bu özellikleri üzerinde toplamış bir kavramın aynı zamanda var olması gerekir. Çünkü var olmamak bir eksiklik, bir yoksunluktur ki, bu tanrı için düşünülemez.

III. Tanrının Varlığını Kabul Etmeyen Görüş (Ateizm): Tanrı'nın varlığını çeşitli gerekçelere dayanarak kabul etmeyen görüşe ateizm denir. Her ne biçimde olursa olsun bir tanrının olmadığını ve olamayacağını düşünen ateistlerin çeşitli gerekçeleri vardır.

a) Kötülük ve Acı Sorunu: Dünyada bu kadar acı varken tanrının varlığını açıklamak nasıl olanaklı olacaktır? Tanrı her şeyi gören, bilen, her şeye gücü yeten, ahlaksal olarak kusursuz bir varlık olduğuna göre, bu durum da onun isteği doğrultusundadır. Bu tanrının nitelikleriyle uyuşmaz. Bu durum onun isteği dışında oluyorsa eğer bu durum da tanrının nitelikleriyle uyuşmaz.

b) Ahlaki Gerekçeler Kanıtı: En önemli temsilcisi J.P. Sartre olan varoluşçu akıma göre, insanın tanrı tarafından önceden belirlenmiş bir özü yoktur. Eğer bir tanrı olsaydı ve insanın eylemlerini önceden belirlemiş olsaydı o zaman ahlaksal sorumluluk diye bir şey kalmazdı. Sartre'a göre insan özgür seçimleriyle kendi özünü kendi yapar.

IV. Tanrının Varlığının ya da Yokluğunun Bilinemeyeceği Görüşü (Agnostisizm/Bilinemezlik): Tanrının varlığıyla ilgili olarak bir yargıda bulunmamak (vardır veya yoktur dememek) gerektiğini iddia eden görüştür.

c) Kader ve Özgürlük Sorunu: Tanrı varsa, insan özgür müdür? Eğer, yaşantımız süresince başımıza gelecekler önceden belirlenmişse, bu durumda bizim ahlaki seçimlerimizin anlamı ne olacaktır? Öte yandan kader varsa, insan yapıp ettiklerinden nasıl sorumlu tutulabilecektir? Bütün bu sorular, kader ve özgürlük tartışmasının sorularıdır. Bu soruna dinlerin ve filozofların farklı yaklaşımları vardır.

FELSEFE DERSİNİN ÜNİTELERİ VE AÇILIMLARI

ÜNİTELER	ÜNİTELERİN YÜZDELİK DAĞILIMI	KAZANIM SAYISI	SÜRE/DERS SAATİ
FELSEFEYE GİRİŞ	%11	10	9
BİLGİ FELSEFESİ	%17	9	12
VARLIK FELSEFESİ	%17	11	12
AHLAK FELSEFESİ	%17	8	12
SİYASET FELSEFESİ	%10	11	7
SANAT FELSEFESİ	%11	9	7
BİLİM FELSEFESİ	%10	10	7
DİN FELSEFESİ	%7	9	6
GENEL	%100	77	72

1.ÜNİTE: FELSEFEYE GİRİŞ

KAZANIMLAR	ETKİNLİKLER	AÇIKLAMALAR
1. Mit kavramını, mitoslardan örnekler vererek açıklar.		[!] Mitsel açıklamaların özellikleri, felsefenin hangi tarihsel dönemde, hangi koşulların sonucu olarak ortaya çıktığı vurgulanacaktır.
2. Mitos, epos, logos kavramları arasında ilişki kurar.	 EK - 1 MITOS'TAN LOGOS'A-I	[!] Felsefi düşünme ile mitsel düşünmenin farkları, Doğa filozoflarının düşünüş tarzları, bu düşünüş tarzlarının mitsel düşünüşten farkı ve dayanakları temelinde incelenecektir.
3. Felsefi düşünüşün ortaya çıkış koşullarını açıklar.	 EK - 2 MITOS'TAN LOGOS'A-II	 MITOS'TAN LOGOS'A-I ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI MITOS'TAN LOGOS'A-II ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
4. 'Felsefe' kavramının anlamının filozofların bakış açısına göre değiştiği çıkarımını yapar.	 EK - 3 FELSEFE NEDİR?	[!] Felsefi görüşlerin filozoflara özgü görüşler olduğu ancak bu durumun felsefi düşünmenin eleştiriye açık olma özelliğini ortadan kaldırmadığı. filozofların görüşlerini kendi içinde tutarlı ve sistematik bir yapı oluşturacak şekilde. mantıksal gerekçelere dayandırarak temellendirdikleri vurgulanmalıdır. FELSEFE NEDİR ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

1.ÜNİTE: FELSEFEYE GİRİŞ

KAZANIMLAR	ETKİNLİKLER	AÇIKLAMALAR
5. Felsefenin neliğini açıklar.	 EK - 4 FELSEFİ DÜŞÜNÜŞ	[!] Felsefenin temel özelliğinin <i>nelik</i> soruşturması olduğu, bu soruşturmanın kavramsal ayrımlar gerektirdiği, bu ayrımların mantıksal gerekçeler içermek zorunda olduğu vurgulanmalıdır. [!] Mantıksal temellendirme konusunda ön bilgi verilmelidir.
6. Felsefi düşüncünün nitelikleri (nelik - kavramsal ayırım yapma - temellendirme) arasında ilişki kurar.	 EK - 5 AVCI TETİKTEKİ ADAM	[!] Felsefi düşüncenin sistemli olmasında mantıksal temellendirmenin işlevi vurgulanmalıdır. Psikoloji dersi almış öğrenciler için düşünme ünitesindeki imge, tasarım ve kavram konuları ilişkilendirilebilir.
7. Felsefi sorunlar ve soruları, felsefi olmayan sorunlar ve sorularla karşılaştırır.	 EK - 6 FELSEFE NEDİR, NE DEĞİLDİR?	 FELSEFİ DÜŞÜNÜŞ ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU AVCI METNİ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI FELSEFE NEDİR, NE DEĞİLDİR? ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
8. Felsefenin belli başlı sorun alanlarını açıklar.	 EK - 7 FELSEFENİN KONULARI VE SORULARI	[!] Felsefenin temel disiplinlerinin bilgi felsefesi (epistemoloji), varlık felsefesi (ontoloji) ve aksiyoloji (etik ve estetik) olduğu vurgulanmalı ve diğer felsefe alanlarının konularına ilişkin örnekler verilmelidir. FELSEFENİN KONULARI VE SORULARI ETKİNLİĞİ ÖZDEĞERLENDİRME FORMU

1.ÜNİTE: FELSEFEYE GİRİŞ

KAZANIMLAR	ETKİNLİKLER	AÇIKLAMALAR
9. Felsefi düşüncesinin niteliklerini dikkate alarak özgün düşünceler oluşturur.	 EK - 8 BERTRAND RUSSELL - FELSEFE NEDİR?	[!] Felsefenin, dünya, insan ve insan yaşamıyla ilgili evrensel sorunları konu edindiği; bu sorunların farkedilmesinde ve çözümlenmesinde ışık olacak işleve sahip olduğu vurgulanmalıdır. [!] Felsefi düşüncelerin insan etkinliklerindeki (bilim, sanat, siyaset vb.), düşünsel gelişimdeki ve toplumsal dönüşümlerdeki işlevi örneklerle tartışılmalıdır.
10. Felsefenin işlevine ilişkin görüş geliştirir.	 EK - 9 FELSEFE NE İŞE YARAR?	 BERTRAND RUSSELL - FELSEFE NEDİR? ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI FELSEFE NE İŞE YARAR ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

2.ÜNİTE: EPISTEMOLOJİ (BİLGİ FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
11. İnsan - Bilgi - Dünya ilişkisini sorgular. 12. Bilgi Felsefesinin konusunu açıklar.	 EK - 10 İNSAN- BİLGİ- DÜNYA	[!] Her bilginin bir şeyin, bilgi konusu yapılan bir <i>varolanın</i> bilgisi olduğu. bilginin insanın varlıkla kurduğu bir bağa dayandığı ve bu nedenle insanın üretici bir etkinliği olduğu vurgulanmalıdır. [!] Bilgi felsefesinin bilgiyi konusu edindiği, "bilgi nedir?" sorusunu araştırdığı vurgulanmalıdır. Bu soruşturmada öncelikle bilgi oluşturma süreci, bu sürecin unsurları ve bu unsurların ilişkileri ele alınmalıdır. [!] Bilgi kavramı ile sanı, tasarım, inanç kavramları arasındaki ayrım yapılmalıdır. [!] Bilgi felsefesinin diğer temel problemlerinin, "bilginin imkanı", "bilginin kaynağı", bu probleme bağlı olarak "bilginin sınırları" ve "bilginin doğruluğu" başlığı altında inceleneceği vurgulanmalıdır. [!] Bilgi felsefesinin temel kavramları olan özne (süje), nesne (obje), sanı, inanç, tasarım, duyum, deney, akıl, doğruluk, yanlışlık (hata), kesinlik, geçerlilik, görelilik, mutlaklık, ben, görü, fenomen, apriori, aposteriori, kavram, ide kavramlarının anlamları açıklanmalıdır.
13. Bilgi felsefesinin temel kavramlarını açıklar.	 EK - 11/A BİLGİ FELSEFESİNİN KAVRAMLARI EK - 11/B BULMACA	 İNSAN- BİLGİ- DÜNYA ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA PERFORMANS GÖREVİ DEĞERLENDİRME ANAHTARI BİLGİ FELSEFESİNİN KAVRAMLARI ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA PERFORMANS GÖREVİ DEĞERLENDİRME ANAHTARI BULMACA ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

2.ÜNİTE: EPİSTEMOLOJİ (BİLGİ FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
14. Kesin, genel-geçer bir bilgi ortaya koymanın olanaklı olup olmayacağını sorgular.	 EK - 12 ŞÜPHENİN YOLU	[!] Bu bölümde ağırlıklı olarak herkes için ortak, geçerli bilginin mümkün olmadığını savunan sofistler ile bilginin mümkün olmadığını savunan şüpheciler/kuşkucular (septikler) ele alınacaktır. Bu görüşlerin bilgiyle ilgili görüşleri yanısıra felsefe tarihindeki yeri ve rolü vurgulanacaktır. [!] Bu bölümde septisizmin şüpheciliği ile diğer şüphe biçimlerinin (Descartes'in metodik şüphesi, bilimsel tavır olarak şüphe, deney dışı bilginin mümkün olmadığına ilişkin şüphe) ayrımı yapılacaktır. [!] Sofistlerin görüşleri incelenirken <i>görelilik</i> (rölativizm), Septikler incelenirken <i>yargıdan kaçınma</i> (epokhe) kavramları üzerinde durulacaktır. [!] Bilginin olanaklı olduğuna dair görüşlerin diğer derslerde ayrıntılarıyla inceleneceği vurgulanacaktır. ŞÜPHENİN YOLU ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
15. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır.	 EK - 13 BİLGİNİN KAYNAĞI - LOCKE, DESCARTES EK - 14 BİLGİNİN KAYNAĞI SORUNU - KANT EK - 15 FİLOZOFLAR VE AKIMLAR	[!] Bilgi felsefesinde doğru, kesin bilginin kaynağının akıl, deney, sezgi olduğunu savunan görüşler ile Kant'ın bilginin kaynağına ilişkin temel tezleri üzerinde durulacaktır. BİLGİNİN KAYNAĞI - JOHN LOCKE - DESCARTES ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI BİLGİNİN KAYNAĞI SORUNU - KANT ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI FİLOZOFLAR VE AKIMLAR ETKİNLİĞİ YAPILANDIRILMIŞ GRİD TEKNİĞİNE GÖRE DEĞERLENDİRME FORMU

2.ÜNİTE: EPISTEMOLOJİ (BİLGİ FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
16. Bilginin sınırına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır.	 EK - 16 BİLGİMİZİN SINIRI	[!] Bilginin sınırına ilişkin görüşlerin, bilginin kaynağına ilişkin görüşlere dayandığı vurgulanmalıdır. [!] Bu kazanma yönelik etkinlik planlamasında Hume, Kant, Pozitivizm ve Yeni Pozitivizm/Analitik Felsefe görüşlerine yer verilmesine çalışılmalıdır. BİLGİMİZİN SINIRI ETKİNLİĞİ DERCELE PUANLAMA ANAHTARI
17. Bilginin doğruluğuna ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır.	 EK - 17 DOĞRULUK VE NEDENSELLİK - HUME	[!] Doğruluk sorununda Uyuşma, Tutarlılık, Yararlılık, Tümel Uyuşma ve Apaçıklık görüşlerine yer verilmelidir. [!] Hume'un nedensellik ilkesiyle ilgili eleştirisi ve Pragmatizmin bilgi görüşünün burada ele alınması daha uygun olacaktır. DOĞRULUK VE NEDENSELLİK - HUME ETKİNLİĞİ DERCELE PUANLAMA ANAHTARI
18. Bilgi felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.	 EK - 18 BİLGİNİN KAYNAĞI - JOHN LOCKE, ARİSTOTELES, LUCRETİUS	[!] Öğrencinin ünite bitiminde epistemoloj konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır.
19. Bilgi felsefesinin sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.		[!] Öğrencinin ünite bitiminde epistemoloji konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. BİLGİNİN KAYNAĞI - LOCKE , ARİSTOTELES , LUCRETİUS ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERCELE PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

3.ÜNİTE: ONTOLOJİ (VARLIK FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
20. Ontolojinin gereğini açıklar. 21. Ontolojinin konusunu açıklar. 22. Felsefenin varolana yaklaşımı ile diğer disiplinlerin yaklaşımlarını karşılaştırır.	 EK - 19 VARLIĞA BAKIŞ	[!] Her bilginin bir şeyin bilgisi olduğu, bu anlamda her bilginin bir varlığa ilişkin olduğu, bilgi ortaya koymak için bilginin nesnesi olarak varlığa dair açık bir fikre sahip olunması gerektiği vurgulanmalıdır. [!] Ontolojinin var olanı var olan olarak ele alıp incelediği belirtilmelidir. [!] Felsefe tarihinde ontoloji alanındaki tartışma konuları tarihsel sıra içinde özetlenmelidir. VARLIĞA BAKIŞ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
23. Ontolojinin temel kavramlarını açıklar.	 EK - 20 VARLIK FELSEFESİNİN KAVRAMLARI	[!] Varlık felsefenin temel kavramları olan Varlık, Varolan, Form, Madde, İdea, Öz, Töz, İlinek, Kategori, Gerçeklik, Olanak, Görünüş, Oluş, Değişim, kavramlarının anlamları açıklanmalıdır.
24. Varlığın neliğine ilişkin görüşleri açıklar 25. Farklı varolma tarzlarını açıklar	 EK -21 VAROLMA TARZLARI	[!] Varlığın ne olduğu sorgulanacak ve varlık ile varolanlardan hareket edilecek, varlık ile varolanlar ayırımı vurgulanacaktır. Bu konuda Aristoteles'in <i>Metafiziği</i> ve Heidegger'in <i>Varlık ve Zaman ile Metafizik Nedir?</i> eserlerinden yararlanılabilir [!] Varlık kavramının farklı bağlamlardan hareketle anlamlar içerdiği ve bu anlamda varlığın yalnızca duysal olan şey anlamına gelmediği anlatılacaktır. Bu bağlamda varlığın, <i>dilde, düşüncede ve dış dünyada</i> olmak üzere üç tarzda varolduğu belirtilecektir. VAROLMA TARZLARI ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

3.ÜNİTE: ONTOLOJİ (VARLIK FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
26. Varlığın mahiyeti ile ilgili temel görüşleri karşılaştırır.	 EK - 22/A GÖLGEDEN GERÇEĞE EK - 22/B OLANAKSIZ BİR DÜŞÜNCE: "VAR DEĞİLİM" EK - 22/C İDEALİZM - MATERYALİZM	[!] Varolanın varlıkça yapısının ne olduğu, temelde idealizm ve materyalizmden hareketle araştırılacaktır. GÖLGEDEN GERÇEĞE ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI OLANAKSIZ BİR DÜŞÜNCE: "VAR DEĞİLİM" ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI İDEALİZM - MATERYALİZM ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
27. Öz - Görünüş sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 23 FENOMEN FİKRİ	[!] Öz ve görünüş kavramlarının açıklaması yapılacak; özün, bir şeyi o şey yapan ve onu diğerlerinden ayıran niteliği, görünüşün ise bu niteliğin bilen bir özneye kendini gösterdiği hali olduğu belirtilecektir. [!]Bütün görünüşleri taşıyan bir özün olduğunu ileri süren ve Aristoteles ile başlayan klasik felsefe geleneğinin yanısıra bütün görünüşlerin ötesinde bir özün olmadığını öne süren fenomenoloji akımı ile Sartre'ın ve "kendinde şeyi" (Ding an sich) bilmenin imkansız olduğunu ileri süren Kant'ın görüşleri vb. üzerinde durulacaktır.

3.ÜNİTE: ONTOLOJİ (VARLIK FELSEFESİ)

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
28. Değişim ve Oluş sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 24 HERAKLEİTOS - PARMENİDES	[!] Varolanlarda bir oluş ve değişimin olup olmadığı, oluş ve değişim söz konusu ise bunların belirli bir düzene, ereğe, hareket ettirici bir nedene vb. bağlı olup olmadığı,felsefede Herakleitos, Parmenides, Platon, Aristoteles ve Marx'tan hareketle ele alınacaktır. HERAKLEİTOS - PARMENİDES ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
29. Varlık felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.	 EK - 25 VARLIK VE İNSAN	[!] Öğrencinin ünite bitiminde ontoloji konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. VARLIK VE İNSAN ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
30. Varlık felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.	 EK - 26 ÖZLÜ SÖZLERDEN ÖZLÜ DÜŞÜNCELERE	[!] Öğrencinin ünite bitiminde ontoloji konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. ÖZLÜ SÖZLERDEN ÖZLÜ DÜŞÜNCELERE ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM ÇALIŞMASI DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

4. ÜNİTE: ETİK VE AHLAK FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
31. Etiğin konusunu açıklar. 32. Etik ve Ahlak kavramlarını ayırt eder.	 EK - 27 ETİK - AHLAK AYIRIMI	[!] Ahlakın belirli bir grubun ya da toplumun değer yargıları bütünü olduğu, etiğin ise insan eylemlerini ve değerlerini konu edinen, bu alanda bilgi ortaya koyan bir disiplin olduğu vurgulanacaktır. ETİK - AHLAK AYIRIMI ETKİNLİĞİ GRUP DEĞERLENDİRME FORMU
33 . Etiğin temel kavramlarını açıklar.	 EK - 28 ETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI	[!] Olan, olması gereken, iyi-kötü, erdem, değer, değerler, özgürlük, zorunluluk, sorumluluk, vicdan, ilke, yasa, ödev gibi kavramların anlamları üzerinde durulacaktır. ETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM ÇALIŞMASI DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
34. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.	 EK - 29 SÖZÜNDE DURMAK İYİDİR EK - 30 ERDEM EK - 31 DEĞERLER GENELLİKLE EK - 32 ÖZGÜRLÜK DRAMA	[!] Felsefe tarihinde iyi ve kötüye ilişkin görüşlerden hareketle bu kavramların kavramsal çözümlemesi yapılacaktır. [!] Erdem hakkında temel bir bilinç oluşturulmaya çalışılmalıdır. [!] Değer ve değerlerin neliği, ayırımı, yapısı, türleri, evrensel olup olmadığı vb. sorunlar üzerinde durulmalıdır. [!] Özgürlük ve zorunluluk konusunun etikçiler tarafından nasıl işlendiği ele alınmalıdır. SÖZÜNDE DURMAK İYİDİR ETKİNLİĞİ GRUP DEĞERLENDİRME FORMU ERDEM ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI DEĞERLER GENELLİKLE ETKİNLİĞİ GRUP DEĞERLENDİRME FORMU ÖZGÜRLÜK DRAMA ETKİNLİĞİ AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

4. ÜNİTE: ETİK VE AHLAK FELSEFESİ		
KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
35. Temel etik yaklaşımları açıklar.	 EK - 33 TEMEL ETİK YAKLAŞIMLAR	[!] Normatif etiğin norm koyan, betimleyici etiğin temel olarak insanların erdem, değer ya da eylemlerini betimleyen, metaetiğin ise etik kavramların, önermelerin, argümanların anlamı üzerine felsefi çözümlemeler yapan bir disiplin olarak gördüğü vurgulanmalı, temsilcilerinden örnekler verilmelidir. TEMEL ETİK YAKLAŞIMLAR ETKİNLİĞİ AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU
36. Etikte temel yaklaşımları karşılaştırır	 EK - 34 ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK	[!] Bir eylemin, bir tutumun, bir tavrın ahlaki değerini belirleyen şeyin ne olduğuna dair teoriler ya da yaklaşımlar ele alınacaktır. [!] Mutluluk Etiğinin ahlaki eylem ve tutumları mutlulukla özdeşleştirdiği, ödev etiğinin ahlaki eylem ve tutumları temelde insanı korumayı ödev bilen ve bu nedenle ahlaklılığı zorunlu bir yükümlülük haline getiren bakışa sahip olduğu, değerler etiğinin etik eylem ve tutumları temelde değerlere dayalı eylem ve tutum olarak gördüğü, sorumluluk etiğinin temelde ahlaki sorumluluk duygusuna aldığı vurgulanarak temsilcilerinden örnekler verilmelidir. ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK ETKİNLİĞİ AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU
37. Etiğin sorunlarını / sorularını değerlendirir.	 EK - 35 İYİ - KÖTÜ SORUNU	[!] Öğrencinin ünite bitiminde etik konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır.
38. Etiğin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.		[!] Öğrencinin ünite bitiminde etik konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. İYİ - KÖTÜ SORUNU ETKİNLİĞİ AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

ÜNİTE 5: SİYASET FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
37. Siyaset felsefesinin konusunu açıklar. 38 . Siyaset felsefesinin temel kavramlarını açıklar.	 EK - 36 ARİSTOTELES	[!] Siyaset Felsefesinin Konusu: Siyaset felsefesinin ilgi alanları, nesnesi ya da konusu ele alınmalıdır. [!] Siyaset felsefesinin temel kavramları olarak siyaset (politika), devlet, yönetim, hukuk, yasa, adalet, egemenlik, iktidar, yurttaş, birey gibi kavramlar incelenmelidir.
39. "Devlet ve meşruiyet" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.		[!] Devletin ne olduğu, devletin işlevi, devletin meşruluğu gibi sorunlar incelenmelidir. ARİSTOTELES ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
40. "Güç, iktidar ve egemenlik" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 37 THOMAS HOBBS - LEVİATHAN	[!] İktidarın ne olduğu, meşruluğu, araçları ile egemenlik arasındaki ilişki ele alınmalıdır. Bu bağlamda Hobbes ve Rousseau'nun egemenlik kuramları incelenebilir. LEVİATHAN ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
41. "Yasa , hukuk ve adalet" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 38 ADALET	[!] Hukuk, yasa ve adalet kavramları ile bu kavramlara ilişkin tarihsel sorunlar ortaya konulmalıdır. ADALET ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÜNİTE 5: SİYASET FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
42. "Yurttaş ve birey" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 39 YURTTAŞLIK DURUMU	[!] Yurttaşın ne olduğu, bireyden farkı ortaya konulmalı ve devlet ile yurttaş ve birey ilişkisi ile devletle olan ilişkisinde yurttaş ile bireyin konumuyla ilgili sorunlar incelenmelidir. John Locke ve John Stuart Mill'e değinilebilir. YURTAŞLIK DURUMU ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
43. Devlet ve yönetim biçimlerini açıklar.	 EK - 40 ROUSSEAU-YÖNETİM BİÇİMLERİ	[!] Her devletin belirli bir yönetim biçimine sahip olduğu vurgulanmalı, yönetim biçimlerinin özellikleri ortaya konulmalı ve yönetim biçimleriyle ilgili tartışılan sorunlar incelenmelidir. ROUSSEAU-YÖNETİM BİÇİMLERİ ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
44. Ütopya ve distopyaları değerlendirir.	 EK - 41 KENDİ ÜTOPYAMI YAZIYORUM	[!] Ütopyaların mevcut yönetim biçimleri ve devletlerden ayrı olarak, ideal düzeni, distopyaların ise mevcut toplum düzenlerinin olumsuzluklarına dikkat çekip uyarı işlevi görerek gelecekte gerçekleşmesinden korkulan olası durumları kurguladıkları vurgulanmalıdır. KENDİ ÜTOPYAMI YAZIYORUM ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÜNİTE 5: SİYASET FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
45. Günümüz siyasal sorunları karşısında felsefenin yükümlülüklerini değerlendirir.	 EK - 42 DÜNYA SORUNLARI KARŞISINDA FELSEFENİN YERİ VE ROLÜ	[!] Çağımızda siyasal alanda devleti, toplumu ve bireyi etkileyen insanlığın karşı karşıya kaldığı temel sorunlar ile bunlara dair çözüm önerileri ele alınmalıdır. DÜNYA SORUNLARI KARŞISINDA FELSEFENİN YERİ VE ROLÜ ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
46. Siyaset felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.	 EK - 43 ARENDT	[!] Öğrencinin ünite bitiminde siyaset felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Siyaset Felsefesi sorunlarını/ sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. ARENDT ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
47. Siyaset felsefesinin sorunlarına/ sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.	 EK - 44 GÖNÜLLÜ KULLUK	[!] Öğrencinin ünite bitiminde siyaset felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Siyaset Felsefesi sorunlarına/ sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. GÖNÜLLÜ KULLUK ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

ÜNİTE 6: ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ		
KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
48. Estetiğin ve sanat felsefesinin konusunu açıklar.	 EK - 45 ESTETİK Mİ SANAT FELSEFESİ Mİ?	[!] Felsefenin bir disiplini olarak estetiğin, sanatın neliği, sanatın amacı, sanat ile güzellik arasındaki ilişki, estetik yargıların öznelliği ve nesnelliği sorunu gibi konuları incelendiği vurgulanacaktır. [!] Estetik ve sanat felsefesi arasındaki fark ortaya konulmalıdır. Estetiğin Temel Kavramları: Estetik, Sanat Felsefesi, Sanat Eseri, Güzel, yüce, Hoş, estetik haz, estetik yargı kavramları ele alınacaktır. "ESTETİK Mİ SANAT FELSEFESİ Mİ?" ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
49. Estetiğin ve sanat felsefesinin temel kavramlarını açıklar		
50. Sanatın Neliği sorununa ilişkin görüşleri açıklar.	 EK - 46 SANATÇI VE YAPITI EK - 47 SANAT VE DİRENÇ	[!] Sanatın, gerçeklik, imge, kopya etme, yeniden yaratma, güzel, yüce ve hoş gibi kavramlardan hareketle farklı yaklaşımlar tarafından farklı bir yönü ya da işlevi ön plana çıkartılarak tanımlandığına vurgu yapılacaktır. [!] Sanat eserinin işlevinin haz ya da bilgi verip vermediği, ahlaki bir boyutunun olup olmadığı konusu ele alınacaktır. SANATÇI VE YAPITI ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI SANAT VE DİRENÇ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
51. Sanat Eserinin İşlevi sorununu açıklar.		
52. Güzellik sorununa ilişkin görüşleri açıklar.	 EK - 48 ESTETİK BİR YARGI OLARAK GÜZEL	[!] Güzelliğin neliği, güzelliğin duysal olup olmadığı, güzel ile yüce ve hoş arasındaki ayırım, güzellik ile ahlaki iyilik ilişkisi ele alınmalıdır. [!] Estetik yargıların bilgisel bir niteliği olduğu, bu niteliğin onların öznelliği ve nesnelliği soruyla ilgili olduğu vurgulanmalıdır ESTETİK BİR YARGI OLARAK GÜZEL ETKİNLİĞİ ÖZDEĞERLENDİRME FORMU
53. Estetik yargıların niteliğine ilişkin görüşleri açıklar		

ÜNİTE 6: ESTETİK VE SANAT FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
54. Estetik kuramları karşılaştırır.	 EK - 49 YANSITMA KURAMI	[!] Platoncu kuram, özellikle <i>mimesis</i> kavramı üzerinde durulup sanatın bilgisel değeri, sanatın ahlaksal boyutu ve sanatın toplum üzerindeki etkileri konu edinilebilir. [!] Aristoteles'in <i>katharsis</i> kavramı çerçevesinde sanatın insan yaşamındaki işlevleri, sanatsal türleri ve bu türlerin insan ve yaşam üzerindeki etkileri incelenebilir. [!] Kant'ın <i>Yargı Gücünün Eleştirisi</i>'nden hareketle özellikle güzelliğin nitelik, nicelik, kiplik ve ilişki bağlamlarında farklı anlamları içerdiği, ahlaki yargıların öznel yargılar olmasına rağmen, evrensel bildirimde bulunan yargılar olduğu üzerinde durulabilir. [!] Croce'un <i>Estetik</i> eserinden hareketle sanat ve güzellik sorunu işlenerek, sanatın neyi, neden ve nasıl işlediği ve bunlarla yaşam üstündeki etkisi incelenebilir. [!] Gadamer'in <i>Hakikat ve Yöntem ile Güzelliğin Güncelliği</i> eserlerinden hareketle sanat ve bilgi konusuna ele alınarak, sanatın belirli türden bir hakikat içerdiği ve bu hakikatin bilimsel hakikatten daha değersiz olmadığı görüşü incelenebilir. YANSITMA KURAMI ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
55. Estetiğin ve Sanat Felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 56. Estetiğin ve Sanat Felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.	 EK - 50 SANATA FELSEFE İLE BAKMAK	[!] Öğrencinin ünite bitiminde Estetik ve Sanat Felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. [!] Öğrencinin ünite bitiminde Estetik ve Sanat Felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak etik sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. SANATA FELSEFE İLE BAKMAK ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

ÜNİTE 7: BİLİM FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
57. Bilim felsefesinin konusunu açıklar	 EK - 51 BİLİM FELSEFESİNİN AMACI VEYA BİLİM FELSEFESİNİN FELSEFESİ	[!] Bilim felsefesinin bilim üstüne felsefi düşünme olduğu, bilimin ne olduğunun, bilimsel düşünme, bilimsel yasa, bilimsel yöntem, bilimin değeri vb. sorunlarının konu edinildiği vurgulanmalıdır. [!] Bilimsel bilgi, gözlem, deney, varsayım, kanıtlama, bilimsel yöntem, bilimsel yasa, bilimsel kuram, bilimsel öndeyi ve teknoloji kavramlar ele alınmalıdır.
58. Bilim felsefesinin temel kavramlarını açıklar		BİLİM FELSEFESİNİN AMACI VEYA BİLİM FELSEFESİNİN FELSEFESİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
59. "Bilimin neliği" sorununa ilişkin görüşleri açıklar.	 EK - 52 BİLİM NEDİR? EK - 53 BİLİM TÜRLERİ	[!] Bilimin ne olduğu, billimsellik ölçütünden ve bilim olan ile olmayana dair sınırdan hareketle incelenecektir. [!] Bilimlerin nesnelere göre olgusal bilimler (doğa ve insan bilimleri) ve formel bilimler olarak sınıflanmasının gerekçeleri üzerinde durulmalıdır.
60. Bilime farklı yaklaşımları karşılaştırır	 EK - 54 KUHN'UN BİLİM FELSEFESİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	[!] Klasik bilim anlayışına göre bilimsel bilginin, tarih boyunca birikerek ilerleyen, herkese açık, olgulara dayanan, onu üreten insandan bağımsız olarak nesnel bir alana ait olan, değişime açık, mutlak olmayan, tutarlı ve öndeyilerde bulunan bilgi olduğu vurgulanmalıdır. [!] Etkinlik olarak bilim yaklaşımına göre bilimin salt rasyonel bir faaliyet olmadığı, onun bir etkinlikler toplamı olduğu, etkinliklere etkileyen bilim adamlarının psikolojisinin, bilimin ortaya çıktığı zamanki topluluğun özelliklerinin incelenmesi gerektiğine ilişkin görüşleri vurgulanmalıdır.
		 KUHN'UN BİLİM FELSEFESİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÜNİTE 7: BİLİM FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
61. Bilimde yöntem sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 55 İNSANIN BİLİNMESİ	[!] Doğa bilimlerinin daha çok tümevarımı, formel bilimlerinin tümdengelimini temel aldığı, insan bilimlerinin ise bu iki yöntemden farklı olarak daha çok anlamaya ve açıklamaya dayalı olduğu vurgulanmalı ve gerekçeleri üzerinde durulmalıdır. İNSANIN BİLİNMESİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
62. Bilimde kesinlik sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.	 EK - 56 KIPIR KIPIR YARATIKLAR EK - 57 TÜMEVARIM SORUNU	[!] Bilimdeki kesinliğin mutlak olmadığı, bilimsel bilginin değişime açık olduğu vurgulanmalıdır. [!]Doğa bilimlerinde deney, insan bilimlerinde istatistiksel ve anlama yöntemleriyle elde edilen bilginin kesinliği/kesinlik dereceleri üzerine yapılan bilim felsefesi tartışmaları tanıtılmalıdır. [!]Bilimsel bilginin doğrulanabilirlik / yanlışlanabilirlik ölçütleri üzerinde durulmalıdır. KIPIR KIPIR YARATIKLAR ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI TÜMEVARIM SORUNU ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÜNİTE 7: BİLİM FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR
63. Bilimin değerine ilişkin görüşleri açıklar.	 EK - 58 GÜROL IRZİK'LA BİLİM ÜZERİNE SÖYLEŞİ	[!] Bilimin pratik, etik ve entelektüel bakımdan değeri üzerinde durulmalıdır. GÜROL IRZİK SÖYLEŞİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
64. Bilim - felsefe ilişkisini açıklar.	 EK - 59 FELSEFE KÜRE	[!] Bilim ve felsefenin karşılıklı etkileşimi üzerinde durulmalıdır. FELSEFE KÜRE ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI
65. Bilim felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.	 EK - 60 OLASILIK KAVRAMININ TOPLUM BİLİMLERDEKİ YERİ	[!] Öğrencinin ünite bitiminde bilim felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Bilim Felsefesi sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır.
66. Bilim felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.		[!] Öğrencinin ünite bitiminde bilim felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Bilim Felsefesi sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. OLASILIK KAVRAMININ TOPLUM BİLİMLERDEKİ YERİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

ÜNİTE 8: DİN FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİKLER	AÇIKLAMALAR
67. Din felsefesinin konusunu açıklar. 68. Teleoloji ile Din Felsefesi arasındaki farkı açıklar.	 EK - 61 DİN NEDİR?	[!] Din felsefesinin din hakkında, dinin ortaya koyduğu iddalar ve temel kavramları hakkında felsefi yöntemle düşünme olduğu vurgulanmalıdır. [!] Teolojinin inanca dayalı olarak, inancın sınırları içinde kalarak, dinin kavram ve sorunlarını açıklamaya, dini temellendirmeye çalıştığı, din felsefesinin ise her şeyden önce, inançtan bağımsız, akla dayalı, eleştirel bir etkinlik olduğu belirtilmelidir.
69. Din felsefesinin temel kavramlarını açıklar.		[!] Tanrı, vahiy, iman, inanç, kutsal, yüce, ibadet, teoloji, kader, mucize vb. kavramlar ele alınmalıdır. DİN NEDİR? ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
70. Dinin neliği ve kaynağıyla ilgili görüşleri açıklar.	 EK - 62 UYGARLIĞIN HASTALIĞI DİN	[!] Dinin ne olduğu ve kaynağıyla ilgili farklı görüşler ele alınmalıdır. UYGARLIĞIN HASTALIĞI DİN ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÜNİTE 8: DİN FELSEFESİ

KAZANIMLAR	ETKİNLİKLER	AÇIKLAMALAR
71. Tanrı kavramına ilişkin farklı anlayışları ayırdeder. 72. Tanrının varlığına ilişkin farklı görüşleri analiz eder. 73. Kader ve özgürlük sorununa ilişkin görüşleri görüşleri açıklar.	 EK - 63 TELEOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ EK - 64 ONTOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ EK - 65 KOZMOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ	[!] Tanrısız dinlerin de söz konusu olduğu vurgulanıp Farklı Tanrı Anlayışları olarak, Teizm (Tanrıçılık), Deizm (Yaradancılık) ve Panteizm (Tümtanrıçılık) ele alınmalıdır. [!] Tanrının bir kanıtı ihtiyaç duyulmadan onun bir inanma konusu olduğunu düşünen görüşlerin yanı sıra, Tanrı'nın varlığının kanıtlanabileceğini savunan görüşler olarak evrendeki düzenden hareket eden kanıt, teleolojik kanıt ve ilk neden (kozmolojik) kanıtı ve bu kanıtlara getirilen eleştiriler ele alınmalıdır. [!] Tanrı'nın varlığını çeşitli gerekçelere dayanarak kabul etmeyen görüşün (ateizm) görüşleri ile Tanrının Varlığının Ya Da Yokluğunun Bilinemeyeceği Görüşünün (Agnostisizm (Bilinemezcilik) gerekçeleri ele alınmalıdır. TELEOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI ONTOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI KOZMOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI
74. Din felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 75. Din felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.	 EK - 66 ÇOCUKLARDAN TANRIYA MEKTUPLAR	[!] Öğrencinin ünite bitiminde din felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Din Felsefesi sorunlarını/sorularını değerlendirmesine imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. [!] Öğrencinin ünite bitiminde din felsefesi konusunda elde ettiği tüm bilgilere dayanarak Din Felsefesi sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturmaya imkan verecek etkinlik planlanmalıdır. ÇOCUKLARDAN TANRIYA MEKTUPLAR ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

Sınıf- okul içi etkinlik

Okul dışı etkinlik

Uyarı

Ders içi ilişkilendirme

Diğer derslerle ilişkilendirme

Ölçme ve değerlendirme

ETKİNLİK-1**MİTOS'TAN LOGOS'A - I**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	1. Mit kavramını, mitoslardan örnekler vererek açıklar. 2. Mitos, epos, logos kavramları arasında ilişki kurar. 3. Felsefi düşüncesin ortaya çıkış koşullarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metne ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**MİTOS, EPOS VE LOGOS**

İnsan, tarihi boyunca kendini ve içinde yaşadığı evreni anlama ve anlamlandırma çabası içinde olmuş; böylelikle çevresini denetimi altına almaya çalışmıştır. Uygarlığın bugünkü düzeyi, bu çabanın önemini yeterince göstermektedir. İlkel insanda bu çaba mitoslar biçiminde var olmuştur. Mitoslar, evreni, insanın varlığını ve onun edimlerini, düş gücü ile oluşturulan kutsal modeller yoluyla anlamlandırma tarzının ürünleridir. İnsanlığın çocukluk dönemi olarak nitelenen çağın insanı, çevresine ve yaşamına, büyü, dans gibi eylemler ile söylenen şarkı ve sözlerden oluşan *ritüel* (ayin, tören) ile anlam vermeye çalışmıştır.

Ritüelde, yaşamsal olan, büyü bir atmosfer içinde kutsanarak; ilkel insana, yaşama bakışında ve edimlerinde güç ve güvence kaynağı olur. (...) İlkel insan için bir "gerçeklik" olan bu düşsel dünyanın anlatımını sağlayan şarkı veya sözler, yapılan

eylemleri anlam bakımından güvence altına alır. Ritüelin anlatı kısmını mitos oluşturur. *Mitos* (mythos: muthos), Yunan dilinde, söylenen söz, öykü anlamına gelir. (...) İlkel insanın evrene, doğa varlıklarına ve olaylarına bakışı onun düş gücünün ürünüdür. Ancak mitoslar ilkel insan için bir "kurmaca" dan öte, bir inancın ve -o inanca özgü- "gerçekliğin" anlatımıdır.

Mitin (mitosun) bilimsel bir açıklama ya da sanatsal bir canlandırma olmadığını vurgulayan Malinowski (...), mitin ilkel kültürlerdeki vazgeçilmez işlevinin, *inancın ifadesi olması*, onu düzenli ve derin kılması, insan için örnek olacak pratik kurallar içermesi... olduğunu belirtir. (...) Dünyayı açıklama girişimi, onu anlaşılır kılmanın yanında, aynı zamanda onu yaşanılır kılma girişimidir. Mitoslar, doğal varlıklar ve olaylar arasında bağlar kurarak dünyayı açıklamaya girişir; ilkel insana, kosmos'a ilişkin anlamlı bütünlüğü olan modeller sunar. (...) Mitoslar dünyayı açıklamaya çalışırken onu gizemli de kılar. Doğa, insana anlamlı tepkiler verir; onunla "konuşur". İlkel insanın doğayla "iletişimini" sağlayan, simge dilidir. Bu dili anlamamanın yolu mitleri ve simgeleri anlamaktan geçer. Çünkü Eliade'nin belirttiği gibi, ilkel toplumda doğa, görünür ve gizemli yönleriyle, mitoslar ve simgeler ile kavranır.

(...) Eski Yunan dilinde 'söz' kavramını vermek için *mythos*'la birlikte iki sözcük daha vardır: *Epos* ve *Logos*. *Epos*, "belli bir düzen ve ölçüye göre söylenen, okunan söz" anlamındadır. *Mythos*'la *epos* arasında ilkinden bir yakınlık bulunduğunu belirten Erhat (...), "*mythos* söylenen sözün, anlatılan öykünün içeriği, *epos* da onun doğal olarak aldığı ölçülü, süslü ve dengeli biçimidir" der. Erhat'ın değindiği anlamda "*epos*'un içeriği olarak *mythos*", bir değişmenin ürünüdür aslında. Bundan önceki başlık altında verilen bağlamıyla mitos, ritüele bağlı olarak döngüsel biçimde yaşatılan bir "gerçekliğin" anlatımıdır. *Epos*'ta anlatılan mitos ise, yaşanan toplumsal-kültürel gelişmelerle birlikte, ritüeldeki bağlamından uzaklaşarak yazınsal (edebi) ürün haline gelmeye başlamıştır. (...) Mitolojik temellere dayansalar da *epos* (destan) kahramanları ile mitos kahramanları arasında, içinde üretildikleri toplumsal yapılara özgü farklılıklar vardır. Mitos kahramanları, tarımsal klana özgü bir kültürü yansıtırken; epik kahramanlar, daha çok, savaşçı ve yağmacı bir toplumsal yapıyı temsil ederler.

İlkel toplumda ve sınıflı toplumun başlangıcında, mitos anlatıcıları, yalvaç, şaman vb. konumundadır. Bunlar, büyü, bilicilik özellikleri ve ritüelde aktardıkları ile "tanrısal esinlerle" yüklüdürler. (...) Epiklerde de ozanların anlattıklarına, tanrıların esini gözüyle bakılır. Örneğin *İlyada* ve *Odyseia*, "söyle/anlat tanrıça..." sözleriyle başlar ve olup bitenler "tanrı esiniyle" anlatılır. (...)

Mythos'la *logos* arasındaki ilişkiye gelince: *Logos*, Eski Yunan doğa bilginlerine göre "gerçeğin insan sözüyle dile gelmesi"dir. *Logos*, insanda düşünce, doğada kanundur; her yerde ve her şeyde vardır, ortaklaşa ve tanrısaldır; düşünürün ödevi, logosu bulmak, sırlarını göz önüne sermek ve insan sözüyle dile getirmektir. *Logos* kavramıyla açılan çığır bilime varmıştır; *mythos*'la *epos* uyumlu biçimde birleştikleri halde, onlarla *logos* arasında baştan beri var olan karşıtlık gün geçtikçe keskinleşmiştir (Erhat,1996:5). Bu üç kavram, birlikte, hem toplumsal-kültürel evrime hem de Batı uygarlığının temeli sayılan

"Yunan Düşüncesi"nin serüvenine ve mythos-logos karşılaşmasından daha o zamanlarda "mitleri yıkılmış" olarak çıkan Yunan Mitologyasının kavranmasına ışık tutmaları bakımından da önem taşırlar. Mitosun bugün yaygın biçimde, ilkel insana özgü kutsal anlamından çok, masal biçiminde bir "kurmaca" olarak görülmesi, logos'la olan bu karşılaşmasından olsa gerektir.

Antik Yunan düşünürleri, Homeros ve Hesiodos'un tanrı ile ilgili mitsel anlatımlarını ilk eleştiren ve reddeden Ksenophanes'ten bu yana, mitosu yavaş yavaş dinsel değerlerden arındırmaya girişmişlerdir. Bu düşünürler, tanrıların kimi kozmik bölgelerde sınırlı yerlere yerleştirilmelerine, insan biçimli oluşlarına, coşup sinirlenmelerine, zina, hırsızlık vb. şeyler yapmalarına ilişkin anlatımları reddetmişler; bu düşünürlerden Anaksimandros, "tanrısız ve mitsiz topyekûn bir evren anlayışı" önermiştir (Eliade, 1993: 9; 143 vd.). Bu yaklaşımlar, düşünce tarihinde bir aşamayı gösterir; logos'la, bilimsel gelişmenin yolu açılmıştır. Öbür yandan, tanrılarla ilgili anlatımlara yapılan itirazlar, Hristiyanlık vb. dinlerin temel dogmalarına benzer özellikler de barındırmaktadır.

İlkel insan, evrenin başlangıcını kozmogoni mitosları ile açıklamaya çalışmıştır. Felsefi düşünce ise, varlık'a, "*Arkhe (köken, başlangıç...) nedir?*" sorusu bağlamında, düşünsel bir çaba ile yaklaşır; sorun, bir ontoloji (varlıkbilim) sorunudur artık. Logos'la gelişen düşünsel çaba, mitolojik temel üzerinde kalkınarak felsefi ve bilimsel kimliğe doğru yol almıştır.

SORULAR:

1. Metinden hareketle Mitos, Ritüel, Epos ve Logos kavramlarının anlamlarını belirtiniz.
2. Metne göre mitos ile epos arasındaki ilişki nedir?
3. Metne göre mitos ile logos arasındaki fark nedir?
4. Metne göre "mitostan logosa geçiş"in düşünce tarihindeki önemini açıklayınız.
5. Anaksimandros'un "tanrısız ve mitsiz topyekûn bir evren anlayışı" önerisini tartışınız.

DEĞERLENDİRME
MİTOS'TAN LOGOS'A-I ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Hatırlama- Tanıma	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Parçalar Arasında İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterince ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterli ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Karşılaştırma yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların bir kaçına doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların hepsine doğru cevap verdi.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-2**MİTOS'TAN LOGOS'A - II**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	1. Mit kavramını, mitoslardan örnekler vererek açıklar. 2. Mitos, epos, logos kavramları arasında ilişki kurar. 3. Felsefi düşüncünün ortaya çıkış koşullarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1, Ek-2 ve Ek-3'deki metinleri okumaları ve metinlere ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**İLK YARATICI GÜÇLER**

Yunanistan'da pek iz bırakmamış olan bir rivayete göre Evren, iki denizsel güç olan Okeanos ile Thetis'ten doğmuştur. Okeanos gürültüyle akan kudretli bir nehirdir, daha göğün ve yerin bulunmadığı bir boşlukta kendisini henüz hiçbir şey sınırlanmaktadır; bu bir erkek varlıktır.

Thenis, Okenanos'un kendi akışından ayrı olmayan bir su kitlesidir, fakat aynı şekilde kendi canı ve kişiliği vardır, bu da kadın cinsidir. Bunlar birbirleriyle birleşince, Gök'ü, Yer'i ve sayısız ölçüde ürün meydana getirirler. Sonunda Okenaos bütün Evreni kuşatan nehir olur; Thenis'le birlikte dünyanın sonlarındaki uzak bir sarayda oturur. Yaratılış bittiğinden onların da aşkı soğumuştur.

Bu rivayet Zeus'un karısı Hera'ya şunu söyleten Homeros'ta da görülüyor:

Doğurgan Yer'in ucuna gidiyorum, bütün tanrıların babası Okenaos ile anaların Thenis'i görmek görmek için; onlar ki Rheanın beni ellerine teslim ettiği andan itibaren saraylarında beni beslemiş ve pek sevmişlerdi, gür sesli Zeus'un Kronos'un toprağın ve uçsuz bucaksız denizin altına gömdüğü o dönemde.

Homeros, İlyada, XIV, 20

Evrenin kuruluşuna ilişkin rivayetin Yunanistan'da en geçerli olanı ozan Hesiodos'un yazdıklarıdır (s.82) Kapkaranlık, son derece geniş bir çatlak olan Kaos'tan (Uçurum) şunlar çıkar:

Tüm canlılara karşı sonsuza dek cömert ve sağlam duran geniş göğüslü Yer ile ölümsüz tanrıların en güzeli olan ve kaba gücü gerileten Eros, her tanrıda ve her her insanda akıllı ve sakınlı iradeyi iradeyi baskı altına aldılar. Kaos'tan Yeraltı Karanlığı ile karanlık Gece doğdu. Sonra, Gece'den de Esir ve Gündüz ortaya çıktı.

Yer'e gelince, o da yıldızlı Gök'ü doğurur ki:

... mutlu tanrılara sonsuza dek güvenli bir dayanak olsun diye.

Yer ve Gök, bir tanrılar ve devler kuşağını dünyayı getiren ilk tanrısal çift oluyor. Yer ayrıca tek başına, erkek yaratık Dalga'yı yani verimsiz Deniz'i doğurur; sonra o da birtakım tanrısal varlıkları ve devleri meydana getirir.

Hesiodos, Theogoni, 116

**YUNAN VE ROMA MİTOLOJİSİ, COLETTE ESTIN / HELENE LAPORTE,
TUBİTAK YAYINLARI S:94-95**

EK - 2

SİSİFOS SÖYLENİ

Tanrılar Sisyphe'u bir kayayı durmamacasına bir dağın tepesine kadar yuvarlayıp çıkarmaya mahkûm etmişlerdi; Sisyphe kayayı tepeye kadar getirecek, kaya tepeye gelince kendi ağırlığıyla yeniden aşağı düşecekti hep. Yararsız ve umutsuz çabadan daha korkunç bir ceza olmadığını düşünmüşlerdi, o kadar haksız da sayılmazlardı.

Homeros'a bakılırsa, Sisyphe ölümlülerin en bilgisi, en uyanığıydı. Başka bir söylentiye göre de haydutluğa eğilim gösteriyordu. Ben bunda çelişki görmüyorum. Ruhlar ülkesinin yararsız işçisi olmasına yol açan nedenleri konusunda kanılar farklı. İlk tanrıları biraz hafife alması başına kakılıyor. Onların gizlerini açığa vurmuştu. Jüpiter, Asope'un kızı Ege'nin'yi kaçırdı. Kızın babası bu kayboluşa şaşar, Sisyphe'a dert yanar. Bu kaçırmayı bilen Sisyphe, Korent kalesine su vermesi koşuluyla Asope'a bilgi vereceğini söyler. Suyun kutsanmasını tanrıların öfkesine yeğ tutmuştur. Ruhlar ülkesinde, bundan dolayı cezalandırılır. Homeros bize Sisyphe'un Ölüm'ü zincire vurduğunu da anlatır. Pluton ülkesini ıssız ve sessiz görmeye katlanamaz. Savaş tanrısını yollar, o da Ölüm'ü kendisini yenenin elinden kurtarır.

Sisyphe'un, ölmek üzereyken, önlemsizlik edip karısının aşkını denemek istediği de söylenir. Cesedini alanın ortasına atmasını ister. Sisyphe kendini ruhlar ülkesinde bulur ve burada insan aşkına öylesine karşıt olan bu söz dinlemeye kızar, karısını cezalandırmak üzere yeryüzüne dönmek için Pluton'dan izin alır. Ama bu Dünya'nın yüzünü yeniden görünce, suyu ve güneşi, sıcak taşları

ve denizi tadınca, ruhlar ülkesinin karanlığına dönmek istemez artık. Çağrılar, öfkeler, gözdağları, hepsi boşa gider. Daha birçok yıllar, körfezin eğrisi, pırıl pırıl deniz ve yeryüzünün gülümsemeleri karşısında yaşar. Tanrıların bir karar vermesi gerekmektedir. Mercure gelip pervasızın yakasına yapışır, sevinçlerinden kopararak zorla ruhlar ülkesine götürür onu, burada kayası hazırır.

ALBERT CAMUS

EK - 3

DEMOKRİTOS VE ATOMCU MADDE ANLAYIŞI

a) Dünyanın en son yapı taşları, her şeyin kendisinden meydana geldiği ve kendisine ayrıştığı bölünemez fiziksel gerçekler olan atomlardır. Atomlar farklı büyüklüklerde, farklı biçimlerde. (...) Ortak özellikleri, bölünemez, parçalanamaz, içlerine nüfuz edilemez olmaları, boşlukta yer kaplamaları ve sürekli hareket halinde olmalarıdır.

b) ... zihin ruh gibi maddi nitelikte olmadığı düşünülen şeyler de aslında maddidirler; atomların birleşimlerine indirgenebilirler.

c) ... hareket, atomların temel özelliğidir. Onun zamanda bir başlangıcı yoktur. Atomlar boşlukta farklı hızlarla düşerler. Bu düşüşte büyük olanları küçüklerine çarparak onların yerlerini değiştirir. Böylece sonsuz bir vurma ve çarpmalar dizisi başlar. (...) bu düşme, çarpma ve birleşme olaylarında hiçbir şekilde bir tesadüf söz konusu değildir. Bütün bunlar mekanik bir zorunlulukla ortaya çıkar.

d) ... atomların bir büyüklüğü, biçimi, hareketi vardır. Ancak onların sıcak veya soğuk, ekşi veya tatlı, güzel kokulu veya çirkin kokulu olma gibi nitelikleri yoktur. "Tatlı, acı, soğuk, renk, ancak zihinde vardır. Gerçekte ise atom ve boşluktan başka bir şey yoktur.

(O halde Demokritos'a göre): Var olan her şey maddedir; maddi değilmiş gibi görünen varlıklar da (duyum, düşünce, zihin vb.) maddenin hareket ve değişimlerine indirgenebilir. Evrende hiçbir rastlantı yoktur, her şey belirlenmiştir ve zorunlu olarak meydana gelir. Evrende hiçbir erek mevcut değildir. Her şey mekanik bir nedensellik sonucu ortaya çıkar.

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş, Vadi yay. 1994, S:92-93

SORULAR

1. İlk iki metinden yola çıkarak, mitin ne tür özellikler taşıdığını belirtiniz.
2. İlk iki metinden yola çıkarak, mitin işlevlerinin neler olabileceğini belirtiniz.
3. Üçüncü metinden yola çıkarak, felsefenin ne tür özellikler taşıdığını belirtiniz.
4. Üçüncü metinden yola çıkarak, felsefenin işlevlerinin neler olabileceğini belirtiniz.
5. Mitostan felsefeye geçişin insanlığın düşünce gelişiminde önemini tartışınız.

DEĞERLENDİRME

MİTTEN FELSEFEYE ETKİNLİĞİ DERCELE PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Hatırlama- Tanıma	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların bir kaçına doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların hepsine doğru cevap verdi.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-3**FELSEFE NEDİR?**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	4. 'Felsefe' kavramının anlamının filozofların bakış açısına göre değiştiği çıkarımını yapar..
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Beyin fırtınası, Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Felsefe deyince aklınıza neler geliyor? sorusu ile beyin fırtınası yapılır.
- Ek- 1'deki filozoflara ait felsefenin ne olduğuna ilişkin görüşlerin yer aldığı çalışma kağıdı öğrencilere dağıtılır ve okumaları istenir.
- Sınıfta bu görüşler aşağıda verilen sorular aracılığıyla tartışmaya açılır.
- Öğrencilerden filozoflara ait görüşler ve yapılan tartışmalardan hareketle çalışma kağıdında verilen "Size göre Felsefe nedir? Gerekçelerinizi belirterek açıklayınız." sorusunu yazılı olarak cevaplamaları istenir.

EK-1

Adı, Soyadı:

No:

Sınıfı:

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda çeşitli filozofların felsefe ile ilgili görüşleri verilmiştir. Her bir görüşü okuyunuz ve metnin altında verilen soruyu yanıtlayınız.

FİLOZOFLAR FELSEFE İÇİN NE DİYORLAR?

1. "Felsefe yolda olmaktır." (KARL JASPERS)
2. "Felsefenin kaynağı şaşmadır. Gözümüz bizi yıldızları, güneşi, gökkubbeyi gözlemeye yöneltti. Bu gözleme bize bütün varlığın araştırılması eğilimini verdi. Biz de felsefe düşüncesi bununla gelişti." (PLATON)

3. "Bir varlık karşısında şaşırıp kalma insanı felsefe alanına yöneltti, insanlar önce kendilerine yabancı gelen varlık karşısında şaşırıp kaldılar. Sonra adım adım ayın, güneşin, yıldızların devrimlerine baktılar, en sonunda da evrenin ortaya çıkışını düşündüler, bu olaylarla ilgili sorular sordular." (ARİSTOTELES)
4. "Felsefe neleri bilmediğimizi bilmektir." (SOKRATES)
5. "Felsefe ; insan ile onu çevresinin incelenmesidir." (ORTAGE y GASSET)
6. "Felsefi inceleme, sürekli olarak bir alternatif arama alışkanlığı demektir." (WILLIAM JAMES)
7. "Felsefe ; inanılanın inanılmaya değer olup olmadığını araştırmaktır." (PETRUS ABELARDUS)
8. "Felsefeye düşünmek, başka türlü düşünmektir; gelenekle taşınanı, inançlarla dayatılanı, alışkanlıklarla olağanlaşanı sorgulama cesaretini gösterebilmektir." (SELAHATTİN HİLAV)
9. "Felsefe; bilginin nasıl mümkün olabileceğini öğrenmektir." (IMMANUEL KANT)
10. "Felsefe yaşama yön veren eylem kılavuzudur." (KARL MARX)

SORULAR

1. Filozofların felsefeye ilişkin tanımlarını karşılaştırınız.
2. Verilen görüşler içinde en çok ilginizi çeken görüş hangisidir, neden?

Size göre Felsefe nedir? Neden böyle bir tanım yaptınız, gerekçeleriniz nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

DEĞERLENDİRME

FELSEFE NEDİR ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

Düzeyler	Ölçütler	Puan
Yeterli Yanıt	Tanımı yazar ve neden bu tanımı yazdığını mantıklı bir gerekçeyle (önergelerin kendi içindeki tutarlı olması, tanımla bağlantısının bulunması, kavramların doğru yerinde kullanılması gibi) belirtir.	3
Az Yeterli Yanıt	Tanımı yazar ve neden bu tanımı yazdığını ilişkin ayrıntılı gerekçe yazamaz.	2
Yetersiz Yanıt	- Yazılan tanımla gerekçeler arasında tutarlılık kurulamaz. - Tanımı yazar, gerekçe belirtmez.	1

ETKİNLİK-4	
FELSEFİ DÜŞÜNÜŞ	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	5. Felsefenin neliğini açıklar. 6. Felsefi düşünüşün nitelikleri (neli - kavramsal ayırım yapma - temellendirme) arasında ilişki kurar. 7. Felsefi sorunlar ve soruları, felsefi olmayan sorunlar ve sorularla karşılaştırır. 9. Felsefi düşünüşün niteliklerini dikkate alarak özgün düşünceler oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Beyin Fırtınası, Tartışma, Metin oluşturma

İŞLENİŞ

- Ek -1'deki metin öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerden, metinde altı çizili terimlerin anlamlarını felsefe sözlüğünden bulmaları ve kavramlar üzerinde düşünmeleri istenir.
- Sınıfta kavramların anlamları üzerine beyin fırtınası yapılır.
- Öğrencilerden metindeki görüşü değerlendiren bir yazı yazmaları istenir.

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Kendine özgü bakış biçimi olan felsefe, bilgi üretirken pek çok zihinsel işlem gerçekleştirir. Aşağıdaki alıntıda (Özlem, 1998:11) felsefi bilginin dayanaklarının bir kısmı altı çizili terimlerle işaret edilmiştir. Bu terimlerin anlamlarını felsefe sözlüğünden bulunuz. Anlamları kavradıktan sonra alıntıdaki görüşü yorumlayınız, sınıfta tartışınız.

"Felsefeden bir meşrulaştırma aracı olarak yararlanmak isteyenler, felsefenin esas yurduunun kavramlaştırma, temellendirme ve sistemleştirmeden çok, 'şüphe' olduğunu unutmamalıdır. Bu, felsefeyi teolojilerin, dinlerin, ideolojilerin

gözünde hep sevimsiz kılan yön olmuş; fakat paradoksal olarak aynı ideolojiler, aynı felsefenin kavramsallaştırıcı, temellendirici ve sistemleştirici tavrından yararlanma isteğinden de vazgeçmemişlerdir."

Özlem, Doğan (1998). Felsefe Geleneği ve Aydınımız-Bilim, Tarih, Yorum., İstanbul: İnkılap Yayınları.

Bu çalışma aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

1. Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma
2. Özgün görüşler ileri sürme
3. Tezleri destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme
4. Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma

**DEĞERLENDİRME
FELSEFİ DÜŞÜNÜŞ ETKİNLİĞİ
METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI
DEĞERLENDİRME FORMU**

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik olan kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önergeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önergeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önergeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-5	
AVCI : TETİKTEKİ ADAM	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	6. Felsefi düşüncesin nitelikleri (nelik - kavramsal ayırım yapma - temellendirme) arasında ilişki kurar. 7. Felsefi sorunlar ve soruları, felsefi olmayan sorunlar ve sorularla karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metne ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.
-

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Sözcüğün kökeni bakımından "bilgelik sevgisi" (philo-sophia) anlamına gelen ve bilgisel bir etkinlik olan felsefenin "ne olduğu" sorusu, filozofların çağlar boyunca hep sordukları ve kendi düşünceleri çerçevesinde yanıt vermeye çalıştıkları bir sorudur. Örneğin Hegel'e bakılırsa "felsefe çağın düşüncede özetlenmesidir"; Wittgenstein'a göre felsefe "bir öğreti veya öğretiler bütünü değil, bir etkinliktir"; Jaspers ve Heidegger'e göre ise, "felsefe yapmak", "düşünmeyi yola sürmek, düşünmede yolda olmaktır". Bu örnekleri çoğalttığımızda aslında felsefenin bir düşünme etkinliği olduğunu görürüz.

Aşağıda Ortega Y Gasset'nin felsefi düşüncesinin ne olduğunu, dolayısıyla "felsefe yapma"nın nasıl bir düşünme etkinliği olduğunu açıklamaya çalıştığı bir metni verilmiştir. Metni dikkatle okuyunuz ve soruları yanıtlayınız.

Avcı: Tetikteki Adam

Biri dese ki, doğru dürüst avlanmak için her şeyden önce şöyle yapman gerekir. Bundan çıkaracağımız anlam şudur: Gerçekten avlanmak istiyorsak bunları yapmak gerekir. Deneyimli bir avcının sözlerini aktarmama izin verin:

" Avcının duyuları arasında bir tanesi vardır ki, bunun hiç yorulmadan her an çalışması gerekir. Bu duyu görme duyusudur. Bak, bak ve tekrar bak, her an, her yöne ve her türlü koşullar altında. Yürürken bak, dinlenirken bak, yemek yerken ya da puronu yakarken bak. Yukarıya, aşağıya, az önce geçtiğin yerlere, dağların zirvelerine, kayalıklara ve vadilere, dürbünle ve yalın gözle. Ve şunun bilincinde ol ki, eğer bakmasını biliyorsan, sekiz saattir gösterdiğin zorlu çabaya rağmen bir türlü bulamadığın av, tam günbatımında senin bu merakına küfrederek bir barınağın ya da çadırın içinde ayakkabılarını çıkarmış, sızlayan ayaklarını ovalarken yüz metre içinde beliriverir. En iyi öğüttür bu."

O halde avcının en başta yapması gereken yürümek ve yürümek zirvelere tırmanmak, vadilerden ve yarlardan aşağı inmek, sessizce yaklaşmak, sabırla beklemek ya da iyi bir atıcı olmak değildir. Peki öyle değildir ama, kim tahmin edebilir ne olduğunu? Bunun yanıtı kasları çalıştırmakla en az ilgisi olan bir harekettir: Bakmak. Ancak aykırı gibi görünmesine rağmen avcılık çabasının dayanağını oluşturan bu avcı bakışı gelişigüzel bir bakış değildir.

Üst üste yinelemeden, zorlamadan yalnızca bakmak, bakışı çevresindeki bir noktaya, orada olduğunu varsaydığımız bir nesneye yönlendirmektir. Bakışı yönlendiren, o noktaya yoğunlaştıran ve diğer hiçbir şeye önem verilmeyen olgu dikkatimizdir. Görüşü yönlendiren dikkatimizin ufuktaki o noktada yoğunlaşması, görmek istediğimiz nesnenin orada belireceğine kendimizi inandırmış olmamızdan kaynaklanır. Bu varsayılan nesneye yöneltilen dikkat, görüş sahası içinde yalnızca bir noktaya yoğunlaşarak diğerlerine dikkat etmemeye eşittir.

Avcının bakışı ve dikkatiyse bunun tam tersidir. Avcı olan kişi kritik anın nerede oluşacağını bildiğinden emin değildir. Avin önünden geçeceğini varsayarak sakın sakın belirli tek bir yöne bakmaz. Ne olacağını bilmediğinin bilincindedir ve bu olgu avlanmanın en çekici yönlerinden birini oluşturur. Dolayısıyla çok farklı ve üstün nitelikli bir dikkat göstermesi gerekir. Bu dikkat biçimi varsayılan takılıp kalmayan, aksine her türlü varsayımdan ve dikkatsizlikten kaçınan nitelikte olmalıdır. Söz konusu olan, tek bir noktaya bağlı kalmaksızın tüm noktaları

kapsayan "genel" bir dikkattir. Bunu anlatan heyecan ve canlılık dolu bir sözcük var: Tetikte olmak. İşte avcı bu tetikte olan insandır-uyanık insan.

Öte yandan bu olgu- tam anlamıyla tetikte yaşamak- hayvanın ormanda varoluş biçimidir. Bulunduğu çevrenin bütünüyle iç içe yaşamasının nedeni budur. Çiftçinin dikkati yalnızca tahılın ya da meyvesinin büyümesi için yararlı ya da zararlı olanların üzerindedir. Başka şeyler bakış açısı içine girmez. Dolayısıyla çiftçi, kırsalın bütünlüğü dışında kalır. Turist ise geniş alanları ana hatlarıyla görür, bakışı kaygandır, herhangi bir şeyin üzerinde yoğunlaşmaz. Kırsalın dinamik mimarisini oluşturan ayrıntıların özelliklerini algılamaktan uzaktır. Yalnızca avcı, sürekli tetikte olan ve çevresini tehlike açısından gözleyen hayvanın taklitçisi olarak her şeyi birden görür. Ve bu gördüklerinin her birini kolaylık ya da zorluk, risk ya da korunma olarak algılar. Şaşılacak bir gerçektir ki, bir "düşünür" düşünürken nasıl bir yöntem uyguladığını sözcüklerle açıklamak istediğinde kendisini sık sık avcıyla kıyaslamıştır.(...)

Platon'un Devlet adlı eserinde adaleti tanımlamaya çalışırken- ve Platon için bir şeyi tanımlamak sanki onu ele geçirmektir- av benzetmesine nasıl derin bir heyecanla giriştiği buna örnektir.

Sokrates: Glaucon, öyleyse bizler de (biz düşünürler) ormanlığın çevresinde avcılar gibi bir halka oluşturmaliyiz. Aklımız son derece tetikte ve uyanık olmalı ki adalet gözlerimizin önünde buharlaşıp bizden kaçmasın. O hiç kuşkusuz orada, bir yerlerdedir. Bu nedenle çok dikkat et ve onu görebilmek için elinden geleni yap ve gördüğünde bana doğru sür.

Glaucon: Bunu yapabilmeyi çok isterdim. Beni yönlendirirken neye işaret ettiğini görebilsem bu bana yeter.

Yukarıdaki pasaj Platon'un kendisinin de avlanmış olduğunun gerçek kanıtıdır. Aksi halde bu satırlar tutkuyla sık sık av peşinde ormanlara girmemiş biri tarafından yazılamazdı (...)

Sokrates'in de Glaucon'a üst üste "bak, bak ve tetikte ol" dediğine dikkat çekmek isterim.

Aslında, bir sorun karşısında gerçekten düşünen kişi yalnızca dosdoğru ileriye bakmaz, kendisini varsayıma yönlendiren alışkanlıklara, geleneklere, basmakalıp kabullere ve zihinsel uyuşukluğa saplanmaz. Aksine, çözümün ufuktaki en az umulan bir noktadan sıçrayıp çıkabileceğini kabule hazır olarak kendini tetikte tutar.

Kırsalın salt anlamda "dışındaki" avcı gibi "düşünür" de tehlikeli ve fethedilmesi olanaksız bir ormana benzeyen düşüncelerin "içinde"dir. Avlanmak kadar sorunlu bir eylem olan derin düşünmek de eli boş dönmenin riskini her zaman taşır. Benim bu sayfalarda yaptığım gibi avcılığı deneyen kimse bu sonuca ulaşma olasılığı ile karşılaşabileceğini görmezlik edemez.

SORULAR :

1. Metnin savunduğu ana tezi ve bu teze ulaşmada hangi aşamalardan geçildiğini belirleyin.
2. Yazara göre avcının en önemli duyumu neden görme duyumudur?
3. Metinde geçen bakma eyleminin, bakan kişinin amaçlarına göre farklılaşan üç ayrı biçimini karşılaştırınız.
4. Avcının düşünürle olan benzerlikleri (bakma biçimi ve ruhsal açıdan) nelerdir?
5. Bakma ve görme sözcüklerini çözümleyin. Bakmada ve görmede kişiye (kişinin özelliklerine) ve kültüre bağlı olarak değişebilen bakma ve görme biçimlerini belirleyin.
6. Bu incelemelerinizin sonucunda felsefenin dünyaya yönelme biçimi ile ilgili olarak metnin savını açıklayınız.

DEĞERLENDİRME

AVCI METNİ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Hatırlama- Tanıma	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların bir kaçına doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların hepsine doğru cevap verdi.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-6	
FELSEFE NEDİR, NE DEĞİLDİR?	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	5. Felsefenin neliğini açıklar. 6. Felsefi düşüncesin nitelikleri (neliik - kavramsal ayırım yapma - temellendirme) arasında ilişki kurar. 7. Felsefi sorunlar ve soruları, felsefi olmayan sorunlar ve sorularla karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metne ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Felsefe kendine özgü sorular soran bir bilgi alanıdır. Sizden verilen metni okuyarak, metnin altında yer alan soruları yanıtlamanız beklenmektedir.

Sempozyumun Değerli Katılımcıları

Felsefe kimilerinin o l u m l u bir değer yargısıyla, kimilerinin de o l u m s u z bir değer yargısıyla baktıkları, ama n e i l e uğraştığı, ne olduğu pek belli olmayan bir uğraş alanıdır. Eğer siz felsefeyle uğraşmıyorsanız, felsefenin ne yaptığını bilmek oldukça zordur. Felsefeyle uğraşanlara en sık sorulan sorulardan biri de "felsefe nedir?" sorusudur.

Günlük yaşamada 'felsefe' kelimesinin kullanıldığı bağlamlara baktığımızda, felsefenin sık sık felsefe o l m a y a n l a r l a karıştırıldığını görüyoruz. - örneğin "felsefe yapma!" bağlamında felsefe, b o ş b i r l a f k a l a b a l ı ğ ı; "bu da felsefe değil ya!" bağlamında ç o k z o r a n l a ş ı l m a z bir düşünsel etkinlik; "partimizin felsefesi" bağlamında, ya da bu tür bağlamlarda, bir partinin çalışmalarında temel alınan a n l a y ı ş l a r, fikirler/normlar bütünü; "benim felsefeme göre" bağlamında i d e o l o j i anlamında kullanılıyor 'felsefe'. Bunlar felsefe s a y ı l a n ama felsefe olmayan, felsefeye ilişkin anlayışlardır. Son üç bağlamdaki 'felsefe'den -ki<bunlar kelimenin en çok karşılaştığımız kullanım biçimleridir>- , yaşamda kişilerin ya da grupların kararlarında, yapıp ettiklerinde, temel aldıkları normlar kastediliyor.

Şimdi bunlar felsefe değilse, felsefe nedir acaba?

Felsefe denilen alana ve tarihine bakılırsa, felsefenin ne olduğuna ilişkin verilebilecek çok genel bir cevap: felsefenin kendine özgü (yani onu diğer insan uğraşlarından ayıran, farklı) bir nesneleştirme yapan bir b i l m e e t k i n l i ğ i ve bu etkinlik sonucu ortaya konan, üretilen b i l g i l e r den oluşan bir alan olduğu söylenebilir. 'Kendine özgü nesneleştirme' derken de, felsefede bilme konusu yapılanların ve bunlara ilişkin sorulan soruların özelliğini kastediyorum.

Felsefenin tek değilse de en tipik sorusu " n e d i r ? " sorusudur. Bir şeyin n e olduğunu sorar felsefe. -"İnsan nedir?", "Bilgi nedir?", "Adalet nedir?", "İnsan hakları nedir?", "Devlet nedir ?"... gibi.

Bu "nedir"li sorular, kimi zaman bir terimin anlamını, kimi zaman da anlamından öte bir şeyin varlıksal özelliğini, yapısını sorarlar : bir şeyi o ş e y yapan ve benzerlerinden ayıran özelliklerinin, türce özelliklerinin ne olduğunu.

Bu sorulara doğru bir cevap verilmeden, yani bir şeyin ne olduğu -örneğin bilginin ne olduğu, devletin ne olduğu- bilinmeden, onun hakkında sorulacak başka herhangi bir soruya b i l g i s e l b i r c e v a p verilemeyeceğini, 25 yüzyıl önce Sokrates, çağdaşlarına öğretmeye çalışmıştı. Platon'un "Menon Diyalogu" Erdem öğretilir mi, öğretilemez mi ? Yoksa bir doğa vergisi midir ? sorularıyla başlar. Sokrates buna karşılık "erdem ne olduğunu bilmeden bu sorulara cevap verilemez" der. Üstelik bir şeyin n e olduğunu bilmeden, o şeyle ilgili sorulan başka bir soruya birbirine ters düşen cevaplar rahatlıkla savunulabilir. Dialogda Sokrates "erdem nedir?" sorusuna Menon'un verdiği cevapları çürüterek, bu cevaplarda neyin eksik olduğunu, n e y i n y a p ı l m a d ı ğ ı n ı , ya da Menon'un neyi yapmadığını gösteriyor. Ondan sonra bir örnek veriyor -şekil örneğini-, şekil ve b i r şekil farkını yapıyor ve Menon'a "kareyi de, yuvarlağı da, üçgeni de şekil

yapan ne?" sorusunu sorarak, kendisi bir cevap veriyor.

İşte "bir şeyin ne olduğunun, o şeyi şey yapanın ortaya konması" derken böyle bir şeyi kastediyorum.

Ne var ki bu "nedir?" sorusu, sanıldığı gibi, durup dururken, ezbere sorulacak bir soru değildir. Yaşarken karşılaştığımız bir problem karşısında ya da araştırma yaparken gördüğümüz bir problem olduğu zaman sorulabilen bir sorudur. Tek başına sorulduğunda, yani karşı karşıya geldiğimiz bir problem olmadan sorulduğunda, bu tür "nedir"li bir soruya birbirinden çok farklı cevapların verilmesi kaçınılmazdır.

Problem görmek, her şeyden önce bir aykırılığı yakalamaktır. Ama ne ile ne arasında bir aykırılığı? Çeşitli bilgi alanları söz konusu olduğunda bir problem, yeni farkına varılan bir olgu ile aynı konuda mevcut bir bilgi veya açıklama arasında bir aykırılıktır. Böyle bir aykırılığın görülmesi yeni bir açıklamaya kapıyı aralamada, ya da yeni bir doğru bilgi ortaya koymada ilk ana adımdır. Böyle bir aykırılık yakalamadan, bilimsel ya da felsefi araştırma yapmaktan söz edilemez. Yapılan, olsa olsa hazır bilgileri uygulamak olur.

Yaşanan hayata baktığımızda, kişilerin yaşamı ya da grupların yaşamı söz konusu olduğunda ise 'problem görmek', yapılanlar veya olan bitenler ile değer bilgisi arasında bir aykırılığı görmek demektir. Varsa tabii. Çünkü çok defa bir problem olmadığı yerde de problem "görenler" olabiliyor. Bu tür bir aykırılığı görmekse, doğru veya değerli bir eylemde bulunabilmemizin yeterli olmasa da onsuz olunamayacak bir koşuldur.

Problem gören ve belirli durumlarda yapılması gerekeni gören bakış, kişilerin uygun bir antrenmanla, uygun bir eğitimle çeşitli derecelerde kazanılabilecek bir bakıştır. Böyle bir bakışı kazandırmaksa, yine böyle bir bakışın sağladığı temel üzerinde ve bir bütün olarak planlanmış eğitimden ve başkalarına ve olaylara kendi gözleri ile bakabilmeyi, kişinin sınırlar görmesini ve kendi sınırlarını görmesini, bağlantılı düşünebilmesini ve kişi neye bakıyorsa -yani neyi bilme konusu yapıyorsa-, onu bağlantıları içinde görmeyi, ait olduğu bütünde yerini görebilmeyi öğretmeyi her aşamasında amaç edinen bir felsefe eğitiminden beklenebilir. Bugün yaşadığımız sorunların kaynağında bulunan en önemli eksikliklerden biri (eğer çıkar çatışmalarını bir yana bırakırsak) bağlantılı düşünememektir.

Bakın benim çok sevdiğim ve bizim Kurumun (TFK) Bülteni'nde yayınladığımız iki örneği vereyim. Tipiktirler. Bir tanesi televizyonda yapılan bir

yarışmadan: Lise mezunu düzeyinde bir meslek grubu yarışıyordu. Sunucunun elinde güzel bir paket vardı., kurdelelerle bağlanmış. Hayır-evet cevaplarıyla içindekinin ne olduğu bulunacaktı. Sunucunun verdiği cevaplarla, paketin içinde bulunan nesnenin evin her yerinde kullanılabilen, ama en başta mutfakta kullanılabilen, kesici bir alet olduğu ortaya çıktı. Ama sunucu "nedir bu alet?" diye sorduğunda, cevap "tabak" oldu.

Benzer bir örneği, bir yasa tasarısının gerekçesinden vereyim. Şöyle deniliyordu :

"Bütün rejimler gibi demokratik rejimin de kendini savunmaya hakkı vardır." Bu ne demektir ? Şeriatın da, faşizmin de kendini savunmaya hakkı vardır. Bu söylenmek istenmiyor, ama bu ifadeyle bu söylenmiş oluyor. İşte felsefe eğitimi gören bir insanın bunları hemen yakalaması gerekiyor.

Başka önemli bir eksiklik de, yapıp ettiklerimizin ve yaşadıklarımızın hepsinde var olan etik değer boyutunu gözardı etmek ya da farkında olmamaktır. Ona da şöyle bir örnek vermek istiyorum size : Bir TV programında canlı yayında benle konuşan sunucu şöyle bir soru sordu : "Hocam, siz felsefe ile işkence arasında bir bağlantı kuruyorsunuz. Nasıl bir bağlantı var aralarında ?" Şaşakaldım. Ama hemen, soruyu soranın benim söylediklerimden böyle bir sonucu nasıl çıkarmış olabileceğini düşünmeye çalıştım ve şöyle bir cevap verdim : Bakın felsefe ile işkence arasında bir bağlantı yok. Ancak siz işkence olgusuna felsefe bilgisi ile bakarsanız, şunu görürsünüz : İşkence, onur kırıcı bir muameledir deniliyor. Değil mi ? Siz etik bilgiyle işkenceye bakarsanız, orada onuru kırılan insanın, işkenceye uğrayanın değil, işkenceyi yapanın olduğunu görürsünüz. Bu, bütün etik ilişkiler için de böyle. Ben birinizi kandırırsam, kandırılan yanlış bir şey yapabilir, ama onun insan onuruna, etik bakımdan hiçbir şey olmuyor, kandıranın onuruna oluyor. İşte bunu görebilmek için, bunu görebilecek bir göz kazanmış olmak gerekir. Bu etik boyut görülmedikçe, değerlendirmelerimizi bize yükletilen kültürel değer yargıları, kültürel yerel normlarla yapıyoruz ve değer koruyacak yerde değer harcayabiliyoruz.

Başka gördüğüm önemli bir eksiklik de, sık sık sözü edilen ve bir türlü üstesinden gelinemeyen kavram kargaşasıdır. Bu ifade sık kullanılıyor, biliyorsunuz. 'Kavram kargaşası', k e l i m e l e r i n k a v r a m s a l boşalmasıdır. O zaman kavramsal içeriği boşalmış kelimeleri kişiler işlerine geldiği yöne çekebiliyor ve kelimelerin kavramsal içeriğini bilgi değil, çıkarlar belirliyor. Bizde laiklik kavramı buna bir örnek olabilir. Uluslararası düzeyde insan hakları bugün böyle bir hale gelmiştir.. Terör kavramı da öyle. Terörün bugün siyasal nedenlerden dolayı resmi tanımı yapılamıyor. Örnekleri çoğaltabiliriz.

İşte, bütün bunları hesaba katarak yapılan bir felsefe eğitimi, yani eğitim gören kişinin öğrendikleri ile kendi yaşadıkları arasında bağlantı kurabilmesine yardımcı olmayı ve problem görebilen bir göz kazandırmayı amaçlayan bir felsefe eğitimi, en başta da felsefi bir bakışla oluşturulan, planlanan ve gerçekleştirilmeye çalışılan bir genel eğitim, yaşadığımız bu ve bu gibi sorunların üstesinden olabildiğince gelmemizi sağlayabilecek en önemli yol olarak görünüyor -belki de tek sağlam yol. (...)

UNESCO'nun yürütmüş olduğu "Dünyada Felsefe ve Demokrasi " konulu araştırmadan sonra UNESCO da yapılan toplantının sonunda kaleme alınan *Paris Felsefe Bildirgesinde* şöyle deniliyor.

"UNESCO tarafından şu günlerde düzenlenen *Dünyada Felsefe ve Demokrasi* konulu Uluslar arası İnceleme Günlerine katılan bizler: Felsefenin uğraştığı problemlerin insan yaşamının ve varoluşunun evrensel problemleri olduğunu belirtiyor, felsefi düşüncenin insanla ilgili olayların anlaşılmasına ve insanla ilgili yapılanların yönlendirilmesine katkısı olabileceğine, ayrıca da olması gerektiğine inanıyor, hiçbir düşüncenin serbestçe tartışılmasını engellemeyen ve kullanılan kavramların tam tanımlarını ortaya koymaya, akıl yürütmelerin geçerliliğini sınamaya, başkalarının kanıtlarını dikkatle sorgulamaya çalışan felsefe etkinliğinin her insana bağımsız düşünmeyi öğrenmeyi sağladığını hesaba katıyor, felsefe öğretiminin açık kafalılığı, yurttaşlık sorumluluğunu teşvik ettiğini, kişilerin ve grupların birbirini anlamasına ve hoş görmesine yardımcı olduğunu vurguluyor, felsefe eğitiminin düşünebilen, bağımsız, çeşitli propaganda biçimlerine kapılmayan insanlar yetiştirerek, onlar çağdaş dünyanın büyük sorunları karşısında, özellikle de etik sorunlar karşısında sorumluluklar üstlenmeye hazırladığını bir kez daha dile getiriyor, eğitimde ve kültür yaşamında felsefi tartışmayı geliştirmenin her demokrasi için çok önemli olan, kişilerin yargıda bulunma yeteneğini çalıştırmakla yurttaşların eğitime çok büyük katkılar yaptığını doğruluyoruz. Kendimizi bu amaçları gerçekleştirmek için kurumlarımızda ve ülkemizde elimizden gelen her şeyi yapmakla yükümlü kılıyor ve bu nedenle şunları ilan ediyoruz.

- Her kişi, her yerde, olabilecek her durumda, her biçimde felsefeyle özgürce uğraşmak hakkına sahip olmalıdır.

- Felsefe öğretimi, yapıldığı yerlerde devam etmeli ve yaygınlaştırılmalı, yapılmadığı yerlerde başlatılmalıdır ve bu öğretime açık olarak 'felsefe' adı verilmelidir.

Nitelikli öğretmenlerce yapılmalı ve ağır basan hiçbir ekonomik, dinsel, siyasal, teknik, ya da ideolojik koşula bağımlı kılınmamalıdır.

-Felsefe öğretimi bağımsız kalmakla birlikte, olabildiği ölçüde bütün alanların akademik ve mesleki eğitiminin çerçevesi içinde de etkili bir şekilde

yapılmalıdır.Yetişkinlerin felsefe eğitimini sağlamak amacıyla dil ve fiyat bakımından geniş bir okuyucu kitlesi için ulaşılabilir olan kitapların dağıtımı, radyo ve TV programlarının yapımı, görsel ve işitsel kasetlerin hazırlanması, her türlü enformasyon teknolojisinin eğitsel amaçlar için fırsatlar yaratmaya ve olabildiğince çok sayıda insanın ayaklarını felsefe bilgilerine ve metotlarına basmasını sağlayabilmeye yönelik her türlü girişim teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.

(...) Evet önümüzde yürünecek uzun bir yol vardır. Türkiye’de bizlerin başlattığı ve süreklilik kazandırdığı bu çalışmaların -felsefe alanında bizi “çağdaş uygarlık seviyesi”ne getirmiş olan bu çalışmaların- siz gençlerimizden sürdürülmesini bekliyor ve sizlere güveniyoruz.

Prof. Dr. Ioanna Kuçuradi’nin Antalya,’da Şubat 2002’de Lise Öğrencileri İçin Felsefe Sempozyumu, Açılış Konuşması (kısaltılarak alıntılanmıştır).

SORULAR

1. Metinde, felsefe olduğu sanılan ama felsefe olmayan kullanımları sıralayınız. Bu kullanımlara yeni bir örnek veriniz.
2. Metne göre, bir sorunun felsefe sorusu olup olmadığı nasıl anlaşılır?
3. Metinde “Felsefe nedir?” sorusuna nasıl bir yanıt veriliyor?
4. Metne göre, problem (sorun) görmek ne demektir? Felsefi sorunların ayırt edici özelliklerine örnek veriniz.
5. Metinde “Neden felsefe yapmalıyız?” sorusuna ne tür yanıtlar veriliyor?
6. UNESCO Felsefe eğitiminin önemini dayandırdığı gerekçelerden hareketle dünyada felsefe eğitiminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi ile hangi problemlerin çözümüne katkıda bulunacağını belirtiniz.

DEĞERLENDİRME

FELSEFE NEDİR, NE DEĞİLDİR? ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Tanım	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Çıkarım yapma	Metne ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda çok az çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda istenen çıkarımları yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç doğru yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorumlar yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğruya yakın yorumlar yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yaptığı yorumlar doğruydı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-7**FELSEFENİN KONULARI VE SORULARI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	11. Felsefi soruları ve sorunları, felsefenin alanlarıyla ilişkilendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Eşleştirme, Soru Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere Ek 1'de verilen çalışma kağıdı dağıtılır.
- Çalışma kağıdının birinci bölümünde verilen felsefenin alt dallarına ilişkin başlıklarla, ikinci bölümünde verilen felsefe sorularının sonuna ilgili alanın numarasını yazarak ilişkilendirmesi istenir.
- Dersin bitmesine yakın doğru eşleştirmeler okunur.
- Öğrencilere hangi soruyu /soruları daha ilginç buldukları sorulur.
- Bu çalışma bitirildikten sonra verilen çalışma kağıdında bulunan felsefenin alanlarına ilişkin boşluklara en az üç yeni soru yazmaları istenir.

FELSEFENİN ALANLARI VE SORULARI

Aşağıda birinci bölümde felsefenin konuları, ikinci bölümde ise sorduğu sorular verilmiştir. Konuları ve soruları eşleştirmeye çalışınız.

Örnek: 1- Duyularımızla algıladıklarımızın dışında bilgi elde edebilir miyiz? (.A..)

İkinci Bölüm

1.Bölüm

- A) Bilgi felsefesi
- B) Bilim felsefesi
- C) Varlık felsefesi
- D) Ahlak felsefesi
- E) Siyaset felsefesi
- F) Estetik
- G) Din felsefesi

1. Duyularımızla algıladıklarımızın dışında bilgi elde edebilir miyiz? (...)
2. İyi ve kötü nedir?(...)
3. Evrende bir değişme var mıdır?(...)
4. Herhangi bir şeyi bildiğimizden emin olabiliriz miyiz?(...)
5. Bilimsel yöntemin yapısı nedir?(...)

6. Bilim ne türden bir bilme ihtiyacını karşılar?(...)
7. Birey ve devlet arasında nasıl bir ilişki vardır?(...)
8. Vicdan güvenilir bir yol gösterici midir?(...)
9. Güzellik varolan şeylerde midir yoksa seyreden kişinin gözlerinde mi?(...)
10. Yalan söylemek her zaman kötü müdür?(...)
11. İnsan, eylemleri sırasında özgür müdür?(...)
12. İdeal bir devlet olabilir mi?(...)
13. Bilginin sınırı var mıdır?(...)
14. Tanrı, doğaüstü bir varlık mıdır, yoksa doğanın bir parçası mı?(...)
15. Ortak estetik yargılar var mıdır?(...)
16. Doğaüstü bir varlık olan Tanrı, doğal bir varlık olan peygamberlerle nasıl ilişki kurar?(...)
17. Uyulması gereken evrensel bir ahlak yasası var mıdır?(...)
18. Doğada güzel olanla sanatta güzel olan aynı şey midir?(...)
19. Duyu organlarımız bizi yanıltır mı?(...)
20. İyi olan aynı zamanda güzel midir?(...)
21. Bu kadar çok acı varken, Tanrı'nın iyi olduğunu nasıl açıklayabiliriz?(...)
22. Maddi varlıklar dışında da varlıklar var mıdır?(...)
23. İnsanlar gerçekten birşeyler öğrenirler mi yoksa daha önce bildiklerinin farkına mı varırlar?(...)
24. İktidarın kaynağı nedir?(...)
25. Bilim her şeyi bilebilir mi?(...)
26. Evrende olup biten şeylerin bir düzeni var mıdır? Yoksa her şey bir tesadüf olarak mı meydana gelmektedir?(...)
27. Yöneticilerin değiştirilmesi hangi koşullarda meşrudur?(...)
28. Bilimin değeri nedir?(...)

29.Sanat, sadece sanat için mi olmalıdır yoksa başka bir amaca da hizmet etmeli midir?(...) 30.Bir kişi veya gurup, diğer insanlar üzerinde yetke kullanma hakkına ne zaman sahiptir?(...) 31. Varlık var mıdır?(...) 32.Insan ruhu, acaba beden yok olup gittiği zaman varlığını sürdürebilir mi?(...) 33.Evren, hangi gereksinimlerden dolayı ve nasıl yaratılmıştır?(...) 34.Bilimin kullandığı yöntemler sağlam ve kesin yöntemler midir?(...) 35.Zaman nedir? Zaman içinde her şeyin bir başlangıcı var mıdır?(...)	
BİLGİ FELSEFESİ	1. 2. 3.
VARLIK FELSEFESİ	1. 2. 3.
ETİK - AHLAK FELSEFESİ	1. 2. 3.
ESTETİK - SANAT FELSEFESİ	1. 2. 3.
SİYASET FELSEFESİ	1. 2. 3.
BİLİM FELSEFESİ	1. 2. 3.
DİN FELSEFESİ	1. 2. 3.

**FELSEFENİN KONULARI SORULARI ETKİNLİĞİ
DEĞERLENDİRME FORMU**

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Felsefenin alanlarına ilişkin soru oluşturma	Alanlara ilişkin neredeyse hiç yeni soru oluşturamadı.	Alanlardan bazılarına ilişkin yeni soru oluşturdu	Alanlardan çoğuna ilişkin yeni soru oluşturdu	Alanların tamamına ilişkin yeni soru oluşturdu	

ETKİNLİK-8	
BERTRAND RUSSELL - FELSEFE NEDİR?	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	4. 'Felsefe' kavramının anlamının filozofların bakış açısına göre değiştiği çıkarımını yapar. 5. Felsefenin neliğini açıklar. 6. Felsefi düşüncesün nitelikleri (neli - kavramsal ayırım yapma - temellendirme) arasında ilişki kurar. 7. Felsefi sorunlar ve soruları, felsefi olmayan sorunlar ve sorularla karşılaştırır. 10. Felsefenin işlevine ilişkin görüş geliştirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Soru-cevap, Metin inceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere 'bilimle felsefe arasında sizce bir ilişki var mı? Örnek verebilir misiniz?' soruları sorularak öğrencilerin görüşleri alınır.
- İki öğrenciden Ek_1'de verilen metni okuması istenir.
- "William James, felsefeyi her odasında bir bilimin oturduğu otel koridoruna benzetir. Descartes ise felsefeyi her bir dalı ayrı ayrı bilimlerin oluşturduğu bir ağacın gövdesine benzetir. Sizce bu benzetmelerle Russell'ın söyledikleri arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusu tartışmaya açılır.
- Öğrencilerden metinle ilgili soruları cevaplamaları istenir.

EK-1

B. Russell ile Söyleşi

FELSEFE NEDİR?

- Felsefe ne demek Lord Russell?

Bertrand Russell- Epey tartışmalı bir soru. Sanmam ki iki filozof bu sorunuza aynı cevabı versin. "Felsefe henüz tam bilgi sahibi olmadığımız konularda kurguya (spekülasyon) başvurmak demektir" diyeceğim. Bu benim düşüncem tabîî; başkası

ne der, bilemem.

-Bilimle felsefe arasında bir ayrım görüyor musunuz?

B.R.- Genellikle bilim ne biliyorsak odur; felsefe de bilmediğimiz. Tanımlaması zor değil, bu yüzden her an felsefe sorularının bilim alanına aktarıldığını görmekteyiz.

-Yani, belirli olan, açığa vurulan bir şey felsefe olmaktan çıkıp bilim mi oluyor?

B.R.- Evet. Felsefe etiketini taşımış pek çok şey, bu niteliğini yitirmiştir.

- İyi felsefeden ne anlıyorsunuz? Ya da felsefe neye yarar?

B.R. Gerçekte iki türlü kullanımı var felsefenin. Birincisi, bilimsel bilgilerimize mal edemediğimiz konularda kurguyu sürdürmek; çünkü bilim insanlığı ilgilendiren -ya aydınlatamadığı daha pek ilginç nokta var; zaten bilinen bir şeyin dolayında hayaller kurmaya kalkmak bence yazıktır. Evren üstüne kafa yormak, varsayımlarla sınırlarını daraltmak, işte felsefesinin uygulanabileceği alanlardan biri. Ama bence bunun kadar önemli ikinci bir kullanımı daha var. O da, bildiğimizi sandığımız, ama bilemediğimiz şeyleri göstermesi. Bu yönden felsefe soluğumuzu kesiyor, bilmemiz gerekeni düşünmeye iteliyor bizi; öbür yönden de alçak gönüllüğe çağırıyor ve anlıyoruz ki bilgi sandığımız şeyler, her zaman bilgi değildir.

- Maddi sonuçlar veren bu kurguların ne olduğunu söyleyebilir misiniz?

B.R.- Tabî, örneğin Yunan felsefesi, gerçeğe uygunluğu önce denetlenemezmiş gibi görünen varsayımlarla doludur. Ama bunlar değerlerini sonradan ortaya koymuşlardır. Atom geliyor aklıma. Maddenin küçük atomlardan yapıldığını söylüyor Demokritos. İki bin şu kadar yıl sonra bu görüşün doğru olduğu ortaya çıktı. Örneğin Aristarkhos'u alın. Bu adam güneşin dünya çevresinde değil, dünyanın güneş çevresinde döndüğünü ilk düşünendir. Ona göre, yıldızların gökte döner gibi görünmesi de dünyanın hareketinden ötürüdür. Unutulan bu görüş iki bin yıl sonra, Kopernik'le birlikte tekrar çıkıyor karşımıza. Oysa Aristarkhos düşünmese idi, belki bu Kopernikus'un aklına bile gelmezdi.

-Bunda bir çeşit içgüdünün, sezginin etkisini görüyor musunuz?

B.R.- Yok canım. Bu varsayımları ilk kez ileri sürenler: "Gerçek budur" diyemezlerdi ki, olsa olsa "Gerçek belki de budur" diyebilirlerdi. Güzel bir bilimsel düş gücü ile doğru kabul edilebilecek pek çok şey düşünebilirsiniz. Bilimin ruhu budur. Bir şeyi düşünmeye başlıyorsunuz, sonra da doğru olup olmadığını görmeğe çalışıyorsunuz. Genellikle doğru değildir tabî.

(...)

- O halde felsefe, bilimin bir çeşit uşağı olmuyor mu?

B.R.- Evet, kısmen. Ama tabî, bilimin bir uşağı değildir sadece; çünkü bilimin

üstesinden gelemediği pek çok şey var. Örneğin, değerlerle ilgili her şey. Bilim, iyi nedir, kötü nedir anlatamaz size. -Sonuç olarak demek istiyorum. Araç olarak değil.

(...)

- Nasıl davranılacağını bilmek isteyen birisi için, sizin felsefenizin pratik yararı nedir?

B.R. - Ne yapacağını bilmeyen ve tutacakları yolu arayan kimselerden sayısız mektuplar almaktayım. Bunlar doğru davranış yolunu gösteren geleneksel işaretleri izlemiyorlar artık ve şimdi neyi izleyeceklerini de bilmiyorlar. Burada yararlı olabilir benim felsefem: Tutumlarının gerçekten iyi olduğuna tam güvenleri de olmasa, insanlara kararlı davranabilme gücü veriyor. Hiçbir şeye güvenilemeyeceği kanısındayım. Eğer siz güveniyorsanız şüphe yok ki yanılmaktasınız. Çünkü hiçbir şeye güvenilmeye değmez. İnsan inandığı her şeyde bir kuşku payı bırakmalı ve kuşkuya karşın hareket etme gücünde olmalı. Sonuç olarak, savaş hazırlayan generalin de yaptığı bu değil midir? Düşmanın ne yapacağını bilemez, ama iyi bir general ise, doğruyu görür. Kötü general doğruyu bulamaz, oysa pratik hayatta olasılıklara göre hareket etmek gerekir ve felsefeden beklediğim, insanlara tam anlamı ile güvenli olmadan hareket etme cesaretini vermesidir.

-Evet ama, bir başka zorluk var: O da kendileri için ne olursa olsun bir inanç, bir iman sorunu olan konularda insanların inançlarını kaldırmak. Bu onların kafalarını bulandırmaz mı?

B.R. O an için tabii bulandırır. Zihin jimnastiği için bir miktar bulandırma dozu gerçekten gereklidir sanırım, ama belirli bir bilimsel bilgi,ağırlık verecek ve şüpheyi düşünce, sarsıntılardan koruyacaktır onları.

-Bugünkü dünyamızda ve gelecek yıllarda felsefeye verebileceğimiz değeri bir iki kelime ile bize söyler misiniz?

B.R. - Bugünün dünyasındaki önemine inanıyorum. Dediğim gibi, önce bizi uyanık tutuyor; hiç olmazsa şimdilik, bilimin yaşanmadığı ciddi sorunlar olduğunu hatırlatıyor bize; bilimsel sadece bilimsel tutum işimize elvermiyor çünkü. Sonra, insanları alçak gönüllülüğe iteliyor; onun sayesinde insanlar, eskiden kesinlikleri şüphe götürmeyen pek çok şeyin yanlış çıktığını ve bilime kestirme yollarla ulaşılamayacağını görüyorlar artık. Yine evreni anlayabilmek için- bu da her filozofun amacı olmalıdır -uzun zamana ve dogmacılıktan uzak bir düşünceye ihtiyaç bulunduğunu keşfediyorlar.

Dünya Görüşüm, Türkçesi: Cenap Yılmaz, s 7-13 1970
(Kısaltılarak alıntılanmıştır)

DEĞERLENDİRME

BERTRAND RUSSELL - FELSEFE NEDİR? ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorulara neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydu.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç doğru çıkarım yapamadı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda eksik çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda ç doğruya yakın çıkarım yaptı..	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-9	
FELSEFE NE İŞE YARAR?	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	9. Felsefi düşünüşün niteliklerini dikkate alarak özgün düşünceler oluşturur. 10. Felsefenin işlevine ilişkin görüş geliştirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda "işe yararlılık" betimlemesi yapan bir alıntı verilmiştir. Bu alıntıdan hareketle "Felsefe işe yaramaz" tezine karşı bir tez oluşturunuz ve bu tezi temellendiriniz.

"Felsefenin yararı veya gerekliliği onun toplumsal-kültürel işlevi ve felsefenin tarihsel gelişimi ile ilgili olarak birkaç şey söylemek gerekir. Mongolfier kardeşler icat etmiş oldukları balonla ilk uçuşlarını yapmak istedikleri sırada gösteriyi izlemek için meydanda toplanan seyirciler arasından biri yanında bulunan tonton tavırlı, yaşlı, saygıdeğer bir baya dönerek biraz saf bir tavırla şu soruyu sorar : İyi de bu ne işe yarıyor bayım ? Sözü edilen yaşlı bay - ki o sıralarda Fransa'yı ziyaret etmekte olan ünlü Amerikalı bilgin ve siyaset adamı Benjamin Franklin'dir - aynı ölçüde hoşgörülü bir şekilde gülümseyerek şu cevabı verir : Yeni doğmuş bir bebek ne işe yarar bayım?

Kanımca bu cevap, felsefenin ve aslında daha genel olarak diğer temel kültürel etkinliklerin son tahlilde ne işe yaradıkları sorusuna verilebilecek en güzel ve en anlamlı cevaptır. Konuya pratik bir yarar açısından baktığımızda en çok işe yaradığı düşünülen bazı etkinliklerimizin bir işe yaramadığını da görebiliriz. Örneğin bilim bile çoğu kez bu anlamda bir işe yaramaz."

Ömer Yıldırım

DEĞERLENDİRME

FELSEFE NE İŞE YARAR ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma	Kavramlar doğru ve yerinde kullanılamamıştır	Kavramlar doğru ve yerinde yeterince kullanılamamıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmaya yaklaşmıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmıştır	
Özgün fikir/fikirler ileri sürülebilme	Özgün fikirler ileri sürülememiştir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgün değildir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgündür	İleri sürdüğü fikirler özgündür	
İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürme	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten en yeterince kanıt ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterlidir	İleri sürülen tezleri destekleyen /çürüten kanıtlar tamdır	
Önermeler arasında mantıksal tutarlılık kurma	Önermeler konuyla ilişkili değildir ve birbirini desteklememektedir.	Önermeler konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Önermeler konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Önermeler konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-10**BİLGİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	11. Bilgi Felsefesinin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Beyin Fırtınası, Metin Oluşturma,

İŞLENİŞ

- Ek-1'deki sözler sınıfta okunur.
- Sözler üzerine beyin fırtınası yapılır.
- Öğrencilerden bir sözü seçerek, görüşlerini içeren bir metin hazırlamaları istenir.

EK-1

Dünyada en zor şey, insanın kendini bilmesidir.

THALES

Dünyayı bilmek isteyen onu önce kurmak zorundadır, hem de, kendi içinde.

KANT

Talih insanı zenginliğe, sağlığa ya da bunlara benzer herhangi bir şeye uygun bir rüzgarla götürse bile, bilgi olmadıkça doğacak yanlışların büyük olacağına inanıyorum.

SOKRATES

Az bildiğimiz bir şeyden kuşkulamayız. Ama bilgiyle birlikte kuşku da artar.

GOETHE

Sözcükler anlamlarını bütün formları ile yaşamdan türetir. Dil düşüncüyü ifade eder. Bir önerme kendi anlamını, yani dünyadaki fenomenini gösterir. Dolayısıyla dil dünyayı resmeder.

WITTGENSTEIN

Bilmek, kendinle bir şey arasında bağ kurmak demektir. Bilmek, nasıl olursa olsun bir tespit etme, bir işaretleme, bağların farkına varmadır.

NIETZSHE

Bilme, amacı ile birlikte var; çünkü insan, eylemine amaç koyan ve bunu bilerek gerçekleştirmeye çalışan bir varlıktır.

ULUĞ NUTKU

BİLGİ ETKİNLİĞİ
METİN OLUŞTURMA PERFORMANS
DEĞERLENDİRME ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma	Kavramlar doğru ve yerinde kullanılamamıştır	Kavramlar doğru ve yerinde yeterince kullanılamamıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmaya yaklaşmıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmıştır	
Özgün fikir/fikirler ileri sürebilme	Özgün fikirler ileri sürülememiştir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgün değildir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgündür	İleri sürdüğü fikirler özgündür	
İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürme	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten yeterince kanıt ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterlidir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten en kanıtlar tamdır	
Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma	Önergeler konuyla ilişkili değildir ve birbirini dekteklememektedir.	Önergeler konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Önergeler konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Önergeler konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-11/A**BİLGİ FELSEFESİNİN KAVRAMLARI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	11. Bilgi Felsefesinin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Dramatizasyon, Metin Oluşturma,

İŞLENİŞ

- Bir hafta öncesinden öğrencilerin bilgi felsefesinin temel kavramlarını (bilgi, özne/süje, nesne/obje, sanı, inanç, imge, tasarım, duyum, algı, deney, akıl, sezgi, doğruluk, yanlışlık (hata), kesinlik, geçerlilik, görelilik, mutlaklık, ben, görü, fenomen, apriori, aposteriori, kavram, ide, gerçeklik, doğruluk, temellendirme, evrensel, genel - geçer.) araştırmaları istenir.
- Ayrıca sınıftan her bir kavram için birer gönüllü öğrenci belirlenir. Bu öğrencilerin herbirinden bilgi felsefesinin bir kavramını detaylı olarak araştırması istenir. Bu öğrencilere araştırdıkları kavramı sınıfta sunacakları söylenir.
- Sunum şöyle yapılacaktır: Örn; doğruluk kavramını sunacak öğrenci sınıfın ortasına gelip, "ben doğruluk;....." yani doğruluk kavramının ağzından konuşacaktır. Genel açıklamasını bu şekilde yaptıktan sonra yine örn; " Sokrates benim hakkımda.....der. Sonra sınıfa der ki; benim hakkımda daha fazla bilgi edinmek ister misiniz? Sorusunu sorarak sınıfın kendine soru sormasını sağlar ve soruları yine kendisi yanıtlar. Sonra diğer kavramı yapacak öğrenci gelir ve aynı şekilde sunumunu yapar.
- Bütün kavramlar bittikten sonra, sınıfın ortasında sunum yapan öğrencilerin de yine kavramların ağzından birbirine soru sormaları istenir.
- Bir sonraki ders için öğrencilerden bu kavramlardan en az beşini kullanarak bir metin oluşturmaları istenir. Metinler okunur ve sınıfın belirlediği birkaç metin sınıf panosuna asılır.

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Bilgi felsefesinin temel kavramlarından (bilgi, özne/süje, nesne/obje, sanı, inanç, imge, tasarım, duyum, algı, deney, akıl, sezgi, doğruluk, yanlışlık (hata), kesinlik, geçerlilik, görelilik, mutlaklık, ben, görü, fenomen, apriori, aposteriori, kavram, ide, gerçeklik, doğruluk, temellendirme, evrensel, genel - geçer.) en az beşini kullanarak bir metin oluşturunuz. Bu metinler bir sonraki derste okunup, sınıfın belirlediği bir kaç metin sınıf panosuna asılacaktır.

Bu çalışma aşağıdaki ölçütlere göre değerlendirilecektir:

1. Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma
2. Özgün görüşler ileri sürme
3. Tezleri destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme
4. Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma

**BİLGİ FELSEFESİNİN KAVRAMLARI
METİN OLUŞTURMA PERFORMANS GÖREVİ DEĞERLENDİRME ANAHTARI**

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma	Kavramlar doğru ve yerinde kullanılamamıştır	Kavramlar doğru ve yerinde yeterince kullanılamamıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmaya yaklaşmıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmıştır	
Özgün fikir/fikirler ileri sürebilme	Özgün fikirler ileri sürülememiştir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgün değildir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgündür	İleri sürdüğü fikirler özgündür	
İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürme	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterince kanıt ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterlidir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar tamdır	
Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma	Önergeler konuyla ilişkili değildir ve birbirini dekteklememektedir.	Önergeler konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Önergeler konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Önergeler konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK- 11/B**BULMACA**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	12.Bilgi felsefesinin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Bulmaca

İŞLENİŞ

- Bilgi felsefesi ünitesinde yer alan kavramlar bir önceki derste verilir.
- Hazırlanmış olan bulmaca öğrencilere dağıtılır.
- 20 dakika süre içinde bulmacadaki kavramları bulmaları istenir.
- Süre sonunda kağıtlar toplanır.

EK-1

Aşağıda tanımları verilmiş bilgi felsefesi kavramlarını bulmacada işaretleyip, cümlelerin sonlarında bırakılan boşluklara hangi kavram olduğunu yazınız.

1. Bilgiye ulaşmak için objeye yönelen özne (.....)
2. Süjenin bilgisini edinmek için yönelmiş olduğu her şey (.....)
3. İnsanın bilme ediminden bağımsız olarak belirli bir zaman ve mekanda var olan her şey (.....)
4. Bilginin bilgisi edinilen objeyle tam çakışması (.....)
5. Süjenin ilgilendiği obje ne ise ona ilişkin yaptığı açıklama, verdiği bir yargı (.....)
6. Duyularla araçsız olarak gerçekleştirilmiş bilinç olgusu (.....)
7. Kesin olmayan bilgi (.....)

8. Kesin bilgi (.....)

9. Deneyden bağımsız, deneyden önce var olan bilgi (.....)

10. Dış dünyanın duyularla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımı
(.....)

11. Deneye dayalı bilgi (.....)

12. Us (.....)

13. Her zaman ve her yerde geçerli olan (.....)

14. Bilinçten bağımsız somut ve nesnel olarak var olan (.....)

A	B	C	A	K	U	S	D	E	Ğ	E	R	D	O	Ğ	R	U	B	İ	L
R	E	M	K	A	P	I	F	İ	K	İ	R	N	E	G	H	A	T	A	Y
S	E	N	B	İ	L	A	L	G	I	P	A	R	A	E	D	İ	G	M	A
İ	Ç	K	İ	N	İ	D	E	A	İ	S	B	T	E	N	Ç	K	A	O	S
K	A	R	Ş	I	T	K	U	R	A	M	İ	L	O	E	O	S	M	A	K
S	İ	M	K	A	G	V	R	A	M	K	L	E	N	L	D	İ	N	D	E
Ş	E	Y	N	E	E	D	U	Y	U	M	G	İ	D	G	E	A	D	E	N
E	Y	D	İ	Y	R	A	O	L	E	P	İ	S	T	E	M	E	K	T	İ
K	Ç	A	O	K	Ç	T	A	Ğ	N	R	I	A	C	Ç	I	L	I	K	B
D	E	K	D	Ü	E	K	A	S	R	İ	Y	N	O	E	N	D	E	İ	Z
M	A	I	Ç	Ö	K	Z	P	Ü	M	U	L	I	M	R	E	E	T	İ	K
F	A	L	T	A	L	İ	O	B	J	E	L	Z	M	D	E	Ğ	E	R	L
H	E	D	O	N	İ	Z	S	M	G	Ö	R	U	E	L	S	İ	E	T	İ
D	E	T	E	T	K	M	T	İ	N	İ	Z	M	K	B	Ü	İ	L	İ	N
Ç	A	K	S	İ	Y	O	E	M	A	G	Ş	K	I	N	J	A	R	K	E
A	Y	D	I	N	L	A	R	N	M	A	E	A	N	L	E	I	K	B	E
L	A	P	R	İ	O	R	İ	G	A	T	B	R	E	T	İ	M	L	E	M
E	O	L	G	U	O	L	O	A	N	A	K	Ö	Ç	N	E	R	M	E	L
E	R	Ö	N	D	E	Y	R	İ	Ö	D	E	V	P	E	L	Ü	R	A	K
M	E	T	A	F	İ	Z	İ	K	N	A	İ	F	M	O	K	N	İ	Z	M

ETKİNLİK- 12**ŞÜPHENİN YOLU**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	13. Kesin, genel-geçer bir bilgi ortaya koymanın olanaklı olup olmayacağını sorgular.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Anlatım,

İŞLENİŞ

- Ekteki metin öğrencilere dağıtılır ve her bir filozofla ilgili alıntının tartışılması sağlanır.
- Metnin sonundaki sorular sınıfta cevaplandırılır.
- "Septisizm, dogmatizme karşı olduğu halde bir bakıma kendisi dogmatik olmuştur" ifadesi sınıfta tartışılır.
- Tartışmanın sonunda şüphenin farklı kullanımları öğretmen tarafından vurgulanır.

EK-1**ŞÜPHENİN YOLU****PROTOGORAS**

1. "İnsan her şeyin ölçüsüdür, varolanların varolmalarının ve varolmayanların da varolmamlarının"

TİMON

2. "Nesneler gerçekte nasıldır? Yanıt: Bilemeyiz.

Nesneler karşısında tutumumuz ne olmalıdır? Yanıt: Bilemeyiz.

Nesneler karşısında doğru bir tutum takınırsak ne olur? Yanıt: Tutkulardan kurtuluşun mutluluğuna ulaşırız."

DESCARTES

3. "Ben kendi varlığımdan, dış dünyanın varlığından ve Tanrı'nın varlığından şüphe ediyorum. Ancak şüphe edemeyeceğim tek şey şu anda şüphe ettiğimdir. Şüphe etmek demek düşünmek demektir. Düşünüyorum O halde varım"

SORULAR

1. Bu üç filozoftan hangisi/hangileri herkes için ortak doğru bilginin mümkün olduğunu savunmaktadır?
2. Bu üç filozoftan hangisi/hangileri sanı/bilginin göreceli olduğunu savunmaktadır?
3. Bu üç filozoftan hangisi/hangileri doğru bilginin mümkün olmadığını savunmaktadır?
4. Bu üç filozoftan hangisi/hangilerinde kuşku/şüphe doğru bilgiye ulaşmada bir yol olarak kullanılmıştır?
5. Herkes için ortak doğru bilginin mümkün olup olmadığı konusunda söz konusu üç filozofun yaklaşımını yorumlayınız.
6. Protogoras ve Timon'un bilgiye ilişkin görüşlerini karşılaştırınız.
7. Şüphenin Timon ile Descartes'in bilgi görüşündeki kullanımlarını karşılaştırınız.?

DEĞERLENDİRME

ŞÜPHENİN YOLU ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda yeterince karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda yeterli karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru /sorularda yeterince ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru /sorularda yeterli ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru /sorularda istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-13**BİLGİNİN KAYNAĞI - JOHN LOCKE , DESCARTES**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	15. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 18. Verilen bir metni bilgi felsefesinin sorunları açısından değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilere metin inceleme formu dağıtılır.
- Metin sınıfta sesli olarak okunur, öğrenciler metni izler.
- Metne ilişkin soruların öğrenciler tarafından yanıtlanması istenir.

EK-1

"Duyular önce zihne özel tasarımları verirler ve bunlarla, henüz boş bir durumda olan zihni doldururlar. Zihin yavaş yavaş onların bazısına alışır. Onlar belleğe yerleşirler ve adlar alırlar... Böylece zihin, tasarımlar ve dile, yani akıl yürütme yetisini üzerlerinde uygulayacağı malzemeye kavuşmuş olur. Aklın kullanılmasına olanak veren bu malzemeler arttıkça, zihnin çalışması her gün daha açık bir hal alır." ...

"Zihnin, üzerinde hiçbir yazı bulunmayan, hiçbir tasarıma sahip olmayan beyaz bir kağıt gibi olduğunu varsayalım. Bunları o nasıl kazanır? İnsanın her zaman meşgul ve sınırsız hayal gücünün kendisine hemen hemen sonsuz değişik biçimler verdiği bu geniş yığın, zihne nereden gelir? Zihin, aklın ve bilginin bütün malzemelerini nereden alır? Buna tek sözcükle cevap veriyorum: deneyden. Bütün bilginizin temeli deneydir ve o eninde sonunda deneyden çıkar. Zihnimize bütün düşünme malzemesini sağlayan, gözlemlerimizdir."

J. Locke / İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme

"...Yanlışla düşmemek için aklımızın hiçbir yanılmadan korkmaksızın bizi eşyanın bilgisine götürebilen bütün işlerini burada sıra ile sayacağız. Bunlar da ancak ikidir: sezgi ve tüm dengelim.

Bence sezgi ne duyuların tanıklığı, ne de yalancı bir imgelemin aldatıcı yargısıdır. O, saf ve dikkatli bir zihin kavrayışıdır. Öyle kolay ve seçik bir kavrayış ki anladığımız şey üzerinde hiçbir kuşkuyla yer bırakmaz. Yahut da aynı şey olan, saf ve dikkatli bir zihinde yalnız aklın ışığı ile meydana gelen ve tüm dengelimden daha basit olduğundan, ondan emin olan sağlam bir kavrayıştır... Böylece herkes sezgiyle, kendisinin var olduğunu, düşündüğünü, üçgenin yalnız üç kenarla sınırlı olduğunu, kürenin yalnız bir düzeyeyle çevrildiğini ve diğerlerini.... görebilir."

Descartes / Aklın İdaresi İçin Kurallar / Sosyal Yayınları

SORULAR

1. Metinlerde geçen bilgi felsefesinin temel kavramlarını bulunuz.
2. İki metinde bilgi felsefesinin hangi sorununa yönelik bir sorgulama vardır? Bu sorunu açıklayınız.
3. Filozoflar öne sürdükleri görüşleri nasıl temellendirmektedirler?
4. Her iki görüşü gerekçeler göstererek eleştiriniz. Soruna bunların dışında farklı bir yanıtınız var mı? Gerekçelendiriniz.

DEĞERLENDİRME
BİLGİNİN KAYNAĞI - JOHN LOCKE - DESCARTES ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Hatırlama- Tanıma	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorularda neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorularda çok az doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorularda tümüne yakın doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorularda tümüne doğru cevap verdi.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorularda neredeyse hiç açıklama yapamadı.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorularda yaptığı açıklama eksikti.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorularda doğruya yakın açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorularda doğru açıklama yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-14**BİLGİNİN KAYNAĞI SORUNU - KANT**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	15. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Ek 1 ve Ek 2'de Kant'a ait metinler öğrencilere dağıtılır ve okumaları için süre verilir.
- Öğrencilerin metinlerden ne anladıkları ile ilgili olarak tartışma yapması sağlanır.
- Metinlere ilişkin verilen sorular cevaplandırılır.

EK-1**BİLGİNİN KAYNAĞI SORUNU**

Bize nesne olarak verilecek her şeyin görümümüzde verilmesi gerekir. Ama bütün görümümüz sadece duyular aracılığıyla oluşur; anlama yetisi görmez, yalnızca düşünür. Şimdi, biraz önce kanıtlanana göre, duyular bize hiçbir zaman ve hiçbir durumda kendi başına şeylerin bilgisini sağlamaz, sadece onların görünüşlerini bilgimize sunar. Ama bu görünüşler sadece duyusallığın tasarımları olduğundan, "içinde bulundukları uzamla birlikte bütün cisimler, bizdeki tasarımlardan başka bir şey sayılmamalıdır ve düşüncelerimizden başka hiçbir yerde de yoktur." İşte bu, açıkça bir idealizm değil midir?

İdealizm, düşünen varlıklarda başka hiçbir varlık olmadığı; görüde algıladığımıza inandığımız diğer şeylerin, sadece düşünen varlıklarda olan ve aslında kendilerinin dışında bulunan hiçbir nesnede karşılıkları olmayan tasarımlar olduğu savıdır. Buna karşılık ben diyorum ki: şeyler, bizim dışımızda bulunan duyu nesneleri olarak bize verilir; ne var ki, onların kendi başlarına ne oldukları konusunda bilgi sahibi değiliz, sadece görünüşlerini, yani duyularımızı uyararak bizde etkide bulunan

tasarımları biliyoruz. Buna göre kuşkusuz itiraf ediyorum ki, bizim dışımızda cisimler bulunmaktadır, yani kendi başlarına ne oldukları bakımından tamamıyla bilginin dışında kalmakla birlikte, duyusallığımızı etkilemelerinin bize sağladığı tasarımları aracılığıyla bildiğimiz şeyler vardır; biz bunlara cisim adını veririz, ki bu sözcük sadece, bizce bilinmeyen ama buna rağmen gerçek olan nesnenin görünüşü anlamına gelir. Buna idealizm denebilir mi? Bu onun tam tersidir.

KANT

EK - 2

BİLGİNİN KAYNAĞI

Biz, herhangi birşeyden etkilenmesi sırasında, ruhsal yapımızın alırlığını, tasarımlar almayı, duyusallık (Sinnlichkeit) olarak adlandırırsak, kendinde tasarımları ortaya çıkaran yeti de, ya da bilgilerin kendiliğindeliği de anlama yetisi (Verstand) olarak adlandırılabilir. Bizim doğamız böylece, görünün hiçbir zaman duyusal olmaktan başka birşey olamayacağını, yani bizim nesnelerden etkilenmemizin yalnızca bir türünü kapsadığını ortaya koyar. Bunun yanında duyusal görünün nesnesini düşünme yetisi ise anlama yetisidir. Bu özelliklerden hiçbirisi bir ötekinin önüne konamaz. Duyusallık olmadan bize hiçbir nesne verilemez ve anlama yetisi olmadan hiçbir şey düşünülemez. İçerik olmaksızın düşünceler boş, kavramlar olmaksızın görüler kördür.

KANT

SORULAR

1. Kant ilk metinde karşılaştırdığı yetilerin hangi özelliklere sahip olduğunu savunmaktadır.?
2. İlk metinde idealizm ile kendi bilgi görüşünün farklılığını nasıl ortaya konmaktadır.
3. Metne göre idealizm ile doğru bilginin kaynağının akıl olduğunu söyleyen rasyonalizm akımı arasında nasıl bir ilişki vardır?
4. Kant'ın idealizme getirdiği eleştiri nedir?
5. Kant'a göre bilgi nasıl oluşur?
6. Siz bir rasyonalist ya da empirist olsaydınız Kant'ın eleştirilerine nasıl cevap verirdiniz?

BİLGİNİN KAYNAĞI SORUNU ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda çok az ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda fazla sayıda ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Eleştirel düşünme	Metne ilişkin eleştirel düşünmeye dayalı soru /sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin eleştirel düşünmeye dayalı soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin eleştirel düşünmeye dayalı soru/ sorularda fazla sayıda doğru cevap verdi.	Metne ilişkin eleştirel düşünmeye dayalı soru/ soruların tamamına doğru cevap verdi.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-15	
FİLOZOFLAR VE AKIMLAR	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	13. Bilgi felsefesinin temel kavramlarını açıklar. 15. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Yapılandırılmış Grid Tekniği

İŞLENİŞ

- Ek - 1'deki tablo öğrencilere dağıtılır.
- Tablonun sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.
- Bilginin kaynağına ilişkin akımların güçlü ve zayıf yanları sınıfta tartışmaya açılır.

EK-1

Henry Bergson 1	"Varolmak ve algılanmak aynı şeydir." 2	"İdealar , nesnelerin ilk örnekleridir." 3	"Bilgiye ulaşmada akıl da , deneyimler de yetersiz kalır. Doğru bilgiye ancak sezgiyle ulaşılır." 4
"Görüsüz kavramlar boş,kavramsız görüler kördür." 5	Kritisizm 6	"Düşünüyorum o halde varım" 7	"Akıl sadece fenomenler dünyasında iş görebilir." 8
"Bilginin kaynağı akıldır." 9	Platon 10	Entüisyonizm 11	John Locke 12
Descartes 13	Kant 14	"Zihin doğuştan boş bir levha gibidir." 15	Rasyonalizm 16
D.Hume 17	"Bilginin hammaddesi dış dünyadan alınır akıl bunu işleyerek bilgiye dönüştürür." 18	Empirizm 19	Sokrates 20

1. Rasyonalizm akımının temsilcisi olan filozof/filozoflar hangileridir? (.....)
2. Empirizm akımının temsilcisi olan filozof/filozoflar hangileridir? (.....)
3. Kritisizm akımının temsilcisi olan filozof/filozoflar hangileridir? (.....)
4. Entüisyonizm akımının temsilcisi olan filozof/filozoflar hangileridir? (.....)
5. Empirizm akımına uygun sav/savlar hangileridir? (.....)
6. Entüisyonizm akımına uygun sav/savlar hangileridir? (.....)
7. Kritisizm akımını temsil eden temel sav/savlar hangileridir? (.....)
8. Rasyonalizm akımını temsil eden temel sav/savlar hangileridir? (.....)

DEĞERLENDİRME

FİLOZOFLAR VE AKIMLAR ETKİNLİĞİ YAPILANDIRILMIŞ GRİD TEKNIĞİNE GÖRE DEĞERLENDİRME FORMU

1. Her öğrenci dersin sonunda kendi tablosunun doğru değerlendirmesini yapar.
2. Her sorunun cevabı için uygun kutucukların seçilmesi
3. Bu formüle göre öğrencilerin puanları -1, 0 ve +1 arasında değişir. Bu puanı on üzerinden değerlendirmek için önce negatifliği ortadan kaldırmak amacı ile 1 ile toplanır ve elde edilen sayı 5 ile çarpılır.

C1 = Seçilen doğru kutucuk sayısı

C2 = Toplam doğru kutucuk sayısı

C3 = Seçilen yanlış kutucuk sayısı

C4 = Toplam yanlış kutucuk sayısı

$$((C1/C2) - (C3/C4)) + 1*5$$

ETKİNLİK-16**BİLGİMİZİN SINIRI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	14. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 16. Bilginin sınırına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 17. Bilginin doğruluğuna ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 18. Bilgi felsefesinin sorunlarını/sorularını değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Metin sınıfta öğrencilere dağıtılarak , okumaları için süre verilir.
- Öğrencilerin metinden anladıklarıyla ilgili olarak metin üzerine tartışma yapılır.
- Metinle ilgili sorular cevaplandırılır.

EK-1**ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA**

Herkes kolaylıkla kabul edecektir ki, bir insan aşırı sıcaklığın acısını ya da ılıklığın hazzını duyduğunda ve bu duyumu sonradan belleğine getirdiğinde ya da onu hayalgücü ile önceden duyduğunda, bu zihin algıları arasında önemli bir fark vardır. Hayalgücü ve bellek yetileri, duyuların algılarını taklit ya da kopya edebilir; ama hiçbir zaman ilk duyumun gücüne ve canlılığına ulaşamaz. En şiddetli şekilde işlerken bile. Onlar hakkında söyleyebileceğimiz, olsa olsa şudur:

objelerini o kadar canlı temsil ediyorlar ki, neredeyse asıl objeyi duyuyor ya da görüyor gibiyizdir. Fakat zihnin hastalık ya da delilik ile çarpılmış olması bir yana, bu algıları tümüyle ayırt edilmez kılacak bir canlılık düzeyine varamazlar. Şiirin bütün renkleri, ne kadar pırıl pırıl olurlarsa olsunlar, doğal nesneleri tasvirleri bir gerçek manzara yerine geçecek şekilde çizemezler. En canlı düşünce, en sönük duyumdan daha aşağı kalır yine de.

Zihnin bütün öbür algılarında da benzer bir ayırım gözleyebiliriz. Tepesi atmış bir kimse ile öfkeyi sadece düşünen bir kimse çok farklı şekillerde etkilenirler. Bana, birisinin sevdalı olduğunu söylerseniz, ne kastettiğinizi kolayca anlarım ve o kimsenin durumu hakkında doğru bir fikir edinirim: ama bu fikri, hiçbir zaman bu tutkunun gerçek karışıklıkları ve heyecanları ile bir tutamam. Geçmiş duygu ve heyecanlarımız üzerinde düşündüğümüz zaman, düşüncemiz sadık bir aynadır ve objelerini gerçeğe uygun biçimde kopya eder, fakat kullandığı renkler ilk algılarımızın renkleri ile karşılaştırılınca silik ve sönük kalır. Analarındaki farkı görmek için ince bir seçme gücü ya da metafizik bir kafa gerekmez.

Öyleyse burada, bütün zihin algılarını, güçlülük ya da canlılıklarına göre, iki sınıf ya da türe ayırabiliriz. Daha az güçlü ve canlı olanlar genellikle Düşünceler ya da İdealar diye adlandırılır. Öteki tür için bizim dilimizde ve birçok başka dilde hazır bir ad yok; çünkü sanırım bunları, felsefi amaçlar dışında, genel bir terim ya da ad altında toplama gerekliliği duyulmamıştır. Bundan dolayı, biz biraz serbest davranalım ve bunlara, kelimeyi genel kullanımından biraz farklı bir anlamda kullanarak, İzlenimler diyelim. Öyleyse, izlenim terimi ile kastettiğim daha canlı algılarımızın hepsidir; yani işittiğimiz, gördüğümüz, hissettiğimiz, sevdiğimiz veya nefret ettiğimiz, arzuladığımız veya istediğimiz andaki algılardır. İzlenimler, daha az canlı algılar olan ve yukarıdaki duyum ya da hareketler üzerinde düşündüğümüz zaman farkına vardığımız ideallardan ayrılırlar.

İlk bakışta hiçbir şey, bize, her türlü insan gücü ve otoritesinin dışına taşmakla kalmayan, doğanın ve gerçeğin sınırları içine bile sığmayan insan düşüncesi kadar sınırsız gelmeyebilir. Hayalgücü için garibeler meydana getirmek, ipe sapa gelmez biçimleri ve görünüşleri birleştirmek, en doğal ve bilinen objeleri düşünmekten daha zor değildir. Ve vücut, üzerinde acı ve zorlukla sürüldüğü bir gezegene bağlı kalırken, düşünce, bizi evrenin en uzak bölgelerine, daha daha, evrenin ötesine, doğanın tam karışıklık halinde olduğu sanılan sınırsız kaos'a bir anda ulaştırabilir. Hiç görülmemiş ya da işitilmemiş bir şey yine de kavranabilir: mutlak çelişki içeren şeyler dışında hiçbir şey düşünce gücünün ötesinde değildir.

Fakat düşüncemiz bu sınırsız hürriyete sahip görünüyor olsa da, daha yakından incelersek, aslında onun çok dar sınırlar içinde kaldığını ve zihnin bu yaratıcılık yeteneğinin, duyuların ve tecrübenin verdiği malzemeleri birleştirmek, yerlerini değiştirmek, büyütme ya da küçültme yetisinden başka bir şey olmadığını görürüz. Altın bir dağ düşündüğümüzde, daha önceden tanıdığımız iki tutarlı ideayı, altın ve dağı birleştiririz sadece. Erdemli bir at tasarımılayabiliriz: çünkü kendi duygumuzdan erdemi kavrayabiliyoruz ve bunu, tanıdığımız bir hayvan olan atın görünüşü ve biçimi ile birleştirebiliyoruz. Kısacası, düşünmenin bütün malzemesi dış ya da iç duygumuzdan gelmedir: bunların sadece karışımı ya da bileşimi zihin ve istemeye aittir. Ya da, felsefi dille söyleyecek olursam, bütün idealarımız ya da zayıf algılarımız, izlenimlerimizin ya da canlı algılarımızın kopyalarıdır.

David HUME - Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma (s.13 - 14)

SORULAR

1. Hume yazısında hangi iki yetiyi karşılaştırıyor?
2. Hume'un metnine göre bilginin kaynağı nedir?
3. Hayalgücü ile duyu algısının farklı olduğunu gösteren yeni örnekler veriniz?
4. Düşünmenin Hume için sınırı nedir? Düşünmenin sizce de bir sınırı var mıdır ve eğer varsa bu sınır nedir?

DEĞERLENDİRME

DUYUMCULUK - DENEYCİLİK ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorulara neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru /sorularda neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda çok az ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda fazla sayıda ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma istenen soru/ sorularda istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Değerlendirme Yapma	Metne ilişkin değerlendirme yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç doğru değerlendirme yapamadı.	Metne ilişkin değerlendirme yapılması istenen soru/sorularda yetersiz değerlendirme yaptı	Metne ilişkin değerlendirme yapılması istenen soru/sorularda doğruya yakın değerlendirme yaptı	Metne ilişkin değerlendirme yapılması istenen soru/sorularda doğru değerlendirme yaptı	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-17	
DOĞRULUK ve NEDENSELLİK - HUME	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	14. Bilginin kaynağına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 16. Bilginin sınırına ilişkin ortaya konan farklı görüşleri karşılaştırır. 18. Bilgi felsefesinin sorunlarını/sorularını değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Ek 1 ve Ek 2'de verilen metinler öğrencilere dağıtılır ve okumaları için süre verilir.
- Öğrencilerin metinlerden ne anladıkları ile ilgili olarak tartışma yapılır.
- Metinlere ilişkin verilen sorular cevaplandırılır.

EK-1

DOĞRULUK

İnsan aklının ya da soruşturmasının bütün objeleri tabii olarak iki cinse ayrılabilirler: İdea İlişkileri ve Olgu Sorunları. Geometri, cebir, aritmetik bilimleri ve kısaca ya sezgi ya da tanıtlama yoluyla kesin olan her ifade ilk cinstendir. Hipotenüs'ün karesi iki kenarın karelerinin toplamına eşittir önermesi bu şekiller arasındaki bir ilişkiyi dile getiren bir önermedir. Üç kere beş otuzun yarısına eşittir önermesi, bu sayılar arasındaki bir ilişkiyi dile getirir. Bu çeşit önermeler, evrende varolan herhangi bir şeye dayanmadan, sadece düşüncenin işlemesi ile ortaya çıkarılabilir. Doğada hiçbir zaman bir daire ya da bir üçgen olmadığı halde, EUKLİDES tarafından tanıtılan hakikatler kesinliklerini ve apaçıklıklarını sonsuza dek koruyacaklardır.

İnsan aklının ikinci çeşitten objeleri olan olgu sorunları, aynı tarzda doğrulanmazlar ve bunların hakikatine ilişkin elimizdeki delil, ne kadar kuvvetli olursa olsun, birincilerinkiyle aynı içyapıya sahip değildir. Her olgu sorununun tersi yine de mümkündür: çünkü hiçbir çelişki içermez ve zihin tarafından aynı kolaylık ve seçiklikle, gerçekliğe aynı derecede uygunmuş gibi kavranır. Yarın güneş doğmayacak önermesi, doğacak önermesinden daha az anlaşılır değildir ve olumlusundan daha fazla bir çelişki içermez. Bu durumda,

yanlışlığını tanıtlamağa kalkışmamız boşuna olur. Eğer tanıtlama yoluyla yanlış olsaydı, bir gelişki içerirdi ve zihin tarafından hiçbir zaman seçik olarak kavranamazdı.

Olgu sorunları hakkındaki akıl yürütmelerin hepsi Neden-Etki ilişkisine dayanır gibi görünmektedir. Sadece bu ilişki yoluyla bellek ve duyularımızın tanıklığının ötesine gidebiliriz. Birisine, önünde olmayan bir olgu sorununa, söz gelişi, bir arkadaşının şehir dışında ya da Fransa'da olduğuna neden inandığını sorarsanız, size bir sebep gösterir ve bu sebep de bir başka olgu olur; söz gelişi, arkadaşından aldığı bir mektup ya da onun daha önceki kararlarının veya verdiği sözlerin bilgisi... Issız bir adada bir saat ya da başka bir makine bulan birisi, o adada daha önce insanların bulunmuş olduğu sonucuna varır. Olgular hakkındaki bütün akıl yürütmelerimiz aynı yapıdadır. Ve her defasında ortada olan olgu ve ondan çıkarılan diğer olgu arasında bir bağ varsayılmaktadır. Bunları birbirine bağlayacak bir şey olmasaydı, çıkarım tümüyle temelsiz olurdu. Karanlıkta konuşan bir ses işitmemiz, bize bir kişinin orada olduğunu belirtir. Neden? Çünkü konuşma, insanın doğal yapısının bir etkisidir ve ona sıkı sıkıya bağlıdır. Bu yapıdaki diğer bütün akıl yürütmeleri incelersek, bunların neden-etki ilişkisine dayandıklarını ve bu ilişkinin uzak ya da yakın, doğrudan doğruya ya da dolaylı olduğunu görürüz. Isı ve ışık ateşin birlikte ortaya çıkan dolaylı etkileridir ve bu etkilerden biri haklı olarak diğerinden çıkarılabilir.

Böylece, olgu sorunları hakkında emin olmamızı sağlayan delilin yapısıyla ilgili olarak kendimizi tatmin etmek istiyorsak, neden ve etki bilgisine nasıl ulaştığımızı soruşturmamız gerekir.

EK - 2

NEDENSELLİK İLKESİ

İşte bunun gibi, «neden-etki bağlantısı idesi» nin kaynağı sayabileceğimiz bir izlenim de gösteremiyoruz. Örneğin a olayını b olayının nedeni saymağa kalkarsak, ne a'nın algısında ne de b'nin algısında bir nedensellik bağlantısı bulamayız; burada nedeni de, etkiyi de ne görebilir, ne de duyabiliriz; bizim burada algılayabildiğimiz, ancak bu iki olayın birbirinin ardından geldikleridir; ama aralarındaki «neden-etki bağıllığı» denilen zorunlu ilgiyi algılayamıyoruz. Nedensellik de, töz gibi, hiç bir zaman algılanamaz, ancak düşünülebilir; bir sonuç olarak da çıkarılmaz, dolayısıyla tanıtlanması da olamaz. Demek ki, nedensellik ne doğrudan doğruya bilinir, ne de araçlı olarak, tanıtlamalarla bilinir, kısaca: hiç bilinemez. İmdi töz kavramında olduğu gibi, burada da şu soru ile karşılaşırız: Nasıl oluyor da bizde böyle bir tasarım (idea) var ve onu bildiğimizi sanıyoruz? Bu sorunun da yanıtı, yine töz sorusuna verilen gibidir: Aynı b olayının a olayının ardından geldiğini birçok kereler görünce bizde bir alışkanlık duygusu uyanıp yerleşir. Bu yüzden, böyle bir izlenimden doğan bir ideyi, bir zorunluluğu kavradığımızı sanarak, a ve b olayları arasındaki ilgiye mal ederiz. Başka bir deyişle: Bilincimizde birbiri ardından gelen tasarımlar arasındaki bir ilgiyi, yani sübjektif bir bağlantıyı olaylar ,nesneler arasındaki bir ilgi haline sokarız; sırf sübjektif olan bir şeyi objektifleştiririz; o, objede de olup

bitiyormuş sanırız. Oysa, tasarımların bilincimizde art arda gelişlerine bakarak, bundan olayların kendi aralarındaki zorunlu bağılıklarını çıkaramayız, tanıtlayamayız —buna ancak inanabiliriz.

Bu düşüncesiyle de Hume'un empirizmi, deney bilimleri bakımından, bir şüpheciliğe varmış oluyordu. Bu anlayışta, deney bilimleri olguları saptama ile yetinecek, bunun dışına çıkıp zorunlu bağlantıları kavramak isteyen bir teoriye gitmeyecektir; çünkü böyle bir şey, bilimsel bir tanıtlamanın değil de, ancak alışkanlığa dayanan bir inanmanın ürünü olur. Hume'un bilgiyi «olguların saptanmasından» ileriye götürmemek istemesi pozitivist bir anlayıştır da. Yalnız, Hume bu öğretisi ile empirik bilimlerin çalışmaları boşunadır demek istemiyor. Gerçi nedensellik ilgileri hiç bir zaman kesin olarak tanıtlanamazlar, ama bunlara inanmalıdır, çünkü bu inanma pratik hayat bakımından gereklidir. Yaşadığımız ya da kendimizin harekete getirdiğimiz olayların ardından belli birtakım olayların geleceğini beklememiz, pratik hayatın güvenliği bakımından gereklidir. Bu «art arda geliş» ne kadar sık oluyorsa, onun tekrarlanacağı da o kadar olası olur. Deney bilimleri bu olasılığı saptama ve matematik olarak belirleme ile yetinirlerse, tanıtı olmayan nedensellik kavramından pekâlâ vazgeçebilirler; bununla da, en olası olarak neyi beklememiz gerektiğini bize göstermiş olurlar. Doğa yasası, olgular arasındaki tekrarlanmaları çok olası olan ilişkiler kavramıdır; «doğa yasası» derken, bunu değil de, olaylar arasındaki «reel» bir bağılılığı anlarsak, bilme gücümüzün dışına çıkmış oluruz

Macit Gökberk, Felsefe Tarihi

SORULAR

1. Metinleri dayandığı ana kavramlar nelerdir?
2. Hume'un "idea ilişkileri" olarak gördüğü ifadeler hangileridir , örnekle açıklayınız ?
3. İdea ilişkilerinin işleyişini hangi yeti ile açıklıyor?
4. Hume'a göre olgu sorunlarının idea ilişkileri kadar açık tanıtlanamamasının sebebi nedir?
5. Olgu sorunları hakkında emin olmamızı sağlayan etki nedir?
6. Hume'a göre bilgi nasıl oluşur?
7. Neden - sonuç ilişkisinin geçersiz olmasının nedenini neye bağlıyor?
8. Hume'un nedensellik ilkesine getirdiği eleştirisi ile bilginin oluşumuna ilişkin görüşleri arasında bir çelişki olup olmadığını gerekçelendirerek açıklayınız?

DEĞERLENDİRME

DOĞRULUK VE NEDENSELLİK - HUME ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğrudu.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Görüş geliştirme	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmelerin tamamını yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-18**BİLGİNİN KAYNAĞI - LOCKE , ARİSTOTELES , LUCRETİUS**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	BİLGİ FELSEFESİ
KAZANIMLAR	18. Bilgi felsefesinin sorunlarını/sorularını değerlendirir. 19. Bilgi felsefesinin sorunlarına/sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

1. Öğrencilere Ek - 1'deki metin önceden verilerek okutulur.
2. Metindeki görüşler sınıfta tartışmaya açılır.
3. Öğrencilerden metinlerde içerilen görüş ya da görüşlerden yola çıkarak bilgi felsefesinin temel sorunları konusunda özgün görüşlerini içeren bir metin oluşturmaları istenir.

EK-1

1. "Gerçeklik kavramı kaynağını duyulardan almıştır ve duyular çürütülemez. En güvenilir kabul etmemiz gereken tanıklık, yanlışı kendiliğinden gerçekle alt edendir. O halde duyulardan daha güvenilir olarak neyi telaffuz edebiliriz?

Evrenin Doğası Üzerine/
LUCRETİUS

2. "Duyum olmadığında, hiç kimse bir şeyi öğrenemez ya da anlayamaz. Zihin aktif olarak bir şeyin farkına vardığı zaman, zorunlu olarak bir imgeyle birlikte farkına varır."

Ruh Üzerine/
ARİSTOTELES

3. "Zihnın, üzerinde hiçbir yazı bulunmayan, hiçbir tasarıma sahip olmayan beyaz bir kağıt gibi olduğunu varsayalım. Bunları o nasıl kazanır? İnsanın her zaman meşgul ve sınırsız hayal gücünün kendisine hemen hemen sonsuz değişik biçimler verdiği bu geniş yığın, zihne nereden gelir? Zihin, aklın ve bilginin bütün malzemelerini nereden alır? Buna tek sözcükle cevap veriyorum: deneyden. Bütün bilgimizin temeli deneydir ve o eninde sonunda deneyden çıkar. Zihnimize bütün düşünme malzemesini sağlayan, gözlemlerimizdir."

İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme/
J. LOCKE

DEĞERLENDİRME

BİLGİNİN KAYNAĞI - LOCKE , ARİSTOTELES , LUCRETİUS ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma	Kavramlar doğru ve yerinde kullanılamamıştır	Kavramlar doğru ve yerinde yeterince kullanılamamıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmaya yaklaşmıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmıştır	
Özgün fikir/fikirler ileri sürebilme	Özgün fikirler ileri sürülememiştir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgün değildir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgündür	İleri sürdüğü fikirler özgündür	
İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürme	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterince kanıt ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterlidir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar tamdır	
Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma	Önergeler konuyla ilişkili değildir ve birbirini dekteklememektedir.	Önergeler konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Önergeler konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Önergeler konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-19	
VARLIĞA BAKIŞ	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	20. Ontolojinin gereğini açıklar. 21. Ontolojinin konusunu açıklar. 22. Felsefenin varolana yaklaşımı ile diğer disiplinlerin yaklaşımlarını karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ
➤ Ek - 1'deki metin öğrencilere okutulur. ➤ Öğretmen metinde geçen "İlk Felsefe (PROTE PHILOSOPHIA)" kavramının Aristoteles tarafından "Varlıkbilim" diye adlandırıldığını ve günümüzde ontoloji kavramına karşılık geldiğini belirtir. ➤ Metin ile ilgili soruları yanıtlamaları istenir.

EK-1
ARİSTOTELES : İLK FELSEFE (PROTE PHILOSOPHIA) İLE DİĞER BİLİMLER (METAFİZİK IV. KİTAP, 1003a vd.) Varlık olmak bakımından varlığı (on he on : varolan olarak varolanı) ve ona özü gereği ait olan ana nitelikleri inceleyen bir bilim vardır. Bu bilim özel bilimler diye adlandırılan bilimlerin hiçbirinin aynı değildir. Çünkü bu diğer bilimlerden hiçbiri genel olarak varlığı varlık olmak bakımından ele almaz; tersine onlar, örneğin matematik bilimlerin yaptığı gibi, varlığın belli bir parçasını ayırarak sadece bu parçanın ana niteliklerini incelerler. Şimdi biz ilk ilkeler ve yüce nedenleri aradığımıza göre, bu ilkeler ve nedenlerin doğası gereği kendisine ait

olacakları bir şeyin zorunlu olarak var olması gerektiği açıktır. O halde eğer varlıkların öğelerini arayanlar, gerçekte mutlak anlamda ilk ilkeleri aramakta idiyeler, onların aradıkları bu öğelerin de ilineksel anlamda varlığın değil, varlık olmak bakımından varlığın ilk nedenlerini kavramamız gerekir.

"Varlık" (to on) birçok anlama gelir. Ancak bu anlamların hepsi tek bir kavram, tek bir belli doğayla ilgilidir. Bu basit bir eşseslilik değildir; nasıl ki birinin sağlığı koruması, bir başkasının onu meydana getirmesi, bir diğerrinin onun bir belirtisi olması, nihayet bir sonuncunun onu kabul etmesinden dolayı çeşitli "sağlık"lı şeyler, "sağlık"la ilgili iseler (...) aynı şekilde "varlık" sözcüğü de her biri tek ve aynı ilkeye işaret eden çeşitli anlamlarda kullanılır. Çünkü bazı şeylerin tözler olmalarından, başka bazılarının ise tözün belirlenimleri olmalarından dolayı "var" oldukları söylenir. (...) Ve nasıl ki "sağlıkla" ilgili şeyleri ele alan ancak tek bir bilim varsa aynı şey benzeri bütün durumlar için de geçerlidir. Çünkü sadece ortak bir kavrama sahip olan şeylerin incelenmesi tek bir bilimin alanına ait değildir; bir ve aynı doğayla ilgili şeylerin incelenmesi de tek bir bilimin alanına aittir. Çünkü bu şeyler de belli bir anlamda ortak bir kavrama sahiptirler. O halde varlık olmak bakımından bütün varlıkların incelenmesinin de tek bir bilimin alanına ait olacağı açıktır.

Nasıl ki her varlık cinsi ile ilgili tek bir algı varsa aynı şekilde de onun için tek bir bilim vardır. Örneğin bütün telaffuz edilen sesleri tek bir bilim, gramer bilimi inceler. Bundan dolayı varlık olmak bakımından varlığın bütün türlerini incelemek, cins bakımından tek olan bir bilimin görevidir. Onun çeşitli türlerini incelemek de bu bilimin özel kısımlarının görevidir.

SORULAR

1. Aristoteles metinde hangi temel problemi konu edinmektedir?
2. Metinden yola çıkarak varlığa ilişkin bilimin cevabını aradığı iki soru ile ontolojinin cevabını aradığı iki soru örneği veriniz? Örnek verdiğiniz soruların neden bu alanlara ait olduğunu açıklayınız?
3. Metne göre bilimin ve felsefenin varlığı incelemesine ilişkin olarak nasıl bir yaklaşım sergilediği söylenebilir?
4. Varlığı konu edinirken bilim ve felsefenin izledikleri yöntem bakımından farklılıklarını gerekçeleri ile birlikte açıklayınız?
5. Sizce bir varlık görüşünü temel almadan felsefi bir görüş geliştirmenin mümkün olup olmadığını gerekçeleri ile tartışınız?

DEĞERLENDİRME

VARLIĞA BAKIŞ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da bazılarına yetersiz doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da çoğuna yeterli düzeyde doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da tümüne tam doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında çok az ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında fazla sayıda ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-20**VARLIK FELSEFESİNİN KAVRAMLARI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	23. Ontolojinin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Kavram bulma

İŞLENİŞ

- Varlık felsefesinin kavramları (Varlık, Varolan, Form, Madde, İdea, Öz, Töz, İlinek, Kategori, Gerçeklik, Olanak, Görünüş, Oluş, Değişim) bir hafta öncesinden araştırılmak üzere ödev olarak öğrencilere verilir.
- Sınıftan gizlenerek her bir kavramı temsil etmek üzere birer öğrenci seçilir.
- Öğrencilerden kavram temsilcilerine temsil ettikleri kavramları bulmaya yönelik soru sormaları istenir.
- Öğrenciler sırayla öne çıkan kavram temsilcisine yöneltecekleri en fazla beş soruyla hangi kavramı temsil ettiğini bulmaya çalışırlar.
- Öğretmen seçtiği bir nesne üzerinde (Örneğin ağaç, dev vb.) varlık felsefesinin temel kavramlarının nasıl ifade bulduklarını öğrencilere açıklattırır.

ETKİNLİK-21**VAROLMA TARZLARI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	26. Farklı varlık tarzlarını karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metne ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.
- EK - 2'deki şiir öğrencilere verilir. Ek -1'deki bilgilerden hareketle şiirde yer alan "dilde varolan", "düşünce de varolan" ve "dış dünyada varolan" kavramların bulunması istenir.

EK-1**VAROLMA TARZLARI**

Varolan kendini dış dünyada, düşünmede ve dilde sunar. Düşünmede ve dilde varolan doğrudan insan dünyasına ilişkindir. Düşünme ve dil insanla birlikte varlık kazanmaktadır.

Kendi Başına Varolan ya da Dış Dünyada Varolan : İnsan dışındaki oluşumların, yapıların hepsini kendi başına varolan diye belli bir sınıfa ayırmak olanaklıdır. Kendi başına varolan düşünen varlıktan bağımsız olarak var. Ama bu bağlamda o, sadece bir varlık olarak var, bir nesne olarak var değil; bir düşünmenin (bilincin , öznenin) konusu olarak var değil. Kendi başında varolanın bilgiye konu olabilecek varlık diğer bir deyişle nesne ya da konu olabilmesi için ne türden olursa olsun bir düşünme edimiyle karşılaşması gerekir.

Düşünmede Varolan : Düşünmede varolanlar , düşünsel , anlıksal , zihinsel , ussal yapılardır : kavramlar, tasarımlar, imgeler, düşünceler, düşünce için dile bürünmüş düşünme de denebilir. Düşünmenin kendisi de ancak insanla birlikte varolan bir alandır. Düşünme dile döküldüğünde, dil alanına geçtiğinde düşünme adını alır. Her düşünce öznelir ama başkalarınca benimsenen öznel düşünceler artık nesnel hale gelir.

Dilde Varolan : Dilde varolanları üç öbekte ele almak olanaklıdır. Dilde varolanların birinci öbeğini oluşturanlar, imlemini, kavram aracılığıyla dış dünyada bulan yapılardır; ikinci öbeği oluşturanların imlemi salt düşünmede yer alır; üçüncü öbeği ise salt dilin kuruluşunda yer alan yapılar oluşturur. Örneğin 'kalem' terimi imlemini dış dünyada bulur ; ancak 'bu kalem' dendiğinde şimdi ve burada bulunan öznenin algıladığı bir kalem söz konusudur ama 'bu' nerededir? 'Bu' sadece dilde vardır. Onun dış dünyada bir imlemi söz konusu değildir. Nokta, virgül gibi noktalama işaretleri dilin kuruluşunda yer alıp bağlı olduğu bir dış gerçeklik yoktur.

Dil dış dünyada varolanları dolaylı, zihinde varolanları doğrudan yansıtır.

SORULAR

1. Metnin odaklandığı ana kavramları bulunuz?
2. Nesne olarak varolmak ile varlık olarak varolmak arasındaki fark nedir?
3. Varolma tarzlarına ilişkin örnekler veriniz?
4. Sizce farklı varolma tarzlarını bilmenin dünyayı algılamadaki ve olayları yorumlamadaki rolü nedir?

Ek - 2

HÜRRİYETE DOĞRU

Gün doğmadan,
Deniz daha bembeyazken çıkacaksın yola.
Kürekleri tutmanın şehveti avuçlarında,
İçinde bir iş görmenin saadeti,
Gideceksin;
Gideceksin ırıpların çalkantısında.
Balıklar çıkacak yoluna, karşıcı;
Sevineceksin.
Ağları silkeledikçe
Deniz gelecek eline pul pul;

Ruhları sustuğu vakit martıların,
Kayalıklardaki mezarlarında,
Birden,
Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.
Deniz kızları mı dersin, kuşlar mı dersin,
Bayramlar, seyrânlar mı dersin, şenlikler cümbüşler mi?
Gelin alayları, teller, duvaklar, donanmalar mı?
Heeey!
Ne duruyorsun be, at kendini denize:
Geride bekleyenin varmış, aldırma;
Görmüyor musun, her yanda hürriyet;
Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;
Git, gidebildiğin yere.

ORHAN VELİ KANIK, 1947

Dilde varolanlar:

Düşüncede varolanlar:

Dış dünyada varolanlar:

DEĞERLENDİRME
VAROLMA TARZLARI ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydu.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçelendirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-22/A

GÖLGEDEN GERÇEĞE

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	25. Varlığın mahiyeti ile ilgili temel görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1'deki Platon'un "Devlet" adlı eserinden alınmış metni ile Ek - 2'deki Ahmet ARSLAN'ın "Platon - İdea öğretisi"ni özetleyen metni okumaları istenir.
- Metinlerin sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.
- Son soruya ilişkin tartışmalardan yola çıkarak Platon'un "ruh - beden" ve "ruh göçü" görüşleri öğretmen tarafından açıklanır.

PLATON'UN MAĞARA ALEGORİSİ

— Şimdi dedim, insan denen yaratığı eğitimle aydınlanmış ve aydınlanmamış olarak düşün. Bunu şöyle bir benzetmeyle anlatayım: Yeraltında mağaramsı bir yer, içinde insanlar. Önce boydan boya ışığa açılan bir giriş... İnsanlar çocukluklarından beri ayaklarından, boyunlarından zincire vurulmuş, bu mağarada yaşıyorlar. Ne kımıldanabiliyor, ne de burunlarının ucundan başka bir yer görebiliyorlar. Öyle sıkı sıkıya bağlanmışlar ki, kafalarını bile oynatamıyorlar. Yüksek bir yerde yakılmış bir ateş parıldıyor arkalarında. Mahpuslarla ateş arasında dimdik bir yol var. Bu yol boyunca alçak bir duvar, hani şu kukla oynatanların seyircilerle kendi aralarına koydukları ve üstünde marifetlerini gösterdikleri bölme var ya, onun gibi bir duvar. Böyle bir yeri getirebiliyor musun gözünün önüne?— Getiriyorum.

— Bu alçak duvar arkasında insanlar düşün. Ellerinde türlü türlü araçlar, tahtadan yapılmış, insana, hayvana ve daha başka şeylere benzer kuklalar taşıyorlar. Bu taşıdıkları şeyler, bölmenin üstünde görülüyor. Gelip geçen insanların kimi konuşuyor, kimi susuyor.

— Garip bir sahne doğrusu ve garip mahpuslar!

— Ama tıpkı bizler gibi! Bu durumdaki insanlar kendilerini ve yanlarındakini nasıl görürler. Ancak arkalarındaki ateşin aydınlığıyla mağarada karşılarına vuran gölgeleri görebilirler, değil mi?

— Ömürleri boyunca başlarını oynatamadıklarına göre, başka türlü olamaz.

— Bölmenin üstünden gelip geçen bütün nesneleri de öyle görürler.

— Şüphesiz.

— Şimdi bu adamlar aralarında konuşacak olurlarsa, gölgelere verdikleri adlarla gerçek nesneleri anlattıklarını sanırlar, değil mi?

- Öyle ya.
- Bu zindanın içinde bir de yankı düşün. Geçenlerden biri her konuştuğunda, mahpuslar bu sesi karşılarındaki gölgenin sesi sanmazlar mı?
- Sanırlar tabi.
- Bu adamların gözünde gerçek, yapma nesnelerin gölgelerinden başka bir şey olamaz ister istemez, değil mi?
- İster istemez.
- Şimdi düşün: Bu adamların zincirlerini çözer, bilgisizliklerine son verirsen, her şeyi olduğu gibi görürlerse, ne yaparlar? Mahpuslardan birini kurtaralım; zorla ayağa kaldıralım; başını çevirelim, yürütelim onu; gözlerini ışığa kaldırsın. Bütün bu hareketler ona acı verecek. Gölgeyi gördüğü nesnelere gözü kamaşarak bakacak. Ona demin gördüğün şeyler sadece hoş gölgelerdi, şimdiyse gerçeğe daha yakınsın, gerçek nesnelere daha çevriksin, daha doğru görüyorsun, dersek; önünden geçen her şeyi birer birer ona gösterir, bunların ne olduğunu sorarsak ne der? Şaşırakalmaz mı? Demin gördüğü şeyler, ona şimdikilerden daha gerçek gibi gelmez mi?
- Daha gerçek gelir.
- Ya onu aydınlığın ta kendisine bakmaya zorlarsak? Gözlerine ağrı girmez mi? Boyuna başını bakabildiği şeylere çevirmez mi? Kendi gördüğü şeyleri, sizin gösterdiklerinizden daha açık, daha seçik bulmaz mı?
- Öyle sanırım.
- Onu zorla alıp götürsek, dik ve sarp yokuştan çıkarıp, dışarıya, gün ışığına sürükleysek, canı yanmaz, karşı koymaz mı bize? Gün ışığında gözleri kamaşıp bizim şimdi gerçek dediğimiz nesnelerin hiçbirini göremeyecek hale gelmez mi?
- İlk bir şey göremez herhalde.
- Yukarı dünyayı görmek isterse, buna alışması gerekir. Rahatça görebildiği ilk şeyler gölgeler olacak. Sonra, insanların ve nesnelerin sudaki yansısı, sonra da kendileri. Daha sonra da, gözlerini yukarı kaldırıp, güneşten önce yıldızları, ayı, gökyüzünü seyredecek.
- Herhalde.
- En sonunda da, güneşi; ama artık sularda, ya da başka şeylerdeki yansısıyla değil, olduğu yerde, olduğu gibi.
- Öyle olsa gerek.
- İşte ancak o zaman anlayabilir ki, mevsimleri, yılları yapan güneştir. Bütün görülen dünyayı güneş düzenler. Mağarada onun ve arkadaşlarının gördükleri her şeyin asıl kaynağı güneştir.
- Bu değişik görgülerden sonra, varacağı sonuç bu olur elbet.
- (...)
- Şimdi, sevgili Glaukon, bu benzetmeyi demin söylediklerimize uyduralım. Görünen dünya mağara zindanı olsun. Mağarayı aydınlatan ateş de güneşin yeryüzüne vuran ışığı. Üst dünyaya çıkan yokuş ve yukarıda seyredilen güzellikler

de, ruhun düşünceler dünyasına yükselişi olsun. Benim nereye varmak istediğimi merak ediyordun ya, işte bu benzetmeyle onu iyice anlamış olursun. İnsan onu kolay kolay göremez. Görebilmek için de, dünyada iyi ve güzel ne varsa, hepsinin ondan geldiğini anlamış olması gerekir. Görülen dünyada ışığı yaratan ve dağıtan odur. Kavranan dünyada da doğruluk ve kavrayış ondan gelir. İnsan ancak onu gördükten sonra iç ve dış hayatında bilgece davranabilir.

— Anladığım kadarıyla ben de senin gibi düşünüyorum.

Platon / Devlet

Ek - 2

Bu dünyanın oluş ve yokoluş içinde olan nesnelerini, oluş ve yokoluş içinde olmayan bir takım örnekleri olmazsa, bilim yapmak imkansızdır. Öte yandan ahlak bilimi ve matematik, bu tür duyusal olmayan, oluş ve yokoluşa tabi olmayan zaman - dışı tümel nesnelerin varolduğunu göstermektedir. O halde içinde yaşadığımız dünyanın duyusal - bireysel nesnelerinin de bu tür modelleri, örnekleri olduğu kabul edilmek zorundadır. İşte bunlar idealardır; yani duyularla değil, ancak akılla, düşünce ile kavranması mümkün olan şeylerdir.

Bu ideaların özellikleri nelerdir? Onlar ezeli, ebedi, hareketsiz, değişmez şeylerdir. En önemli özellikleri ise tümel ve madde dışı olmalarıdır. Bir örnek vermek gerekirse bu dünyada doğan, büyüyen, ölen birbirinden farklı bireysel - duyusal milyarlarca insan olmasına karşılık, idealar dünyasında doğmamış olan, ölmeyecek olan asla değişme içinde olmayan tek bir insan ideası vardır.

Ahmet ARSLAN - Felsefeye Giriş - Vadi yayınları - S:100

SORULAR

1. Platon mağara benzetmesini hangi düşüncesini anlaşılır kılmak için yapmıştır ?
2. Platon'un benzetmesindeki mağara, zincirler, zincirlerinden kurtulan insan, ateş , dışarıdaki dünya , gölgeler neyi temsil etmektedir?
3. Platon'un "Gerçekten varolan idelardır" görüşünü örnekler vererek destekleyen bir görüş belirtiniz?
4. Platon'un "Gerçekten varolan idelardır" görüşünü örnekler vererek çürüten bir görüş belirtiniz?
5. Platon'un görüşlerinden hareketle nesnelerin nasıl olup da idealardan meydana geldiğini gerekçelendirerek açıklayınız ?
6. Platon idealar dünyası ve o dünyanın varlık türü olan idealardan nasıl emin olmuştur?

DEĞERLENDİRME

GÖLGEDEN GERÇEĞE ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Problemi Anlama	Metne ilişkin problemi anlamaya yönelik soru/sorularda neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapmadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-22/B

OLANAKSIZ BİR DÜŞÜNCE: "VAR DEĞİLİM"

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	25. Varlığın mahiyeti ile ilgili temel görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

1. Ek - 1'deki metin öğrencilere okutulur.
2. Metin ile ilgili soruları yanıtlamaları istenir.

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Bir şeyin var olup olmadığı konusundaki tartışmalar insanlığın bilinen tarihi kadar eskidir. Bu konuda önemli görüşleri olan filozoflardan biri de Descartes'tır.

Aşağıda onun varlıkla ilgili düşüncelerinin yer aldığı bir metin verilmiştir. Metni dikkatle okuyunuz ve soruları yanıtlayınız.

OLANAKSIZ BİR DÜŞÜNCE: "VAR DEĞİLİM"

Gördüğüm bütün şeylerin yanlış olduğunu varsayıyor, hafızamın yalanlarla dolu olduğunu ve bana hatırlattığı bütün şeylerin hiçbir zaman var olmamış olabileceğine ikna oluyor, hiçbir duyumum olmadığını düşünüyor, cisim, biçim, uzam ve hareketin zihnimin uydurmalarından başka bir şey olmadığına inanıyorum. Öyleyse doğru olduğuna inanılabilecek olan ne vardır? Belki de dünyada kesin olan hiçbir şey bulunmadığından başka bir şey değildir.

Fakat kesin olmadığına hükmettiğim şeylerin dışında kendisinden zerre kadar bile şüphe edilemeyecek şeylerin bulunmadığını nasıl bilebilirim? Bu düşünceleri zihnime koyan bir tanrı ya da bir güç olamaz mı? Bu bir zorunluluk değildir, çünkü bu fikirleri ben de yaratmış olabilirim. Şu halde hiç değilse ben kendim bir şey değil miyim? Fakat biraz önce bir bedene ve ruha sahip olduğumu inkâr etmiştim. Yine de bundan bir şey çıkarabileceğimden emin değilim. Bedene ve duyulara, onlarsız varolamayacak kadar bağlı mıyım? Ama ben dünyada hiçbir şeyin, yani yerin, göğün, ruhun ve bedenin olmayabileceği kanısına varmışım. Öyleyse kendimin de asla var olmadığıma inanmamış mıydım? Kesinlikle hayır, eğer bir şeye inandımsa ya da bir şey düşündüysem kuşkusuz var olmalıydım. Ama işi gücü her gün beni çeşitli hüner ve hilelerle aldatmak olan aldatıcı bir varlık ya da güç olmalı. Eğer o beni aldatıyorsa demek ki ben varım; o beni istediği kadar aldatsın, ben bir şey olduğumu düşündükçe beni, bir şey olmadığıma inandırmaya gücü yetmeyecektir. Böylece bu konuda iyice düşünüp taşındıktan, her şeyi iyice inceledikten sonra şu sonuca vardım: ben'im, var'ım dediğim ya da zihnimde böyle kavradığım zaman bu önermeyi zorunlu olarak doğru saymak gerekir.

Descartes

SORULAR

1. Descartes'in bu metinde tartıştığı temel sorun nedir?
2. Metinde Descartes'in varlığa ilişkin sorduğu sorular nelerdir? Sıralayınız.
3. Descartes'in varlığından kuşku duyduğu şeyler nelerdir?
4. Descartes'in varlığın var olduğunu kanıtlarken izlediği yöntem nedir?
5. "Tanrı vardır, o halde varım" önermesi, Descartes'in metindeki görüşlerine dayanarak nasıl çürütülebilir?
6. Sizce, ruhun mu yoksa beden ve dış dünyanın varlığını mı kanıtlamak daha kolaydır? Görüşünüzü metindeki düşüncelere ve kendi gerekçelerinize dayandırınız.
7. Descartes'le karşılaşmış olsaydınız, günümüzdeki gelişmeleri de göz önüne alarak "varlık kanıtlaması" konusunda ona ne derdiniz? Görüşünüzü metindeki düşüncelere ve kendi gerekçelerinize dayandırınız.
8. Bu metinde size şaşırtan, ilginize çeken ya da kızdıran bir görüşü seçerek düşüncelerinizi gerekçelendirerek yazınız.
9. Descartes'e göre, "Düşünüyorum öyleyse varım." savı, başka varlıklar için de geçerli olabilir mi? Görüşünüzü metindeki düşüncelere gerekçelere ve kanıtlara dayandırınız.
10. "Aşık oldum öyleyse varım" savı var olmanın bir kanıtı olabilir mi? Görüşünüzü metindeki düşüncelere, gerekçelere ve kanıtlara dayandırınız.

DEĞERLENDİRME
OLANAKSIZ BİR DÜŞÜNCE: "VAR DEĞİLİM" ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru/sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/sorularda neredeyse hiç görüş geliştiremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda pek çok görüş geliştirdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda verdiği istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-22/C**İDEALİZM - MATERYALİZM**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	25. Varlığın mahiyeti ile ilgili temel görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Metin sınıfta öğrencilere dağıtılarak , okumaları için 15 dakika süre verilir.
- Öğrencilerin metinden anladıkları ile ilgili olarak metin üzerine 5 dakika konuşulur.
- Metin ile ilgili sorular cevaplandırılır.

EK-1**DEMOKRİTOS**

Demokritos'a göre «Varolan» meydana gelmemiştir, yok olmayacaktır, değişmezdir, hep kendi kendisiyle aynı kalır. Ama «varolan»ın dışında bir de «varolmayan», yani «boşluk» da, uzay da vardır. Uzay yüzünden «varolan», kendileri artık bölünmeyen, görülemeyen kılıklara (ideai) ayrılır. Bunlara da Demokritos atom (bölünemeyen) adını verir. Yine boş uzay yüzünden atomlar hareket olanağını da kazanırlar. Atomlar yapıcı birdirler, hepsi cisimseldir, birbirlerinden yalnız biçimleri, boşluk içindeki yerleri ve düzenlenişleri, büyüklükleri; ağırlık ve hafiflikleri (ağırlık ile hafiflik de yine büyüklük ile ilgili) bakımından ayrılırlar. Atomlarda olabilen biricik değişiklik harekettir, yani yer değiştirmedir. Atomların birbirlerinden ayrılımları, sadece nicelik bakımındandır, sadece büyüklük, küçüklük, yer, düzence vb. ayrılıklarıdır. Onun için Demokritos atomlarda (bu gerçek varlıklarda) renk, ses, sıcaklık, soğukluk vb. niteliklerin bulunmadığını söyler. Renkleri görmemiz, sesleri işitmemiz, sıcaklığı duymamamız, tatlıyı, acıyı tatmamız, ancak, bir duyu yanılsamasıdır, bir «karanlık» bilgidir. Duyular, asıl gerçeği, yani nesnelerin artık bölünemeyen son parçalarını (atomları) bilebilecek gibi keskin değildirler. Duyu bilgisi nesnelerin iç

dokusunu, gerçek yapısını göremez, bunu ancak düşünen akıl kavrayabilir. Ama bunu söylemekle Demokritos, henüz düşünme ile algı, düşünülen dünya ile algılanan dünya arasında ilkece bir ayrılık yapmıyor; bu ikisini birbirinden ayıran yalnız, keskinlik ve kesinlik dereceleridir.

Atomlar baştan beri kendiliklerinden hareket ederler. Kimisinin hareketi yavaş, kimisinin hızlıdır; bu da onların ağırlıkları ile ilgilidir. Boşlukta çeşitli hızlarda hareket eden atomlar uzayın büyükçe bir yerinde karşılaşınca burada bir yığılma olmuş, atomların birbirlerine çarpmalarından bir çevrinti doğmuş, bu çevrintide atomlar elenmiş: Kaba ve ağır hareketli atomlar ortada toparlanıp toprağı meydana getirmişler; hareketleri hızlı olan ince atomlar ise yukarıya itilip suyu, havayı ve ateşi oluşturmuşlardır. Anaxagoras gibi Demokritos için de ay, güneş ve yıldızlar çevrinti yüzünden boşluğa fırlayıp tutuşmuş olan taş yığınlarıdır. Demokritos «gerçek, atomlar ve atomların hareketleridir» öğretisini ruhu açıklamada da kullanır. Örneğin, algı ile düşünme, bu iki ruh olayı ona göre vücudumuzdaki atomların en incesi, en hafif ve en düzü olan ateş atomlarının (bunlar vücudu sıcak tutarlar, hareketli, dolayısıyla canlı kılarlar) bir hareketidir.

PLATON

Platon için kavramlar birer gerçektir; bu dünyadaki nesneler yanında kendi başlarına bir dünya kurarlar, kendi içlerinde ayrı bir dünya olurlar. Şimdi iki ayrı bilme çeşidini (doğru sanı ile bilgi) karşılayan iki ayrı dünya da ayırt edilmiş oluyordu: Bir yanda asıl gerçeğin dünyası var —ideaların dünyası bu; bilgi'nin konusu olan bu dünya. Öbür yanda da relatif gerçeğin dünyası var— bu da meydana gelen ve yok olan nesnelerin dünyası; doğru sanının konusu olan dünya bu. Bilginin konusu olan idea Platona göre birliktir, bölünemez, değişmez, öncesiz-sonrasız olarak kendi kendisine eşittir. Duyumlanan tek tek nesneler ise, boyuna meydana gelir; değişir ve yok olurlar. Platon felsefesinin bilgi anlayışından doğan ana metafizik düşüncesi, böylece, iki dünyanın ayırt edilmesine dayanmaktadır. Bu dünyalardan biri varolanı ve hiç oluş halinde olmayanı öteki ise hep oluş halinde olup hiç bir zaman varolmayanı içine alır. Birincisi akıl bilgisinin, ikincisi de doğru sanının konusudur. Buna göre: Duyularla algılanan cisimlerin karşısında cisimsel olmayan idealar vardır. Bunlar, uzayın ya da cisimler dünyasının hiç bir yerinde bulunmaz; kendi başlarınadırlar; duyularla değil, düşünme ile kavranırlar; düşünülen, akılla kavranılan bir dünya meydana getirirler. İşte, gerçek bilginin temeli, kökü ancak bu idealar dünyasında bulunabilir.

SORULAR

1. Metinlerde Demokritos ve Platon hangi felsefi problemi çözmeye çalışmaktadır?

2. Demokritostaki "Atom" kavramı ile Platon'daki "İdea" kavramı hangi ortak ve farklı özelliklere sahiptir?
3. Bu iki görüşün zayıf ve güçlü yanları nelerdir?

DEĞERLENDİRME
İDEALİZM - MATERYALİZM ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaları n tamamını yaptı.	
Temellendirme/ Gerekçeleştirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçeleştirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-23**FENOMEN FİKRİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	27. Öz-Görünüş sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

- Metin sınıfta öğrencilere dağıtılarak , okumaları için süre verilir.
- Öğrencilerin metinden anladıkları ile ilgili olarak metin üzerine konuşulur.
- Metin ile ilgili sorular cevaplandırılır.
- Öğretmen öz-görünüş sorunuyla ilgili Aristoteles ile başlayan klasik felsefe geleneği, fenomenoloji akımı ve Kant'ın görüşleri hakkında bilgi verir.

EK-1**FENOMEN FİKRİ**

Modern düşünce varolanı, onu açığa çıkan görünmeler dizisine indirgeyerek önemli bir ilerleme kaydetti. Bu yoldan, felsefeyi sıkıntıya sokan birtakım düalizmlerin (ikicilik) ortadan kaldırılması ve onların yerine fenomenin monizminin (bircilik) konması hedefleniyordu. Acaba başarıya ulaşıldı mı?

Öncelikle, varolandaki içi ve dışı karşı karşıya getiren o düalizmden kurtulmuş olduğumuz kesindir. Dış dediğimiz şeyi, nesnenin asıl doğasını gözlerden saklayan yüzeysel bir deri gibi değerlendiriyorsak, varolanın dışı artık yoktur. Ve bu asıl doğa da, şeyin sezilebilen ya da varsayılabilen, ama nesnenin "içinde" olduğundan dolayı nesnenin asla ulaşılamayan gizli gerçekliği olacaksa, o doğa da yoktur artık. Varolanı açığa çıkaran görünmeler ne içerindir ne de dışarının, hepsi de eşdeğerdir, hepsi de başka görünmelere gönderir ve hiçbir ayrıcalıklı değildir.

(...) [Örneğin] elektrik akımının gizli bir içyüzü yoktur: elektrik akımı onun tezahürleri olan fiziksel-kimyasal olayların (elektrolizler, bir karbon çubuğunun akkorlaşması, galvanometrenin ibresinin kımıldaması, vb.) bütününden başka bir şey belirtmez. ... Buradan doğallıkla şu çıkar: olmak ve görünmek düalizmi, felsefede yer alma hakkına bir daha sahip olamayacaktır. Görünüş, varolanın tüm varlığını kendine doğru çeken gizli bir gerçeğe değil, görünüşler dizisinin toplamına gönderme yapmaktadır. (...) Nietzsche'nin "art dünyalar yanılması" adını verdiği şeyden eğer bir kez kurtulmuşsak ve eğer görünme-arkasındaki-varlığa artık inanmıyorsak, görünme de (...) olumlulukla dolu hale gelir; özü, varlığa aykırı düşmeyen, tersine varlığın ölçüsü olan "görünmek"tir. Çünkü, bir varolanın varlığı, o varolan ne olarak *görünüyorsa* tam da odur. Örneğin, Husserl ya da Heidegger'in "Fenomenoloji"sinde rastlanabileceği biçimiyle *fenomen* fikrine, fenomen ya da mutlak-göreceye böyle ulaşılır. Fenomen, görece kalmaktadır, çünkü "görünmek", özü gereği, kendisine görüldüğü birini varsayar. Ama fenomen, Kant'ın *Erscheinung*'unun (görünüş) çifte göreceliğine sahip değildir. Omzunun üstünden, mutlak bir hakiki varlığa işaret etmez. O ne ise mutlaka odur, çünkü o kendini *olduğu haliyle* belli eder. Fenomen nasılsa öyle incelenip betimlenebilir, çünkü kesinlikle kendi kendinin göstergesidir.

SARTRE (VARLIK VE HIÇLIK, S.19-20)

SORULAR

1. Metinde Sartre varlık felsefesinin hangi problemini ele almıştır?
2. Bu problem karşısında geliştirdiği görüşü ve bu görüşü nasıl temellendirdiğini açıklayınız.
3. Sartre'ın metinde dile getirdiği görüşünü güçlü ve zayıf yönleri açısından değerlendiriniz.

DEĞERLENDİRME

VARLIĞA BAKIŞ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Tanım	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların çoğunda doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Problemi Anlama	Metne ilişkin problemi anlamayı gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin problemi anlamayı gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin problemi anlamayı gerektiren soru/soruların çoğunda doğru cevap verdi.	Metne ilişkin problemi anlamayı gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğunda doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Temellendirme/ Gerekçeleştirme	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçeleştirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/ Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-24	
DEĞİŞİM VE OLUŞ	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	FELSEFEYE GİRİŞ
KAZANIMLAR	
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Metin sınıfta öğrencilere dağıtılarak , okumaları için süre verilir.
- Öğrencilerin metinden anladıkları ile ilgili olarak metin üzerine konuşulur.
- Metin ile ilgili sorular cevaplandırılır.

EK-1

HERAKLEİTOS

6.FRAGMAN

S:41

Güneş her gün yenidir.

12.FRAGMAN

S:53

Aynı ırmaklara girenlerin üzerinden farklı sular akar; ruhlar nemli olandan buharlaşırlar.

30.FRAGMAN

S:89

Bütünün kendisi olan bu *kosmos*'u ne bir Tanrı ne de bir insan meydana getirmiştir. O, daima belli ölçülere göre yanan , belli ölçülere göre sönen ezeli ve ebedi ateştir.

49a FRAGMAN

S:129

Aynı ırmaklara gireriz ve girmeyiz. Biziz ve biz değiliz.

88.FRAGMAN

S:211

Aynı şeydir yaşayan ve ölen , uyanık ve uyuyan , genç ve yaşlı. Çünkü sonrakiler öncekilerle, öncekiler sonrakilerle yer değiştirir.

Kranz Walther - ANTİK FELSEFE HERAKLEİTOS S 29-211

PARMENİDES

Haydi bakalım, ben söyleyeceğim — sen de can kulağıyla dinle — Hangi araştırma yollarının düşünüleceğini yalnız :

Biri var-olmanın olduğu, var-olmamanın olmadığıdır,
Bu inandırma yoludur - doğruluğun ardından yürür çünkü
Öteki, var-olmama, var-olmamanın zorunlu olduğudur ;
Hiç bulunmaz olduğunu söylüyorum sana bu patikanın ;
Ne tanıyabilirdin var-olmayanı çünkü — yapılamaz çünkü bu
Ne de bildirebilirsin ; aynı şeydir düşünmekle varolmak.
Ortaklaşa -toplu bir şeydir benim için.
Nereden başlasam , oraya geleceğim yine çünkü zira
Bak aklınla bulunmayanın nasıl yine de akılla orada
olduğuna sağlamca.
Kesmeyecek çünkü var-olanın var-olana bağlanmasını.
Ne düzen boyunca her yanda her biçimde ayrılacak
Ne de bir araya toplanacak şekilde.
Söylemek ve düşünmek gerek var-olanın olduğunu ;
var varolmak,

Hiç ise yoktur ; bunları düşünmeni istiyorum.
Seni uzaklaştırdığım ilk araştırma yolu budur işte.
Fakat sonra bir de hiçbir şey bilmeyen ölümlülerin
Sallandıkları yol var, iki-başlıların ; çaresizlik yönetir çünkü
Göğüslerindeki sallanan düşünüşü, sürüklenir giderler.
Hem dilsiz hem körler, şaşkınlık, kararsız kişiler,
Var-olmakla olmamayı aynı şey sananlar
Hem de aynı şey değil, onlarca geriye-döner her şeyin yolu.
Hakkından gelinemez hiç şu var-olmayanın var olduğunun.
Sen bu araştırma yolundan uzak tut düşünceni,
Çok-denemiş alışkanlık bu yola itip sürmesin seni,

Kullanma bakışsız gözü, uğuldayan kulağı
Ve dili, logosla bağla karara çok-kavgalı kanıtı
Benim anlattığımı. Yalnız bir yolun anlatılışı
Kalıyor daha, o da varlığın ; vardır bu yolda
Pek çok işaret, çünkü doğmamış olduğundan yok-olmazdır da,
Yapısı bütündür, sarsılmaz ve hedefsizdir.
Ne bir kere var idi ne de olacaktır, şimdi bir bütün var çünkü.
Bir-olan, toplu-şey. Nasıl bir doğuş bulacaksın ona? Nasıl nereden yetişmiştir?
Bırakmayacağım var-olmayandan

Sözetmeye ne de düşünmeye seni ; söylenemez düşünülemez çünkü
Var-olmadığı. Nasıl bir gereklilik zorlamış ola onu
Sonradan yahut önceden felçten başlayarak doğmaya?
Böylece ya büsbütün olması gerek yahut olmaması.
Hem de var-olmayandan bırakmaz inanma gücü Kendinden ayrı bir-şeyin
doğmasını. Bundan ötürü doğmayı
Ne de ölmeyi Dike salıvermedi gevşeterek köstekleri,
Aksine germekte. Bunların kararı şunda gizli :
Vardır yahut var değil. İmdi karar verildi, bu bir zorunluluk.
Bir kıyıya atmaya düşünülemez söylenemez olan yolu hakikisi
Bu değil çünkü —, ötekinin var ve gerçek olduğuna.
Nasıl yok olabilir var-olan öyleyse? Nasıl doğabilir?
Doğduysa var değildir, ileride doğacaksa da öyle.
Böylece doğuş sön müştür ve ölüm yok olmuştur.
Bölünemezdir de hep bir-cins olduğundan ;
Burada, biraz daha çok da değil — bu onu engellendi toplu olmaktan —
Burada biraz daha zayıf da değil, bütün doludur var olanla,
Bu yüzden bütün topludur ; var-olan var-olana bitişir zirâ.

Kranz Walther - ANTİK FELSEFE - PARMENİDES - S:81 - 83

SORULAR

1. Herakleitos'un fragmanlarından varlığa ilişkin hangi sonuçlara ulaşılabilir?
2. Parmenides'in metninden varlığa ilişkin hangi sonuçlara ulaşılabilir?

METİN OLUŞTURMA

İki metinden yola çıkarak, "değişmenin varlığın temel bir özelliği olup olmadığı, değişmenin düzenli/yasalı olup olmadığı, varlığa gelişin olup olmadığı/varlığın ezeli ve ebedi olup olmadığı" konularında görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte dile getiren bir metin yazınız.

DEĞERLENDİRME

DEĞİŞİM VE OLUŞ ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Problemi Anlama	Metne ilişkin problemi anlamaya yönelik soru/sorularda neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin problemi anlamaya yönelik soruda/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin problemi anlamaya yönelik soruda/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin problemi anlamaya yönelik soruda/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme /Gerekçelendirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme /Gerekçelendirm e istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme /Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme /Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

DEĞERLENDİRME

DEĞİŞİM VE OLUŞ ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik olan kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önermeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK-25**VARLIK VE İNSAN**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	27. Varlık felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme

İŞLENİŞ

1. Montaigne'nin Denemeler adlı eserinden "Varlık ve İnsan" adlı metni öğrencilere dağıtılarak okutulur.
2. Metne dayalı olarak sorular yanıtlanır.

EK-1

Sevgili Öğrenciler,

Felsefe kendine özgü sorular soran bir bilgi alanıdır. Sizden verilen metni okuyarak, metnin altında yer alan soruları yanıtlamanız beklenmektedir.

VARLIK VE İNSAN

Nesnelerden algıladığımız görüntüleri yargılamak için doğruyu eğriden ayırt edecek bir aracımız olması gerek; bu aracı doğrulamak için bir ispatlama yapmamız gerek; ispatlamayı doğrulamak için bir araç ; alın size bir kısır döngü. Kendileri kararsızlıklarla dolu olan duyularımız tartışmamıza son veremeyeceğine göre akla başvurmak zorundayız diyelim: Hiç bir akıl bir başka akla dayanmazlık edemez, öyle olunca da akıldan akıla gider dururuz. Hayal gücümüz bilinmedik şeylere ulaşmaz, çünkü duyuların aracılığıyla işler; duyularsa kendi dışlarındaki nesneyi değil sadece kendi duyularını kapsarlar; böyle olunca hayal ve görüntü

nesneyi değil, duyuların algısını verir; bu algı ve nesneyse ayrı ayrı şeylerdir: Öyleyse görüntülerle düşünen, nesneden, gerçek olandan başka bir şeyle düşünüyor demektir.

Denebilir ki duyuların algıları bilinmedik şeylerin niteliğini benzetme yoluyla ruha anlatır; ama ruhun ve düşüncenin bilinmedik şeylerle hiçbir alış veriş olmadığına göre bu benzetmenin doğruluğuna nasıl güvenebilirler? Nasıl ki Sokrates'i tanımamış olan biri, resmini görünce ona benzeyip benzemediğini söyleyemez. Yine de görüntülerden bir yargıya varmak istiyorum diyelim: Bunu bütün görüntülere dayanarak yapmamız olanaksız; çünkü deneyerek görmüşüzdür ki görüntüler başkalıkları ve tutarsızlıklarıyla birbirini engellemektedirler. Kimi seçme görüntülerle ötekileri ayarlayalım desek, seçtiğimiz görüntüyü bir başka seçmeyle ayarlamak gerekir, onu da bir başkasıyla, ve sonu gelmez bunun da.

Son olarak şu da var ki, sürekli hiçbir ölümlü var oluş yok, ne bizim ne de nesnelerin varlığında. Biz de, düşüncemiz de, her şey de durmadan akmakta, yuvarlanmaktayız. Düşünce de, düşünülen şey de durmadan devinip değişmekte olduğu için birinden ötekine şaşmaz hiç bir ilişki kurulmaz.

Varlıkla aramızda hiçbir ulaşma yok; çünkü her insan her zaman doğmakla ölmek arasındadır; kendinden verebildiği dumanlı bir görüntü, bir gölge ve kaypak, cılız bir yorumdur. Düşüncenize kendi varlığını yakalatmaya kalkacak olursanız, suyu avuçlamaktan başka bir şey olmaz yapabileceğiniz; çünkü yaradılıştan her yana akan bir şeyi ne kadar sarıp sıksanız, yakalamak, avucunuza almak istediğinizi o ölçüde yitireceksiniz. Her şey bir değişmeden ötekine geçmek zorunda olduğu için gerçek bir kalgınlık arayan akıl, kalan, duran hiç bir şey bulamayarak yaya kalır; çünkü her şey ya var olmak üzeredir ve henüz hiç de var değildir, ya da daha doğmadan ölmeğe başlamaktadır.

Platon der ki bedenler doğar, ama var olmazlar. Ona kalırsa Homeros'un Okyanus'u tanrıların babası, Thetis'i de anası yapması bize her şeyin durmadan dalgalanıp akmakta, renkten renge girip değişmekte olduğunu anlatmak içindir. Kendinden önceki bütün filozofların da bu kanıda olduğunu söyler; yalnız Parmenides büyük bir güç saydığı devinimin nesnelerde olamayacağını söylüyormuş. Pytagoras'a göre madde akıcı ve geçicidir. Stoacılar göre şimdiki zaman yoktu; şimdi dediğimiz, geçmişle geleceğin bağlantısı, bileşimidir. Herakleitos'a göre, hiçbir insan aynı ırmakta iki kez yıkanmamıştır. Epikharmos'a göre, geçmişte borç almış olan şimdi borçlu değildir; geceden sabah yemeğine çağırılmış biri bugün davetsiz gelir yemeğe, çünkü çağırılan ve çağırılan aynı adamlar değildirler artık, başka birer adam olmuşlardır, ölümlü bir nesne iki kez aynı halde bulunamaz; çünkü fark edilmez anlık bir değişmeyle bir dağılır, bir toplanır; bir gider bir gelir. Öyle ki, doğmaya başlayan şey hiç bir zaman tam bir varlığa erişemez; çünkü bu doğuş zaten hiç bitmez, bir sona varır gibi durmaz, tohum halinden başka hallere, bir o yana bir bu yana doğru hep değişir durur. İnsan tohumu ana karnında biçimsiz bir meyve olur önce; sonra çocuk biçimini

alır; karından çıkınca memelik bebek olur; sonra bir küçük oğlandır, sonra bir delikanlı, sonra olgun, sonra yaşlı bir insan, sonra çökmüş bir ihtiyar. Öyle ki yaş ve ona bağlı oluş hep bir önceki durumu bozup dağıtarak yürür:

Mutat enim mundi naturam totius aetas,
Ex alioque alius status excipere omnia debet,
Nec manet ufla sui similis res: omnia migrant,
Omni commutat natura et vetera cogit.
(Lucretius)

Zaman değiştirir özünü her şeyin;
Bir durumdan bir başka durum çıkar hep;
Benzerlik kalmaz biçimden biçime;
Doğa zorlar her şeyi başkalaşmaya.

Öyleyken biz insanlar ölümün her türlüünden budalaca korkarız: Ölüm çok geçirdiğimiz, durmadan geçirmekte olduğumuz bir durumdur. Herakleitos'un dediği gibi ateşin olumu havanın doğuşu, havanın ölümü suyun doğuşu olduktan başka bu durmadan doğup ölmeleri kendimizde daha açıkça görebiliriz. İhtiyarlık gelince olgun yaş ölür gider; gençlik olgun yaşta biter, çocukluk gençlikte; ilk yaş çocuklukta, kaldı ki dünkü gün bugün ölmüştür, bugün de yarın ölmüş olacak..

Montaigne / Denemeler

SORULAR

1. Montaigne'nin bu yazısının ilk paragrafında kanıtlamaya çalıştığı önerme nedir ?
2. Montaigne'e göre nesnelerin karşısında akıl ve duyular bize gerçeği vermede hangi gerekçelerle eksiktir?
3. "Çokluk bir aldanma bir yanılmadır. Bu çokluğu bize gösteren duyulardır onun için de duyular bizi yanıltırlar. Duyu algıları bilginin yanlış kaynağıdır. Tek ve gerçek varolanı kavratan ise DÜŞÜNMEĞİR." diyen Parmenides'i Montaigne nasıl eleştirebilir?
4. Nesnelerin sürekli bir değişim içinde olduğu görüşünü destekleyen başka örnekler bulunuz?
5. Metinde belirtilen fikre katılıp katılmadığınızı gerekçelendirerek açıklayınız?

**VARLIK VE İNSAN ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI**

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Sıralama	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda doğruya sıralama yaptı	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soruda/sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metine ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç doğru çıkarım yapamadı	Metine ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda az sayıda çıkarım yapabildi.	Metine ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda çok sayıda çıkarım yapabildi.	Metine ilişkin çıkarım yapılması istenen soru/sorularda istenen çıkarımların tamamını yapabildi.	
Örnek Verme	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metine ilişkin sıralama yapılması istenen soru/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydu.	
Temellendirme/ Gerekçeleştirme	Metine ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru/sorularda neredeyse hiç gerekçeleştirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metine ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metine ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru/sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metine ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru/sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK-26**ÖZLÜ SÖZLERDEN ÖZLÜ DÜŞÜNCELERE**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	VARLIK FELSEFESİ
KAZANIMLAR	27. Varlık felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 28. Varlık felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1'deki sözleri okumaları istenir.
- Her bir sözün, varlık felsefesinin hangi sorunu/sorunlarına ilişkin olduğu üzerine tartışma yapılır.
- Öğrencilerden sözlerden birini seçerek, söz hakkında özgün görüşlerini içeren yazılı bir metin oluşturması istenir.

EK-1

Var olan bir şeyin yok olandan gelmesi imkansızdır. (**DESCARTES**)

Başlayan her şey biter. (**SENECA**)

Bu dünyada her şey bana eziyet ediyor hatta olmayan şeyler bile. (**VOLTAIRE**)

Her şey aslında hiçbir şeyle aynı şeydir. (**EMİL AYER**)

Hiç bir şey yoktur , Olsa da bilemeyiz , Bilsek de başkasına aktaramayız. (**GORGİAS**)

Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. (**HERAKLEİTOS**)

Kesin olan bir şey varsa o da; 'varolma'nın olduğu, hiçliğin ise olmadığı. (**PARMENİDES**)

Varoluş özden önce gelir. (**J. P. SARTRE**)

Varolmak algılanmaktır. (**BERKELEY**)

Akla uygun olan gerçek, gerçek olan akla uygundur. (**HEGEL**)

Her din, bir tanrı anlayışı; her tanrı anlayışı da bir varlık anlayışıdır. (**İOANNA KUÇURADI**)

DEĞERLENDİRME

ÖZLÜ SÖZLERDEN ÖZLÜ DÜŞÜNCELERE ETKİNLİĞİ YAZILI ANLATIM ÇALIŞMASI DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puanı
Konu Başlığı	Başlık yoktur veya konuyla tamamen ilgisizdir	Başlık verilen konuyla biraz ilgilidir ve yeterince ilgi çekici değildir.	Başlık verilen konuyla oldukça ilgilidir ve ilgi çekicidir.	Başlık verilen konuyla tam olarak ilgilidir ve ilgi çekicidir.	
Konunun İçeriği	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla ilişkili değildir ve birbirini desteklememektedir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Anlatım Bütünlüğü	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belli değildir ve bölümlerle olan bağlantıları yoktur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tam değildir ve bölümler bağlantılar yeteri kadar kurulmamıştır.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle oldukça uyumludur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle tam olarak uyumludur.	
Anlaşılır Olma	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmamıştır.	Anlatımda biraz akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda oldukça akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	
İlgi Çekicilik	Anlatım tek düze, yalın ve basittir.	Anlatım biraz ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım oldukça ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 27	
ETİK - AHLAK AYIRIMI	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	31. Etiğin konusunu açıklar. 32. Etik ve Ahlak kavramlarını ayırt eder.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğretmen, öğrencilerin ek - 1'deki metni okumalarını ve metne ilişkin soruları cevaplamalarını ister.

EK - 1

...Ahlaktan söz edilirken dile getirilmek istenen, hep, insanlararası ilişkilerde kişilerin uymaları beklenen -talep edilen- davranışlardır. Yapılması-yapılmaması gereken (izin verilen-verilmeyen; teşvik edilen-yasaklanan) davranışlardır; başka bir deyişle, belirli bir grupta ya da genel olarak iyi sayılan-kötü sayılan davranışlardır.

Böylece, ahlak: kişilerarası ilişkilerde davranışlara ilişkin geçerli (bir grupta, belirli bir zamanda ya da genel olarak geçerli olan, olması istenen) çeşitli değer yargıları sistemleri olarak karşımıza çıkıyor. (Kuşuradi, Uludağ Konuşmaları 1997:21)

Etik, felsefenin bir dalıdır. İnsanlararası ilişkilerde eylemin ne olduğunu -bir eylemin ne gibi öğelerden oluştuğunu ve ne gibi belirleyicileri olduğunu- inceliyor. Başka bir deyişle etik, felsefenin insanlararası ilişkilerde değer sorunlarını inceleyen bir dalıdır -bu konuda bilgi ortaya koyan bir dalı. (Kuşuradi, Uludağ Konuşmaları 1997:34)

SORULAR

1. Metne göre ahlak ve etik arasındaki farkı örneklerle açıklayınız?
2. "Yalan söylemek kötüdür" yargısını metne göre değerlendiriniz?
3. Bu metne dayanarak etik bu türden bir ilke ortaya koyup koyamayacağını tartışınız?

DEĞERLENDİRME
ETİK-AHLAK AYRIMI
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 28**ETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	33 . Etiğin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Çabuk Yaz tekniği, beyin fırtınası, metin oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğretmen öğrencilere etiğin kavramlarını ortaya çıkaracak yönlendirici sorular sorar. Bulunan kavramlar tahtaya yazılır.
- Öğrencilere boş çalışma kağıtlarını dağıtılır.
- Öğretmen, öğrencilerin kağıtlara tahtaya yazılmış olan her kavramı bir cümle içinde kullanarak yazmaları istenir.
- Toplanan kağıtlar kavram adedine göre rasgele gruplara ayrılır (iyi, sorumluluk grubu vb.) Sırasıyla her bir gruptaki grup adını taşıyan kavrama ilişkin cümleler okunur, cümledeki kavramların anlamları üzerine tartışılır ve kavramın genel bir tanımına ulaşılmaya çalışılır.
- Öğretmen temel kavramların anlamlarına ilişkin sonuçları toparlar.
- Öğretmen, öğrencilerden etiğin temel kavramlarından birine ilişkin bir etik problem belirleyerek bu problemin çözümü konusundaki görüşlerini içeren bir metin yazmalarını ister.

DEĞERLENDİRME

ETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI ETKİNLİĞİ

Yazılı Anlatım Çalışması Dereceli Puanlama Anahtarı

Ölçütler	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	BaşarıP uan
Konu Başlığı	Başlık yoktur veya konuyla tamamen ilgisizdir	Başlık verilen konuyla biraz ilgilidir ve yeterince ilgi çekici değildir.	Başlık verilen konuyla oldukça ilgilidir ve ilgi çekicidir.	Başlık verilen konuyla tam olarak ilgilidir ve ilgi çekicidir.	
Konunun İçeriği	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla ilişkili değildir ve birbirini dektelememektedir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Anlatım Bütünlüğü	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belli değildir ve bölümlerle olan bağlantıları yoktur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tam değildir ve bölümler bağlantıları yeteri kadar kurulmamıştır.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle oldukça uyumludur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle tam olarak uyumludur.	
Anlaşılır Olma	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmamıştır.	Anlatımda biraz akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda oldukça akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	
İlgi Çekicilik	Anlatım tek düze, yalın ve basittir.	Anlatım biraz ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım oldukça ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 29**SÖZÜNDE DURMAK İYİDİR**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	34. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Büyük grup tartışması

İŞLENİŞ

- Öğrencilere Jean Anouilh 'un Becket ya da Tanrı'nın Onuru adlı oyun metninden alıntı (Ek 1) okunur
- Ek-1'deki metin öğrencilere okutulur.
- Metnin sonundaki soruya ilişkin sınıfta tartışma yapılır.
- Öğretmen, metne dayanarak iyi-kötü kavramlarının anlamlarına ilişkin bir sonuca ulaşılması üzere tartışmayı yönlendirir.
- Öğretmen, iyi-kötü sorununa ilişkin felsefe tarihinden farklı görüşlerden bilgi verir ve bu görüşler hakkında öğrencilerin değerlendirme yapmasını sağlar.

EK-1

"Sözünde durmak iyidir" değer yargısına ilişkin: Jean Anouilh 'un Becket ya da Tanrı'nın Onuru adlı bir oyunu vardır.

İngiltere Kralı 4. Henry'nin mühürdarıdır Becket (daha sonra Canterbury Başpiskoposu olacaktır) , kralın gözünde hiçbir zayıf yanı olmayan bir kişidir. Kralın insan olarak kendisinden daha güçlü gördüğü - bu açıdan kışkırdığı- tek kişidir dünyada. Becket'i kendi kendisinin gözünde zayıf düşürecek bir durumun ortaya çıkmasını, adeta kollar kral.

Becket Saksonyalıdır; Kralla Saksonya'da - ülkenin fakir ve bakımsız bir bölgesinde- yaptıkları bir gezide , Kralın göz diktiği onbeş yaşındaki Saksonyalı bir kızı, Kraldan kurtarmak için, onu Kraldan ister. Kral bunu fırsat bilir: "Benim neyim varsa senin, senin neyin varsa benim; sen benden ne istersen veririm, sen de bana" der. Bu konuda söz verirler birbirlerine. Kralın art niyetinin farkında değildir Becket. Çünkü kral arkadan, Becket'i kendi gözünde zayıf gösterecek bir şey yapmasını istemek niyetiyle söz vermektedir ona.

Becket'in sevdiği ve onu seven bir insan vardır. Bir savaşta esir aldıkları bir prenses: Gwendoline. Bir süre sonra kral, Becket'in verdiği sözü ona anımsatarak ondan Gwendoline'i ister. Becket sözünde durur. Kralın yanına varır varmaz intihar edecek olan Gwendoline'i krala verir.

Becket sözünde durmuştur. Becket'in bu sözünde durması "iyi" midir?

**İoanna Kuçuradi, Uludağ Konuşmaları, TFK Yayınları 1997
(Jean Anouilh 'un Becket ya da Tanrı'nın Onuru adlı oyun metninden alıntı)**

ETKİNLİK - 30	
ERDEM	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	32. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilere EK - 1'deki metin okutulur.
- Metin ile ilgili sorular cevaplandırılır.

EK-1

İKİNCİ KİTAP

"Biri düşünce erdemi, diğeri karakter erdemi olmak üzere iki tür erdem vardır. Bunlardan, düşünce erdemi daha çok eğitimle oluşur ve gelişir, bu nedenle de deneyim ve zaman gerektirir; karakter erdemi ise alışkanlıkla edinilir, adı da bu nedenle küçük bir değişiklikle alışkanlıktan (ethos'tan) gelir. Bundan apaçıktır ki karakter erdemlerinin hiçbirisi bizde doğa vergisi bulunmaz; çünkü doğal olarak bir özelliğe sahip olan başka türlü bir alışkanlık edinemez. Örneğin doğal olarak aşağı giden taşı, biri onu binlerce kez yukarı doğru atarak alıştırmaya çalışsa bile taş yukarı doğru gitmeye alışamaz, ne de alev aşağı doğru gitmeye alışabilir. Doğal yapısı gereği başka türlü olan hiçbir şey de başka türlü bir alışkanlık edinemez. Demek ki erdemler ne doğal olarak ne de doğaya aykırı olarak elde edinilir; onları edinebilecek bir doğal yapımız vardır, alışkanlıkla da onları tam olarak geliştiririz. Bunların olanaklarını daha önce taşıyoruz, daha sonra da etkinlikleri gerçekleştiriyoruz (bu duyular konusunda açık; biz birçok kez görmekten, birçok kez duymaktan bu duyuları edinmiş değiliz, tersine onlara sahip olarak kullandık, kullanarak sahip olmadık.) Erdemleri ise, öteki sanatlarda olduğu gibi, daha önce etkinlikte bulunarak ediniriz; çünkü öğrenip yapmamız gereken şeyleri biz yapa yapa öğreniriz, örneğin ev yapa yapa mimar, gitar çala çala gitarcı olurlar. Bunun gibi adil şeyler yapa yapa adil insan, ölçülü davranma davranma ölçülü, yiğitçe davranma davranma yiğit insan oluruz. Kentlerde olan biten de bunu doğruluyor, yasa koyucular yurttaşları alıştırmakla iyi kılarlar, her yasa koyucunun da istediği budur; bunu iyi beceremeyenler amaçlarına ulaşamaz. İyi yönetimlerin kötü yönetimlerden farkı da işte buradadır. Ayrıca, her erdem aynı şeylerin yapılmasıyla ve aynı şeyler aracılığıyla hem oluşur hem yok olur, her sanat da aynı şekilde; gitar çalanlar gitar çalmakla iyi gitarcı ve kötü gitarcı olurlar. Mimarlar ile öteki bütün sanatçılar için de bu böyledir; iyi ev yapmakla mimar iyi mimar olacak, kötü ev yapmakla ise kötü mimar. Bu böyle olmasaydı bunları öğreteceklere gerek kalmazdı, herkes iyi ya da kötü doğardı. Erdemler konusunda da bu böyledir, insanlarla ilişkilerimizde eylemde bulunurken kimimiz adil, kimimiz adaletsiz olur, tehlikeler karşısında şunu ya da bunu yapmakla ve korkmaya ya da yiğit olmaya alışmakla kimimiz yiğit kimimiz de korkak olur. Arzular ve öfkeler konusunda da durum böyledir; çünkü kimi bu konularda şöyle davranmakla kimi de böyle davranmakla ölçülü ve sakin ya da haz düşkün ve

sinirli olur. Tek cümleyle söylersek, benzer etkinliklerden huylar oluşur. Bu nedenle etkinlikleri belli bir şekilde gerçekleştirmek gerek; çünkü bunların farklarına göre huylar oluşur. Demek taa gençlikten beri şöyle ya da böyle alışmak arasında az değil, çok büyük fark oluyor, daha doğrusu her şey buna bağlı."

Aristoteles, Nikomakhos'a Etik Sayfa:29,30,31

"O halde erdem, tercihlere ilişkin bir huy: akıl tarafından ve akıllı başında insanın belirleyeceğiyle belirlenen, bizle ilgili olarak orta olanda bulunma huyudur. Bu, biri aşırılık, öteki eksiklik olan iki kötülüğün ortasıdır; kötülük etkilenimlerde ve eylemlerde gerekenden aşırısı ya da eksigidir, erdem ise ortayı bulmadır."

Aristoteles, Nikomakhos'a Etik Sayfa 37, 38

Aristoteles, "düşünce erdemleri hakkında karakter erdemleri hakkında yaptığı denli ayrıntılı bir tanım yapma çabası içine girmemekle birlikte, düşünce erdemlerinin de karakter erdemleri gibi hem huy hem de övülen huylar olarak görmektedir. Aradaki fark, karakter erdemlerinin yapa yapa, yani alışkanlıkla edinilen huylar olmasına rağmen, düşünce erdemlerinin eğitimle kazanılan huylar olmasıdır. Ancak huy olmalarına rağmen, düşünce erdemleri orta olmayı hedef edinen huylar değildirler, çünkü, bu erdemlerin ortası değil, aşırılığı övülür. Bu, düşünce erdemlerinin sanat (tekhne), bilim (episteme), aklıbaşındalık (phronesis), bilgelik (sophia) ve akıl (nous) gibi insanların kendilerine dayanarak etkinliklerde bulundukları insan kapasiteleri olmalarından kaynaklanır. Bu kapasiteler ne denli gelişmiş bir biçimde insanda bulunursa, o denli insansal etkinliklerin amaçları doğrultusunda gerçekleştirmelerine katkıda bulunurlar."

Yavuz Adugit, Aristoteles: Erdemin Varlık Nedeni Olarak Özgürlük; Felsefe Tartışmaları

SORULAR

1. Metinlere göre Aristoteles'in sorguladığı kavramlar nelerdir?
2. Aristoteles'e göre erdem türleri ve özellikleri nelerdir?
3. Erdem türlerine örnekler veriniz.
4. Karakter ve düşünce erdemleri arasında nasıl ilişki vardır?
5. Metinlerden hareket edildiğinde devletin insanların etik eylemlerde bulunmalarına ilişkin yükümlülüğünü tartışan bir metin yazınız.

DEĞERLENDİRME
ERDEM ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Temellendirme/ Gerekçeleştirme	Metne ilişkin temellendirme/ gerekçeleştirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçeleştirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/ gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/ gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/ gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

DEĞERLENDİRME

ERDEM ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarını doğru ve yerinde kullanma	Kavramlar doğru ve yerinde kullanılamamıştır	Kavramlar doğru ve yerinde yeterince kullanılamamıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmaya yaklaşmıştır	Kavramları doğru ve yerinde kullanmıştır	
Özgün fikir/fikirler ileri sürebilme	Özgün fikirler ileri sürülememiştir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgün değildir	İleri sürdüğü fikirler yeterince özgündür	İleri sürdüğü fikirler özgündür	
İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürme	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten yeterince kanıt ileri sürülememiştir	İleri sürülen tezleri destekleyen/çürüten kanıtlar yeterlidir	İleri sürülen tezleri destekleyen /çürüten kanıtlar tamdır	
Önergeler arasında mantıksal tutarlılık kurma	Önergeler konuyla ilişkili değildir ve birbirini desteklememektedir.	Önergeler konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Önergeler konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Önergeler konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK -31**DEĞERLER GENELLİKLE**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	32. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Büyük grup tartışması, Metin oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere bir hafta önce önceden Ek-1'deki metin verilir.
- 1. Grup metinle ilgili ikinci gruba bir soru soracak, 2. grup da bu soruyu metne dayalı olarak yanıtlayacaktır.
- Aynı şekilde 2. grup da metinle ilgili birinci gruba bir soru sorup yanıtlanmasını isteyecektir.
- Bu şekilde metinle ilgili bütün sorular karşılıklı sorulup yanıtlanmış olacaktır.
- Sınıf dörder kişilik gruplara ayrılır. Her gruptan değerlerle ilgili bir metin yazması istenir.
- Gruplar metinlerini okur ve sınıf panosuna metnini asar.

DEĞERLER GENELLİKLE

Etik ilişkisinin çeşitli görünümelerini çözümlerken, sık sık etik 'değer'den -bir eylemin etik değerinden- söz ettiğim gibi etik değerlerden de söz ettim. 'Bir eylemin değeri'nden de, o eylemin yapıldığı belirli koşullarda başka eylem olanakları bakımından özelliğini anladığımı belirttim. Nitekim genellikle 'bir şeyin değeri'nden anladığım, bir şeyin onunla aynı türden olan şeyler arasında özel yeri idi Bu değeri ise açık bir şekilde değerlerden ayırdım.

Kişi ile kişi ilişkisinin bazısında karşımıza çıkan, daha önce sözünü ettiğim dürüstlük, saygıllılık, sevgi, saygı, güven gibi etik değerler nedir? Bunları birer değer yapan nedir? Ve başka türden 'değerler' arasından yerleri nedir?

Genellikle 'değer' denen şeylere baktığımızda büyük bir çeşitlilikle karşı karşıyayız Saygıya sevgiye dürüstlüğe değer dendiği gibi, bilime felsefeye sanata da, eşitliğe, özgürlüğe de değer deniyor. Bu da değerlerin ne olduğu sorusunun içinden çıkılmaz bir soru olduğu izlenimi uyandırıyor; bu soruyu deşmeye kalkışanı ise, neye-nereye bakacağını belirlemeye çalışırken binbir güçlükle yüzyüze getiriyor.

'Değer' diye adlandırılan şeylere, insanın belli başlı varlık ilişkileri açısından hareket ederek bakmak, soruyu yanıtlamada yürünecek yol için bir ipucu görünüyor: Kişi ,birey ve tür olarak insanın içinde bulunduğu ilişkiler açısından.

Felsefede insan üzerine -tür olarak insan üzerine- ortaya konan bilgi, en genel dile getirilişiyile insan nedir? sorusunu yanıtlamayı çok defa da insanın diğer varolanlar arasındaki yerini belirlemeyi amaçlar. İnsanın yapıp ettiklerine ve ortaya koyduklarına bakılarak ortaya konan bu bilgi, insanın (doğal) yapısının -tür olarak tekliğini oluşturan özelliklerin- bilgisidir. Bu özelliklerin bilgisi, **insan** kavramımızı oluşturur.

İnsanın yapısının meydana getiren öğeler arasında belli başlı kategori insanın etkinlikleridir: Bilme, değerlendirme, eylemde bulunma, çalışma, yaratma ve diğer etkinlikleri. Kişilerce çeşitli tarzlarda gerçekleştirilen bu etkinlikler, bize insanın olanaklarını tanıtlar. Bu olanaklardan bazıları ise, tür olarak insana diğer varlıklar arasında özel yerini -değerini- sağlarlar.

Bir etkinliği etkinlik olmayan benzer oluşmalardan ayıran onun amaçlılığıdır.

Şimdi insanın özelliğini meydana getiren etkinlikler belirli bir şekilde, o etkinlikler olarak amaçlarının bilincinde ve işlevleri yerine gelecek şekilde kişilerce gerçekleştirildiğinde - söz gelişi ampulü yapan bilim, bilginin ya da adaletin ne olduğunu göstermeye çalışan felsefe Calais burjuvalarını yapan sanat, ombutsmanı getiren hukuk , insan haklarını korumaya yönelik ilkeleri etkili kılmaya çalışan siyaset olarak karşımıza çıktığında-, insanın değerlerini oluştururlar.

İşte 'insanın değerleri' amaçlarına uygun şekilde gerçekleştirilen insan etkinlikleridir. Kişilerce bu şekilde gerçekleştirilen insanın etkinlikleri, bize insanın bazı olanaklarının bilgisini sağlar.Bu olanakların bilgisi de bize insanın değerinin bilgisini sağlar.

Demek ki insana diğer varolanlar arasında özel yerini ya da değerini sağlayan, onun böyle etkinlikleri ya da değerleridir. Değerleri -böyle etkinlikleri- dir insanı değerli kılan. Böylece insanın değerinin bilgisi, böyle etkinlikleri ve ürünleri aracılığıyla edindiğimiz, insanın bu olanaklarının bilgisinden başka bir şey değildir.

İnsanın bu olanakları yokmuşcasına bunca ölümün saçıldığı işkencenin yapıldığı, çeşit çeşit bombaların atıldığı ve bunların karşısında da insanın değerlerinden ciddi ciddi söz edenlere gülümseyerek bakıldığı dünyamızda, insanın bu anlamdaki 'değerini' inatla göstermekte diretenlerin verebileceği örnekler çoktur.

İ.Kuçuradi, Etik, Değerler Genellikle sayfa: 169-171

DEĞERLER GENELLİKLE ETKİNLİĞİ GRUP DEĞERLENDİRME FORMU

Bu çalışma ile değerlendireceğim grubun adı.....

Değerlendireceğim çalışmanın adı:.....

Değerlendirme Tarihi:...../...../.....

Sevgili Öğrenciler,

Yaptığınız grup çalışmasını aşağıda verilen altı ölçütü dikkate alarak değerlendiriniz.

Çalışma sırasındaki grup davranışınızda;

fazlaca eksik varsa "Hiçbir Zaman",

biraz eksik varsa "Ara Sıra"yı,

Genel olarak tamamsa "Çoğu Zaman",

Eksiksizse "Her Zaman"ı çarpı (X) ile işaretleyiniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Hiç Bir Zaman	Ara sıra	Çoğu Zaman	Her Zaman	Görüşler
Yardımlaşma Grup üyeleri birbirleriyle araç-gereç bakımından yardımlaştı					
Dinleme Grup üyeleri çalışırken birbirlerinin görüşlerini dikkatle dinledi					
Katılım Gruptaki her öğrenci projeye aktif katıldı					
Sorgulama Grup üyeleri projenin her aşamasında birbirleriyle görüş alışverişi yaptı					
Saygı Grup üyeleri çalışırken birbirlerine saygılı davrandı					
Paylaşma Grup üyeleri bulduğu sonuçları birbirleriyle paylaştı					

Öğretmen Yorumu:

ETKİNLİK - 32**ÖZGÜRLÜK DRAMA**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	32. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Yaratıcı Drama

İŞLENİŞ**➤ HAZIRLIK - ISINMA ÇALIŞMALARI**

- Öğretmen, öğrencilere ayakta çember oluşturmalarını söyler. Gönüllü bir ebe ister ve ebenin dışarı çıkmasını ister. Diğer öğrencilerin ayakta çember olmalarını ve el ele tutuşmalarını ister. Sonra eller çözülmeden herkesin birbirinin kollarının altından geçerek bir düğüm oluşturmalarını söyler. Ebe içeri çağrılır ve ellerin açılmaması koşuluyla düğümü çözmesi istenir. Ebe dışındakilerin düğüm çözülene kadar konuşmaları yasaktır. Ayrıca ellerini hiçbir koşulda ayırmamaları söylenir. Oyun birkaç kez tekrarlanabilir.

➤ ARA DEĞERLENDİRME

- Öğretmen, ebe olanlara düğümü çözmekte zorlanıp zorlanmadıklarını sorar. Görüşler alınır
- Ayrıca ebe dışındakilere süreçte neler hissettiklerini sorar. Engellenme durumu yaşayıp yaşamadıkları, süreçte hangi durumlarda zorlandıklarını ya da sıkıldıklarını sorar. Görüşler alınır.
- 2. Sonra "özgürlük-sorumluluk-zorunluluk oyunu" oynayacaklarını söyler. ("İskele-sancak-güverte" oyununun uyarlaması) Mekanda üç köşe belirlenir. Bu köşelerden birinin adı "bilinç köşesi", diğeri "özgürlük köşesi" ve üçüncüsü "zorunluluk köşesi"dir. Grup ortada beklerken öğretmen hangi köşenin adını söylerse herkesten en kısa zamanda söylenen köşeye

gitmesini ister. Şaşıran, geciken oyun dışı kalır. Oyun bitiminde isteyen istediği köşeye gidebileceğini söyler. Böylece grup üçe ayrılmış olur. Aynı köşede bulunan öğrenciler neden o köşeyi tercih ettiklerini kendi aralarında konuşarak paylaşımda bulunur. Daha sonra özgürlük köşesindeki öğrencilerden özgürlüğü anlatan, zorunluluk köşesinde bulunan öğrencilerden zorunluluğu anlatan ve sorumluluk köşesindeki öğrencilerden sorumluluğu anlatan bir heykeli grup olarak, bedenleriyle yapmalarını ister. Gruplar heykellerini sıra ile sergilerler. Heykeller üzerinde kısaca konuşulur.

➤ CANLANDIRMA

➤ Kağıtlara yazılmış olan aşağıdaki sözler gruplara verilir. Her gruptan kendisine verilen sözle ilgili 2-3 dakikalık bir doğaçlama yapması istenir.

➤ 1. Grup: "Her insan herkes karşısında herkesten sorumludur." **Dostoyevski**

➤ 2. Grup: "İnsan özgür doğar ama her yerde zincire vurulur." **Rousseau**

➤ 3. Grup: "İnsan özgürlüğe mahkumdur" **Sartre**

➤ Doğaçlamalar sıra ile izlenir.

➤ DEĞERLENDİRME

➤ Çember olunur ve yere oturulur. Doğaçlamayı yapan gruplara sıra ile doğaçlama yaptıkları sözün kime ait olduğunu bilip bilmedikleri sorulur. Bu düşünürler hakkında neler bildiklerini sorar. Cevaplar alınır. Özgürlüğün ne olduğu sorulur? Görüşler alınır.

➤ Daha sonra öğretmen genel olarak Rousseau, Dostoyevski, Sartre hakkında kısaca bilgi verir. Ardından varoluşçulukta özgürlük ve sorumluluk ilişkisi hakkında bilgi verir.

➤ Öğretmen; A. Camus'nün "Yabancı" adlı eserini okumalarını ve daha sonra Zeki Demirkubuz'un Yazgı filmini izlemelerini önerir.

➤ Not: Bu çalışma öğretmenin drama hakkında bilgisi olduğu, okulun drama salonunun olduğu ve öğrencilerin drama çalışmalarına aşina oldukları düşünülmüşdür.

DEĞERLENDİRME
AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

Bu çalışma arkadaşım.....tarafından yapılmış
Değerlendireceğim çalışmanın adı:.....
Değerlendirme Tarihi :/...../.....

Bu Çalışmanın En İyi Yanı;

.....
.....
.....
.....

Bu çalışma hakkında beğendiğim üç şey ;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bu çalışmada geliştirilmesi gerektiğini düşündüğüm üç yön;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

ETKİNLİK - 33**ÖZGÜRLÜK DRAMA**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	32. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere EK - 1'deki metin okutulur.
- Metin ile ilgili sorular cevaplandırılır.

EK- 1

Aşağıda yer alan metin temel etik yaklaşımları konu edinmektedir. Metni dikkatle okuyup metnin sonunda betimsel etik, normatif etik ve meta-etik yaklaşımları ayırt edip etmediğinizi ve bu yaklaşımları değerlendirmenizi ölçmeye yönelik soruları cevaplandırmanız istenmektedir.

TEMEL ETİK YAKLAŞIMLAR

Örnek verelim. Doğa bilimcileri, tıp, hukuk, psikoloji, teoloji ve sosyoloji uzmanları arasında, bu alanları ilgilendiren bir konuşma geçtiğini düşünelim. Diyelim ki bir deneyde hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalarda istenilen sonuçlar alındı ve bu deneyin insanlar üzerinde de uygulanıp uygulanamayacağı sorusuna açıklık getirilmeye çalışılmaktadır. Deneyin riski fazladır, ama insanlara uygulanabilirse beklenen fayda çok daha fazladır. Aşağıda yer alan argümanlarda saklı olan nedenlerin önemi üzerinde ayrı ayrı durmadan, dikkati, yalnızca bu argümanların ait olduğu dilsel düzleme yönelterek tartışmayı izleyelim.

A: Bir hukuk devleti olan ülkemizde, insan üzerinde yapılan deneyler eğer denneğin yaşamını riske sokuyorsa yasaktır, diyor.

B: Kilise de, yaşamı tehlikeye sokan müdahaleleri, deneysel amaç iyi niyetli dahi olsa, reddeder, diyerek bu görüşü destekliyor.

C: Bazı ülkelerde ağır suçluların denek olarak kullanıldığını belirtiyor.

(...)

Ancak birazdan,

D: konusunda uzman da olsa bir bilim adamının başka birinin yaşamı hakkında verme hakkı olmadığını söylüyor.

E: D'ye karşı çıkarak, onu onaylamadığını, belli bir bedeli olsa da, bir doktor olarak hastalarına yardım etmekle yükümlü olduğunu söylüyor.

(...)

Bu sırada lafa karışan

F: İnsan yaşamının kesinlikle dokunulmaz olduğunu söylüyor.

G: İnsanın bağımsız hayat hakkını kendisinin tayin etmesi çerçevesinde insanın ölümü yaşanmaya değmez bir yaşam tercih edip etmediğine karar verme hakkı vardır diyerek, F'nin saptamasına sınırlamalar koyuyor.

(...)

Son olarak H ve I'nın ne dediklerine bakalım.

H: Özerklik kavramını açıklama gereği duyuyor ve özerkliğin Kant'a dayanarak, kişinin özgürlük adına kendi koyduğu özgürlük yasası olarak anlaşılması gerektiğini söylüyor.

I: Özerkliğin esasen politik bir kavram olduğunu ve bu nedenle keyfi-iradi davranma anlamında bir yapıp etme ve yaptırtma olarak yorumlamanın hiçbir şekilde uygun olmadığını söyleyerek H'ye karşı çıkıyor; özgürlükten tam olarak ne anlaşılması gerektiğini ve bu kavramın zaten tartışmalar bakımından işlevsel olup olmadığını, filozoflar yerine psikologlara sormanın çok daha mantıklı olacağını söylüyor.

SORULAR:

1. Metinde yer alan kişileri insanların erdem, değer ya da eylemlerini betimleyenler, norm koyanlar ve etik kavramların, önermelerin, argümanların anlamı üzerine felsefi çözümlemeler yapanlar olmak üzere üç gruba ayırınız ve bu gruplamaya ilişkin gerekçelerinizi açıklayınız.
2. Bu yaklaşımların etik alanındaki önemini ve işlevlerini tartışınız.
3. Metinde dile getirilen etik problemine ilişkin kendi görüşlerinizi gerekçeleriyle birlikte belirtiniz.

DEĞERLENDİRME
TEMEL ETİK YAKLAŞIMLAR ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Temellendirme/ Gerekçeleştirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçeleştirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçeleştirme istenen soru /sorularda düşüncelerini tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 34**ÖZGÜRLÜK ve SORUMLULUK**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	35. Temel etik yaklaşımları açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Ek-1'deki örnek olay öğrencilere okunur.
- Durum üzerine kısa bir süre düşünceleri istenir.
- Örnek olayla ilgili Ek-1'deki iki soru sınıfa sorulur.
- "Özgür bir eylemdir ve suçlanmalıdır" görüşünü savunan öğrenciler bir araya ve karşıt görüşü savunan öğrenciler bir araya getirilir.
- Grup üyeleri görüşlerini söz alarak açıklar.
- Tartışma esnasında görüşlerinde değişme olanların karşı gruba geçmelerine izin verilir.
- Tartışma bittikten sonra öğretmen; konu ile ilgili olarak, varoluşçulukta özgürlük ve sorumluluk kavramlarının ilişkisi hakkında örnek olayla bağlantı kurarak sınıfa bilgi verir.

EK - 1

"Astrid yasalara son derece bağlı bir kişidir. Küçük kız kardeşi ile birlikte yürürken bir adam arabadan atlayıp kız kardeşinin başına silah dayar. Astrid'e arabayı bir bankaya doğru sürmesini ister. (adam bankayı soyacaktır). Sonra bir polis bariyerine gelirler, adam arabayı durdurmadan ilerlemesini yoksa kız kardeşini vuracağını söyler. Astrid arabayı bariyere doğru sürer ve bir polisin ölümüne sebep olur"

Kaynak: Morton Adam, Pratikte Felsefe (Örnek olay alıntılanmıştır)

Buradaki eylem; Astrid'in polis memurunu ezmesidir.

1. Astrid'in eylemi özgür bir eylem midir?
2. Astrid bu eylem için suçlanmalı mıdır? Neden?

DEĞERLENDİRME

ÖZGÜRLÜK - SORUMLULUK ETKİNLİĞİ AKRAN DEĞERLENDİRME FORMU

Bu çalışma arkadaşım.....tarafından yapılmış

Değerlendireceğim çalışmanın adı:.....

Değerlendirme Tarihi :/...../.....

Bu Çalışmanın En İyi Yanı;

.....
.....
.....
.....

Bu çalışma hakkında beğendiğim üç şey ;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

Bu çalışmada geliştirilmesi gerektiğini düşündüğüm üç yön;

- 1.....
- 2.....
- 3.....

ETKİNLİK - 35**İYİ VE KÖTÜ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	ETİK
KAZANIMLAR	34. Etiğin temel sorunlarına ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Büyük grup tartışması

İŞLENİŞ

- Ek - 1'deki metin öğrencilere okutulur
- Metnin sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**İYİ VE KÖTÜ**

Etik eylemler, her zaman belirli bir sınıra işaret ederler; yani bazı şeylere gerçeklik kazandırır bazı şeyleri de önlerler. Zira etik olan, -ahlaklılık-, "gerekliliklere" bağlıdır. "Gereklilikler" ise "iyi" ve "kötü" kavramlarıyla ilintilidirler. Bu nedenle etik, daima "iyi" ile "kötü" kavramları etrafında dönen tartışmalara sahne olur. Peki ama, nedir "iyi" ve "kötü"? Genel olarak olumluluk ve olumsuzluk bildiren "iyi" ve "kötü" kavramları, kullanıldıkları bağlama göre olanın, olup biteninin onaylanıp onaylanmadığını ya da beğenilip beğenilmediğini gösterir. Ancak bu genel anlam, hemen hemen her eser, nesne, araç ve eyleme göndermede bulunabilir. Bu durumda kişilerin amaçlarına göre, "iyi" tamamen farklı ve birbirini dışlayan şeyler ve eylemler için de kullanılabilir. Örneğin bir ayakkabı, bir araba, bir kitap, bir tiyatro oyunu gibi herhangi bir nesne ya da esere işaret ettiğinde, birinin iyi dediğine diğeri kötü diyebilir; çünkü insanların şeyleri olumlu ya da olumsuz olarak nitelendirmesini, ilgileri, bilgi düzeyleri, beklentileri v.b öznel etmenler belirler. Eylemler için de aynı durum söz konusu: "Yalan söylemek kötüdür" diyen birine, başkası "yalan söylemek iyidir" karşılığını verebilir; "sözünde durmak iyidir" kuralı yaygın bir şekilde benimsenir, ama hemen her insan "sözünde durmak kötüdür" kuralına bağlı olanlarla karşılaşmıştır. Hatta bir adım daha ileri giderek "insan öldürmek kötüdür" kuralına karşı çıkıp, "amaçlarım için gerekiyorsa, insan öldürmek iyidir" diyenler olmuştur. İnsanlık bu kuralın yaygın bir şekilde savunulduğunu kanıtlayan sayısızca cinayet ve katliamla yüz yüze gelmiştir. Elbette salt gerçekleştirilmiş olması, ne bir eylemin doğruluğunu gösterir ne de failin yaptığını mutlak şekilde onayladığını... Ne var ki,

bir eylem gerekçelendirildi mi, o en uç örnekleriyle savunuluyor demektir. Albert Camus'nün *Başkaldıran İnsan* adlı denemesinde ifade ettiği gibi, tarih, öldürmeyi mantıksal olarak doğrulamaya çalışan sayısız öğreti ve edime tanıklık etmiştir.

"İyi" ve "kötü" kavramlarının farklı ve karşıt şeyler ile eylemler için kullanılabilmesi, anlamlarının belirsiz olmasından kaynaklanır. İşte yüzyıllardır iyi ile kötünün göreliliğine yönelik iddiaların temelinde bu anlam belirsizliği yatmaktadır. Bu tür iddialar doğrudur da. Anlamca belirli olmayan bir kavramın farklı kişilerce farklı bir amaçla, farklı şeyler için kullanılabileceği açıktır.

Acaba bu kavramları anlamca belirsizlikten kurtarmanın bir yolu yok mu? Tek yol, onları tanımlamaktır. Peki, iyi ile kötü tanımlanabilir mi? Tanım, Aristoteles'e göre, bir şeyin yakın cins ile türsel ayırımını verir. Aristoteles'in bu belirlemesinin önemi, tanımın şeylerin özsel özelliklerini dile getirdiğini göstermesidir. Örneğin, "insan düşünen bir canlıdır" ya da "felsefe rasyonel bir etkinliktir" denildiği zaman, insanın *canlılık* ve *düşünme* kapasitesine sahip olduğuna, felsefenin de *etkinlik* ve *rasyonel* olduğuna atıfta bulunulmuş olur. Öyleyse "iyi" denildiğinde ne tür özelliklerden söz edilebilir? "İyi"yi iyi yapan herhangi bir ya da bir grup özellik var mıdır? Varsa bu/bunlar nelerdir?

Bu soruya cevap vermenin üç yolu vardır: Gündelik kullanımda kavrama yüklenen anlamlara bakılabilir; filozofların kavramın anlamına ilişkin söylediklerine bakılabilir; dil içinde kullanım bağlamlarından hareketle kavramsal bir çözümleme yapılabilir.

Yukarıda gösterildiği gibi, kavramın yaygın kullanımı, her şeyi kapsayacak denli muğlaktır. Bu kullanıma bakıldığında, yalnızca farklı cins ve türden şeyler için değil, aynı cins ve türden olan, ama birbirini dışlayan şeyler için de kullanılmaktadır. Örneğin, aynı esere iyi denildiği gibi kötü da denilebiliyor; "yalan söylememe"ye iyi denildiği gibi, "yalan söyleme"ye de iyi deniliyor. Oysa, niteliklerine ilişkin bazı belirlemelerin yapılabilmesi için, kavramın en azından karşıt şeyler için kullanılmaya izin vermemesi gerekir; çünkü karşıt şeyler, karşıt özelliklere sahiptirler. Ve karşıt özellikler için kullanılabilen herhangi bir kavram, muğlak bir anlama sahiptir. Gündelik kullanımında karşıt özelliklere işaret etmesinde engelleyici herhangi bir unsurun olmaması, bu kavrama ilişkin genel bazı niteliklerin belirlenmesini olanaksız hale getiriyor.

Acaba, önemli filozofların etik görüşlerinde, "iyi"nin özelliklerine ilişkin bazı şeyler bulunamaz mı? Etikle ilk kez sistematik bir biçimde uğraşan Platon'a bakıldığında, "iyi", bütün iyi şeylerin iyi olmasını sağlayan bir idedir ve ideler basamağının en üstünde yer alır. Aristoteles için "iyi", başka bir şey için değil, sırf kendisi için istenendir. Başka bir şey için araç olarak değil, ama kendi başına

istenen tek şey mutluluk olduğundan, iyi mutluluktur. Spinoza ve Hume'a bakıldığında, "iyi" hazdır. "İyi" her iki filozof için de insanda hoşnutluk duygusu uyandırarak haz veren şeydir. Bentham ve John Stuart Mill için "iyi" faydalı olan ya da fayda verendir. Faydalı olan acıdan kaçınmak, hazza ulaşmaktır. Acının yokluğu demek olan haz, mutluluk olarak görüldüğünden, Bentham ve Mill için "iyi" mutluluktur. Kuşkusuz bunlar, Aristoteles, Bentham ve Mill'in, ya da Spinoza ile Hume'un birbirinin tekrarı olduğu anlamına gelmez; çünkü "iyi"yi hazla ve mutlulukla ilişkilendirse de, haz ve mutluluk konusunda birbirinden oldukça farklı görüşlere sahiptirler. Ancak, onların "iyi"den ne anladıklarını kısaca aktarmak, buradaki sorunun çözümü için yeterli olduğundan, haz, acı ve mutluluk konusunda neler düşündükleri üzerinde durulmayacak.

Bu filozofların söylediklerine yakından bakıldığında, onların "iyi"nin özelliklerini değil, neyin iyi olduğunu dile getirdikleri görülür; "iyi mutluluktur", "iyi hazdır", "iyi acının yokluğudur". Yalnızca Platon neyin iyi olduğunu söylemiyor, ancak o da "iyi"yi kendisiyle tanımlıyor. Platon, "iyi"yi tüm "iyi şeylerin" iyi olmasını sağlayan şey olarak görüyor, ama "iyi şeylerin" iyi olmasının ne demek olduğunu, yani ne tür özellikler taşıdıklarından dolayı onlara "iyi" denildiğini belirsiz bırakıyor. Eğer "iyi şeyler" "iyi"den, "iyi idea"sından dolayı "iyi" oluyorsa, "iyi idea"sından "iyi olmayı" sağlayan özellikler almış olmalıdırlar ve bunların neler olduklarının söylenmesi gerek. Oysa Platon "iyi"nin sahip olduğu özellikler konusunda bir şey söylememekte, yalnızca totolojik bir tanım yapmaktadır. Öyleyse bütün bu filozoflarda "neyin iyi olduğunu" görüyoruz, "iyinin ne olduğunu" değil.

Dolayısıyla, sözü edilen filozofların "iyi"ye ilişkin söyledikleri formel olarak birer tanım gibi görünmesine rağmen, bir tanımın özelliklerini taşıyorlar; çünkü söyledikleri, "iyi" denilen şeylere neden "iyi" denildiği? sorusunu cevapsız bırakıyor.

Öyleyse, "iyi"ye yönelik bir kavramsal araştırma, durmaksızın "iyi"nin temel özelliklerini belirlemeye itiyor. Ne var ki, "iyi" kendi başına tanımlanabilecek bir kavram değildir. Asıl olarak iyi eylemin ne olduğunu araştırdığından, etğin temelde "iyi nedir?" ve "eylem nedir?" sorularının cevabını aradığını söyleyen günümüz filozoflarından Moore sonunda, "iyi nedir?" diye sorarsam, buna cevabım, 'iyi iyidir' olacaktır. Ya da 'iyi nasıl tanımlanır?' diye sorarsam, buna cevabım iyi tanımlanamaz, onun hakkında söyleyebileceğim sadece budur" diyor. Peki neden "iyi" kavramı tanımlanamıyor? Çünkü "iyi", sarı, kırmızı gibi yalın bir kavramdan başka bir şey değildir. Bu türden kavramlar ise, at, insan, felsefe, bilim, sanat, değer ya da eylem gibi -cins ve türe ilişkin- özellikleri olan bir şey değil, sadece birer sıfattır. Bir sıfatın ise özellikleri yoktur, yalnızca şeylerin çeşitli özelliklerine göndermede bulunur.

Dolayısıyla, "iyi"yi tanımlamaya yönelik her girişim, onun ne olduğunu değil, yalnızca neyin iyi olduğunu gösterecektir. Örneğin "iyi fedakarlık yapmaktır", "iyi mutluluktur" denildiğinde, neyin iyi olduğu söylenmiş olur, iynin ne olduğu değil; çünkü bir şeyin tanımı yapıldığında, o tanıma ilişkin "niçin" sorusu sorulamaz. Oysa yukarıdaki örneklerde "niçin fedakarlık yapmak iyidir?", "niçin mutluluk iyidir" gibi sorular sorulabilir. Bu sorulara verilebilecek olası cevaplar, yalnızca "fedakarlığın", "mutluluğun" "iyi" olarak nitelendirilme gerekçelerden kurulacaktır, "iyi"nin özelliklerinden değil. Örneğin fedakarlık, diğer insanların sıkıntılarını gidermeye yol açtığı, başkaları tarafından sevmeye neden olduğu için iyidir; mutluluk, acılardan uzaklaştırdığı, sağlıklı kıldığı için iyidir şeklinde bazı gerekçeler verilecektir. Bu cevaplar ise yalnızca, gerekçelerin, örneğin insanların sıkıntılarını paylaşmanın, acıdan uzak bir yaşamın "iyi" olduğunu bildirmekten başka bir anlam taşımaz. Ne var ki, gerekçeler ne olursa olsun, soru tekrar gerekçelere yönelik sorulabilir: "Niçin ileri sürülen gerekçeler iyi olsun?" Buna verilecek her cevap, benzer bir soruya açık olacağından, diyalog sürekli aynı şekilde devam edecektir. Dolayısıyla her seferinde "iyi"nin ne olduğu değil, "neyin iyi" olduğu söylenmiş olunacaktır.

Bu nedenle, örneklerdeki ifadeler ters çevrilerek, yani özne ile yüklem yeri değiştirilerek, "iyi fedakarlık yapmaktır", "iyi mutlu olmaktır" demek, yalnızca "iyi"yi belirli bir şeyle ilişkisinde tanımlayacaktır ki bu da, neyin iyi olduğunu gösteren ilk ifadeyle aynı anlama gelmektedir. Bu durumda, kim neyi olumlu görüyorsa, "iyi"yi onunla tanımlayacak ve böylece sayısız "iyi" tanımı ortaya çıkacaktır.

Her halükarda belirsiz ve muğlak bir kavram olan "iyi", genellikle yapıldığı gibi ahlaklılık için bir ölçüt olarak kullanılamaz; çünkü belirsiz bir kavramla ahlaklılığı tanımlama girişimi, onu da muğlaklaştırmaktan öte bir amaca hizmet etmeyecektir. "Ahlaklı olmak, iyiyi gerçekleştirmektir" ifadesi, ahlaklılığın bütün sınırlarını yıkan belirsiz bir ifadedir. Bu nedenle, mutlak bir başlangıç olarak "iyi" kavramıyla ahlak alanına geçiş yapılamaz. Aksine "iyi"nin ahlak alanında sağlıklı bir biçimde kullanılabilmesi için, ona bir temelin kazandırılması, sınırlarının belirlenmesi gerekir. İşte bu noktaya dikkat çeken Kant, bir eylemden önce, eylem için bir ölçüt olarak kullanılacak iyiden söz edilemez diyor. Kant'a göre, iyi bir yasadaki çıkarılmadan, yasanın temeli olarak görülürse, ancak öznenin nedenselliğini belirleyen bir şeyin kavramı olabilir. Yasadan önce gelen "iyi" kavramı tarafından belirlenen her eylem, eylemin pasif ucunu değil, failin kendisini hedef aldığından, ahlaki bir nitelik taşımaz; çünkü her etik ilişkide, fail ya bir kişi ya da bir insanlık durumu ile yüz yüze gelir ve eylemin amacı yalnızca karşıdaki kişi ve durum olabilir.

Bu nedenle iynin *a priori* bir yasadn 6nce belirlenemeyeceğini ve dolayısıyla eylemler i6in 6l6ut olarak kullanılamayacağını s6yleyen Kant'a g6re, iyyi yasadn 6nce belirlemek ve eylemler i6in 6l6ut olarak kullanmak kişinin ahlaki 6zerkliğini elinden almak anlamına gelir. Bauman'ın sık sık filozofları suçladığı bir noktadır bu. 6ünkü Bauman da eylemler i6in iyi ve k6t6 ayırımını veren bir kod 6nermenin, insanları belli kurallara uymaya zorlamak anlamına geldiğini ve bunun da bireyin ahlaki sorumluluğunu elinden almak demeye geldiğini s6yler.

İşte bu y6zden Kant, ahlak yasasını belirledikten sonra "iyi"yi bu yasanın belirlediği *istemenin* 6zelliği olarak g6r6r. Ona g6re "d6nyada, d6nyanın dışında bile, iyi bir istemeden başka kayıtsız şartsız iyi sayılabilecek hiçbir şey d6ř6n6lemez." Pratik buyruk insanın kendi başına bir ama6 olduğunu s6ylediğine g6re, iyi isteme insanı ara6 olarak g6rmeyen, dolayısıyla insanın değerini koruyan istemedir. B6ylece Kant, iyyi insan olmanın değerini korumayı isteme olarak g6r6r. Kant'ın belirlemesi takip edilerek dile getirilirse, iyi, ancak insanın değerini koruyan bir istemeyi, tutumu, tavrı ya da eylemi niteleyen bir sıfattır; k6t6 ise, insanın değerini harcamaya y6nelik istemeyi, tutumu, tavrı ya da eylemi niteleyen bir sıfattır.

Yavuz ADUGİT, Postmodern Etik ve Sıkıntıları, Yeditepe'de Felsefe

SORULAR

- 1) Metne g6re, "iyi" ile "k6t6" kavramlarının g6reliliği iddiasının temel gerek6elerini yazınız ?
- 2) Metne g6re, bir kavramın anlamca belirsiz olması ne gibi sonu6lara yol a6maktadır?
- 3) İyi ve k6t6n6n g6reliliği ile anlamca belirsizliği arasında nasıl bir bağ vardır?
- 4) İyi ve k6t6y6 belirsizlikten kurtarmanın yolu nedir?
- 5) Aristoteles'e g6re tanım nedir? Tanıma metindeki 6rneklerin dışında bir 6rnek veriniz.
- 6) Metindeki "iyi" kavramı ile ilgili filozofların g6r6şlerinden iki tanesini yazınız.
- 7) Metinden hareketle " neyin iyi olduğu" ile "iynin ne olduğu" soruları arasındaki farkı 6rnek vererek yazınız.
- 8) Metne g6re, "iyi" kavramının tanımlanamaz olmasının nedenleri nelerdir.
- 9) Metinden hareketle Kant ve Bauman'a g6re "bireyin ahlaki sorumluluğu" ne demektir/ nasıl temellendirilmiştir.
- 10) Kant'ın "iyi" konusundaki g6r6şlerine katılıyormusunuz, gerek6elerinizle birlikte yazınız.

**İYİ VE KÖTÜ ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI**

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Temellendirme/ Gerekçelendirme	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda neredeyse hiç gerekçelendirme yapamadığı için görüşlerini temellendiremedi.	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok az gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini çok sayıda gerekçe göstererek temellendirebildi	Metne ilişkin temellendirme/Gerekçelendirme istenen soru /sorularda düşüncelerini istenen tüm gerekçeleri göstererek temellendirebildi	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 36	
ARİSTOTELES	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	39. "Devlet ve meşruiyet" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Ek - 1'deki metin öğrencilere dağıtılarak okutulur.
- Metnin sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.
- T cetvelini doldurmaları istenir

EK - 1

İNSAN DOĞADA SİYASAL BİR HAYVANDIR

Kendi gözlemlerimiz, bize, her devletin iyi bir amaçla kurulmuş bir topluluk olduğunu söyler. "İyi" diyorum, çünkü gerçekten, bütün insanlar eylemlerinde iyi saydıkları şeyi elde etmeye çalışırlar. Öyleyse, bütün toplumlar şu ya da bu iyi şeyi amaçladıklarına göre, toplumların en üstünü ve hepsini kapsayanı da, en yüksek iyi'yi amaç edinecektir. Bu, bizim devlet dediğimiz topluluktur ve o toplum türüne de siyasal diyoruz.

Doğa yasası uyarınca kurulan ve günbegün sürüp giden ilk birlik ailedir.(...) Bundan sonraki aşama köydür: Günlük gereksinmelerin ötesinde bir amacın gerçekleşmesi için birçok evler birleşince köy meydana gelir. Bu ilk birlik, genel olarak oğulların ve torunların evlerinin eklenmesiyle, doğal bir süreç sonucunda oluşur. Böyle bir köyün üyelerine, kimileri "bir sütte emzirilenler" (homogalaktes) derler. (...)

Son birlik, çeşitli köylerden oluşan şehir ya da devlettir (polis). Bununla, her bakımdan bir süreç tamamlanmıştır; kendi kendine yeterliğe erişilmiş ve böylelikle, yaşamın kendisini sağlamak için başlamışken, şimdi iyi yaşamı sağlayacak bir duruma gelmiştir.(...)

Bundan, devletin doğada var olan şeyler sınıfına girdiği ve insanın doğada siyasal

bir hayvan olduğu sonucu çıkar. Düpedüz bahtsızlığından değil de doğası gereği, şehri, devleti olmayan bir kimse ya fazla iyidir ya fazla kötü, ya insanlığın altındadır ya üstünde _ insanlığın altında olmaya bir örnek, Homeros'un "saygısızlık eder, soyuna, düzene, ocağına" diye kınadığı kişidir; böyle bir kişi savaş düşkünü olur, tek başına kalmış bir dama taşı gibi hiçbir işbirliğine girmez. Fakat önümüzdeki, yalnızca bir işbirliği yapıp yapmama sorunu değildir; çünkü besbelli ki, insan arının ya da topluluk içinde (sürü halinde) yaşayan başka herhangi bir hayvanın olmadığı anlamda bir siyasal hayvandır. (...)

Öyleyse tüm insanlar arasında onları bu ortaklığa sürükleyen doğal bir içgüdü vardır ve bir devleti kuran ilk adam, çok büyük yararlar sağladığı için övülmeye değer. İnsan nasıl tam gelişme durumuna ulaştığı zaman hayvanların en iyisiyse, yasa ve kurallardan ayrılınca da en kötüsü olur. (...) Bu yüzden, erdemsiz insan varlıklarının en vahşisi, en adalet bilmeyenidir, cinsel tutkuları ve oburluğu bakımından da en kötüsüdür. Oysa adalet devletin orta direğidir; çünkü siyasal topluluğun temeli *haktır* ve hak neyin adaletli olduğuna karar vermenin ayracıdır.

Aristoteles, *Politika*, Kitap 1, (Kısaltılarak alıntılanmıştır) Çev. Mete Tunçay, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009. s. (7-9)

SORULAR

1. Aristoteles'e göre devlet hangi aşamada ortaya çıkmıştır?
2. Toplum olmasaydı devlet olabilir miydi? Niçin?
3. Yasalar olmasaydı devlet olabilir miydi? Niçin?
4. Yönetenlerin ve yönetilenlerin olmadığı bir devlet düşünülebilir mi?
5. İnsan toplumlarının devlet halinde örgütlenmesinin amacı nedir?
6. Aristoteles'e göre, "siyasallık" niçin insan topluluklarını hayvan topluluklarından ayıran bir özelliktir?

T cetveli

Aristoteles'in metninde katıldığınız ve katılmadığınız görüşler nelerdir? Gerekçelendirerek söyleyiniz.

Katılıyorum

Katılmıyorum

--	--

DEĞERLENDİRME

ARİSTOTELES ETKİNLİĞİ DERCELE PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların bir kaçına doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru /soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin değerlendirme istenen soru/ soruların hepsine doğru cevap verdi.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 37**THOMAS HOBBS - LEVIATHAN**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	40. "Güç, iktidar ve egemenlik" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Sevgili Öğrenciler,
- Thomas Hobbes (1588-1679), İngiliz filozof ve siyaset kuramcısıdır. Başyapıtı kabul edilen Leviathan'da Hobbes, devletin oluşumunun temellerini ve gereklerini ortaya koymaya çalışır.
- Aşağıda Hobbes'un, Leviathan'dan seçilmiş görüşlerini içeren bir metin verilmiştir. Metni dikkatle okuyunuz ve soruları yanıtlayınız.

EK - 1**LEVIATHAN'dan**

İnsanlar doğuştan eşittir. (...) Ancak insanların doğası öyledir ki, başka birçoklarının daha zeki veya daha güzel sözlü veya daha bilgili olduklarını teslim etseler de, kendileri kadar zeki çok fazla insan bulunduğuna kolay kolay inanmazlar; çünkü kendi zekalarını iyi tanırırlar, başkalarının zekasını ise uzaktan. Fakat bu, insanların bu alanda eşitsizliğini değil, tersine eşit olduklarını kanıtlar aslında. Çünkü bir şeyin eşit pay edildiğinin en büyük kanıtı, herkesin kendi payından memnun olmasıdır.

Eşitlikten güvensizlik doğar. Bu yetenek eşitliğinden, amaçlarımıza erişme umudunun eşitliği doğar. Bundan ötürü, iki kişi aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi arzu ederse, birbirlerine düşman olurlar ve esas olarak varlığını korumak ve bazen de sadece zevk almak olan amaçları uğruna, birbirlerini yok

etmeye veya egemenlik altına almaya çalışırlar. Herkes birbirinin tehdidi altındadır.

Güvensizlikten savaş doğar. Herhangi bir kimsenin başkalarına olan güvensizliğinden kurtulması için, kendisi için tehlikeli olabilecek kadar büyük bir kuvvet kalmadığını görünceye kadar cebren veya hileyle, olabildiği kadar çok insanı hakimiyeti altına almasından başka akla yatkın bir yol yoktur: ve bu, o kişinin varlığını koruması için gerekli olanın ötesinde bir şey değildir.(...)

Hepsini korkutmaya yeterli bir güç olmadığı vakit, insanlar arkadaşlıktan zevk almazlar, tersine bir hayli üzüntü duyarlar. Çünkü herkes, arkadaşı tarafından, kendi kendine biçtiği değer ölçüsünde değer verilmesini ister; ve, hakir görme veya küçümseme belirtileri gördüğünde ise, doğal olarak, cesaret edebildiği kadar (ki bu cesaret insanları barış içinde tutacak bir gücün yokluğunda, herkesi birbirine saldırtmaya yetecek kadar büyüktür) kendisini küçümseyenlerden, zarar vererek, başkalarından da, korkutma yoluyla, daha büyük bir değer koparmaya çalışır. (...)

Devlet olmadıkça, herkes herkese karşı daima savaş halindedir. Buradan da şu açıkça görülür ki, insanlar hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları vakit, savaş denilen o durumun içindedirler; ve bu savaş, herkesin herkese savaşıdır. (...)

Herkesin herkese düşman olduğu bir savaş zamanı nelere yol açıyorsa; insanların, kendi güçlerinden ve yaratıcılıklarıyla sağladıkları şeylerden başka güvenceleri olmadan yaşadıkları bir dönem de aynı şeylere yol açar. Böyle bir ortamda çalışmaya yer yoktur; çünkü çalışmanın karşılığı belirsizdir; ve dolayısıyla toprağın işlenmesine de yer yoktur; ne denizcilik; ne deniz yoluyla ithal edilebilecek malların kullanılması; ne rahat yapılar; ne fazla güç gerektiren işleri kaldırmak ve taşımak için gereken şeyler; ne yeryüzü hakkında bilgi; ne zaman hesabı; ne sanat; ne yazı; ne de toplum vardır. Hepsinden kötüsü, hep şiddetli ölüm korkusu ve tehlikesi vardır; ve insan hayatı yalnız, yoksul, kötü, vahşi ve kısa sürer.

(...)

Devletin amacı, bireysel güvenliktir. Doğal olarak özgürlüğü ve başkalarına egemen olmayı seven insanların, devletler halinde yaşarken kendilerini tabi kıldıkları kısıtlamanın nihai nedeni, amacı veya hedefi, kendilerini korumak ve böylece daha mutlu bir hayat sürmek; yani insanları korku içinde tutacak ve onları, ceza tehdidiyle, ahitlerini ifa etmeye ve doğa yasalarına uymaya zorlayacak belirgin bir güç olmadığında, insanların doğal duygularının zorunlu sonucu olan o berbat savaş durumundan kurtulmaktır.

Bu güvenlik doğal hukukla sağlanamaz. Çünkü (adalet, hakkaniyet, tevazu, merhamet ve (özet olarak bize ne yapılmasını istiyorsak başkalarını da onu yapmak gibi) doğa yasaları, bunlara uyulmasını sağlayacak bir gücün korkusu olmaksızın, bizi taraf tutmaya, kibre, öç almaya ve benzer şeylere sürükleyen doğal duygularımıza aykırıdır. Kılıcın zoru olmadıkça ahitler sözlerden ibarettir ve insanı güvence altına almaya yetmez. (...)

Birkaç kişi veya ailenin birleşmesiyle de sağlanamaz. Az sayıda insanın birleşmesi de onlara bu güvenliğı sağlamaz; çünkü küçük sayılarda, bir veya diğer tarafa yapılan küçük eklemeler, güç üstünlüğünü, zafer kazanmaya yetecek kadar arttırır; ve dolayısıyla saldırganlığı teşvik eder. Güvenliğimiz için itimat edebileceğimiz çokluk, herhangi bir sayı ile değil, korktuğumuz düşmana kıyasla belirlenir; ve düşmanın, savaşın sonucunu belirleme şansı, onu teşebbüs etmeye itecek kadar belirgin ve kesin olmadığında bu çokluk yeterli güçte demektir.

Tek bir karar verici tarafından yöneltilmeyen bir çoğunlukla da sağlanamaz. Son derece büyük bir çoğunluk da olsa, bu çoğunluğun üyelerinin eylemleri, kendi bireysel muhakemelerine ve isteklerine göre belirlenmekte ise, bu şekilde, ne ortak bir düşmana ne de birbirlerine zarar vermelerine karşı savunma veya korunma bekleyemezler. (...)

Tek karar verici sürekli olmalıdır. İnsanların bütün hayatları boyunca sürmesini arzu ettikleri güvenlik için, bir çarpışma veya bir savaşta olduğu gibi, belirli bir süreyle tek bir karar verici tarafından sevkle idare edilmeleri yeterli değildir. Çünkü, ortak bir düşmana karşı birleşmiş gayretleriyle zafere ulaşsalar bile; daha sonra, ortak bir düşmanları olmadığı veya bazılarınca düşman kabul edilen birisi başka bazılarınca dost sayıldığı vakit, farklı çıkarları nedeniyle dağılacaklar ve kendi aralarında savaş edeceklerdir. (...)

İnsanları yabancıların saldırısından ve birbirlerinin zararlarından koruyabilecek ve, böylece, kendi emekleriyle ve yeryüzünün meyveleriyle kendilerini besleyebilmelerini ve mutluluk içinde yaşayabilmelerini sağlayacak böylesi bir genel gücü kurmanın tek yolu; bütün kudret ve güçlerini, tek bir kişiye veya hepsinin iradesini oyların çokluğu ile tek bir iradeye indirgeyecek ve bir heyete devretmeleridir. Yani, kendi kişiliklerini taşıyacak tek bir kişi veya bir heyet tayin etmeleri ve herkesin, bir kişi veya heyetin, ortak barış ve güvenlikle ilgili işlerde yapacağı veya yaptıracığı şeylerin amili olmayı kabul etmesi; ve kendi iradesini o kişi veya heyetin iradesine ve muhakemesini de

onun muhakemesine tabi kılmasıdır. Bu onaylamak veya rıza göstermekten öte bir şeydir; herkes herkese, senin de hakkını ona bırakman ve onu bütün eylemlerinde aynı şekilde yetkin kılman şartıyla, kendimi yönetme hakkını bu kişiye veya bu heyete bırakıyorum demişcesine, herkesin herkesle yaptığı bir ahid yoluyla, hepsinin bir ve aynı kişilikte gerçekten birleşmeleridir. Bu yapıldığında, tek bir kişilik halinde birleşmiş olan topluluk bir DEVLET, Latince CIVITAS, olarak adlandırılır. İşte o EJDERHA'nın veya daha saygılı konuşursak, ölümsüz tanrının altında, barış ve savunmamızı borçlu olduğumuz, o ölümlü tanrının doğuşu böyle olur. Çünkü, devletteki her bir kimsenin ona verdiği yetkiyle onun elinde o kadar çok kudret ve güç toplanmış olur ki, o kişi, bu kudret ve gücün dehşetiyle, bütün insanların yurttaki barış ve yurt dışında düşmanlara karşı yardımlaşma yönündeki iradelerini birleştirip biçimlendirmeye muktedir hale gelir. İşte devletin özü o kişide toplanmıştır; tanımlamak gerekirse, bu öz, büyük bir topluluğun üyelerinin birbirleriyle yaptıkları ahidlerle, her birinin huzur ve sükunu ve ortak savunmaları için, içlerinden birinin, onun uygun bulacağı şekilde, hepsinin birden gücünü ve imkanlarını kullanabilmesidir.

Thomas Hobbes, LEVIATHAN, Çev:Semih Lim, YKY, İstanbul 1993, s.92-93-94-127-128-129-130

SORULAR

1. Metnin savunduğu ana tez nedir?
2. Metinde "insanların doğuştan eşit olduğu" yargısı nasıl temellendiriliyor ?
3. Metinde Hobbes, temellendirdiği "insanların doğuştan eşit olduğu" yargısından yola çıkarak devletin gerekliliği yargısına varıyor. Bu yargıya varabilmek için Hobbes'un gerçekleştirdiği sistematik akıl yürütmenin basamaklarını sıralayınız ve temellendirme biçimini gösteriniz.
4. Metinde "insanın doğal hali"olarak belirtilen devlet dışı insanın özelliklerini sıralayınız.
5. İnsanın doğal hali, insan için neden risklidir ?
6. Hobbes, devletin oluşumunu hangi koşullara bağlıyor ?
7. Hobbes'un devleti Leviathan'a (Tevrat'ta sözü geçen ejderha) benzetmesinin gerekçelerini sıralayınız.
8. Doğal hukuk niçin bireyin güvenliğini ve huzurunu sağlayamaz ?
9. Devletin gerekliliğini toplumsal düzen kavramı ile ilişkilendiriniz.
10. Devletin gerekli olup olmadığını gerekçeleriyle belirtiniz. Gerekli olduğunu düşünüyorsanız nasıl bir devlet?

DEĞERLENDİRME

THOMAS HOBBS - LEVIATHAN ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Problemi Tanımlama	Metne ilişkin problemi tanımlaması istenen soru /sorularda neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin problemi tanımlaması istenen soru/ soruların bir kaçına doğruya yakın cevap verdi.	Metne ilişkin problemi tanımlaması istenen soru /soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin problemi tanımlaması istenen soru/ soruların hepsine doğru cevap verdi.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin görüş ilişki kurması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin ilişki kurması istenen soru/ sorularda bir kaç ilişki kurabildi.	Metne ilişkin ilişki kurması istenen soru/ sorularda pek çok ilişki kurdu.	Metne ilişkin ilişki kurması istenen soru/ sorularda istenen tüm ilişkileri kurdu.	
Kanıt Bulma	Metne ilişkin kanıt bulması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç kanıt bulamadı .	Metne ilişkin kanıt bulması istenen soru/ sorularda birkaç kanıt bulabildi.	Metne ilişkin kanıt bulması istenen soru/ sorularda pek çok kanıt buldu.	Metne ilişkin kanıt bulması istenen soru/ sorularda istenen kanıtların tümünü buldu.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 38	
ADALET	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	41. "Yasa , hukuk ve adalet" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrenciler sırayla önce Ek - 1 metnini okumaları ve metnin altındaki soruları cevaplandırmaları ve ardından Ek-2 metnini okumaları ve metnin altındaki soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1

THRASYMAKHOS - ADALET GÜÇLÜNÜN İŞİNE GELENDİR

Bu sözlerim üzerine Glaukon ve ötekiler razı olmasını dilediler. Zaten Thrasymakhos'un alkış toplamak için konuşmaya can attığı besbelliydi. Elinde çok güzel bir cevap bulunduğunu düşünüyor; sadece cevapları bana verdirmek için inat eder gibi tavırlar takınıyordu. Sonunda razı oldu ve "İşte Sokrates'in hüneril!" dedi, "kendisi öğretmek istemez, ona buna gider, öğrenir, kimseye minnettarlık göstermez."

"Başkalarından öğrendiğimi söylüyorsun, Thrasymakhos! Haklısın. Ama minnettarlık göstermediğime gelince bunda yanılıyorsun; ben elimden geldiği kadar minnet borcumu ödüyorum. Elimden de sadece övmek gelir.. Param yok ki! Ama bunu candan yaptığımı, birinin iyi konuştuğunu görürsem, onu candan övdüğümü, sen hele bir konuş hemen görürsün; çünkü eminim, iyi konuşacaksın" dedim.

"Dinle öyleyse!" dedi. "İşte benim fikrim: Adalet güçlünün işine gelen şeydir, başka bir şey değil. Ee, niçin övmüyorsun! Tabii övmek istemezsin!"

"Ne demek istediğini bir anlayayım da öyle", dedim. "Şimdilik daha anlamadım. Sen, adalet güçlünün işine gelen şeydir diyorsun? Peki Thrasymakhos, bunu söylerken acaba ne demek istiyorsun? Örneğin pankration pehlivanı Pulydamas bizden güçlü olduğuna ve sığır eti gücünü korumak için ona yaradığına göre, bu besin onun kadar güçlü olmayan bizler için de hem yararlı, hem de doğrudur; bunu mu demek istiyorsun?"

"Sen insanı eğrendiriyorsun, Sokrates!" dedi. "Sözümü ne kadar yanlış anlamak mümkünse, o kadar yanlış anlıyorsun."

"Hiç de öyle değil, dostum"; dedim. "Yalnız ne demek istediğini daha açık söyle!"

"Sokrates, sen kentlerde tiranlık, demokrasi, aristokrasi gibi değişik hükümet şekilleri olduğunu gerçekten bilmiyor musun?"

"Bilmez olur muyum?"

"Her kentte iktidar, hüküm süren unsurun elindedir; öyle değil mi?"

"Şüphesiz."

"Her hükümet yasalarını kendi işine geldiği gibi yapar: Demokrasi demokratlığa uygun yasalar, tiranlık tiranlığa uygun yasalar koyar, diğerleri de tıpkı böyledir. Bu yasaları koyarak, kendi işlerine gelenin yönetilenler için de doğru olduğunu söylerler; kendi işlerine gelenden ayrılanı da, yasaya, hakka karşı geliyor diye cezalandırırlar. İşte dostum, benim dediğim şudur: Adalet her yerde birdir, yani oradaki hükümetin işine gelen şeydir; güç onun elindedir. Doğru dürüst akıl yürütmesini bilen bir adam, bundan şunu çıkarır: Doğru olan hep aynıdır, yani güçlünün işine gelen neyse, odur."

"Ne demek istediğini şimdi anladım. Ama işin gerçekten böyle olup olmadığını öğrenmeye çalışacağım. Demek Thrasymakhos, sen de 'adalet işe gelen şeydir' cevabını verdin; halbuki bana böyle bir cevap vermeyi yasaklamıştın; ama doğrusu, sözüne bir de 'güçlünün' sözcüğünü kattın."

"Anlaşılan önemsiz bir sözcük katmışım!" dedi.

"Önemli mi, önemsiz mi bu henüz belli değil; fakat belli olan bir şey varsa, o da söylediğinin gerçeğe uygun olup olmadığını araştırmak gerektiğidir. Madem ki sen doğrunun işe gelen bir şey olduğunu söylüyorsun, ben de bu fikirdeyim; ama sen bir şey daha katıyor, gücünün işine gelen şeydir, diyorsun. Ben bunu bilmiyorum; onun için araştırmak gerekiyor."

"Araştır" dedi.

"Hepsi olacak", dedim. "Sen yalnız şuna cevap ver: Tabii, yönetenleri dinlemenin de doğru olduğu fikrindesin, değil mi?"

"Evet."

"Peki, acaba kentlerin başında bulunanlar hiç yanılmazlar mı? Yoksa onların da yanıldığı olur mu?"

"Onlar da bazen yanılabilirler" dedi.

"Demek ki, yasa koymaya giriştiler mi, bazılarını doğru, bazılarını yanlış koyabilirler, değil mi?"

"Öyle sanırım?"

"Tabii, doğru yasa koymak kendi işlerine geleni, yanlış yasa koymak da kendi işlerine gelmeyen yasaları koymaktır diyeceksin; değil mi?"

"Öyle."

"Ama nasıl bir yasa koyarlarsa koysunlar, yönetilenler ona uymalıdır, doğru olan budur."

"Kuşku yok."

"Demek ki, sözlerine bakılırsa, doğru olan şey yalnızca gücünün işine geleni yapmak değil, karşıtını da, yani işine gelmeyi de yapmaktır."

"Ne? Ne diyorsun sen?"

"Senin söylediklerini sanırım. Ama konuyu daha iyi araştıralım. Söyle, anlaşılmamış mıydık? Yönetenlerin yönetilenlere, şunu bunu yapmayı buyururken, bazan kendi gerçek çıkarlarının ne olduğunda yanıldıkları, fakat yönetilenlerin baştakilerin

emrini yerine getirmelerinin doğru olduğu üzerinde anlaşmamış mıydık."

"Anlaşmıştık sanıyorum" dedi.

"Öyleyse şunu da bil ki, yönetenler kendilerine zararlı olan şeyler buyururlarsa, sen de bu buyrukların yerine getirilmesini doğru buluyorsan, demek ki yönetenlerin ve güçlülerin işine gelmeyi de yapmanın doğru olduğunu kabul etmiş oluyorsun. İşte o zaman bundan şöyle bir sonucun çıkması gerekmez mi? Senin söylediklerinin karıştını yapmak doğru olmaz mı? Çünkü görüyorsun ki güçlülerin zararına olan bir şey emrediliyor."

Platon Devlet, 1. Kitap, 338-340 paragraflar

SORULAR:

1. Metinden hareketle, Thrasymakhos'un "Adalet güçlünün işine gelendir" görüşünü nasıl temellendirdiğini açıklayınız.
2. Sokrates, Thrasymakhos'un görüşüne karşılık hangi argümanları kullanarak hangi sonuca ulaşmak istemektedir?
3. Her iki görüşten yola çıkarak adalet ve güç ilişkilerini tartışınız.

EK - 2

ARİSTOTELES - ADALET SORUNU

Aristoteles'in hukuk düşüncesine en önemli katkısı *dağıtıcı ve denkleştirici* adalet kavramlarını birbirinden ayırmasıdır. Bu ayrım bugün de adalet konusundaki tartışmaları etkilemektedir. *Dağıtıcı adalet*, şeref ve malların paylaştırılmasında herkesin yeteneğine ve toplum içindeki yeteneğine göre kendine düşeni almasını emreder. Aristoteles bu şekilde eşitlik ilkesine bağımsız ve tatbiki bir yer vermiş olmaktadır. Bu suretle eşit durumda olan insanların eşit şeylere malik olacakları öngörülmüş olmaktadır. Eğer insanlar eşit yetenekte değilse, onlara eşit muamele yapılması eşitlik ilkesinin ihlali anlamına gelir. Dağıtıcı adaletin asıl amacı kişi ile toplum veya devlet arasındaki ilişkileri düzenlemektir. Kişinin devlete karşı ödevlerinin de yeteneklerine ve durumuna göre değişmesi dağıtıcı adaletin bir gereğidir. Belirli ahlaki ve siyasi ilkelere dayanan pozitif hukuk adalet önündeki eşitlik durumunu belirleyecektir.

İkinci tür adalet, denkleştirici, *düzeltici adalet*dir. Bu adalet bir hukuki ilişkide taraf olanların eşit muamele görmesini gerektirir. Subjektif, ferdi durumların nazara alınmaması ve adaletin uygulanması şarttır. Haksız fiil işleyenin zararı tazmin etmesi, sebepsiz iktisapta bulunanın iktisap ettiği şeyi iade etmesi ve nihayet bir suç işleyen o suçun gerektirdiği cezayı çekmesi düzeltici adaletin belirmesine örnek olarak gösterilebilir. Denkleştirici adalet, hukukun uygulanmasıyla ilgili teknik ilkeleri kapsamına almaktadır. Ancak denkleştirici adaletin temelde dağıtıcı adalete tabi olduğu unutulmamalıdır. Adalet terazisini adaletin uygulandığı kişileri görmeksizin kullanan gözü bandajlı *Themis* denkleştirici adaletin sembolüdür.

**Prof. Dr. Adnan Güriz, Hukuk Felsefesi, Ankara Üniversitesi Hukuk
Fakültesi Yayınları No: 487, 1987, S: 174-175**

SORULAR:

1. Aristoteles'e göre adalet türlerinin hangi özelliklere sahip olduğunu metne dayanarak belirtiniz.
2. Bu adalet türlerine uygun olduğunu ya da olmadığını düşündüğünüz hukuk alanındaki uygulamalardan örnekler veriniz.
3. Sizce adaletin gerçekleşmesini sağlayan hukuk, hangi özelliklere sahip olmalıdır?

DEĞERLENDİRME
ADALET ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Tanıma	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da bazılarında yetersiz doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da çoğuna yeterli düzeyde doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da tümüne tam doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 39**YURTTAŞLIK DURUMU**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	42. "Yurttaş ve birey" sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1 metnini okumaları ve metnin altındaki soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**YURTTAŞLIK DURUMU**

Doğal durumdan yurttaşlık durumuna bu geçiş, insanda çok ilginç bir değişime neden olur. Davranışlarında, içtepinin yerine adaleti koyar ve eylemlerine, daha önce yoksun olduğu törelliği getirir. Ödevin sesi, fiziksel tepilerin ve hak da, açgözlülüğün yerini alır almaz, o güne değin yalnız kendini düşünen insan, eğilimlerinin sesini dinlemeden önce birtakım ilkelere uygun biçimde davranmak ve usuna başvurmak zorunda olduğunu görür. Bu durumda doğadan sağlamış olduğu birtakım yararları yitirse de, karşılığında öyle büyük yararlar elde eder, yetileri öylesine işleyip gelişir, düşünceleri açılır, duyguları soylulaşır, ruhu tümüyle öyle yükselir ki, -bu yeni koşulları kötüye kullanıp eskisinden beter bir duruma gerilemezse eğer- kendisini o durumdan tümünden çekip kurtaran, aptal ve gelişmemiş bir hayvan durumundan çıkarıp anlaklı bir varlık, bir insan düzeyine yükselten o güzel anı sürekli kutsaması gerekecektir.

Tüm bu dengeyi, kıyaslaması kolay terimlere indirgeyelim: İnsanın toplumsal sözleşmeyle yitirdiği şey, doğal özgürlüğü ve isteyip elde edebileceği şeyler üzerindeki sınırsız hakkıdır; kazandığı ise, yurttaşlık özgürlüğü ve elindeki şeyler üzerindeki iyelik. Bu ödünlemeler konusunda yanılığa düşmemek için bireyin kendi gücünden başka sınır tanımayan doğal özgürlüğü, genel istençle sınırlanan yurttaş özgürlüğünden; kaba gücün ya da ilk ele geçiren olma hakkının sonucu olan iyelik hakkını, olumlu bir yetkinden başka bir şeye dayanmayan iyelikten ayırt etmek gerekir.

Yukarıda söylenenlere, yurttaşlık durumunun kazandırdıklarına, insanı kendi kendisinin gerçek efendisi kılan tek şeyi, yani içsel özgürlüğü ekleyebiliriz; çünkü yalnızca isteklerin dürtüsüne kapılmak, köleliktir; kendi koyduğumuz yasalara uymak ise özgürlük.

J. J. Rousseau, Toplum Sözleşmesi, Öteki yay. S: 52-53

SORULAR:

1. Metne göre, doğal durumda ve yurttaşlık durumunda insan ve yaşamı hangi özelliklere sahiptir?
2. Metne göre doğal özgürlüğü ve yurttaşlık özgürlüğünü karşılaştırınız.
3. Metinden yola çıkarak "insanı kendi kendisinin gerçek efendisi kılan tek şeyi, yani içsel özgürlüğü" görüşünü tartışınız.

DEĞERLENDİRME

YURTTAŞLIK DURUMU ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Tanıma	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların bazılarını doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaları n tamamını yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 40**ROUSSEAU-YÖNETİM BİÇİMLERİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	43. Devlet ve yönetim biçimlerini açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1 metnini okumaları ve metnin altındaki soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**ROUSSEAU-YÖNETİM BİÇİMLERİ**

Birinci durumda, egemen varlık, yönetim işini tüm halka ya da halkın büyük bir bölümüne bırakabilir; öyleki, yönetici yurttaşların sayısı, sıradan yurttaşlardan fazladır. Bu yönetim biçimine *demokrasi* denir.

Ya da egemen varlık, yönetim işini, az sayıda insanın eline tutuşturur; öyle ki, sıradan yurttaşların sayısı, yönetici yurttaşlardan fazladır. Bu yönetim biçimi, *aristokrasi* adını alır.

Son olarak da, egemen varlık, tüm yönetimi tek bir yöneticinin ellerine verir ve tüm öteki görevliler, yetkilerini ondan alırlar. Bu üçüncü yönetim biçimi en yaygın olanıdır ve *monarşi* ya da *krallık* yönetimi adını alır.

Tüm bu yönetim biçimleri ya da en azından ilk ikisi, az çok yetenekli ve hatta oldukça büyük özgürlük sağlayan yönetimlerdir; çünkü demokrasi, halkı tümüyle kucaklayabildiği gibi yarı yarıya küçülebilir de. Aristokrasi ise, halkın yarısından başlayıp en az sayıya doğru daralabilir. Krallık bile birtakım paylaşımlara elverişlidir. Sparta'da anayasa gereği hep iki kral vardı; Roma İmparatorluğunda

aynı zamanda sekiz imparatorun bulunduğu görülmüştür; yine de imparatorluğun parçalanmış olduğu savlanamazdı. Demek oluyor ki, her yönetim biçiminin bir sonrakiyle karıştığı bir nokta vardır ve yalnızca bu üç ad altında toplanan yönetimler, devletteki yurttaş sayısı denli biçim almaya elverişlidir.

Dahası var; bir yönetim, kimi bakımdan birtakım alt bölümlere ayrılabilirdiğine ve bunlardan biri bir çeşit, öteki bir başka çeşit yürütülebildiğine göre bu üç yönetim biçiminden birçok karma biçim elde edilebilir ve bunlardan her biri, tüm yalın biçimlerle birleşerek çoğalabilir.

En iyi yönetimin hangisi olduğu, -bunlardan her birinin kimi durumlarda en iyi, kimi durumlarda en kötü yönetime dönüşebileceği düşünülmeden- öteden beri çok tartışılmıştır.

Çeşitli devletlerde yüksek görevlilerin sayısının yurttaş sayısı ile ters orantılı olması gerekiyorsa, bundan şu sonuç çıkar: Genellikle demokrasi yönetimi küçük devletlere, aristokrasi yönetimi orta büyüklüktekilere, monarşi yönetimi ise büyük devletlere uygun düşer. Bu kural doğrudan doğruya ilkenin kendisinden doğuyor; fakat ayrık (istisna) gösteren bir sürü durumu nasıl sayıp dökmeli?

J. J. Rousseau, Toplum Sözleşmesi, Öteki yay. S: 110-111

SORULAR

1. Rousseau, yönetim biçimlerini hangi ölçüte göre sınıflamaktadır?
2. Bu yönetim biçimlerine örnekler veriniz.
3. Rousseau'nun "demokrasinin küçük devletlere, aristokrasinin orta büyüklüktekilere, monarşinin ise büyük devletler uygun düştüğü" görüşünü tartışınız.
4. Yönetimi elinde bulundurma ile yönetim tarzları (mutlakiyet, meşrutiyet, cumhuriyet) arasında ne tür ilişkiler vardır?
5. Sizce en iyi yönetim biçimi nedir, gerekçeleriyle açıklayınız.

ROUSSEAU-YÖNETİM BİÇİMLERİ ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaları n tamamını yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin görüş ilişki kurması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin görüş ilişki kurması istenen soru/ sorularda bir kaç ilişki kurabildi.	Metne ilişkin görüş ilişki kurması istenen soru/ sorularda pek çok ilişki kurdu.	Metne ilişkin görüş ilişki kurması istenen soru/ sorularda istenen tüm ilişkileri kurdu.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 41**KENDİ ÜTOPYAMI YAZIYORUM**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	44. Ütopya ve distopyaları değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere siyaset felsefesinin temel kavramları ve anlamları tekrar ettirilir.
- Ütopya ve distopya örnekleri okutulur, tartışılır.
- Siyaset felsefesinin temel kavramları olan birey, devlet, hükümet, meşruiyet, hak, hukuk, yasa, bürokrasi, iktidar, sivil toplum, yönetim, egemenlik vb. kullanılarak kendi hayalinde tasarladığı bir ütopya veya distopya yazması istenir.
- Gönüllü öğrencilerin ütopyaları/distopyaları sınıfta okunur.
- Aşağıdaki sorular çerçevesinde sınıfta tartışma yapılır.

SORULAR

1. Ütopyalar ve distopyalardaki ortak ve farklı yanlar nelerdir?
2. Ütopyaların/distopyaların gerçekleşmesi olanaklı mıdır?
3. Ütopyaların düşün hayatımıza katkısı nedir?

DEĞERLENDİRME
KENDİ ÜTOPYAMI YAZIYORUM ETKİNLİĞİ
YAZILI ANLATIM DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Konu Başlığı	Başlık yoktur veya konuyla tamamen ilgisizdir	Başlık verilen konuyla biraz ilgilidir ve yeterince ilgi çekici değildir.	Başlık verilen konuyla oldukça ilgilidir ve ilgi çekicidir.	Başlık verilen konuyla tam olarak ilgilidir ve ilgi çekicidir.	
Konunun İçeriği	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla ilişkili değildir ve birbirini desteklememekte dir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla çok az ilişkili ve yeteri kadar destekleyici değildir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla oldukça ilişkili ve birbirini yeterince destekleyicidir.	Yazılanlar (seçilen sözcükler, cümleler, deyimler vb.) konuyla tam olarak ilişkili ve birbirini destekleyicidir.	
Anlatım Bütünlüğü	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri belli değildir ve bölümlerle olan bağlantıları yoktur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tam değildir ve bölümler bağlantıları yeteri kadar kurulmamıştır.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle oldukça uyumludur.	Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri vardır ve bölümler birbiriyle tam olarak uyumludur.	
Anlaşılır Olma	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmamıştır.	Anlatımda biraz akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda oldukça akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	Anlatımda akıcı ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.	
İlgi Çekicilik	Anlatım tek düze, yalın ve basittir.	Anlatım biraz ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım oldukça ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	Anlatım ilgi çekici ve yaratıcı (özgün) özelliklere sahiptir.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 42**DÜNYA SORUNLARI KARŞISINDA FELSEFENİN YERİ VE ROLÜ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 + 45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	45. Günümüz siyasal sorunları karşısında felsefenin yükümlülüklerini değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1 metnini okumaları ve siyaset felsefesi ünitesinde öğrendikleri tüm bilgilerden yararlanarak metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.

EK - 1**DÜNYA SORUNLARI KARŞISINDA FELSEFENİN YERİ VE ROLÜ**

"İnsan", "dünya", "çevre" son yüzyılın ortak felsefi söyleminde belki de en sık anılan üç terim. Filozoflar özellikle insanın, kendine mekân kıldığı dünyada mı yoksa çevrede mi yaşadığını tartışıyorlar. Hatta bu noktada bilimden, canlılığı kendine konu edinen biyolojiden aldıkları desteği, her bir canlının, insan açısından bakıldığında "düz" bir biçimde kurduğu kendisi-kendisi olmayan ilişkisini, insan bağlamında "dünya-insan" birlikteliği içinde yeniden üretmeye çalışıyorlar. Ancak günümüzde "çevre" teriminin de ne denli önemli olduğu göz önüne alınırsa, bu üç terim, "insan", "dünya", "çevre" terimleri üzerinde, ilişkileri bakımından bir kez daha düşünmekte yarar vardır.

(...)

"Dünya sorunu" belirlemesi, işte bu sorumluluğa ilişkin temel/ilk/öncelikli belirleme girişimidir. "Dünya sorunu" belirlemesine felsefe açısından bakmak tam da burada büyük önem taşımaktadır. Şimdiye değin gerçekleştirdiğim felsefe çalışmalarında kendimin, bu yöne doğru hep çekildiğini açık seçik olarak görmekteyim. Çünkü, 1995-2002 yılları arasında yöneldiğim sorun odaklarında, dünya sorunları birincil sırayı almakta. Yaptığım çalışmalar dünyayı anlamakla ilgili; bir bakıma sanki bir kap gibi varlık durumlarını ve onlara içkin sorunları kendinde barındıran dünyanın, olsa olsa kavramsal (: zihinsel bağlam) ve dilsel kaplar içinde, başka deyişle bir kap olarak felsefe bağlamında, felsefe açısından çözümlenebileceği kanusundayım. Bu nedenle, dünya sorunları üzerinde, eski filozofların deyimiyle, insanlık durumları üzerinde durmak gerekiyor.

Kendisine felsefi bilinçle yönelmemiz gereken "dünya sorunu" özgül ayrımlarıyla nedir? Bu konuda İoanna Kuçuradi'nin yaptığı belirlemenin çok önemli olduğunu düşünüyorum; <<"Dünya problemleri", çeşitli ülkelerde ve bir bütün olarak dünyada şu veya bu şekilde kurulmuş (ve bu arada ekonomik) ilişki bütünlerinin ve siyasal ilişkileri düzenleme tarzının yaratmış olduğu olgulardır; ya da: çağca ulaştığımız felsefî değer bilgisiyle baktığımızda farkına varılan ve yeryüzünde yaşayan birçok insana insan olarak olanaklarını gerçekleştirmesine elverişsiz oldukları ya da bu geliştirmeyi imkânsız kıldıkları için istenmeyen durumlardır.>> Bu tanımda dikkati çeken noktaları şöyle ayrıştırabiliriz ve konuyu bir dünya sorunu olarak "ayırıcılık" bağlamında şöyle verimlendirebiliriz:

1- Dünya sorunları tek tek ülkelerde ve bütün dünyada görülen sorunlardır. Günümüz açısından bakıldığında, dünyanın neresinde, hangi ülkesinde, hangi coğrafyasında olursa olsun, her şey birbiriyle ilişkili olduğuna göre, bir yerde olan biten, başka bir yerdeki olan biteni tümüyle etkilemektedir. Küreselleşme bunu en iyi biçimde göstermektedir. "Ayrıcılık"la ilgisinde, dünya "gelişme" bakımından ekonomik ve siyasal ölçütler çerçevesinde bölgelere ayrılmakta ve ister istemez bu bölgelerde yaşayan insanlar çeşitli biçimlerde somutlaşan ayrıcılığa göre değerlendirilmektedirler.

2- Özellikle ekonomik, siyasal/yönetimsel nitelikli yapılar, her bir insanı doğrudan etkilemektedir. Üstelik bu tür sorun odakları, düşünme edimini çok incelikli bir biçimde gerçekleştirmeyen, insan ögesini belki de büyük ölçüde gözardı edenler için bile ortada olan sorunlardır. Her tek insan, günlük yaşamın zorlukları içinde sorunların, örneğin, ayrıcılığın farkına varmaktadır.

3- Asıl önemli olan —tanımsal belirlemede yer alan— ikinci saptamadır: dünya sorunlarının farkına varmada önemli olan "felsefi bilinç"tir. Çünkü felsefi bilinç, şunu göstermektedir: Herhangi bir dünya sorunu, insanın insansal olanaklarını gerçeklik düzlemine taşımasına engel olmaktadır; insanı engellemektedir. Böyle

bir belirlemeyi "ayırımcılık"la bağlantılandırmada neleri dikkate almalıyız?

Felsefi bilinç ve felsefe bilgisi ayırımcılığa bir dünya sorunu olarak nasıl yaklaşır? Her felsefi yaklaşımda olduğu gibi ayırımcılığı kendisi olarak kavramada, taşıyıcı temel ya da kalkış noktası üzerinde durmak gerekmektedir; başka bir deyişle, "ayırımcılığın ontolojisi, varlığa ilişkin yaklaşımı nasıl bir yaklaşımdır?" sorusu üzerinde durmalıyız. Bu da ister istemez, felsefede olası varlık yaklaşımlarının çözümlenmesiyle açık kılınabilir. Öyleyse bir adım daha geri gidilerek, "felsefede olası varlık yaklaşımları nelerdir?" sorusuyla işe başlanmalıdır.

Felsefe tarihi; varolanı öz ya da özlerin dışavurumu olarak gören bir anlayışla, varolanı özgül ayrımların, değişmeye açık niteliklerin ve ilineklerin toplamı olarak gören anlayışa tanıklık eder. Bu yaklaşımların birincisini kısaca, kavram gerçekçiliği, ikincisini de adcılık diye adlandırabiliriz. Kavram gerçekçiliği farklı biçimleriyle, "özcülük" adı altında toplanabilir. Bu yaklaşımda, varolan değişmez bir özün taşıyıcısı olarak tözdür; değişen ilineksel durumlar hiç de önemli değildir. Adcılık ise, her tekil yapının varoluşunu esas alır; kavramların ve adların insan yaratısı olduğu gerçeğinden hareket eder. Buna bağlı olarak dışdünya bağlamını önemsemenin yanı sıra, düşünmenin ve dilin, değişimi/evrimi yansıttığını ileri sürer.

Böyle bir serimlemenin insan ve insan dünyasında büyük bir sorun odağı oluşturan ayırımcılıkla ilgisine gelince: ayırımcı tutumu benimseyen biri, daha baştan aynı zamanda da özcüdür; çünkü ona göre, her varolanın değişmez, sabit, belirli bir özü vardır ve insan söz konusu olduğunda da insana düşen sadece bu öze uygun olarak davranmaktır; özü gerçekleştirmektir. Varolanı sınıflandırmada artık bu öz ya da özler belirleyici olur. Örneğin, cinsiyet ya da ırksal özellikler insanın özü olarak görülüyorsa, artık insanlar bu özlere göre birbirinden ayrılacak ve yine tüm insanlardan bu öz ya da özlere uygun bir biçimde davranmaları beklenecektir. Adcı varlık anlayışına göre ise, insanı belirleyen değişmez bir yapı/doğa/öz yoktur. İnsan olsa olsa kimi özgül ayrımların, niteliklerin, ilineklerin toplamıdır ve bunlar da değişime sürekli olarak açıktır. İnsanı belirleyen de toplumsallığı ve tarihselliğidir.

Günümüzde en çok rastlanan ayırımcılık türleri ırkçılık, dincilik, cinsiyetçilik ve aşırı milliyetçiliktir. Özcü varlık anlayışının sonucu olan ayırımcılık, insan dünyasında çoğun, kültür çatışması olarak kendini göstermektedir. Tam da bu noktada adcı varlık anlayışından yana olmak büyük önem taşımaktadır. Adcı varlık anlayışına dayalı felsefi bilinç, özcü yaklaşımın yürüdüğü yolun tehlikesini insanlara gösterebilir.

Söz konusu yol gösterme sürecinde, felsefi bilince dayalı eğitimin ne denli önemli olduğunu bir kez daha anımsatmaya gerek yok sanırım. Öyleyse felsefe, dünya sorunlarını düşünsel yaklaşımla kavramaya yardımcı olduğu gibi yine aynı duyarlılığın katkısıyla, çözüm yolu üretmeye de yardımcı olabilir. Çünkü bir etkisöz olarak "philosophia" aynı zamanda "paideia"dır. Felsefeyi taşıyanlara düşen iş ise, çok sayıda insanın bu etkisözden pay almasını sağlamaktır.

Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Türkiye Felsefe Kurumu Çocuklar İçin Felsefe Biriminin Galatasaray Üniversitesinde düzenlediği, "Dünya Sorunları Karşısında Felsefenin Yeri ve Rolü" konulu çalışmada sunulan bildiri, 17.05.2002

SORULAR

1. Metinde yer alan İoanna Kuçuradi'nin çerçevesini çizdiği "dünya problemlerine" örnekler veriniz.
2. Metne göre ayırmıcılık neden bir dünya problemidir?
3. Metne göre varlığa ilişkin yaklaşımların ayırmıcılıkla ilişkisi nedir ve metin yazarı hangi gerekçelerle hangi yaklaşımın ayırmıcılık karşısında olumlu bir işlev taşıdığını savunmaktadır?
4. Metinden yola çıkarak felsefi bilincin ve felsefe eğitiminin dünya sorunlarının çözümünde hangi rolü yerine getirebileceğini örnekler de vererek tartışınız.

DEĞERLENDİRME
DÜNYA SORUNLARI KARŞISINDA FELSEFE ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da bazılarına yetersiz doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da çoğuna yeterli düzeyde doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da tümüne tam doğru cevap verdi.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru /sorularda neredeyse hiç örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ soruların bir kaçına örnek verdi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru /soruların çoğuna örnek verdi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ soruların hepsine örnekler verdi.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 43	
ARENDT	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 + 45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	46. Siyaset felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ
➤ GİRİŞ: 10 dk ➤ Yönerge: Günlük Şimdi bu gününüzü düşünmenizi istiyorum. Bu sabah uyandığınızdan beri yaptıklarınızın toplumla ve devletle nasıl bir ilişkisi vardı? ➤ BİLGİ YAPILANDIRMA ➤ Yönerge: Eşli okuma, eşli özetleme ➤ Şimdi size dirsek eşinizle birlikte çalışmanız için iki ayrı metin vereceğim. Aşağıdaki metinlerde, Birey-devlet ya da Birey-toplum ilişkisi hakkındaki görüşleri derlemeye çalışın. Eşlerden her biri okuduğunu arkadaşına bir öğretmen gibi anlatacak şekilde okumalı ve kendisine uygun bir plan içinde arkadaşına anlatacak durumda olmalıdır. Arkadaşınızın öğrenmesinden sorumlu olduğunuzu unutmayın. Süre her bir eş için 10 dakika olmak üzere toplam 20 dakikadır. ➤ BİRLEŞTİRME ➤ Yönerge: Akvaryum 15 dk ➤ Şimdi birinci parçayı okuyanlardan bir gönüllü grubu yani akvaryum oluşturmak istiyorum. 1. adım: Grup oluşturulur. 2. adım. Grup sözcüsü 1. parça hakkında bilgi verir. 3. adım: Eksikleri varsa akvaryumun diğer üyeleri söz alarak tamamlarlar. 4. Sınıftan sorular varsa alınır ve yanıtlanır.

5. Sınıf akvaryumun iyi anlatıp anlatmadığını değerlendirir?

➤ (Akvaryumun 2. kısmı diğer derse kalacaktır.) (15dk)

Aynı işlem 2. parçayı okuyanlar için tekrar edilir.

➤ Küçük Grup çalışması: ÇABUK YAZ 10dk

Sınıf 5 bölüme ayrılır. Her bölüme bir soru verilir. Bir paragraf halinde soruyu yanıtlamaları istenir. Grup ortak bir metin çıkarır.

SINIFLA PAYLAŞIM: (15 dk) Gruplar paragraflarını okurlar.

EK - 1

HANNAH ARENDT

I. eşin parçası

POLİS VE HANE

Yaşamın özel ve kamu alanlarındaki ayrım, en azından Antik kent devletinin ortaya çıkışından beridir ayrı, uzak kendilikler olarak varolmuş bulunan hane ile siyasal alanlara karşılık gelmektedir; ama ne özel ne de kamusal nitelikte olan toplumsal alanın tezahürü, tam olarak söylersek, kökeni modern çağın doğuşuna dayanan ve siyasi biçimini milli-devlet'de bulan görece yeni bir görüngüdür. (...)

Hanenin ayırt edici özelliği, insanların burada istek ve ihtiyaçların güdümünde bir arada olmalarındaydı. Bu bizzat yaşamın bir zorlamasıydı. Zira yaşamını sürdürmesi ve türün bekası başkalarının ortaklığını/eşliğini gerektiriyordu. O nedenle hanedeki doğal topluluk zorunluluğun eseri idi ve bu doğal toplulukta yerine getirilen bütün etkinliklere zorunluluk hakimdi. (...) Oysa polis alanı özgürlük sahasıydı ve eğer bu iki alan (hane ile polis) arasında bir ilişkiden söz edilecekse doğal olarak bu ilişki şöyle olacaktı: polis özgürlüğünün koşulu, hanede yaşam zorunluluklarına hakim (efendi) olmaktan geçer. (...)

Polis, haneden, yalnızca "eşitleri" tanıyor olması bakımından ayrılmaktaydı. Oysa hane tam anlamıyla eşitsizliğin merkezinde yer almaktaydı. Özgür olmak ne yaşamın zorunluluğuna ve başkalarının buyruğuna konu olmak, ne de kişinin bizzat

emir veren konumda bulunması demekti; ne yönetmek ne de yönetilmek anlamına gelmekteydi. O yüzden hane halkında özgürlük yoktu, çünkü hane reisi, yani yöneticisi, sadece haneden ayrılıp herkesin eşit olduğu siyaset alanına girebilecek güce sahip olması bakımından özgür addedilmekteydi.

II. eşin parçası

İNSANLIK DURUMU

İnsanlar, dokundukları her şey hemen varoluşlarının bir koşuluna dönüştüğü için koşullanmış varlıklardır. Vita activa'nın sarfedildiği dünya, insani etkinliklerin ürettiği şeylerden oluşur; ama mevcudiyetlerini münhasıran insanlara borçlu olan şeyler buna rağmen onları yapan insanları durmadan koşullamaktadırlar.

İnsanlar, yeryüzündeki hayatın kendilerine veriliş durumuna ek olarak, insani kökenlerine ve değişkenliklerine rağmen doğal şeylerle aynı güce sahip, kendilerine ait, kendi eserleri olan koşullar üretirler durmadan. İnsani hayata değmiş veya onunla devamlı bir münasebete girmiş her ne varsa, hemen insani varoluşun bir koşulu halini alır. O yüzden insanlar ne yaparlarsa yapsınlar, daima koşullu varlıklardır. Kendi tınısı olan insanî dünyaya dahil olmuş ya da insanî bir çabayla bu dünyaya katılmış her ne varsa, insanlık durumunun bir parçası haline gelir. Dünyanın gerçekliğinin insanî varoluş üzerindeki nüfuzu, koşullayıcı bir güç olarak hissedilir ve alımlanır. (...)

Yanlış anlamadan kaçınmak gerek; insanlık durumu insan doğasıyla aynı değildir, ve insanlık durumuna tekabül eden insanî etkinlik ve kapasitelerin kestirme bir toplamı da insanî bir doğa/ insan doğası gibi bir şey oluşturmaz.

Hannah Arendt, İnsanlık Durumu, Çev.Bahadır Sina Şener, İletişim yayınları, İstanbul,1994. s.70

SORULAR

1. Birey-devlet ilişkileri açısından ilkçağ ile modern çağ arasındaki farklar nelerdir?
2. Hannah Arendt'in toplum hakkındaki görüşleriyle Aristoteles'in görüşleri arasındaki benzerlik ve farklar nelerdir?
3. Hannah Arendt'in toplum hakkındaki görüşleriyle Thomas Hobbes'un görüşleri arasındaki benzerlik ve farklar nelerdir?
4. Hannah Arendt'e göre ilkçağda ve çağımızda insanın özgürlüğünün engelleri nelerdir? Bunlar arasında bir fark var mı?
5. Hannah Arendt'in görüşlerini destekleyen ya da desteklemeyen örnekler neler olabilir?

DEĞERLENDİRME

ARENDT ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaları n tamamını yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru /sorularda neredeyse hiç örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ soruların bir kaçına örnek verdi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru /soruların çoğuna örnek verdi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ soruların hepsine örnekler verdi.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 44**GÖNÜLLÜ KULLUK**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 + 45 dk
ÜNİTE	Siyaset Felsefesi
KAZANIMLAR	47. Siyaset felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek - 1 metnini okumaları ve siyaset felsefesi ünitesinde öğrendikleri tüm bilgilerden yararlanarak metin hakkında değerlendirmelerini ve özgün görüşlerini içeren bir metin yazmaları istenir.

EK - 1**GÖNÜLLÜ KULLUK ÜZERİNE SÖYLEV- LA BOETİE**

Özgürlük öylesine büyük ve öylesine hoş bir iyiliktir ki bir kez kayboldu mu tüm kötülükler arka arkaya sıralanır. Bu durumdan sonra hala yok olmamış iyilikler ise kullukla yozlaştıklarından dolayı lezzetlerini tümüyle kaybederler. İnsanların arzulamadıkları yalnızca özgürlüktür bu durum kanımca başka bir nedenden dolayı değil de insanların özgürlüğü arzulasalar hemen ellerine geçirecekleri için böyledir. Eğer bu güzel malı almayı reddediyorlarsa bu onun yalnızca çok kolay elde edilebileceğinden dolayıdır. (...) Kulluk etmemeye karar verdiğiniz an özgürsünüz demektir.

(...) Tanrı'nın vekili ve insanları yöneticisi olan Doğa, birbirimizi, yoldaş olarak ya da daha doğrusu kardeş olarak bilelim diye hepimizi bir tek dökme kalıbından çıkmışçasına aynı biçimde yapmıştır. Bize verdiği armağanları paylaştırırken bazılarını gerek beden gerekse akıl açısından diğer kişilere göre çeşitli üstünlükler sağlamıştır. Doğa, bizi kapalı bir kampa koyarcasına bu dünyaya koymasına karşın en güçlü ve en akıllıları bir ormandaki silahlı haydutlar gibi en zayıfları ezsinler diye bu yeryüzüne yollamamıştır. Fakat aslında bazılarını büyük diğerlerine küçük paylar vererek doğanın kardeşçe bir sevgiyi gerçekleştirdiğini düşünmek gerekir. Böylece bu sevgi bazılarının yardım etme erkine sahip olmaları diğerlerinin ise yardıma gereksinim duymalarıyla oluşur. Daha sonra bu iyi ana bütün dünyayı hepimize konut olarak verip tüm insanları aynı hamurdan biçimlendirerek her kişinin bir başkasında kendini aynaya bakarcasına görmesini ve kendini hemen hemen tümüyle tanımasını sağlamıştır. Birbirimizle daha fazla yakınlaşıp kardeşçe geçinmek düşüncelerimizin ortak ve karşılıklı bildirisiyle istençlerimizin ortaklığını oluşturmak için hepimize birden bu büyük armağanı, ses ve konuşma armağanını vermiştir. Doğa'nın tüm olanaklarla bağlaşmamız ile toplumumuzun bağlarını daha sıkı bağlamaya uğraşmasından ve hepimizi birleştirmekten çok birler yapmayı istediğini her durumda göstermesinden dolayı tüm insanların doğal olarak özgür olduğu üzerine kuşkuya düşmemek gerek çünkü hepimiz yoldaşıdır ve doğanın hepimizi arkadaşlık içine sokup kimseyi kul köle kılmamış olmasını da hiç kimse yadsıyamaz.

Fakat gerçekten özgürlüğün doğal olup olmadığını tartışmak boşunadır. Çünkü hiç kimse zarar verilmeden köle durumunda tutulamaz ve dünyada hiçbir şey haksızlık kadar doğaya aykırı değildir. Böylece bize özgürlüğün doğal olduğunu ve bu şekilde yalnızca özgürlüğe sahip olarak değil de aynı zamanda onu koruma duygusuyla doğduğumuzu söylemek kalır. Oysa şimdi bunun üzerinde bir kuşkuya kapılıyorsak bu bizim iyi yönlerimizi ve doğal duygularımızı tanımayacak kadar yozlaştığımızı gösterir.

La Boetie, Gönüllü Kulluk Üzerine Söylev, s. 29-31. Çev. Mehmet Ali Ağaoğulları, İmge yayınevi, 1995 Ankara.

DEĞERLENDİRME

GÖNÜLLÜ KULLUK ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında bilgi	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında doğru bilgi neredeyse hiç yoktur.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkındaki doğru bilgi çok azdır.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında yeterli doğru bilgi vardır.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında tam/eksiksiz doğru bilgi vardır.	
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önergeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önergeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önergeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 45**ESTETİK Mİ SANAT FELSEFESİ Mİ?**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	48. Estetiğin ve sanat felsefesinin konusunu açıklar. 49. Estetiğin ve sanat felsefesinin temel kavramlarını açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden ek-1'deki metni okumaları ve metnin sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.
- Öğrencilerin yanıtları sınıfta tartışılır.

EK - 1**ESTETİK Mİ SANAT FELSEFESİ Mİ?**

Bir sanat yapıtının belirli özellikleri taşıyan sanatçısının yaratım süreci, alıcısı üzerindeki etkisi, tarihsel-nesnel koşullarıyla etkileşimi, teknik ve biçimsel özellikleri vb. ayrı ayrı inceleme konuları olabilir. "Estetikler" sanat yapıtıyla ilgilendikleri zaman, çoğunlukla bu konulara ve bunlarla ilgili ayrıntılara eğilmişlerdir. Ama "Estetik" adı ile anılan disiplinde, tek tek sanat yapıtları ancak, "sanatın özü", "güzelliğin sanat yapıtında yansıması", "yaratma etkinliğinin gizleri", "estetik haz", "estetik beğeni", 'estetik yaşantı', 'duygu alışverişi' vb. ile ilgili olarak geliştirilen türlü türlü estetik kuramlarını desteklemek için kullanılan örnekler durumunda kalmışlardır. Başka bir söyleyişle, sanat yapıtları, temellerini kendilerinde bulmayan türlü kuramları haklı göstermek için başvurulan zorlama tanıklar olarak kullanılmış, bu yapılırken de onlar, iç bütünlükleri hesaba katılmaksızın, önceden hazırlanmış bir çerçeveye sığışmaya zorlanmışlardır.

Böylece başlı başına, teker teker, bir defalık bağımsız varlıklar olan sanat yapıtları, estetik görüşleri bakımından amaca -sanat olgusuyla ilgili "teemmül" ile elde edilen ve genel yargılardan oluşan kuramlara -ulaşmakta birer araç olarak kullanılmamış, onlara, onlarsız geliştirilmiş kuramları desteklemek gibi dolaylı ve ikincil bir rol verilmiş olmaktadır.

Böyle bir tutumun ağır bastığı estetik kitaplarında, kuramı desteklemekte yararlanılan yapıtlar hakkında söylenenlerin, kuramın kendisinden önce yer alması ve kurama, onlara dayanılarak ulaşılmış olduğu izlenimini uyandıracak bir sıra izlenmesi, bir şey değiştirmez. Önemli olan, seçilen sorunun, sanay yapıtının kendisine gerçekten bulunup bulunmadığıdır.

Seçilen, araştırılan sorun, eserin bağımsız ve tek başına varlığıyla dolaysızca ilgili olmayınca, hazır bir kuramın gerektirmelerine göre yapıtının parçalanması, ögelerinin bir kısmına ağırlık verilip öbürlerinin yok sayılması ve bu ağırlık vermede de, yine yapıtın dışında kalan etmenlerin rol oynaması kaçınılmazdır.

Oysa ana kaygı, yapıtın yapısını kavramak olduğunda tek çıkar yo, onu tekliği ve bütünlüğü içerisinde ele almaktır. Bir yapıtı tekliği ve bütünlüğü içinde ele almak demek, onun içerisinde bulunamayacakları hesaba katmamak ve içerisinde bulunabileceklerin hiçbirini dışarda bırakmamak demektir. Kuşkusuz, bir yapıtın yapısını oluşturan ögelerin hepsini hesaba katmak, tüketici bir çözümleme yapmak çoğu zaman başarılabilir. Burada söylemek istediğim, çözümlemenin elden geldiğince, bu olanağı gerçekleştirmeye yönelik olmasıdır. Oysa yapıtı incelerken, onun içerisinde bulunmayan dış ögelere başvurmaktan kaçınmak, bir olanak değil, tutum sorunudur.

Doğrusu bu tutuma hiç de sık rastlanmamaktadır. Bunun nedenleri üzerinde uzun uzadıya durmak, belki ayrı bir yazının konusu olabilir. Ancak şu kadarını belirtmek gerekir ki, sanat yapıtlarının değerlendirilmesi söz konusu olduğunda, başka bir deyişle, nesnel sanat eleştirisinde, dolaysız olarak ve bütünlüğü içerisinde yapıta yönelmek için, sanat felsefesiyle değerler felsefesinin örtüştüğü alanda -ve sadece orada- kalmak zorunluluğu vardır. Bu sınırın aşılması ve sorunun, bunun dışında bir felsefe ya da bilim dalının, hatta kimi zaman metafiziğin alanına taşınması, her zaman, yapıttan ve yapıtın bütünlüğünden kopmaya, şu ya da bu 'açı'ya yerleşmeye yol açar. Üstelik bu açı, bütünlüğü ve anlamlandırıcı bir dünya görüşü, bir felsefi yaklaşım olmayacak; indirgeyici ve saptırıcı bir zorlama açısı olacaktır.

Estetik ve Sanat Felsefesi arasında, yapıta yaklaşımları bakımından böyle bir ayrım yapılabileceğini düşünüyorum. Estetik teriminin taşıdığı tarihsel yük

zorluyor böyle bir ayrımın yapılmasını. Bütün bu söylenelerden sonra ise, edebiyat eleştirisinin de kuramsal temelini Estetik'te değil, Sanat Felsefesi'nde bulması, nesnel ve geçerli bir yaklaşımın ön koşulu sayılabilir.

Savunduğum tek tek yapıtların biricikliğinden ve bütünlüğünden yola çıkmak gereği ise, kuramlardan -sanat felsefesinin kuramlarından- bütün bütüne koparak, her edebiyat yapıtı karşısında edebiyatı yeniden keşfetmek anlamına gelmez elbette. Yapıtı temel alan bir eleştiri, son çözümlemede, kuramsal düzeyde olmak üzere, yapıtın sanat değeriyle, yapıtla aktarılan bildirinin değeri ve değerliliğine ilişkin bir görüşü örneklendirecek ya da temellendirecektir. Karşılaştırmalı bir araştırma söz konusu ise, yapıtla organik bağı korumaya özen gösteren bir eleştiri yaklaşımının varacağı pratik sonuçlar kadar, kuramsal sonuçlar da daha bir güvenilirlik taşıyacaktır.

Öyleyse, güncel esintilerin ötesine geçip, kalıcılığı amaçlayan edebiyat eleştirisi de, pratik düzeyde olduğu kadar kuramsal düzeyde de yapıtı çıkış noktası almak ve çözümlemelerin eksenini olarak görmek zorundadır.

Fusun Akatlı, Pusulamız Felsefe, Varlık Yayınları, 1995, S.41.42.43

SORULAR

1. Metin hangi sorunu konu edinmektedir?
2. Metne göre "Estetikler" sanat yapıtına hangi açıdan yaklaşmaktadır ve bu yaklaşım hangi noktalarda metin yazarı tarafından eleştirilmektedir?
3. Metne göre, dolaysızca, tek, biricik haliyle ve bütünlüğü içinde sanat yapıtına yönelmek neden önemlidir?
4. Metinden yola çıkarak Estetik ve Sanat Felsefesini konuları ve temel kavramları açısından karşılaştırınız.
5. Metnin konu edindiği soruna ilişkin geliştirdiği tezi değerlendiriniz.

DEĞERLENDİRME
"ESTETİK Mİ SANAT FELSEFESİ Mİ?" ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda neredeyse açıklama yapamadı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda çok az açıklama yapabildi.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda oldukça fazla açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda istenen tüm açıklamaları yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda bir kaç karşılaştırma yapabildi.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda pek çok karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm karşılaştırmaları yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 46	
SANATÇI VE YAPITI	
DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	50. Sanatın Neliği sorununa ilişkin görüşleri açıklar. 51. Sanat Eserinin İşlevi sorununu açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Sunu,

İŞLENİŞ

- Ek-1'de bulunan Kazimir Maleviç'in "Sanatçı" adlı metni öğrencilere önceden verilerek okumaları ve önemli buldukları yerleri belirlemeleri istenir.
- Sınıfta öğrencilerin, metinde önemli buldukları bölümler yüksek sesle okunarak, metni hatırlamaları sağlanır.
- Sınıf 6 gruba ayrılır ve her bir gruba EK - 2'deki resimlerden 1 resim verilir.
- Maleviç'in bakış açısıyla (sanatçı-sanat eser-evren ilişkisiyle) resimleri yorumlamaları, metne dayalı olarak grupların 'sanat' ve 'sanatçı' kavramlarını açıklamaları ve çalışmalarını incelediğimiz ressamların/ sanatçıların insanların gündelik yaşamda göremedikleri, ama sanatçının eser aracılığıyla göstermek istediği, Maleviç'in tanımladığı "giz"i bulmaları istenir.
- Grubun belirlediği bir sözcü, resimle ilgili görüşlerini açıklar.

EK - 1

SANATÇI Kazimir Maleviç

Görülmeyen ve bitip tükenmeyen formlar evrenini gözümün önüne getiriyorum.

Sonsuz evren, bana görünmeyende yer alıyor.

Ben kendimden söz edeceğim; çünkü başkalarının, evreni nasıl tasarımıldığını bilmiyorum.

Hemcinslerimin her biri, evreni kendine göre tasarımıyor.

Ve çoğunluk, hazırlop olanı benimsiyor.

Renk sanatçısı, ses sanatçısı ve oylum (heykel) sanatçısı

Gizli evreni keşfeden ve onu gerçeğe dönüştüren kişilerdir.

Giz, ortaya serilmiş bir gerçeklik olarak duruyor ve her gerçeklik sonsuz olarak çeşitli çokşekilli.

İnsan, sanatçı tarafından keşfedildi ve yüzyıllar sonra yetkinliğe ulaştı.

Sanatçı, evreni keşfeder ve onu insana sunar.

Daha önceki sanatçılar, güneş ışığının canlılığını, sisleri bilmiyorlardı.

İnsan ve hayvan şematikti.

Bu sanatçılar, peyzajları ve gökyüzünün yaprakları üzerindeki yansısını da görmüyorlardı.

Doğada, simetriyi buluyorlar ve ağaçların cinsini öğreniyorlardı.

Böylece herkes birbirinden sonsuzcasına farklı görüyordu.

Ve dostunun göremediği şeyi, yani kendi görünümünü anlatıyordu.

İlkel sanatçıdan günümüze kadar bütün tablolar bir araya getirilirse:

Evrenin form olarak nasıl evrildiği ve şimdi ne gibi ilginç ekler yapıldığı görülecektir.

Evrenin ya da nesnenin sınırını bir başka tarzda gören olağanüstü kişiler, aracı yarattılar ve sınıra ilişkin bir dizi yorumu çoğaltarak ve gördük-da parçalara ayırarak, kendilerinden daha küçük kişileri, bu araçlara uyandırdılar.

Bundan ötürü, şeylerin evrenin gerçekçiliğinin keşfedilmesi, bir bölümüyle sanatçıya aittir.

Buna eşit bir başka bölüm de, şeyleri başka bir biçimde ve ressamınkine karşıt bir tarzda gören bir başka keşfediciye aittir.

Böylece elde edilen sonuçlar topluluğundan, bütün olarak şeyler dünyasının bir tasarımı ediniyoruz.

Dolayısıyla, sanatçının, şeyler arasında bulunması zorunludur; çünkü, yeni bir görümü, doğanın yeni simetrisini keşfeden sanatçıdır ve sanatçı güzellik denen şeyi keşfeder.

Ama güzellik, eğitimin ve alışkanlığın ürünüdür; başlangıçta kimi zaman çirkin olan şey, güzel haline gelir; güzellik ikincildir.

Başka bir deyişle, duyuların rahatlığı içine hemen yuvalanan şey, benimsenen ve güzel-olan haline gelir. Bundan ötürü sanatta, yeni bir tipin belli bir takım formları, bir protestoya yol açar. Ve bunlar kabullenilmezler.

Ama kabullenilmez-olan, var olması dolayısıyla, duyuların rahatlığına sızırır ve ergeç kaçınılmaz olduğundan, rahatlığı yıkar ve özümlemiş şeyler arasında kendine bir yer bulur.

Birçok sanatçı, evreni görerek ve onun içine daha derinlemesine girerek, önceki günün hâlâ canlı olan tasarımı yıktıkları için karşı-çıkmış oldular.

Önceki günün tasarımının ortadan kalkışı ağır ağır gerçekleşmeden önce, bu sanatçılar, şeylerin oluşturduğu ve içinde bulundukları çevreyi zorla bir yana atıyorlar ve bir yenisini kuruyorlardı.

Ama bu sanatçılar, yıllarca yalnız yaşadılar ve hiç kimse onların barınağında dinlemiyordu.

Yeni ve katışıksız evren üzerinde düşünerek, ondan başka hiç kimse yüzünü gösteren Cennet'e doğru yürümüyordu. Birçok talihli kul onun kişiliğinde ölüp gitti ve yerli yığınlar ancak onların ölümünden sonra oraya baskın veriyorlar, gizlin örtüsünü keşfediyorlar ve evrene, sanatçının gözleriyle bakıyorlardı.

Sanatçı, evreni başka türlü görmüyorsa, bu görünüm sadece onun görünümü değilse (çünkü onun gördüğü başkalarının görünümüne benzemez) yaratış nedir ki?

Kazimir Maleviç, "Sanatçı", Modernizmin Serüveni, Hazırlayan: Enis Batur, YKY, 1998.

SORULAR

1. Maleviç'e göre sanatçının üzerinde çalıştığı, sanatın nesnesi nedir?
2. Maleviç'e göre, eski ve yeni sanat ayrımı nasıl ortaya çıkmıştır?
3. Metinden hareketle sanatçı ve yapıtı arasındaki ilişki hakkında neler söyleyebilirsiniz?

EK - 2

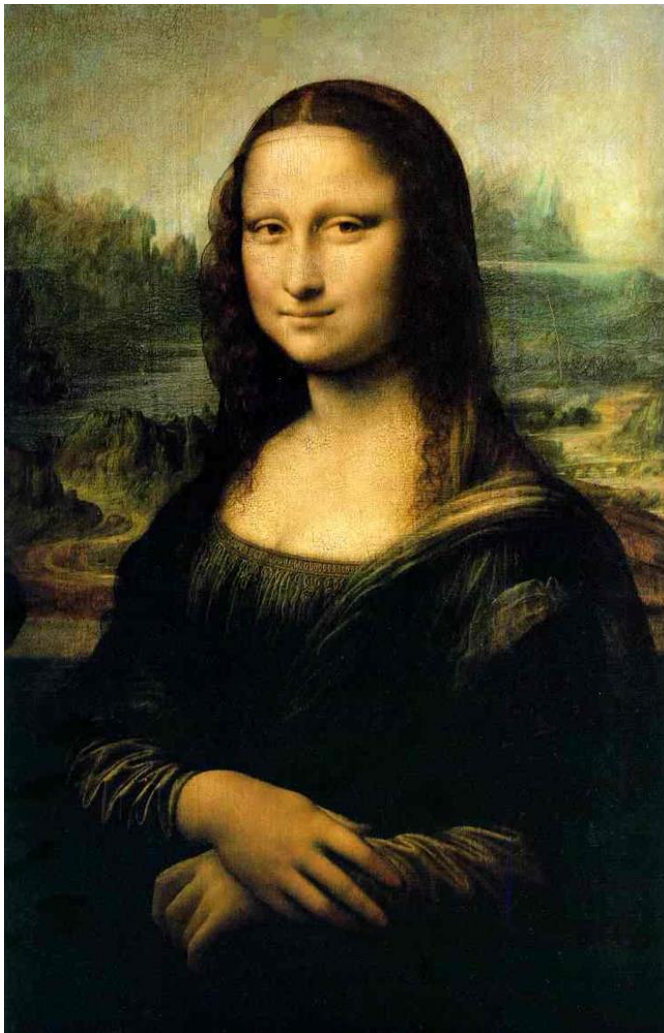
Jeffrey Michael Harp

Juan Gris

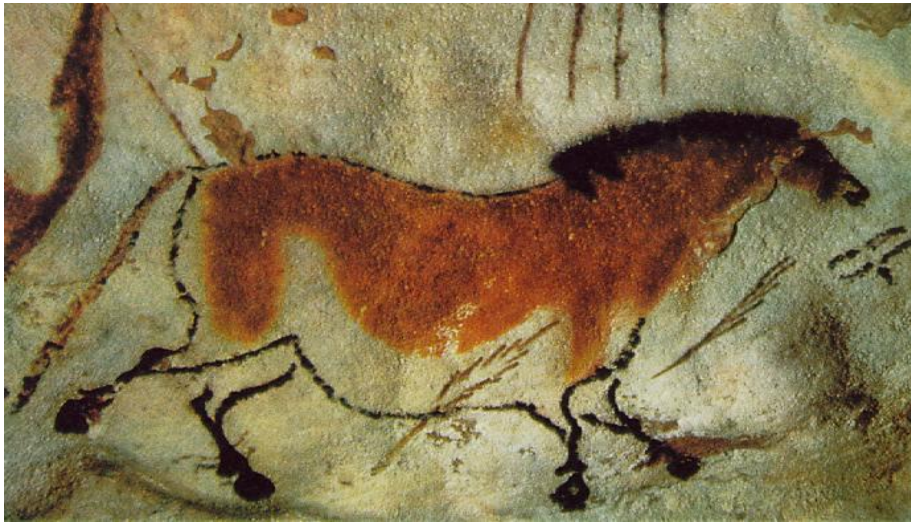
Keith Garrow

Leonardo Da Vinci

Osman Hamdi Bey

Mağara Duvarı Çizimi

DEĞERLENDİRME

SANATÇI VE YAPITI ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç açıklama yapamadı.	Metne ilişkin açıklama yapılması istenen soru/sorularda çok az açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama yapılması istenen soru/sorularda istenen tüm açıklamaları yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 47**SANAT VE DİRENÇ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Beyin fırtınası, Sunu, Tartışma

İŞLENİŞ

- İki hafta öncesinden öğrenciler gruplara ayrılarak "Sanat ve sanatın işlevi nedir?" soruna ilişkin savlarını hazırlamaları istenir.
- Ek 1'deki metin öğrencilere dağıtılarak yüksek sesle okunur.
- Grupların metine ilişkin temel savı belirlemeleri ve grubun ortak savıyla karşılaştırarak, savlarını geliştirmeleri istenir.
- Grup sözcüleri Ek_1'deki metinden hareketle, sırayla savlarını sunarlar.
- Tüm sınıf geliştirilen savlarla ilgili tartışır.

EK - 1**SANAT VE DİRENÇ**

Sanatın bilgi verdiğini, yani bir enformasyon türü olduğunu ya da bir tür iletişim olduğunu düşünmek isteyenler var... Ama sanat iletişim değildir; enformasyon ise hiç değildir... En az, asgari bir enformasyonu iletmeden edemese bile, sanat bilgi vermeye, enformasyona, hatta karşı-enformasyon denen şeye hevesli değildir pek...

İletişim ise sanatkârane filan değildir; tüm yaptığı insanlara neyi düşünmeleri, neyi hissetmeleri, neyi yapmayı planlamaları gerektiğini söylemektir. Enformasyon ise, insanlara bu söylenenleri yapabilmeleri için verilmesi zorunlu en az, asgari yapıp-etme bilgisi, asgari bir pedagojidir...

Sanat karşı-enformasyon da değildir; karşı-propaganda hiç değildir; çünkü onunla, devlet aygıtlarının bir salgısı olarak karşılaşmak işten bile değildir çoğu kez...

Bir tanım gibi davranamayacağım bir fikir ileri süreyim yine de: Sanat, ölüme karşı dirençtir...

Ne türden bir direnç acaba? Lascaux mağaralarında beş bin yıldır durup bekleyen duvar resimleri, işte direnmekteler.

Ama ölüme karşı direncin ikinci bir tarzıyla bir buluşması vardır sanatın: Yani insanların kavgasıyla; ölüme, tahakküme, baskılara karşı umutlu kavgasıyla...

İşte Bach'ın müziği, Rönesans sonrası kurumsallaşmış iki müziğin, kutsal, ilahi kilise müziğiyle onun karşıtı profan, saraylı, dünyevi müziğin seslerini bastırmaya çabalayan bir çılgıktır: Defolun! İkiniz de çekip gidin!...

Metin Gilles DELEUZE' ÜN Paris'teki FEMİS Sinema okulu öğrencilerine hitaben yaptığı konuşmanın çevirisidir. Bu çeviri, konuşmanın Chaos Media tarafından yapılan video kaydından Ulus Baker tarafından çevrilmiştir.

DEĞERLENDİRME
SANAT VE DİRENÇ ETKİNLİĞİ
SUNU DEĞERLENDİRMESİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin

Adı Soyadı :
Numarası :
Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

ETKİNLİK - 48**ESTETİK BİR YARGI OLARAK GÜZEL**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk + 45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	52. Güzellik sorununa ilişkin görüşleri açıklar. 53. Estetik yargıların niteliğine ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.

EK - 1

"Sanat güzel bir şeyin tasarımlanması değil, ama bir şeyin güzel tasarımlanmasıdır."

Kant, Yargı Gücünün Kritiği

ESTETİK BİR YARGI OLARAK GÜZEL**Nitelik Bakımından Beğeni Yargısı**

Beğeni yargısı nedir? Neye dayanır? Belirleyeni nedir? Güzel, hoş ve iyi ile aynı şey midir?

(...) Biz, bir şeyin güzel olup olmadığını anlayabilir miyiz? Bir şeyin güzelliği bizde nasıl gerçekleşir? Kant, herhangi bir şeyin güzel olup olmadığını anlayabileceğimizi söyler. Güzel, "kavrayış gücü" aracılığıyla değil, "hayal gücü aracılığıyla" bilinir. O halde "beğeni yargısı, bilmeye, kavramaya ya da idrak etmeye ilişkin bir yargı değildir." O güzel üzerine verilmiş bir yargıdır. Fakat Kant, hayal gücüne dayanan bu yargının aynı zamanda "mantıksal bir yargı" olduğunu söyler ve belirleyici zemininin de özne olduğuna işaret eder. O halde beğeni yargısına ilişkin ilk belirleme, mantıksal ve özneye ait bir yargı olmasıdır.

Yani bu yargının kaynağı öznedir. Kant burada özneye ait her duygulanımı duyumlara/duyulara ilişkin açıklamalar da dahil her türden açıklamalardan ayırır. Çünkü duygulanımlar ve açıklamalar farklı türden bir gerçekliğe işaret eder. Her şeyden önce açıklamalar, tek tek var olanlar ile ilgilidir ve onda bir şeye işaret eder. Bu yönüyle nesneldir. Duygulanımlar ise öznenin a priori olarak sahip olduğu ve var olanda bir şeyi göstermeyen özel türden bir duygudur. Ancak bu duygulanımlar farklı öznelerde farklı şekillerde görünür. Bu ayrım, beğeni yargısının hem zeminini hem de niteliğini göstermesi açısından önemlidir. Öyleyse beğeni yargısı öznedeki temellendirilen, var olana ilişkin bir bilgi vermeyen ve kendini farklı türden duygularla açığa çıkaran bir tür duygulanımdır. Açıklama nesneye, beğeni yargısı ise özneye göndermede bulunur. Beğeni yargısını estetik kılan da özneye yaptığı bu göndermedir (Kant, 2001: 5-6).

Sonuç olarak beğeni yargısı, a) bir bilgi yargısı değildir, b) beğeni yargısının estetik olması demek onun subjektif olması demektir, c) beğeni yargısı subjektif duygulara dayanır.

Beğeni yargısı, nesnenin gerçek var oluşu ile ilgili değildir. Beğeni yargısı, nesnenin gerçekte ne olduğunun bilgisini veren bir yargı değildir. Beğeni yargısı "objenin gerçek varlığına ilgisiz", özneyi, objenin "gerçek varlığı üzerinde bağımlı kılmayan", şeyin gerçek varlığından yana zihni meşgul etmeyen", "saf, ince "bir yargıdır." Artık sorunun 'bir şeyin güzel olup olmadığı' olduğu yerde, bizim ya da bir başkasının şeyin gerçek varoluşuyla ilgilenip ilgilenmediğini bilmek istemiyoruz, fakat onun biçimini tahmin etmektense saf düşünme ile ilgilenmek istiyoruz ." Kant, beğeni yargısının öznedeki temellendiği ilk belirlemesine bu yargının öznedeki hoşlanma duygusuna, "arzu yetisi" ne göndermede bulunduğunu ekler. Bu bağlamda beğeni yargısını belirleyen hoşlanma ve hoşlanmama duygularıdır. Böylelikle beğeni yargısını belirleyen hoşlanma ve hoşlanmama duygularıdır. Böylelikle beğeni yargısı öznedeki haz alma, hoşlanma duygusu ile temellendirilmiş olur. Böyle bir temellendirme de, herkese güzellik üzerine bir yargı verebilme olanağını sağlar (Kant,2001: 6). Buna göre beğeni yargısı, bir obje için verilen *bu güzeldir* yargısı, o objenin varlığına ilişkin tüm ilgileri dışta bırakır. Yani beğenme yargısını ya da estetik yargıyı belirleyen hoşlanma tüm çıkarılardan uzaktır. Estetik hoşlanma, güzel'den hiçbir karşılık beklemeden, ondan duyulan salt hazdır (Bozkurt.1995:124).

Kant, üçüncü olarak hoş ve güzel kavramlarını birbirinden ayırır. Çünkü hoş ve güzel birbirinden ayrı kavramlardır. *Bu hoştur* yargısı, bir objeye yönelik iken, *bu güzeldir* yargısı, sadece sujeye yöneliktir. Hoşlanma, duyular aracılığıyla bir obje hakkında verilen yargıdır. Bu yargıda belirleyici olan objedir (Kant, 2001:6-7). Bu bağlamda, *hoştur* yargısı, *bu güzeldir* yargısı gibi estetik bir yargı değildir. Çünkü

hoşlanma, obje ile sujenin karşılıklı ilişkisinden doğan ve objenin varlığı ile ilgili bir duygudur.

Hoş ile güzel arasında yapılan ayırım hoş ile iyi arasında da yapılır. Çünkü iyi ve hoş aynı şeymiş gibi algılanır. Bu Kant'a göre yanlış bir kanıdır. "Bir sürü durumlarda hoş olanla iyi olan değiştirilebilir terimler olarak görülür. Genel olarak denilir ki, bütün memnun etme kendi içinde iyidir. Bu demeye de gelir ki, sürekli hoş olma ve iyi olma özdeştir. Fakat bu açıktır ki, bu sadece kötü bir kelime karışıklığıdır/kafa karışıklığıdır; bu ifadeye uygun olan kavramlar bir birbirleriyle değiştirilebilir olmaya çok uzaktır." Peki Kant bu ayrımı nasıl temellendirir? Hoşlanma sadece duyuya bağlı olarak yani duyularla ilişkili olan bir objeyi işaret eden zevk veren iken aklın bir kavramı olarak bazen yararlı, bazen de kendi için iyi olan olarak zevk verendir. Öyleyse hoş ve iyi arasında zorunlu olarak bir fark çizilir. Duyulara dayalı olan hoşluk iyi olarak adlandırılmaz. Onun iyi olarak adlandırılabilmesi aklın ilkeleri altına sokulmasıyla olanaklıdır. Çünkü şu durumda hoş olan sadece duyuları tatmin edendir. Fakat iyi için akla başvurmak zorunluluğu vardır. Ancak her iki durumda da amaç hazzdır. Yani hoş ve iyi aralarındaki bu farklılığa karşın hoşla gitme, hazz verme noktasında birleşirler. İyi de akıl ve salt kavram aracılığıyla hoşla gidendir. Kant için bir şeye iyi denebilmenin koşulu, her zaman objenin hangi amaç için tasarlandığını bilmek, onun hakkında bir kavrama sahip olmaktır. O halde iyi bir kavrama dayanandır. Bu noktada güzel de olanaklı kılınır. "Güzelden duyulan hazz, bir nesne üzerindeki refleksiyona bağlı olandır " ve "böylece tamamen hoş olandan ayrılmıştır." (Kant, 2001:7-8)

Bir eğilim olarak hoş, bir beğenme olarak güzel ve kabul edilen, saygı uyandıran olarak iyi kavramları hoşlanma ve hoşlanmama duygusuna yönelik tasarımın üç farklı ilişkisi olarak daha da netleşir. Kant, hoş ve iyi kavramlarının arzu/istek yetisine bir gönderme içerdiğini, hoşun, bir uyarıcıya bağlandığı için, şartlı/koşullu bir hoşlanma, iyi'nin ise pratik bir hoşlanma olduğunu belirtir. Bu hoşlanma objenin varlığı ile ilgilidir. " Diğer taraftan beğeni yargısı basit bir şekilde düşünceye dalmışlıktır. Hoşlanma bir beğeni yargısı olarak bir objenin varlığına karşı ilgisiz olarak sadece hoşlanma ve hoşlanmama duygularıyla ilgili olarak karar veren bir yargıdır." Fakat Kant bu düşünmenin kendisinin bile bir kavrama yönelik olmadığını dile getirir. "Beğeni yargısı bilişsel bir yargı değildir (o ne teorik ne de pratik bir yargıdır) , ve bundan dolayı kavramlara dayanmaz, ne de bilerek onlara yönelir." "hoş, bir adamı sevindiren onu memnun edendir; güzel, basitçe ona hoşluk verendir; iyi ise saygı duyulandır (onaylanan, tasvip edilendir)." "Hoşluk akıl sahibi olmayan hayvanlarda bile önemli bir etmendir; güzellik bir anlam ve öneme sahiptir ve sadece insan içindir. Halbuki iyi, her akıl sahibi varlık için iyidir "(Kant, 2001:8)

O halde güzelin tanımına ilişkin elde edilen sonuç sudur: "Beğeni, bir objeyi ya da bir obje tasarımı bir hoşlanma ya da hoşlanmama aracılığıyla bütün ilgilerden uzak olarak yargılama yetisidir. Böyle bir hoşlanmanın objesine güzel denir" (Kant, 2001)

Didem Yıldırım Delice, Araştırma,
A.Ü.D.T.C.F. Felsefe Bölümü Dergisi, 2007, Cilt:18, Sayı:0, S.75-92

SORULAR

1. Metne göre, aşağıdaki ifadelerden doğru olanların yanına (D), yanlış olanların yanına (Y) yazınız. Yanlış olan ifadelerin doğrularını yazınız.

- Beğeni yargısı, mantıksal bir yargı değildir. ()
- Beğeni yargısı, özneye aittir (subjektiftir). ()
- Beğeni yargısı bilmeye, kavramaya ya da idrak etmeye ilişkin bir yargı değildir. ()
- Beğeni yargısı, nesnenin gerçek varoluşu ile ilgilidir. ()
- Beğeni yargısı öznedeki hoşlanma, haz alma duygusu ile temellenir. ()
- Beğeni yargısını belirleyen hoşlanma çıkara dayalıdır. ()
- Hoşluk ve güzellik yargıları estetik yargılardır. ()
- Hoşluk yargısı, objeye yönelik, güzellik yargısı sujeye yöneliktir. ()
- Hoş, duyulara dayalıdır, iyi ise akla dayalıdır. ()

2. Kant'ın görüşlerinden hareketle "duygulanım" ile "açıklama" arasındaki farkları yazarak birer örnek veriniz.

3. Güzel, hoş ve iyi kavramlarının birbirinin yerine ve yanlış kullanıldığı üç tane örnek veriniz. Bu örneklerin doğru kullanımlarını yazınız.

4. Estetik yargılar/beğeni yargıları ile ilgili olarak metni okumadan önceki bilgilerinizde/düşüncelerinizle okuduktan sonraki bilgilerinizde/düşüncelerinizde ne gibi değişiklikler olduğunu yazınız.

5.Kant'ın "Hoşluk akıl sahibi olmayan hayvanlarda bile önemli bir etmendir; güzellik bir anlam ve öneme sahiptir ve sadece insan içindir. Halbuki iyi, her akıl sahibi varlık için iyidir. " sözünü yorumlayınız.

DEĞERLENDİRME
ESTETİK BİR YARGI OLARAK GÜZEL ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Hatırlama-Tanıma	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/sorulara neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin hatırlama-tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda neredeyse açıklama yapamadı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda çok az açıklama yapabildi.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda oldukça fazla açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda istenen tüm açıklamaları yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 49**YANSITMA KURAMI**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	54. Estetik kuramları karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden ek-1'deki metni okumaları ve metnin sonundaki soruları cevaplandırmaları istenir.
- Öğrencilerin yanıtları sınıfta tartışılır.

EK - 1**YANSITMA KURAMI**

"Sanat nedir?" sorusuna verilen ilk cevap (hiç değilse Batı'da) sanatı bir yansıtma, bir benzetme ya da taklit olarak görme eğilimindeydi. Sanat eserlerinde gördüğümüz, doğadır, insandır, hayattır ve sanatçı eserinde bize bunları yansıtır; bir ayna tutar dünyaya sanki. Platon'un Devlet diyalogunda Sokrates, Galukon'a ressamın yaptığı işi anlatmaya çalışırken "İstersen bir ayna al eline, dört bir yana tut. Bir anda yaptın gittin güneşi, yıldızları, dünyayı, kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri, bütün canlı varlıkları" diyerek, ressamın yaptığı işin dünyaya bir ayna tutmak olduğunu söyler ve biraz aşağıda şairin de ressamdan farklı olmadığını belirtir: Tragedya şairinin de yaptığı bu değil mi? Benzetme değil mi onun yaptığı da?"

Sanatı bir yansıtma olarak görmek yüzyıllar boyu devam etmiş ve zamanımıza kadar gelmiş bir kuramdır. Bu görüşü savunanların sık sık başvurduğu 'ayna' benzetmesi de düşüncelerine ışık tutan açıklayıcı bir benzetmedir. Lucas de Heere, 16. yüzyılda Van Dyck'ın resimlerini överken diyor ki: "Bunlar ayna, evet resim değil ayna bunlar". Leonardo da Vinci resimle ayna arasındaki benzeyişe

işaret eder: "Eğer yaptığınız resmin, doğada konu olarak seçtiğiniz nesnelere tam benzeyip benzemediğini anlamak istiyorsanız bir ayna alın ve nesnelerin orada nasıl yansıdığına bakarak aynada gördüğünüzü resminizle karşılaştırın."

(...) Gelgelim nasıl bir gerçekliği yansıtır sanatçı? Gerçeklik nedir?

SANAT GÖRÜNGÜ DÜNYASINI YANSITIR

(...) Yine Devlet diyaloguna dönerek ressamın ve şairin yaptığı işi Platon'un nasıl anladığına bakalım. Sokrates'in Glaukon ile konuşması şöyledir.

- ... İstersen bir ayna al eline, dört bir yana tut. Bir anda yaptın gitti güneşi, dünyayı, kendini, evin bütün eşyalarını, bitkileri, bütün canlı varlıkları.
- Evet, görünürde varlıklar yaratmış olurum, ama hiçbir gerçekliği olmaz bunların.
- İyi ya, tam üstüne bastın düşüncemin; çünkü bu tür varlık yaratan ustalar arasına ressamı da koyabiliriz, değil mi?
- Koyabiliriz tabii.
- Yaptığı şeyin gerçekliği yoktur diyeceksin, ama ressamın yaptığı sedir de bir çeşit sedir değil midir?
- Evet görünüşte bir sedir onunki de.
- Ya dülgerin yaptığı? Biraz önce demiştin ki dülgerdir sedir ideasını, yani bizce aslını, özünün yapmaz, bir çeşidini yapar.
- Sedirin aslını yapmadığına göre, gerçeğini değil, gerçeğine benzeyen bir örneğini yapar (596e, 597a)
-

Böylece gerçeklik dereceleri gittikçe azalan üç sedir gelir meydana. Birincisi sedir ideası, ikincisi onu taklit eden dülgerin ya da marangozun yaptığı sedir; üçüncüsü ise marangozunkini kopya eden ressamın yaptığı sedir (mimesis). Yani kopyanın kopyası. Edebiyat için de durum aynı.

- "Tragedya şairinin de yaptığı bu değil mi? Benzetme değil mi onun yaptığı da? O da kuraldan, yani doğrudan, üç sıra aşağıdadır öyleyse, bütün benzetmeciler gibi." (597c)

(...) Asıl gerçekliği değil de şu görünen yüzeysel gerçekliği yansıtan sanatçı hakikatten uzaklaşan bir adamdır. İnsanın amacı idea'lara yönelmek olmalıdır, oysa sanatçı bizi ters yola götürüyor. Devlet'in onuncu kitabında, işte bu açıdan sanata karşı çıkar Platon.

Şairin ya da yazarın, bize doğruları sunamamasının bir başka nedeni de, yazdığı şeyler hakkında yetkiyle Konuşacak durumda olmamasıdır. Platon sanat sorunu incelerken edebiyatı daima felsefeyle rakip gibi görmekte ve felsefeden çok

aşağı olduğunu kanıtlamaya çabalamaktadır. Özellikle Homeros'u Yunan'da bilgi kaynağı sayan, nasıl davranılacağını onun öğütlerinden, verdiği örneklerden öğrenmek gerektiğine inananlar vardı. Eserleri eğitimde önemli rol oynardı. Platon bu inancı yıkmak ve edebiyatın biz gerçek sağlayamayacağı gibi ahlak bakımından da zararlı olduğunu belirtmek ister.

(...) Ahlak yönünden olan itirazlar üç temele dayanıyor:

- a) Eserlerde gençlere fena örnek olacak parçalar var.
- b) Tragedyalarda ve destanlarda kötü kişileri taklit ederek temsil etme fena etkiler bırakır.
- c) Edebiyat, dizginlememiz gereken duygusal yanımızı coşturur.

SANAT GENELİ YA DA ÖZÜ YANSITIR

Platon'un öğrencisi Aristoteles bugün hala önemini sürdüren Poetika esriyle, edebiyat kuramı konusunda çok önemli şeyler söylemişse de, biz yine ana çizgimize bağlı olarak edebiyatın özü ve işlevi sorunlarına bakalım.

"Şairin ödevi, gerçekten olan şeyi değil, tersine olabilir olan şeyi, yani olasılık ya da zorunluluk kanunlarına göre mümkün olan şeyi ifade etmektir.

Tarih yazarı ve şair, biri düz yazı, öteki nazım, yazdığı için birbirlerinden ayrılmazlar, çünkü Herodotos'un eserinin mısralar haline getirilmiş olduğu düşünülebilir, bununla birlikte, ister nazım, ister düz yazı olsun, Herodotos'un eseri bir tarih eseridir. Tarihçi daha çok gerçekten olan şeyi ifade eder, şair ise olabilir olan şeyi ifade eder.

Bunun için şiir, tarih eserine göre daha felsefi olduğu gibi daha üstün olarak da değerlendirilebilir, çünkü şiir, daha çok genel olanı, tarih ise tek olanı tasvir eder. Denel olan deyince de olasılık veya zorunluluk kanunlarına göre belli özellikteki bir kimsenin böyle ya da şöyle konuşmasını, böyle ya da şöyle hareket etmesini anlıyoruz." (Aristoteles, Poetika, 1451b)

(...) Aristoteles felsefesini felsefi dille anlatacak olursak kendi metafiziğine dayanarak şöyle açıklayabiliriz: Platon'un duyu dünyasının dışında var olduğunu söylediği idealar (formlar) Aristoteles'e göre duylar dünyasındadır. Madde ve form daima biraradadır ve bunların birleşmesidir ki duyu dünyasındaki nesneleri meydana getirir. Bundan ötürüdür ki sanatçının yansıttıkları (taklit ettikleri) duyu dünyasında olmakla beraber genel-olanı açıklayabilir. Ancak, sanatçı genel olanı yansıtmak için, formu belirtmeye yarayacak şeyleri seçerek gereksiz ayrıntıları atar ve öyle bir olaylar dizisi kurar ki bunların birbirini zorunlulukla

izlemesi belli bir formun nasıl geliştiğini, nasıl bir sonuca yöneldiğini gösterir.

Sanatın işlevi, etkileri, yararları, zararları konusuna gelince, Aristoteles bu konuda Platon'dan başka türlü düşünmektedir. Tragedyanın tanımını yaparken, "acıma ve korku duygularını uyandırmak suretiyle bu duyguların arınmasını (katharsis) sağlar" diyor. (a.g.e 1449e) Aristoteles *katharsis* kavramını daha fazla açıklamadığı için tam ne demek istediği üzerinde bugüne dek süregelen tartışmalar doğmuştur. Genellikle kabul edilen iki yorum, tragedyanın seyircide bu duyguları uyandırmak ve harcatmak suretiyle onu daha sakin ve psikolojik bakımdan daha sağlıklı bir duruma getirdiğidir. Bir başka yoruma göre bu duygulardan kurtulmak değildir söz konusu olan; bu bencil duygularının tragedyaı seyredirken yücelmesi ve değeriendirmesidir. Son zamanlarda çok değışik bir yorum daha atılmıştır ortaya. Bu yorumu yapan G. F. Else'a göre arınma seyrinde meydana gelmez, eserde bu duyguları davet eden olayların (davranışların) arınmasıdır. Oğlun babasını öldürmesi, anasıyla evlenmesi gibi hareketler, temizlenmesi gereken yasak hareketlerdir.

Katharsis'in yorumu ne olursa olsun, Aristoteles, hiç şüphe yok ki Platon'un aksine tragedyanın ahlak bakımından yararlı olduğuna inanıyordu.

**Berna Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştiri, İletişim Yay, 1994,
S.17.18.19.22.23.27.28.29.30**

SORULAR

1. Metne göre, yansıtma olarak sanat anlayışı, sanatın neliği sorununa nasıl cevap vermektedir?
2. Metne göre yansıtma olarak sanat anlayışını savunan filozofların sanata ilişkin görüş farklılıklarının temelinde ne yatmaktadır?
3. Platon ile Aristoteles'in "sanat nedir?" ve "sanatın işlevi nedir?" sorularına verdikleri yanıtları, ortaklıkları ve farklılıkları açısından karşılaştırınız.
4. Sanatın yansıtma olduğu görüşünü değerlendiriniz.
5. Sanatın neliği ve işlevine ilişkin kendi görüşlerinizi belirtiniz.

DEĞERLENDİRME
YANSITMA KURAMI ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda neredeyse açıklama yapamadı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda çok az açıklama yapabildi.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda oldukça fazla açıklama yaptı.	Metne ilişkin açıklama yapması istenen soru/sorularda istenen tüm açıklamaları yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda çok az yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda istenen yorumların tamamını yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda bir kaç karşılaştırma yapabildi.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda pek çok karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm karşılaştırmaları yaptı.	
Görüş Geliştirme	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda bir kaç görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya görüş geliştirebildi.	Metne ilişkin görüş geliştirmesi istenen soru/ sorularda istenen tüm görüşleri ortaya koydu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK -50**SANATA FELSEFEYLE YAKLAŞMAK**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Estetik ve Sanat Felsefesi
KAZANIMLAR	55. Estetiğin ve Sanat Felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 56. Estetiğin ve Sanat Felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'de bulunan İoanna Kuçuradi'nin **Sanata Felsefeyle Yaklaşmak** adlı kitabından alınan metni okumaları ve metinden hareketle estetik ve sanat felsefesinin sorunlarına ilişkin metin yazmaları istenir.

EK - 1

Sanat yapıtına yaklaşma, doğru yaklaşma, yalnız sanatla veya sanat felsefesiyle uğraşanlar ve eleştirmenler için değil, düşünen her kişi için, hatta "kültürlü" görünmek hevesinde olan her kişi için her zaman bir sorun olmuştur. Sanat yapıtı öznel bir yaratma ürünüdür" deyip her kafadan, bu arada kendi kafalarından da çıkan sesleri "meşru" göstermek çabasında olan amatörler olduğu gibi, kendilerine ve sanat yapıtlarına saygılı olan amatörler de vardır. Bunlar, bir sanat yapıtına yakınlık duyan, ama yapıtın ne demek istediğini doğrudan doğruya yakalayamayınca duraklayan, "bu yapıt aslında ne demek istiyor?" sorusuyla bizi yüz yüze bırakan kişilerdir.

"Bu yapıtla bize neler söylenmek, neler gösterilmek isteniyor?" sorusu veya buna benzer sorular bir şiirin, bir öykünün, hatta bir romanın okunmasından sonra sık sık sorulur, bizi böyle bir sorunun karşısında bırakanlarsa yalnız farklı kültür düzeylerinde bulunan ya da farklı kültürlerin atmosferi içinde yetişmiş insanlar değil, bazan kendileri de bu yazın alanlarında kalem oynatan insanlardır.

İoanna Kuçuradi, Sanata Felsefeyle Yaklaşmak

DEĞERLENDİRME

SANATA FELSEFEYLE BAKMAK ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önermeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 51**BİLİM FELSEFESİNİN AMACI VEYA BİLİM FELSEFESİNİN FELSEFESİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	57. Bilim felsefesinin konusunu açıklar. 58. Bilim felsefesinin temel kavramlarını açıklar
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden metni okumaları ve metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.

EK - 1**BİLİM FELSEFESİNİN AMACI VEYA
BİLİM FELSEFESİNİN FELSEFESİ**

Bilimin felsefi yönden ele alınışı, bilimsel faaliyetin ve felsefi düşüncenin bulunduğu her toplumda karşımıza çıkmaktadır. Bu toplumların başında Hint ve Çin dünyası, Antik çağ gelmektedir. Gerçi Mayalarda, Mısır ve Mezopotomya'da da bilimsel çalışma yapılmıştır; fakat bu toplumlarda bilindiği kadarıyla felsefi bir düşünceden söz edilememektedir. Bilimsel faaliyetin ve felsefi düşüncenin bulunduğu toplumlarda bilim felsefesi alanına girebilecek çalışmalar ise bilimsel faaliyetin ve bilimin konusunun felsefi açıdan yorumunu kapsamaktadır. Böyle bir yorumu şüphesiz bilimin ayrı bir felsefe dalı çerçevesinde değil de, o toplumda ve çağda geçerli felsefi düşünüş ve felsefi anlayış çerçevesinde ve bu anlayışın bir parçası olarak düşünmek gerekir. Bu duruma tipik bir örnek olarak Aristoteles gösterilebilir. Gerçekten de Aristoteles, bilimin kendisini bir araştırma konusu olarak ele almış, yani bilimin yöntemini, yapısını ve işleyişini kendi felsefi sistemi içinde açıklamaya çalışmıştır.

Bilimsel çalışmaların felsefi bir sistem dışında ve özelliklerinin bağımsız bir şekilde incelenmesinin ilk önemli örneklerine Ortaçağda rastlanmaktadır. Mesela

nl Türk dnr Beyruni (973-1052)'nin bilimi, sihir, büyü gibi özelliklerden ayırmak istemesi; bilimin deney, gözlem gibi temel özelliklerinin farkında olduğunu ve bir kriter olarak aldığını göstermektedir. Bilimin zelliklerinin ayrıca aratırıldığını gösteren ilk büyük rnek İngiliz Robert Grosseteste (1168-1253)'dir. Grosseteste, bilimin deneyle baladığını, gözlenen olayların hipotezler yoluyla temellendirilmesi ve hipotezlerin tekrar gözlemlerle test edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ortaçağda daha sonra da bilimin ne gibi özelliklere sahip olduğu iyi bir problem olarak ele alınmıştır. Bu tartışmaların, bilimsel gelişime en az gözlem ve deney kadar büyük fayda sağladığı bilinmektedir.

Ortaçağdan sonra da bu tartışmalar sürmüştür. Nitekim Yeniçağda hatta Newton dahil olmak üzere birçok bilim adamı, bilimin ne gibi özelliklere sahip olduğunu ve olması gerektiğini felsefi olarak tartımılardır. Bu tartışmaların da zaman zaman bilimsel çalışmalara yol gösterdiği bilinmektedir.

Günümüzde bilim felsefesinin temel amacı, bilimi felsefi bir yöntemle ele almaktır. Bu amaç çerçevesinde karşımıza çıkan klasik problem, bilimin metodu, yapı ve ileyiinin anlaılmasıdır. Böyle bir araştırmanın diğer amacı bir yandan "Bilimsel kanun nedir?", "Bilimsel teori ne demektir?", bilimsel gözlemin özelliği nedir", "Bilimde gözlem ve teori arasında nasıl bir ilişki vardır?" eklindeki sorular; öte yandan bilimin aksiyomatik yapısının incelenmesi, bilimde dedüksiyon ve endüksiyonun yerinin yani metodolojik problemlerin araştırılmasıdır.

Şafak Ural, Felsefe Arşivi 1994 S. 1-2 İstanbul

SORULAR

1. Metne göre Aristoteles'in ve Beyruni'nin bilimi felsefi olarak ele almasını karılatırınız.
2. Metne dayanarak bilim felsefesinin konularını, sorularını ve temel kavramlarını sıralayınız.
3. Metinde "Ortaçağda daha sonra da bilimin ne gibi özelliklere sahip olduğu iyi bir problem olarak ele alınmıştır. Bu tartışmaların, bilimsel gelişime en az gözlem ve deney kadar büyük fayda sağladığı bilinmektedir." "Bilimin ne gibi özelliklere sahip olduğunu iyi bir problem olarak ele almanın", "bilimsel gelişmeye en az gözlem ve deney kadar büyük fayda sağlaması" hangi açılardan mümkün olabilir? Tartıınız.

DEĞERLENDİRME

BİLİM FELSEFESİNİN AMACI VEYA BİLİM FELSEFESİNİN FELSEFESİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapmadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 52**BİLİM NEDİR?**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	59. "Bilimin neliği" sorununa ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden metni okumaları ve metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.

EK - 1**BİLİM NEDİR?**

Bilimi iki açıdan ele almak mümkündür: a) Dünyayı anlama ve doğru bilgiye erişmede bir yaklaşım biçimi, bir araştırma tarzı, bir yöntem olarak, b) böyle bir yaklaşım biçimi, böyle bir araştırma tarzı, böyle bir yöntem sonucunda ortaya çıkan bir sonuç, bir ürün, bilimsel bilgiler bütünü olarak. Böyle bir ayırım yapmamız hem yararlıdır, hem de zorunludur. Zorunludur; çünkü her bilimsel araştırma mutlaka bilimsel bir başarıyla, bilimsel bir sonuçla taçlanmak zorunda değildir. Nitekim yıllardan beri gerek kanser, gerekse AIDS hastalığı üzerinde bilim adamı tarafından yapılan yüzbinlerce bilimsel araştırma ve çalışmanın mevcut olduğunu biliyoruz. Ama bu bilimsel çalışmaların hepsi, bir ürün olarak bilimsel bir başarıyla taçlanma imkanı bulamamıştır. Bu ayırımı yapmak yararlıdır çünkü bilimi bilim yapan şeyin, bilimsel sonuçlara ulaşmaktan çok dünyaya bilimsel olarak yaklaşmaktan, onu bilimsel yöntemlerle araştırmaktan geçtiğini gösterir.

Bilim, bilimsel sonuç ya da ürün olarak, "herhangi bir şekilde düzenlenmiş (organize edilmiş) doğru bilgiler bütünü" diye tanımlanabilir. Bilim bir araştırma biçimi veya yöntem olarak ise birtakım özel zihinsel veya uygulamasal işlemlerden bazılarıdır. Örneğin gözlem yapma, varsayım ileri sürme, deneyimde bulunma, kuram oluşturma vb. bu tür zihinsel veya uygulamasal işlemlerden bazılarıdır. Bu

tür bir araştırma girişiminin daha da temelinde dış dünya hakkındaki gizli önvarsayımlarımız (*presuppositions*) olduğu gibi (örneğin bilen özneden ayrı bir dış dünya veya nesneler dünyası olduğu, bu dünyanın insan zihni tarafından bilinebilir olduğu vb), bu dünyaya yaklaşım tarzı ile ilgili bazı ahlaksal tutumlarımız ve değerlerimiz de vardır. (örneğin "bilmenin iyi olduğu", "bilginin insana mutluluk vereceği" vb. varsayımları)

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş, Vadi yay. S:63-64

SORULAR

1. Metne göre, bilimi yalnızca yöntem ya da yalnızca ortaya koyduğu bilgiler açısından ele almak neden yetersizdir?
2. Metne bilimin kendine özgü yöntemi hangi işlemlere dayanır?
3. Metinde bilimin temelinde yer alan "bilen özneden ayrı bir dış dünya veya nesneler dünyası olduğu", dünyanın insan zihni tarafından bilinebilir olduğu" gizli önvarsayımlara eklenebilecek başkaca önvarsayımlar olabilir mi? Varsa bu önvarsayımların bilimsel faaliyetlerde nasıl yer aldığını belirtiniz.
4. Metinde bilim etkinliğinde yer aldığı dile getirilen "bilginin insan mutluluk vereceği", "bilmenin iyi olduğu" ahlaksal tutum ve değerlerin dışında, bilimsel çalışmalarda yer alan başkaca değerler neler olabilir? Gerekçeleriyle belirtiniz.

DEĞERLENDİRME

BİLİM NEDİR? ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Temellendirme Yapma	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmeleri n tamamını yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 53**BİLİM TÜRLERİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	59. Bilimin neliğini açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Performans ödevi, Sunum, Tartışma

İŞLENİŞ

- Bu etkinlik için 4 hafta öncesinden hazırlık çalışması başlatılır.
- Doğa, insan ve formel bilimleri inceleyecek 3 grup oluşturulur. Gruplar görev aldıkları bilim türlerine ait 2 bilim dalını (örneğin doğa bilimleri için fizik ve biyoloji, insan bilimleri için sosyoloji ve tarih, formel bilimler için matematik ve mantık) araştıracaklardır. Çalışmaya ilişkin EK-1'deki performans görevi gruplara verilir.
- Gruplar performans görevlerini sınıfta sırayla sunarlar.
- Sunum bitiminde aşağıdaki sorular tartışmaya açılır:

SORULAR:

- Bu üç bilim türü hangi ölçütlere göre sınıflanmıştır?
 - Doğa ve insan bilimlerinin ortak yönleri ve formel bilimlerden farkı nedir?
 - Doğa ve insan bilimlerinin yöntemlerinin farklılığı hangi gerekçelere dayanabilir?
 - Bu üç bilim türünün birbirlerine göre kesinlik derecelerini karşılaştırınız.
 - Bilim türlerinin ortak özellikleri nelerdir?
- Öğretmen tartışma sonuçlarını, bilimin neliğine ilişkin sonuçlarla birleştirerek toparlar.

BİLİM TÜRLERİ ETKİNLİĞİ PROJE HAZIRLAMA YÖNERGESİ

Ders	Felsefe
Sınıf Düzeyi	11
Ünite Adı	Bilim Felsefesi
Beklenen Performans	Farklı bilim türlerinin özellikleri ve bu bilim türlerinin felsefe ile ilişkileri
Süre	4 hafta
Puanlama Yöntemi	Dereceli Puanlama Anahtarı

Proje Konusu: Farklı bilim türlerinin özellikleri ve felsefe ile ilişkisi

Sizden doğa bilimleri , insan bilimleri ve formel bilimlere ait iki bilim dalının özelliklerini araştırmanız beklenmektedir. Bu araştırmayı yaparken;

- Araştıracacağınız bilim dalı ile ilgili olarak okulunuzdaki branş öğretmenleri ve mümkünse üniversitelerdeki bilim insanları ile görüşmeler yapmanız,
- Bu bilim dallarının hangi konuları araştırdığını saptamanız,
- Bu bilim dallarının hangi yöntem ve teknikleri kullandığını belirlemeniz,
- Araştırdığınız bilim dalının ortaya koyduğu bilgilerin tarihsel süreci içindeki gelişimi ile ilgili değişiklikleri saptamanız,
- Elde etmiş olduğunuz bilgileri (görsel ve işitsel unsurlarla) belgelemeniz beklenmektedir.

Projeyi Hazırlarken Şunlara Dikkat Etmelisiniz

1. Göreve ilişkin grup arkadaşları ile beyin fırtınası yapılmalıdır.
2. Yapılan beyin fırtınası sonucunda projenin uygulanmasına yönelik görev dağılımı yapılır.
3. Araştırmaları zamanında tamamlamak ve okulda görsel, işitsel, video vb. sunumlar olarak hazırlayıp sunacak şekilde bir plan oluşturulmalıdır.
4. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuçlar bildiri hâline dönüştürülmelidir.
5. Sunuda yer verilen belgelerle ilgili tanıtıcı bilgiye yer verilmelidir.
6. Yaptığınız çalışma okuldaki arkadaşlarınıza 15 dakika içerisinde aktarılmalıdır.
7. Hazırlıklar sunum tarihi olan .../.../20... tarihine kadar bitirilmelidir.
8. Sunu sonunda hazırladığınız rapor ders öğretmenine sunulmalıdır.

BİLİM TÜRLERİ ETKİNLİĞİ
PROJE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Projenin Adı:

Öğrencinin Adı ve soyadı:

Sınıfı-No:

GÖZLENECEK ÖĞRENCİ KAZANIMLARI	DERECELER				
	Çok İyi	İyi	Orta	Geçer	Yetersiz
	5	4	3	2	1
I. PROJE HAZIRLAMA SÜRECİ					
Projenin amacını belirleme					
Projeye uygun çalışma planı yapma					
Grup içinde görev dağılımı yapma					
İhtiyaçları belirleme					
Farklı kaynaklardan bilgi toplama					
Projeyi plana göre gerçekleştirme					
TOPLAM					
II. PROJENİN İÇERİĞİ					
Türkçeyi doğru ve etkili kullanma					
Bilgilerin doğruluğu					
Toplanan bilgilerin analiz edilmesi					
Toplanan bilgilerden çıkarımda bulunma					
Eleştirel düşünme becerisini gösterme					
TOPLAM					
III. SUNU YAPMA					
Türkçeyi doğru ve etkili konuşma					
Sorulara cevap verebilme					
Konuyu ilgi çekici tarzda sunma					
Hedefe yönelik materyal kulanma					
Akıcı bir dil ve beden dilini kullanma					
Verilen sürede sunuyu yapma					
TOPLAM					
GENEL TOPLAM					
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 54**KUHN'UN BİLİM FELSEFESİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	60. Bilime farklı yaklaşımları karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden metni okumaları ve metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.

EK - 1**KUHN'UN BİLİM FELSEFESİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ**

Thomas Kuhn 1962 yılında yayımladığı *Bilimsel Devrimlerin Yapısı* adlı kitabında bilimsel bilginin ilerlemesinin üst üste yığılan gelişim süreci değil, devrimsel bir gelişim süreci gösterdiğini iddia etmiştir. Kuhn bu görüşleri açıklarken Aristoteles'ten günümüze değin bilimin gelişme tarihiyle ilgili örneklerden yararlanmıştır. Kuhn'a göre bilim adamı olağan dönemde karşılaştığı bilimsel sorunları sahip olduğu kuramlar yardımıyla bulmaca çözer gibi bir bir çözmeye çalışır. Eğer kuramların açıklayamayacağı bazı sapmalar ortaya çıkarsa, bunları da kuramına ekleyeceği bazı varsayımlarla açıklamaya çalışır. Ancak öyle bir an gelir ki kuramı bir çok olguyu açıklamada yetersiz kalabilir. Bu durum kuramın yeniden gözden geçirilmesine, belki de yeni bir kuramın kurulmasına yol açacaktır.

Ancak Kuhn'a göre eski kuramın terkedilip yeni kuramın kabul edilmesinde bilim adamının ve bilim topluluğunun sahip olduğu kültür, değerler, istekler; kısaca bazı öznel (subjektif) faktörler etkili olacaktır. Yeni kuram kabul edildiğinde, bilim adamı eskiden gördüğü fenomeni artık farklı görecektir. Kuhn'un deyimiyile Şimdiye kadar ördek olarak gördüğünü artık tavŐan olarak görecektir. (Burada "rdeği veya tavŐanı görme" deyimiy Gestalt algı figürlerinde olduğu gibi bir resme bakan iki kiŐiden birinin tavŐanı, diğerinin ise ördeği görmesi olayını ifade eder.) nk bilim adamının paradigması (kısaca kuram veya açıklama modeli) deęiŐmiŐtir. (...)

Demek ki Kuhn'a göre bilimsel kuramların kabul ya da reddedilmesinde doğruluk, tutarlılık, verimlilik, kuŐatıcılık ve yalınlık gibi nesnel (objektif) ltlerin yanında, bilim adamlarının içinde bulunduğu toplumun değerleri, inançları, gereksinimleri ve istekleri gibi öznel (subjektif) ltlerin de etkisi vardır. (...)

Kuhn'un görüşlerini temelde pozitivist bilim anlayışına karşı ortaya ıkmiŐ düşünceler olarak anlama gerekir. Pozitivist anlayışa göre bilimsel faaliyetin kendine özgü nesnel kuralları vardır ve bilimsel faaliyet bu nesnel kurallara göre işler. Öznel unsurlar ise bir kuramın veya kanunun buluŐ veya kuruluŐ bağlamında (aşamasında) etkili olsalar bile onun gerekçelendirme bağlamında (aşamasında) etkili olmazlar. Kuhn ise daha önce saydığımız nedenlerden dolayı öznel faktörlerin hem buluŐ bağlamında hem de gerekçelendirme bağlamında etkili olduğunu ileri sürmektedir.

Sedat Yazıcı, Felsefeye Giriş, Alfa Yay 1999. S.78-81

SORULAR

1. Metne göre, T. Kuhn hangi temel tezi savunmaktadır.
2. Kuhn'un "bilim adamının ve bilim topluluğunun sahip olduğu kültür, değerler, istekler; kısaca bazı öznel (subjektif) faktörlerin bilimsel çalışmayı etkilediğine" ilişkin görüşünü destekleyen veya çürüten örnekler veriniz.
3. Kuhn'un bu görüşünün bilime olan güveni sarsmada etkili olacağını düşünür msnz? Neden?

KUHN'UN BİLİM FELSEFESİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Örnek Verme	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 55**İNSANIN BİLİNMESİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	61. Bilimde yöntem sorununa ilişkin görüşleri karşılaştırır.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden metni okumaları ve metnin sonundaki soruları yanıtlamaları istenir.
-

EK - 1**İNSANIN BİLİNMESİ**

Son birkaç yüzyıl bizim evren hakkındaki bilgimizde eşsiz bir gelişmeye tanık olmuştur. İnsan teolojik uğraşlardan ve kendi nefsiyle ilgilenmekten vazgeçerek doğal güçlere yönelmiştir. Bilimsel araştırma evrenin el yordamıyla gelişigüzel bir biçimde araştırılmasının yerini almış ve bilimsel kuramlar metafizik düşünceyi yerinden etmiştir. Evren gizemli (esrarlı olmaktan çıkmıştır. Bilgiyle birlikte kuvvet de gelmiş ve insan geniş güçleri kendi denetiminde bulmuştur.

Bu göz kamaştırıcı fikri başarıyı, insanı bilme konusunda denemek ve uygulamak, beşeri davranış üzerindeki fiziksel süreçlerin parçalarını ortaya çıkaran deneysel yöntemleri kullanmak, zihinsel işlemleri görece bir makinanın yapılmasının, zihnin nasıl çalıştığını aydınlatacağını ve farelerin hareketlerinin, güdümlü uyarıyla yönlendirilmesi halinde aynı şeyin insanlar için de geçerli olacağını umut etmek doğaldı.

Bu yaklaşım çizgileri, hayal kırıcı olmakla birlikte, bazı sonuçlar verdi. Biz suç, toplumsal huzursuzluk, akıl hastalığı ve uluslararası çatışma gibi ana beşeri sorunlarda pek yardım görmedik. Beşeri alanda bilimsel yöntemlerin uygulanması özel güçlükler doğurduğu, fakat zamanla bir şeylerin olacağı hissedildiği için bir Newton'un doğmasını beklemekteyiz.

İnsan bilimlerini tamamıyla tabiat bilimlerine göre düzenlemek, öyle inanıyorum ki fikri açıdan yanlış yönlendirilmiş, bilimsel açıdan verimsiz, ahlaki açıdan tehlikelidir. Yanlış yönlendirilmiştir, çünkü iyi bilinen bilgi edinme süreçlerini gözardı etmekte ya da yanlış anlamaktadır; verimsizdir, çünkü gereksinim duyduğumuz bilgiyi vermemektedir ve nihayet tehlikelidir, çünkü insanın evrende istenildiği gibi yönetilebilecek bir başka nesne olduğu anlayışını beslemektedir. Bizim esaslara dönüp, insanın bilinmesi konusunda uygun çerçeveyi ele almamız gerekmektedir.

Bilgi edinme süreçlerinin iki türü arasındaki köklü ayrım bu amaç için zorunludur. Işığın belli bir hızla hareket ettiğini bilmek, bir kimsenin el salladığında, ne amaçladığını bilmekten farklıdır. (...) Birinci tür bilgiye kavrama, ikinciye de anlama adını veriyorum. (...)

Her ne kadar insan, bilimin konusu olan fiziksel özelliklere sahip ise de, onun önde gelen niteliği zihne sahip olmasıdır. İnsan düşünür, iş yapar ve hedefler peşinde koşar. Bilimin, sanatın ve dinin, kentlerin ve makinaların, yasaların ve kurumların yaratıcısıdır. Bütün bunlar, anlaşılabilir ve anlaşılması gereken anlamlı bağlamlar oluşturur ve dolayısıyla insan, fiziksel olgular açısından yeterince betimlenemez. Bizim, insanın, kendi dünyasına anlam vermesini sağlayan zihinsel süreçlere girmemiz ve bu süreçleri anlamamız gerekir. Bir kimsenin korkularını, tutkularını ve ilgilerini toplumun törelerini ve ahlak ölçülerini anlamadan, niçin suçlu olduğunu bilemeyiz. Bunlar insan bilimlerinin konularıdır.

İnsanla uğraşan bütün disiplinler bilinçli eylemleri, fikirleri, değer ve amaçları ele alır. Tarih geçmişi, insanı etkileyen fikirleri ve peşinden koştukları hedefleri yeniden elde etmek suretiyle anlamlı bir öykü biçiminde yeniden inşa eder. Dilbilim dillerin gelişmesini, hukuk insanların kendilerine yükledikleri yasal metinleri ele alır. Toplumsal antropoloji, ilkel toplumlarda davranışı belirleyen fikirler, değerlendirmeler ve kurallarla ilgilenir. İnsanların birbirlerine su alıp attıklarını bilmek yeterli değildir; biz ancak bunun vaftiz töreninin bir bölümü olduğunu anladığımızda, tatmin oluruz.

Psikolojinin de yine, insanın bilinmesine ve çok tartışılan insan sorunlarının çözümüne hayati bir katkı sunacaksa, beşeri bir araştırma olması gerekir. Bilinçli süreçler insanın yaptığı hemen her şeye girdiği için, onun tepkileri tek tek uyarıcılara karşı aynı tarzda tepki gösteren otomatik bir makinanın tepkileriymiş gibi, açıklanamazlar. Öğrenme kuramının, anlamsız heceleri anımsamakla anlamlı malzemeyi öğrenme arasındaki farkı hesaba katması gerekir; algı kuramı,

beklentiler ve daha önce kavranan fikirlerin oynadığı rolü tanımak zorundadır. Kişilik konusundaki herhangi bir tartışma dili, fikirleri, önyargıları ve ahlak ilkelerini ele almalıdır. Toplumsal psikolojinin propaganda, önderlik, iş, moda ya da reklamı ele alması gerekir ve bu nedenle o fikirleri değer ve amaçları gözardı edemez.

(H. P. Rickman, *Anlama Bilimleri*, Çev. Mehmet Dağ)
Sedat Yazıcı, *Felsefeye Giriş*, Alfa Yay. S.121-123

SORULAR

1. Metne göre, insan bilimlerini tamamıyla tabiat bilimlerine göre düzenlemek, neden fikri açıdan yanlış yönlendirilmiş, bilimsel açıdan verimsiz, ahlaki açıdan tehlikelidir? Rickman'ın bu görüşünü değerlendiriniz.
2. Metne göre "anlama" ve "kavrama" hangi tür bilgi süreçlerine ilişkin kullanılmalıdır. Gerekçeleri nelerdir?
3. Metinde insan bilimleri için önerilen "anlama" yönteminin bilimin güvenilirliği ve nesnelliği açısından problem içerip içermediğini gerekçeleriyle tartışınız.

**İNSANIN BİLİNMESİ ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI**

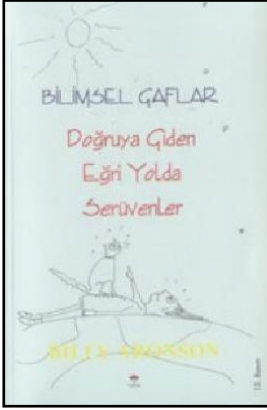
ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Temellendirme Yapma	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmeleri ntamamını yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 56**KIPIR KIPIR YARATIKLAR**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	62. Bilimde kesinlik sorununu açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin okuma, Tartışma, Metin oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere metin dağıtılır ve sessizce okumaları istenir.
- Metin sonundaki soruları öğretmen sesli olarak okur.
- Öğrencilerin katılımıyla sorular üzerinde bir tartışma yapılır.
- Öğrencilerden tartışmalar sonucunda elde ettikleri sonucu bir kaç tümceyle yazmaları istenir.

Kıpır Kıpır Yaratıklar

Ayy! Yerdeki şekerlemenin üstünü karıncalar kaplamış! Çöp kutusundaki fıstık ezmesi artığı vızır vızır kurtlarla dolmuş! Yoldaki sincap ölüsünün üstünde bir sürü sinek uçuşuyor! Bütün bu iğrenç küçük yaratıklar da nereden çıktı? İnsanlar binlerce yıl bu küçük yaratıkların bazı yerlerde nasıl birdenbire ortaya çıktığını merak edip durdu. Düşünürseniz bu oldukça garip birşey.

Kitaplığınızın arkasındaki şu şekeri ele alalım. Odada başka hiçbir yerde karınca görmüyorsunuz. Veya evin başka hiçbir bölümünde. Ama şekerin üstü karıncayla kaynıyor. Bu kadar karınca nasıl tek bir yerde toplanıverdi?

Bu sürüngen yaratıkların böyle toplanmalarına bir açıklama olarak insanlar "bir anda oluşum" fikrini ortaya attılar... Bu kurama göre, şekerdeki karıncalar şekerden, çöp kutusundaki kurtlar çöplerden, ölü bir sincap çevresindeki sinekler de ölü sincaptan bir anda yaşama geçmişlerdi. İnsanlar uzun yıllar çeşitli hayvanların ortaya çıkmasına bir anda oluşumun neden olduğunu varsaydı...Ve bunu tartışmasız doğru saydı.

Sonunda 1600'lü yıllarda, Van Helmont adında Belçikalı bir bilimci bir anda oluşum kuramını sınamaya karar verdi. Kirli-terli bir gömlek yığınının üstünü buğdayla kapladı ve hayvanların burada oluşup oluşmayacaklarını gözlemeye koyuldu. Oluştular! 21 gün sonra Helmont gömleklerin arasında bir sürü fare buldu. Bundan çıkardığı sonuç şu oldu: Terli gömlekler ve buğday karışımı fare doğuruyordu!

Bazı bilimciler Van Helmont'un bu buluşuyla tarihe bir sayfa eklediği kanısındaydı. Diğer bazıları ise sayfa değil safsata eklediği kanısındaydılar. Onun bulduğu sonuçları kanıtlamaya çalışan bilimcilerle yarıldığını kanıtlamaya çalışan bilimciler arasında ikiyüz yıl süren bir gel-git savaşı başladı.

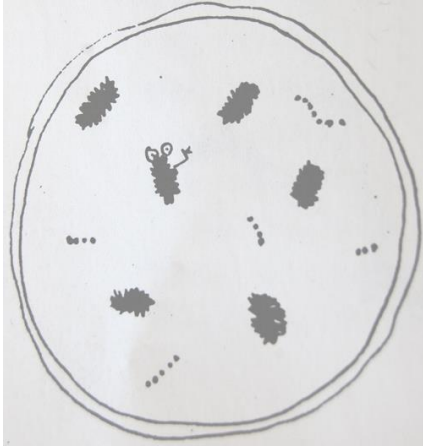
Alman bilimci Athanasius Kircher, aynı sonuca varan başka bir yol denedi. Bir avuç sinek ölüsünün üstüne bal döktü ve çok geçmeden ölü sineklerin üstü, uçuşan sineklerle kaplandı. Kircher bundan, ölü sineklerle balın sinek doğurduğu sonucunu çıkardı.

Ancak, İtalyan bilimci Francesco Redi, ölü nesnelerin gerçekten canlı hayvanların doğumuna yol açıp açmadığını görmek için ölü yılanlar, ölü güvercinler, dana pırzoları, at eti ve kuzu yürekleri biraraya getirdi. Ancak öncekilerden farklı olarak Redi, küçük hayvanların girmesini önlemek için bunları kapalı bir kutuya koydu. Redi'nin ilave ettiği kontrol farklı sonuçlara yol açtı; oratda ne fare, ne sinek, ne de kurt vardı. Görünen tek şey, gerçekte kutunun dışından içeriye girmeye çalışan sineklerdi.

Mikroskobun bulunmasıyla bilimcilerin bir-anda oluşum kuramına tekrar inanmalarına yol açan bazı şeyler ortaya çıktı. Bir su damlasına mikroskopla baktıklarında bilimciler ortalıkta yüzen binlerce kıpır kıpır, oval hayvancıklar gördüler. Bunlar kurbağaların iç organlarında, farelerin dışkılarında da bulunuyorlardı. Bu kadar gözden uzak, minicik yerlerde görüldüklerine göre ancak bir anda oluşumla ortaya çıkıyor olmaları gerekiyordu.

İngiliz Bilimci John Needham, sebze suyunu, içinde bulunabilecek hayvancıkları öldürmek için ısıtarak bir deney tüpüne boşalttı ve öylece bıraktı. Az sonra Needham sebze suyunda yüzen yeni hayvancıklar gördü. Deney bir kez daha bir anda oluşum kuramını doğruluyor gibiydi.

Ama her zaman olduğu gibi bu sonucu da kabullenmeyen biri ortaya çıktı. İtalyan bilimci Lazzaro Spallanzani, Needham'ın hayvancıklarının tüpe dışarıdan girdikleri kanısındaydı. Bu nedenle sebze suyunu ısıtıp bir deney tüpüne boşalttı- ama tüpü de sıkı sıkıya kapattı. Hayvancıklar yoktu. Spallanzani bir anda oluşum kuamını çürüttüğünü açıkladı.

Ancak bu, Needham'ı etkilemedi. Ona göre tüpü sıkıca kapatmakla Spallanzani doğan hayvancıkların nefes almasını önlemişti. Needham'a göre Spallanzani'nin tüpünde önce bir anda oluşum...sonra da bir anda boğulma olmuştu. Daha sonra Fransız bilimci Louis Pasteur'un aklına , tüpte bulunabilecek hayvancıkların boğulmasına yol açmadan dışardaki hayvancıkların tüpe girmesini önleyecek çok parlak bir fikir geldi.

Pasteur,sebze suyunu uzun, eğri boyunlu bir cam kaba koydu. Bu eğri boyun havanın içeriye girmesini engellemiyor ama eğri boyun hayvancıkların içeriye girmesini önlüyordu. Pasteur, sebze suyunu bu cam kapta bekletti.. Hiçbir hayvancık ortaya çıkmadı. Aylarca bekletti, yine de hiçbir hayvancık bulunamadı. Ancak eğri boyunun alt bölümünde hayvancıklar vardı! Bu deney, hayvancıkların

bir anda oluşmadıklarını dışarıdan geldiklerini kesinlikle kanıtlıyordu...

Öyleyse çöp kutusunda neden bu kadar kurt oluyor? Sinekler sizin attığınız yiyecek artıklarıyla kendilerine ziyafet çekerken yumurtalarını da salıverirler. Bu yumurtalardan sürünerek, çıkan kurtlar, ana babaları gibi çöple beslenmeye koyulurlar. Çöplük sinekler için çok güzel bir yuvadır. Buğdayla kaplı kirli gömleklerde farelerin görülmesi, çöplerde sineklerin görülmesiyle aynı nedenledir: Fareler bunları kemirmeye gelirler! Ancak, kola ve pizzaların gençleri doğurmadığı gibi, kirli gömlekler ve buğday da fare doğurmaz....
Eğer bir anda oluşum teorisi olanaksızsa, bilimciler neden habire onun olanaklı olduğunu kanıtlamaya çalıştılar? Çünkü bunun doğru olduğu ortada gibiydi. Yiyecek parçalarını, bir anda kıpır kıpır yaratıklarla kaplanmış olarak görüyorlardı ve bu yaratıkların yiyecten geldiğinden çok emindiler. Doğru olduğu bu kadar ortada ve herkesçe kabul gören bu sonuca öyle inanmışlardı ki, inançlarını bir yana bırakıp onu gerçekten sınamaya girişmediler.

**Bilimsel Gaflar, Billy Aronson, Çev. Nermin Arık,
Tubitak yy s.32-42 (kısaltılarak alınmıştır.)**

SORULAR

- 1- Bilimsel değişme ne demektir?
- 2- Yukardaki metinde anlatılan bilimsel değişme süreci nedir?
- 3- Sizin gözlemlediğiniz veya bildiğiniz bir bilimsel değişme var mı?
- 4- Bilimin temel özelliği olan değişme özelliği, onun güvenilirliğini nasıl etkiler tartışınız.

DĞERLENDİRME

KIPIR KIPIR YARATIKLAR ETKİNLİĞİ DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Temellendirme Yapma	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmeleri n tamamını yaptı.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 57**TÜMEVARIM PROBLEMİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	62. Bilimde kesinlik sorununu açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Sunu, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğretmen dersten bir hafta önce, "tümevarımın problem olduğunu" (A metnini), "tümevarım problemleriyle ilgili çözüm önerilerini" (B1, B2 ve B3 metinlerini) ve "doğrulama yerine yanlışlamacılık görüşünü" (C metnini) sunacak olan 5 gönüllü öğrenci seçer.
- Öğrenciler metinlerinin tümünü inceler ve daha iyi kavramak için öğretmenin danışmanlığına başvururlar.
- Sunu metinlerini başka kaynaklara da dayanarak geliştirirler.
- Öğrenciler sırasıyla metinlerini sunarlar.
- Tüm sunumların ardından sınıftan gelen sorulara cevap verirler.

EK - 1**A) TÜMEVARIM PROBLEMİ**

(...) Tümevarımsal argümanları her daim kullanıyoruz. Bizi geleceğin de geçmiş gibi olmasını beklemeye sevkeden şey tümevarımdır. Kahveyi geçmişte bir çok defa içtim ve o beni hiç zehirlemedi, dolayısıyla tümevarımsal akıl yürütme temeli üzerinde, kahvenin beni gelecekte de zehirlemeyeceğini kabul ediyorum. Şimdiye kadar deneyimimde gündüz hep geceyi takip etti, buradan bunun gelecekte de hep böyle olacağını varsayarım. Yağmurda durduğum zaman ıslandığımı bir çok kez gözlemledim; geleceğin de geçmiş gibi olacağını öngörüp, yağmurda durmaktan mümkün olduğu her seferinde sakınırım. Bütün bunlar tümevarıma örnek oluştururlar. Bütün hayatımız, tümevarımın bize çevremizle ve eylemlerimizin muhtemel sonuçlarıyla ilgili olarak oldukça güvenilir öndeyiler sağladığı olgusuna dayanır. Çevremizle olan ilişki ve etkileşimimiz, tümevarım ilkesi olmadığında, bütünüyle kaotik bir hal alır. Geleceğin geçmiş gibi olacağını

varsaymak için, hiçbir temel ya da dayanağımız olmaz. Yiyeceğimiz ekmeğin bizi besleyeceğini mi, yoksa zehirleyeceğini mi bilmeyiz; attığımız her adımda, ayağımızın altındaki toprağın bizi destekleyeceğini mi, yoksa boşluğa mı açılacağını bilebilmemiz mümkün olamaz vb. Çevremizde öngördüğümüz her türlü düzensizlik kuşkuya açık hale gelir.

Tümevarımın hayatlarımızda oynadığı merkezi role karşın, bir de tüme varım **ilkesinin** bütünüyle güvenilir olmadığı yadsınması imkansız olgusu vardır. (...) Tümevarım postu olan bütün hayvanların vivipar (yumurtalamak yerine yavru doğurma yeteneğine sahip hayvanlar) olup olmadıkları konusunda pekala yanlış bir cevap verebilir. Onun sonuçları, öncülleri doğru olan tümdengelimsel akıl yürütmenin sonuçları kadar güvenilir değildir. Bertrand Russell, işte bu hususa işaret etmek amacıyla *Problems of Philosophy (Felsefe Meseleleri)* adlı eserinde, her sabah bir önceki gün karnı doyurulmuş olduğu için, bugün de iyi besleneceğini düşünerek uyanan bir tavuk örneği verir. O bir sabah sadece, çiftçinin o gün kafasını uçuracağı bir tavuk olarak uyanır. Tavuk çok sayıda gözleme dayanan tümevarımsal bir argüman kullanmamış mıydı? Tümevarıma bu kadar büyük bir ağırlıkla dayanırken, biz de sakın bu tavuk kadar budala bir yaratık konumuna düşmeyelim? Tümevarıma beslediğimiz inancı ifade ederken, kendimizi acaba nasıl haklılandırabiliriz? Bu, David Hume tarafından, kendisinin *İnsan Doğası Üzerine Deneme* adlı eserinde ortaya konan bir problem olarak, meşhur tümevarım problemidir. Böylesine güvenilmez bir akıl yürütme yöntemine dayanmamızı, ona beslediğimiz güveni nasıl olup da bir şekilde haklılandırabiliriz?

B) TÜMEVARIM PROBLEMİYLE İLGİLİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

B1. TÜMEVARIMIZ İŞE YARAR GİBİ GÖRÜNMEKLİĞİ

(...) Tümevarım doğal dünyadaki düzenliliklerikeşfetmenin ve doğal dünyanın gelecekteki davranışına ilişkin öndeyide bulunmanın olağanüstü yararlı bir yoludur. (...) Bilim bize aya insan gönderme imkanı vermiştir; bilim tümevarım ilkesine dayanıyorsa eğer, o zaman elimizde tümevarıma beslediğimiz inancın haklı kılınmış bir inanç olduğunu gösteren çok sayıda delil var demektir. Güneşin yarın doğudan doğamayacak olma ihtimali, elbette hep varolur ama, unutulmamalıdır ki tümevarım sahip olduğumuz en iyi yöntemdir. Geleceğe ilişkin olarak öndeyide bulunmamıza, başka hiçbir argüman formu veya akıl yürütme şekli, tümevarım ilkesinden daha çok ya da iyi yardım etmeyecektir.

B2. EVRİM

İnsan varlıkları deneyimimizi kendisine göre kalıba döktüğümüz genetik olarak programlanmış bir kategoriler kümesiyle dünyaya gelirler. Bir tür olarak bizler, bir doğal ayıklanma süreci yoluyla, etrafımızdaki dünyanın davranışına ilişkin olarak yeterince doğru ve dakik bir biçimde öndeyide bulunan tümevarımsal genellemeler yapma yönelim ve eğilimlerine erişmiş bulunuyoruz. Tümevarımsal olarak akıl yürüttüğümüz zaman, işte bu eğilimler işbaşında olur. Bizim dünyaya ilişkin deneyimimizi güvenilir öndeyilere götürecek şekilde öbekleme yönünde doğal bir eğilimimiz var.

B3. OLASILIK

Bilimin keşfettiği doğa yasaları geçerli oldukları mutlak olarak kanıtlanmış yasalar değildir: Onlar doğru olma ihtimalleri hayli yüksek olan genellemelerdir. Bu yasaları doğrulamak için ne kadar çok gözlem yaparsak, onların doğru olma ihtimalleri o kadar artar. (...) Güneşin yarın da doğudan doğacağını kesin olarak söyleyemeyiz, ama tümevarım temeli üzerinde bunun çok muhtemel olduğuna inanabiliriz.

C) (DOĞRULAMA YERİNE) YANLIŞLAMACILIK: TAHMİN VE ÇÜRÜTME

Bir teoriyi doğrulamak üzere yaptığımız gözlemlerin sayısı ne kadar çok olursa olsun, bütün bunların teorinin gelecekteki tüm gözlemler için geçerli olacağı yüzde yüz kesinlik sağlamaz.(Ama) tek bir yanlışlayıcı örnek bir teorinin yanlış ya da yetersiz olduğunu göstermeye yeter. Bu, tümel önermelerin belirleyici bir özelliğidir. "Bütün kuğular beyazdır" dediğim zaman, tek bir siyah kuğu gözlemi teorimi çürütmeye fazlasıyla yeter.

(...) Bir teori, onu yanlışlayabilecek mümkün bir deney yoksa, yararlı bir hipotez değildir; hatta onun gerçekte bilimsel bir hipotez olmasından bile söz edilemez. Sözgelimi "Su yüz derecede kaynar" hipotezini yanlışlayabilecek testler yapmak, sınamalar gerçekleştirmek görece olarak kolaydır; oysa "Yağmur yarın ya yağacak ya da yağmayacak" önermesinin yanlış olduğunu gösterecek bir sınamadan söz etmek mümkün değildir. Bu sonuncu önerme tanım gereği doğru olan bir önermedir ve dolayısıyla, onun empirik gözlemle uzaktan yakından ilgisi yoktur: O bilimsel bir hipotez değildir.

Bir önermenin yanlışlanabilirlik derecesi, onun bilim açısından yararlılığının en belirleyici ölçüsüdür. Önergelerden pek çoğu muğlak bir tarzda, yani nasıl sınanabileceklerini ve sonuçların nasıl yorumlanacağını görmeyi oldukça güçleştirecek şekilde ifade edilir. Oysa cesur, yanlışlanabilir bir önermenin ya kolayca yanlış olduğu ya da yanlışlama teşebbüslerine direndiği gösterilebilmelidir. Her iki yol da bilimin ilerlemesine yardımcı olur: O yanlışlanabilir bir önermeyse eğer, bu kadar kolaylıkla yanlışlanamayacak bir hipotez geliştirilmesini teşvik etmek suretiyle katkı sağlar; öte yandan onun çürütülmesi güç bir hipotez olduğunun kanıtlanması durumunda, bu kez o, yeni teorilerin bilimsel ilerlemeyi çok daha öte noktalara taşımak durumunda olacakları, tatmin edici bir teori sağlamış olacaktır.

(...) Bilim yanlışlar yoluyla, yanlışlanan ve daha iyi teorilerle değiştirilen teoriler sayesinde ilerler.

**Nigel Warburton, Felsefeye Giriş, Çev: Ahmet Cevizci Paradigma Yay. Ekim
2000 S.129-137**

TÜMEVARIM PROBLEMİ ETKİNLİĞİ
SUNU DEĞERLENDİRMESİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin

Adı Soyadı :
Numarası :
Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

ETKİNLİK - 58**GÜROL IRZİK'LA BİLİM ÜZERİNE SÖYLEŞİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	63. Bilimin değerine ilişkin görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin okuma, Tartışma,

İŞLENİŞ

- Öğrencilere ekteki metin dağıtılır ve okumaları beklenir.
- Öğrencilerden metnin sonunda yer alan soruları yanıtlamaları istenir.
- Öğrencilerin katılımıyla sorular üzerinde bir tartışma yapılır.

EK - 1**BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ FELSEFE BÖLÜM BAŞKANI PROF. DR. GÜROL IRZİK İLE YAPILAN SÖYLEŞİ**

Prof. Dr. Gürol Irzik

"İnsanlığın bugün daha çok bilime değil, daha çok felsefeye ihtiyacı var. Bilim ve teknoloji baş döndürücü bir hızla geliyor; ama insanlık bu gelişmenin doğurduğu insani ve ahlaki sorunlara ne yazık ki aynı hız ve duyarlılıkla eğilemiyor." diyordunuz bir yerde. Felsefe bunlara niye yetişemiyor?

Hayır. Günümüzde sadece bizde değil, tüm dünyada bilim, felsefeden daha fazla önemseniyor. İnsanlığın önüne çıkan her sorunun bilim yoluyla çözülebileceğine dair naif bir inanç 20'nci yüzyılda tüm dünyaya hakim oldu. Söz gelimi insanı klonlama teorik olarak mümkün; ama insan klonlanmalı mı? Bu, insanlık için iyi bir şey olur mu? Bu, özünde etik bir mesele. Ben "insanlığın bugün daha çok bilime değil, daha çok felsefeye ihtiyacı var" derken 'bu tür sorunlara kafa yoralım, kaynak ayıralım' demek

istedim.

Peki problem nerede? Bilimin bahçesi de güllük gülistanlık değil herhalde?

Problem bilimin içeriğinde değil, toplumsal işlevinde. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bilim, hem iktidar hem de bir zenginlik aracı haline geldi. Son 50 yılın en gelişmiş bilimsel disiplinlerine baktığımızda, bilgisayar bilimini ve bununla ilişkili teknolojileri, moleküler biyolojiyi, genetik mühendisliği ve buna bağlı olarak tıbbi ve iletişim teknolojilerini görüyoruz.

Buna bir de savaş teknolojisini eklemek lazım.

Evet. Şimdi bu teknolojiler, aynı zamanda en çok ticarileşmiş, küresel sermayenin ihtiyaçlarına en çok cevap veren, en çok kâr getiren disiplinler. Dolayısıyla, bilim giderek ticarileşiyor. Özellikle Amerika'ya baktığımızda, örneğin genetik mühendisliği alanındaki ileri gelen bilimciler, aynı zamanda ya özel şirketlere danışman, ya onların hissedarları ya da şirket sahipleri. Üniversite-bilim-endüstri ilişkisinin birtakım olumsuz etkileri var. Bu da bilimsel etos dediğimiz şeyi zedeliyor.

Yani bilimin kendine özgü ilkelerini.

Evet, açıklık, dürüstlük, dostane rekabete dönük işbirliği zedelenmeye başlıyor. Çıkar çatışmaları oluyor. Yani bilim adamı bir üniversitede ders veriyorsa ve aynı zamanda özel bir şirketin hissedarı veya sahibiyse veya bir şirket için araştırma yapıyorsa, öğretim görevlisi olarak sorumluluğu ile şirkete karşı olan sorumluluğu arasında çatışmalar yaşanabiliyor. Giderek bilimsel araştırmalar, bilimsel değer veya sosyal değer gözetilerek değil, daha çok kâr getirip getirmemesi itibarıyla yapılmaya başlıyor. En çok mali destek de daha çok kâr getiren alanlara veriliyor. Bilim insanları da ister istemez o alanlara kayıyorlar.

Girişimci bilimadamları türedi Tüccar bilim adamları türedi diyebilir miyiz?

Tüccar biraz ağır olur, girişimci diyelim. Mesela sıtma ve benzeri gibi az gelişmiş ülkelerin muzdarip olduğu hastalıklar. Bu hastalıklarla mücadeleye yönelik araştırmalar yerine daha kârlı alanlara yöneliyor. Yani bilim tamamen ve her zaman adaletsizliğe hizmet ediyor değil; ama böyle sonuçlar da ortaya çıkıyor. Bilim camiası haklı olarak, esas işlevi olan bilimsel araştırmayı yürütüyor. Bunun nasıl uygulanacağı ve bundan ne gibi pratik ürünler çıkacağı, esas itibarıyla özel sektöre, sanayiye bırakılıyor. Özel sektörün de esas derdi toplumsal fayda değil, kâr olduğu için ve en çok destek de endüstriden bu alanlara geldiği için, sonuçta bilim, bunlara daha fazla hizmet eder hale geliyor.

Felsefecilerin konumu ne bu noktada?

Felsefenin işi, bu problemlere dikkati çekmek, bilimin, bilgiye ilişkin yanılla sosyal politik yanını birbirinden ayırmak ve bu tür ayrımları yapmadığınız zaman, ne tür kafa karışıklıklarına yol açacağınızı göstermek.

Bilimin savaşa hizmet ettiği için en vahim yanı değil mi?

Evet. 20. yüzyılın ikinci yarısında yapılan silahlar, ki bunun ilki atom bombasıdır, doğrudan bilim camiasının işbirliğiyle yapılmıştır. Daha sonra teknolojik olarak daha gelişmiş, akıllı bomba, biyolojik ve kimyasal kitle imha silahlarının yapılmasında da, bilimin ve onun yönlendirdiği teknolojinin büyük katkısı var. Tabii ki bunun için belli bir bilimsel bilgi birikimi ve teknolojik bilgi, beceri gerekiyor. Ülkelerin AR-GE'ye (bilimsel araştırma ve geliştirmeye) ayırdıkları paylara baktığımız zaman, bunların içerisinde askeri AR-GE'ye ayırdıkları kısım hiç de azımsanamayacak ölçüde. ABD'de bilimsel araştırma ve geliştirmeye ayrılan paranın yarısından fazlası askeri amaçlı AR-GE için harcanıyor. Avrupa Birliği'nde bu oran çok daha düşük. Ama yine de sadece 2000 yılında ABD'nin ve Avrupa Birliği'nin askeri amaçlı AR-GE için harcadığı para 180 milyar Euro tutuyor! Soğuk Savaş sona erdi de askeri AR-GE harcamaları düşmeye başladı, buna da şükür.

SORULAR

1- Gürol Irzık, bilimsel gelişmelerden hangi açılardan kaygı duyuyor? Ona göre ne yapılmalıdır?

- 2- Teknolojinin yarattığı problemler bilime maledilebilir mi?
- 3- "Bilimin ticarileşmesi", "Bilimin teknolojinin kölesi olması" deyimleriyle ne demek isteniyor? Gürol Irzik'a katılıyor musunuz?
- 4- Bilim ve teknolojideki gelişmeler sizce önümüzdeki elli yılda hangi yeniliklere yol açabilir? Bunları olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırıp yazınız.
- 5- Sizce sonuçları insanlık için tehlikeli olabilecek bir bilgiye ulaşılması engellenmeli midir? Tartışınız.

GÜROL IRZIK'LA BİLİM ÜZERİNE SÖYLEŞİ ETKİNLİĞİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğunda doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yetersiz çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda yeterli çıkarım yaptı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru /sorularda doğru çıkarım yaptı.	
Temellendirme Yapma	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmelerin tamamını yaptı.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 59**FELSEFE KÜRE**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim felsefesi Felsefesi
KAZANIMLAR	64. Bilim ve felsefe arasındaki ilişkiyi açıklar
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin inceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden metni okumaları ve metnin sonundaki soruları cevaplamaları istenir.

EK - 1**BİLİMSEL ARAŞTIRMANIN ÜÇ ÖĞESİ: TEKNİK, YÖNTEM, FELSEFE**

Felsefenin nasıl bir insan etkinliği olduğu yüzlerce yıldır tartışılıp duruyor. Felsefecilerin bu konuda kendi aralarında anlaşılamamaları, felsefenin felsefeci olmayanların gözüne iyice anlaşılması zor bir çaba olarak görünmesine yol açıyor. Bu kısa yazımda bilim - felsefe ilişkisini, bilimdeki araştırma uğraşı içinde tartışarak, felsefenin bilimdeki yerini göstermeyi deneyeceğim. Böylece yüzlerce yıllık "felsefe nedir?" tartışmalarına belli bir açıdan katılmış olacağım. Okur, yazıdaki savlarımı araştırıp, sorgulayarak tartışırsa, farklı görüşlerin ışığında irdeleyebilirse, kendi felsefe görüşünü genişletip, zenginleştirebilir.

Her bilimsel araştırma belli bir geçmişe dayanıyor. O geçmişin yer aldığı toplumsal, politik, kültürel etkilerle kendi iç yapısını kuruyor. Örneğin kimyadaki bir araştırma sorunu belli bir somut yaşam sorunundan kaynaklanmış olabilir. Bu sorun, belki de askerî amaçları olan bir araştırmanın çözmesi gereken bilmece-lerden biri olabilir. Unutmamalı ki kimyadaki sorun, kimyanın kendi iç kuralları ve işleyişi ile çözülecektir. Dış etkiler bu işleyişi geciktirebilir ya da hızlandırabilir. Dallanıp, budaklandırarak zenginleştirebilir.

İşte araştırmanın işleyişinde sorgulamadığımız, çoğu kez farkına bile varamadığımız inançlarımız, kabullerimiz söz konusudur, içinde yer aldığımız kültür, kişilik yapımız, konuştuğumuz dil, yetişme biçimimiz sürekli iş başındadır. Bilim geçmişten, kültürel yapıdan, bilim adamlarının kişilik yapılarından tümüyle soyutlanamıyor, işte araştırmanın gerek iç yapısını (kimya ile ilgiliyse, kimyanın ilkeleri, kuramları, tarihten bu yana gelen değişik araştırma programlarını taşıyan, bir uzmanlık alanı olan kimyayı demek istiyorum.) Her bilim dalının, bilimler arası dalların tümünün bir iç yapısı vardır. gerekse, tarih, kültür, toplum,

ekonomi, bilim adamlarının ruhsal yapılarını içeren dış yapısını saran bir *felsefe küre* den söz edeceğim, tam bu noktada. Örneğin Aristo fiziğini saran *felsefe küre* ile Newton fiziğini saran *felsefe küre* aynı değildir. Nasıl atmosferin çoğu kez farkında değilsek, bilim adamları olarak soluduğumuz *felsefe küre*'nin de farkında değilizdir. Çağdan çağa, dönemden döneme, bir anlamda egemenliğini sürdüren temel bilim anlayışlarıyla birlikte değişen bir küredir bu. içinde farklı görüşler taşısa da, bu farklı görüşlerin tartışılmasını olanaklı kılan bir ortak düzlemi barındırır içinde. Değişen küreler içinde değişmeyen, görece olarak daha uzun sürede değişen ortak öğeler vardır. Bundan dolayı Sokrat öncesi fiziği, büyücülüğü, simyayı, Aristo Fiziğini anlayabiliyoruz.

Burada bu ortak temel ilkelere neden *felsefe* adını verdiğimi sorabilirsiniz. Araştırmayı başlatan, sorgulamayı, soruşturmayı, gözlemi, deneyi olanaklı kılan temel görüşler, doğa, evren, tanrı anlayışları, bilgiye, bilime bakış, hep bu kürenin yapısı içinde sürüp gidiyor. Kant'ın çabasını anımsayınız. Çağının bilimini kültür, inanç, sanat içinde yorumlamaya uğraşırken *felsefe küresini* kendi açısından keşfetmeye çalışıyordu. Hegel için de aynı durum söz konusu. Husserl için de. Reichenbach da kendi gözlüğünden görüyordu küreyi. Felsefeyi bilimin yanında nereye koyduğumuz, bu küredeki yerimizi nasıl algıladığımıza bağlıdır. Giderek felsefeyi yok saymanız ya da küçümsemeniz ya da abartmanızda *felsefe kürede* kendinize biçtiğiniz yerle ilgilidir. Araştıran bir bilim adamının bu kürenin dışında yaşayamayacağını söylerken, felsefeyi abarttığım sanılabilir. Unutmayalım ki her türlü efsaneyi, sanatı, inanç düzenlerini, bilimi, dünya görüşünü sorgulayabildiğimiz en geniş küredir *felsefe küre*. Onu sorgulamak da felsefedir çünkü.

Felsefe küre, dünya görüşü, eğitim anlayışı, bilime, sanata, inanç düzenlerine bakış olarak beynimize, yüreğimize işleniyor, okullarda, kitaplarda, medyanın belirlediği iletiler (mesajlar) da. Mesleği *felsefe* olan bizler, felsefeyi yalnızca kendi uğraştığımız teknik bir alan olarak görüyoruz. Çağımızın felsefesini yalnızca kendi uğraştığımız teknik bir alan olarak görüyoruz. Bu çağımızın felsefi küresinin yapısından geliyor. *Felsefe* bir "meslek" olmuştur. Daraltılmış, yalıtılmıştır. Kökenindeki bütünlüğü arama çabasından koparılmıştır. Sanılmıştır ki, bilim gelince, *felsefe* ortadan kalkmıştır ya da ikinci plana itilip, bilim şoförünün "muavini" yapılmıştır. Bu anlayış da belli bir "*felsefe*"den kaynaklanıyor.

Felsefeyi böylesine "başa alınmış" kuşatıcı bir görev içinde görmenin sakıncaları yok mudur? İki bin beş yüz yıllık geçmişinden öğrendiğimiz yanlışlarımız, özürlerimiz elbette vardır. Soluduğumuz *felsefe küreyi* anlamaya çabalamanın, bu çabada, bilimin, sanatın, değişik yaşam biçimlerinin sağladığı

deneylerin katkısıyla yürümenin, bence anlamlı bir felsefe etkinliği olduğunu söylemeliyim.

İşte, bilim kendi araştırma uğraşını böyle bir kürede yapabiliyor. Bilimin içindedir felsefe (Yıllardan beri üniversitemde "Philosophy in Science" "Bilimdeki felsefe" adlı bir ders vermekteyim). Her bilimsel araştırma etkinliği felsefeyi içinde taşıyarak, konusuna, hedeflerine göre yöntemini oluşturur. Yöntem, çoğu kez önceden planlanıp, tasarlansa da iş başında oluşturulan geliştirilen bir şeydir. Nasıl araştıracağız? Kitaplar, tümdengelim, tümevarım gibi yöntemlerden söz ediyorlar. Daha incelediğinizde bu yöntemlerin sayısını oldukça arttırabilirsiniz. Bana böylesi yöntem adları, kalıpları hiç de açıklayıcı aydınlatıcı gelmiyor. Bir araştırma bittikten sonra geriye dönüp kullandığınız yöntemleri bulabilirsiniz, eğer merak ediyorsanız. Yaratıcı bir insanın "hangi yöntemi kullanayım?" sorusunu önceden kesin ve değişmez biçimde soran biri olduğunu sanmıyorum. Dediğim gibi araştırma yöntemi, o alanın ustalarından araştırma yapa yapa öğrenilecek geliştirilecek bir iştir.

Araştırma tekniğine gelince, teknik, yöntemin belirlediği süreç içinde hesaplamaları, deney düzenekleri kurmayı içeren çoğu kez yaratıcı buluşlar ve hünerler gerektiren çabalara verdiğim bir addır. Yöntem araştırma sırasında geliştirilecek genel stratejilerdir. Teknik, bu stratejilerin gerçekleştirmesine yardımcı olan sorunu çözmeye yönelik araçların, yolların, çözüm biçimlerinin oluşturulmasıdır.

Teknik yöntemden, yöntemse felsefe küre içinde iç ve dış bilim süreçlerinden etkilenir. Peki felsefe küreyi belirleyen toplumsal, kültürel, ekonomik, tarihsel etkenler yok mudur? Garip ama, bu etkilerin saptanma çabasının ardında da bu çabayı sarıp sarmalayın bir felsefe küre vardır.

SORULAR

1. Metin temel olarak hangi konuyu ele almaktadır?
2. Metne göre, bilimsel araştırmayı etkileyen iç ve dış yapılarını oluşturan temel unsurları belirtiniz.
3. Metne göre, Çağımızın bilimle ilişkisinde felsefe küresinin özellikleri nelerdir?
4. Metin teknik, yöntem ve felsefe küre arasında nasıl bir ilişki kurmuştur?
5. Metin yazarının çağımızda felsefenin yeri ve rolü konusundaki görüşlerine katılıyor musunuz? Gerekçelerini belirtiniz.
6. Sizce felsefenin çağımızdaki rolü ve işlevi ne olmalıdır?

FELSEFE KÜRE ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Tanıma	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin tanıma gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
Yorumlama	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorulara neredeyse hiç yorum yapamadı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yetersiz yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda yeterli yorum yaptı.	Metne ilişkin yorumlama yapılması istenen soru/sorularda doğru yorum yaptı.	
Temellendirme Yapma	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda neredeyse hiç temellendirme yapamadı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda çok az temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda fazla sayıda temellendirme yaptı.	Metne ilişkin gerekçelendirme yapması istenen soru/sorularda istenen temellendirmeleri tamamını yaptı.	
Görüş Oluşturma	Metne ilişkin görüş oluşturma istenen soru/sorularda hiç görüş belirtmedi.	Metne ilişkin görüş oluşturma istenen soru/sorularda oluşturduğu görüş yetersiz açıklamalar içeriyordu.	Metne ilişkin görüş oluşturma istenen soru/sorularda oluşturduğu görüş yeterli açıklamalar içeriyordu.	Metne ilişkin görüş oluşturma istenen soru/sorularda oluşturduğu görüş eksiksiz açıklamalar içeriyordu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 60**OLASILIK KAVRAMININ TOPLUM BİLİMLERİNDEKİ YERİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	65. Bilim felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 66. Bilim felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'de verilen metni okumaları ve bilim felsefesi ünitesinde öğrendiği tüm bilgilerden yararlanarak metinle ilgisini kurarak bilim felsefesinin bir problemine ya da problemlerine ilişkin özgün görüşlerini içeren bir metin yazmaları istenir.

EK - 1**OLASILIK KAVRAMININ TOPLUM BİLİMLERİNDEKİ YERİ**

Bütün bilimler için geçerli olan ve bilimselliğin ölçütü sayılabilecek bazı ortak özellikler vardır. Bunlar arasında örneğin; sistemli bir bütün halinde olmak, nesnellik, önermelerin ya da yasaların genelliği, bilimsel yöntemlerin uygulanması, gerekircilik (determinizm) ilkesine dayanmak, yani belirli bir olasılık payıyla önceden kestirme (prediction) olanağı gibi belli başlılarını sıralamak mümkündür. Bunlar ve bunlara eklenebilecek daha başka özellikler, bilimi bilim yapan niteliklerdir. Bu sorunun ayrıntıları üzerinde yapılagelen tartışmalar şimdilik konumuzun dışında kalmaktadır. Bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz konu, türlü bilimlerin birbirlerinden hangi yönleriyle farklı oldukları ve bu farklılığı belirleyen etmenlerin neler olduğudur.

Bilimlerin birbirlerinden öncelikle konularının farklılığı ile ayrıldıkları açık bir gerçektir. Her bilimin, kendi konusunun yapısına ve gerektirmesine en uygun düşün bilimsel yöntemi kullanması zorunluluğu da bu gerçeği izleyen ikinci bir farklılık etmenidir. Bilimsel yöntem genellikle diyalektik, bu kapsam içerisinde de endüksiyon, dedüksiyon, analiz, sentez vb. uygulamalarıdır. Her bilim türlü bilimsel yöntemi kullanır fakat, kendi konusunun yapısı gereği birine ya da öbürüne öncelik ya da ağırlık tanıyarak. Bilimleri tek tek ele alıp her birinin ayrı ayrı metodolojisini yapmak gibi, sonuca gitmeyi geciktirecek bir yöntem yerine, her zaman başvuru ve bilgi teorisinin genellik karakterini korumak için gerekli olan toplayıcı ve bölümleyici bir yöntemi yeğleyelim.

Konularının çeşitliliğinden hareketle varılabilecek ilk ve en genel bölümlenme; bir bilimin, insanın dışındaki nesnel dünyayla, yani doğayla ilgili sorunlar ele alması, ya da şu ya da bu açıdan insana veya insanla ilgili olgulara eğilmesiyle belirlenir. Böyle bir bölümlenme sonucunda, bir yanda doğa bilimleri kümesinde toplayabileceğimiz türlü bilimler, diğer yanda da toplum bilimleri ya da insan bilimleri dediğimiz bilimler yer alır. Artık bu iki kümedeki bilimlerin hangi yöntemleri uygulayarak, nasıl yasalara vardıklarını ve "pratik-teori-pratik" ilişkisini nasıl sağladıklarını ana çizgileriyle özetleyebiliriz.

Doğa bilimleri deneysel yani ağır basan dış dünyayı kavramaya ve açıklamaya yönelik bilimler oldukları için, yasalara varırken deneye dayanan tümevarım yöntemini, yani özel olguların tekrarından genelliklere varma yöntemini kullanırlar. Tümevarım yöntemi nedensellik ve gerekircilik ilkesine sıkı sıkıya bağlı bir yöntemdir. Bir sistem içerisinde saptanan bir olgunun aynı sistem içinde koşulların tekrarı halinde tekrarlanacağını, yani her olayın bir nedeni olduğunu, nedenle sonuç arasında zorunlu bir bağ olduğunu aynı koşullar altında aynı olayların aynı sonuçları vereceğini öngörür. Gerek bu ilkelerin, gerekse tümevarım yönteminin ilk eleştirisi 18. yüzyılda İngiliz filozofu David Hume tarafından yapılmıştır. Bu eleştiriyi kaba çizgileriyle şöyle özetleyebiliriz:

4. Nedenle sonuç arasındaki bağ zorunlu olmayıp, alışkanlığa dayanmaktadır. Yani örneğin, "ateşe konan su kaynar" dediğimizde, biz ateşi ve suyun kaynadığını görür, deneyimizle saptarız. Fakat ateşten suya bir etkinin geçerek suyu kaynattığını görmeyiz. Şu halde ateşe konan suyun kaynayacağı hakkındaki yargımız zorunlu bir yasallığın değil, bu iki ögeyi hep birarada görmekten doğan alışkanlığımızın bir sonucudur. Şimdiye kadar hep ateşe konan suların kaynadığını görmüşüzdür. Bu alışkanlığımız bize, bundan sonra da hep böyle olacağı inancını vermektedir. Demek ki

nedensellik analitik, yani zorunlu bir ilke değildir. Başka deyişle karşıtını düşünmek akıl için çelişki doğurmaz.

5. Tümevarım ne akılla, ne deneyle temellendirilebilir. Bir yargıyı akılla temellendirmek demek, karşıtının akıl için çelişkili olduğunu göstermek demektir. Oysa tümevarımla elde edilen yasaların karşıtını düşünmek akla değil sadece alışkanlıklarımıza aykırıdır. Tümevarım deneyle de temellendirilemez. Çünkü bu, tümevarımın doğru sonuca ulaştırdığını göstermek için yeniden tümevarımlar yapmak, yani tümevarımı tümevarımlarla temellendirmek demektir. Bu ise bir kısır döngü teşkil eder. Bütün bunlardan sonra Hume demektedir ki, tümevarım temellendirilmemiş olarak havada durmaktadır. İşimize yaradığı için onu kullanırız, fakat yanılma payını gözden uzak tutmaksızın.

Yüzyılımızda mantıkçı empirizmin temsilcilerinden Alman mantıkçı filozofu Hans Reichenbach, bu sorunu olasılık teorisiyle çözüme ulaştırmış böylelikle artık doğanın yasallığı, alışkanlık ve inanç gibi öznel kavramlarla temellendirilmekten kurtulmuştur. Doğa bilimlerinin tümevarımla elde edilen yasaları yüzde yüz kesinliğe sahip olmayıp, mümkün olan, yani varılabilen en yüksek olasılık derecesiyle saptanmaktadır. Termodinamik gazların kinetik teorisi ve daha sonraları modern atom fiziğiyle ilgili olarak Heisenberg'in belirsizlik bağlantıları göstermiştir ki, doğanın yapısında bir nedensellik vardır ama bu sıkı nedensellik değildir. Bugün artık olasılık doğanın yapısını ifade eden nesnel bir kavram olarak bilimde yerini almıştır.

Sosyal bilimlere gelince, bunlar için doğa bilimlerindeki anlamıyla bir laboratuvar hazırlığı yapmak, deneyleri aynen, ya da belirli öğeleri sabit tutup diğerlerini değiştirerek tekrarlamak olanağı yoktur. Şu halde bu bilimlerde genel geçerlikte kanunlara varmak, olguların saptanmasından ve çözümlenmesinden teoriye yükselmek için, başat olarak istatistik metodu kullanılacaktır. İstatistik, tümevarıma, dolayısıyla nedensellik ilkesine sıkı sıkıya bağlı bir yöntemdir. Nedenselliğin ise son çözümlemede olasılık teorisiyle ilişkide yorumlanması gereken bir ilke olduğunu gördük. Şu halde olasılık; bilimin yasalarının hem doğa bilimleri, hem de sosyal bilimler için geçerli bir ortak özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olasılıktan ne anlamalıyız? Olasılık bir kesirle ifade edilir. Pay paydaya eşit olduğu zaman olasılık derecesi 1'dir ve bu pekinliği gösterir. Günlük dildeki "yüzde yüz" sözünün anlamı budur. Pay sıfır olduğu zaman olasılık derecesi de sıfır olur ve bu da, olanaksızlık anlamına gelir. Payda sabit kalmak şartıyla, pay paydaya ne derece yaklaşırsa o kadar yüksek bir olasılık elde edilmiş olur.

Bu oranlamalar bakımından da doğa bilimleriyle toplum bilimleri arasında bir fark görülür. Doğa bilimlerinin yasalarında olasılık oranı toplum bilimlerinkine göre daha yüksektir. Bunun da bilimsel açıklaması, toplum bilimlerinin verilerinin, doğa bilimlerininkine göre çok daha zengin olmasına dayanır. Şu ünlü serbest düşme yasasını ele alalım: $S=1/2gt^2$. Bu yasaya varılabilmesi için, sadece yol, hız ve zaman etmenlerinin saptanması yeterli olmuştur. Düşme olayının başka etmenleri de vardır ama, bunlar ihmal edilerek olasılık payı oldukça yüksek bir yasaya varılabilmektedir. Toplum bilimlerinde ise durum değişmekte, veriler, etmenler çok zenginleşmektedir. Öyle ki bunların pek çoğu ihmal edilemeyecek bir önem taşımaktadır. Yasaya varılırken ne kadar çok etmen işe karışırsa olasılık oranı o kadar düşük olmakta ve hatta, türlü etmenlerin varlığı ve bazılarının yokluğu sonucunda yapılan gruplamalardan hareketle, çeşitli modeller ortaya çıkmaktadır.

Şu halde toplum bilimlerinde koşulların, etmenlerin, verilerin çokluğu ve çeşitliliği gözönüne alınmaksızın, ya da sosyal pratiğin ait olduğu alanların kendine özgü veri ve koşulları yerine, aynı konuda başka veri gruplarından varılan sonuçlar değerlendirilerek teoriye ulaşıyorsa, bu "bilimsellik"ten çok dogmatizme ve devşirmeciliğe yakındır. Bilim felsefesi için teori ile pratiğin ayrılmaz bir bütün oluşturduğu ve teorinin pratikte yansıyacağı düşünülürse sözü edilen yanılmanın eylemde büsbütün vahim sonuçlar doğuracağı gerçeği apaçık ortaya çıkar. Teoriden bağımsız, sırf eylem için yapılan eylemler ise, göle yoğurt mayası çalmaktan daha ciddi bir anlam taşımazlar. Üstelik doğru teorinin uygulanmasını en azından geciktirir, daha tehlikeli, amacın gerçekleşmesini uzun bir süre için olanaksız kılacak koşulları getirebilirler. Toplum bir labaratuvar değildir. Bir kimya deneyi yapılırken nihayet tüp patlar; oysa toplumların geleceği sözkonusu iken sorumsuzca atılan bir adım sadece birikimin iflasını değil, kuşakların mahvını da birlikte getirebilir. Asıl bilimsellik, belirli koşullar içerisinde, en yüksek olasılıklı teoriye varmak, her veriyi ve bütün etmenleri sağlıklı bir biçimde değerlendirmek, pratiği de bundan ayırmamakla tanımlanır.

**Fusun Akatlı, Pusulamız Felsefe, Varlık Yay. Deneme Dizisi:12, 1995
S.131-135**

DEĞERLENDİRME

OLASILIK KAVRAMININ TOPLUM BİLİMLERİNDEKİ YERİ ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önermeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 61**DİN NEDİR?**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Din Felsefesi
KAZANIMLAR	67. Din felsefesinin konusunu açıklar. 68. Teleoloji ile Din Felsefesi arasındaki farkı açıklar. 68. Teleoloji ile Din Felsefesi arasındaki farkı açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma

İŞLENİŞ

- Öğrencilerden Ek-1'deki metni okumaları ve metne ilişkin soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**DİN NEDİR?**

Bir din her şeyden önce insan ve evren hakkında bilgi veren bir sistemdir. Ancak bu bilgiyi sıradan bilgi ya da bilimsel bilgiden farklı olarak **metafizik bir bilgi** diye adlandırmak doğru olacaktır. Bunun da başlıca nedeni onun haklarında bilgi verdiği şeylerin, Tanrı, evren, evrenin kaynağı, evrenin nihai ereği, insanın özü, insanın kaderi, Tanrı ile insan arasındaki ilişkiler gibi yapısı itibarıyla bilimsel olmayan, metafizik olan varlıklar veya olaylar olmalarıdır. Ancak din yalnızca bir metafizik bilgiler bütünü olarak kalmaz. Aynı zamanda insana bu bilgiye uygun olarak bir yaşama tarzı teklif eder, hatta onu emreder. Yani o demek ki aynı zamanda bu bilgilere uygun olarak davranılmasını, eylemlerde bulunulmasını isteyen bir **ahlak sistemi**dir. Nitekim bazıları bundan hareketle dine dayanmayan bir ahlak sisteminin var olabileceğini kabul bile etmezler. Başka bazıları ise böyle bir imkanı kabul etmekle birlikte dinin bir ahlak sistemi olması özelliğini, onun en belirleyici özelliği olarak görürler. Spinoza dini, ahlaka, doğru ahlaka indirgemek isteyen filozofların başında gelir. Öte yandan dinler insanlara verdikleri bu metafizik veya ahlaki bilgileri, onların özel bir ruh hali içinde almalarını ve kabul etmelerini ister. Bununla kastettiğimiz dinlerin mensuplarından, verdikleri bilgilere veya önerdikleri kurallara **inanmalarını** isterler. Bundan dolayı bir din mensubu bu dinin verdiği bilgileri bilen biri

değildir, onlara **inanan biridir**. Örneğin ben Hristiyanlığın bir Hristiyana verdiği bütün bilgileri biliyorum. Yani ben bir Hristiyanlık bilginiyim, ama onlara inanmıyorum. O halde ben bir Hristiyan değilim. Bundan dolayı bazı din felsefeciler haklı olarak dinde en önemli ögenin bu inanç ögesi, bu **inanç tavrı** veya **iman tavrı** olduğunu söylerler. Buna göre her tür dinin özü olarak durulması gereken şey, neyi bildiğimiz değil, **nasıl** bildiğimizdir. Başka deyişle neye inandığımız değil, nasıl inandığımızdır. Burada inanmadan kastedilen şey, genel olarak bir bilgi eksikliğinden ötürü bizde mevcut olan "sanma", "düşünme", "tahmin etme" anlamında inanma değildir. Bir insanın bir şeye bir "din gibi inandığı"ndan kastedilen inanma, yani "iman etme" anlamında inanmadır.

Öte yandan bir şeye bir "din gibi inanma"nın da dini belirlemede yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin bir komünist, ilerde bir gün devletin ortadan kalkacağı, sömürünün yok olacağı, herkesin eşit, mutlu ve barış içinde yaşayacağına bir din gibi inanabilir. Ama bu komünizmin bir din olduğu anlamına gelmez.

Dinlerde karşılaşılan bir diğer öge tapınma, ayin veya merasim olarak adlandırılabilir. Tapınma daha özel ve bireysel, ayin ise daha genel ve toplumsal bir şeydir. Tapınma ve ayin, inanan insanın inancını ifade etme biçimi olarak tanımlanabilir. Ayin her zaman bir fiil, bir eylemdir. Dinin ahlaktan en önemli farkı ahlakta böyle bir ayin ögesinin bulunmamasıdır.

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş, S.220.221.222
Vadi Yay. Şubat 1998, üçüncü baskı.

SORULAR

1. Metne göre, dinin temel unsurlarını ve özelliklerini sıralayınız.
2. Metinde geçen "metafizik bilgi" kavramını bilgi kuramı açısından değerlendiriniz.
3. Metinde "dinin ortaya koyduğu bilgilerin" kaynağına ilişkin bir açıklama mevcut mudur?
4. "Din gibi inanma" kavramı metinde hangi anlamda ele alınmaktadır?
5. Dinlerin ahlak sistemi olmalarına dinlerden örnekler veriniz.
6. Din ve ahlak ilişkisini değerlendirerek bu iki kurumu karşılaştırınız.
8. Bilimin dinle ilişkili araştırma konularına sosyoloji ve psikoloji bilimlerini temele alarak örnekler veriniz.
7. Dinin felsefe tarafında konu edinilmesi hangi sorun ve sorular etrafında olabilir?
8. Din felsefesinin temel kavramları neler olabilir? Anlamlarıyla birlikte belirtiniz.

DİN NEDİR? ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Sıralama	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru sıralama yapamadı.	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya yakın olmayan bir sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda doğruya sıralama yaptı	Metne ilişkin sıralama yapılması istenen soru/ sorularda en doğru sıralamayı yaptı.	
Açıklama	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç birine doğru cevap veremedi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da bazılarına yetersiz doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da çoğuna yeterli düzeyde doğru cevap verdi.	Metne ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların da tümüne tam doğru cevap verdi.	
Örnek Verme	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ sorularda neredeyse hiç doğru örnek veremedi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ sorularda bir kaç doğruya yakın örnek verebildi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ sorularda pek çok doğruya yakın örnek verdi.	Metne ilişkin örnek vermesi istenen soru/ sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydu.	
Karşılaştırma Yapma	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda çok az karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda fazla sayıda karşılaştırma yaptı.	Metne ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soru/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
İlişki Kurma	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında çok az ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında fazla sayıda ilişki kurdu.	Metne ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru/ sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Çıkarım Yapma	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda neredeyse hiç çıkarım yapamadı	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda bir kaç çıkarım yapabildi.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda pek çok çıkarım yaptı.	Metne ilişkin çıkarım yapması istenen soru/ sorularda istenen tüm çıkarımları yaptı	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK -62**UYGARLIĞIN HASTALIĞI DİN**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Bilim Felsefesi
KAZANIMLAR	Bilimin neliğini açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere metin dağıtılır ve okumaları istenir.
- Metin öğretmen tarafından okunur.
- Sorular yanıtlamaları için zaman verilir
- Öğrenciler yanıtlarını okurlar ve bu yanıtlar üzerinde tartışma yapılır.

EK - 1**UYGARLIĞIN HASTALIĞI DİN**

Burada, bütün bunların a l t ı n d a ne olup bittiği şimdiden tahmin edilmiş olacaktır: Şu kendine işkence etme isteği, şu işe doğru yapılmış, ürküp kendine doğru geri dönen hayvan-insanın bastırılmış zalimliği, evcilleştirilmek için "devlet"in zindanına kapatılmış, bu daha d o ğ a l acı verme isteği çaresi engellenince kendine acı vermek için kara vicdanı icat eden yaratık- bu kara vicdanlı insan, kendine işkence etmeyi en tüyler ürpertici sertlik ve keskinliğe getirebilmek için din dayanağına sıkı sıkı sarılıyor.

Ta n r ı'ya karşı işlenen suç : Bu düşünce kendine cefa çektirmek için bir araç oluyor. "Tanrı"da, ortadan kaldırılamaz içgüdülerinin karşıtını kavıyor; bu hayvansal içgüdülerin kendilerini Tanrıya karşı işlenen suç olarak yorumluyor (düşmanlık, isyan, "cenab-ı hakka" karşı, "baba"ya , dünyanın başlangıcı ve ilk atası olana karşı ayaklanma olarak) kendini "Tanrı", "şeytan" çelişkisi arasına geriyor; kendine, kendi doğasına, doğallığına, gerçekliğine hayır deyişini atıyor, bir evetleme biçiminde, var olan, kanlı, canlı gerçek bir şey olarak, Tanrının

kutsallığı, yargılayıcı Tanrı olarak, cellat Tanrı olarak, öte dünya ebediyyet , bitmeyen işkence olarak, cehennem olarak, suçun ve cezanın ölçülmezliği olarak.

Bu ruhsal zalimliğinde mutlak olarak örneklenmemiş bir isteme çılgınlığı yatıyor: kefaretinin ödeyemeyecek bir duruma gelinceye dek kendini suçlu ve günahkar bulan bir insan i s t e m e; kendini suça eşdeğer bir ceza olanağından yoksun olarak cezalandırmayı düşünme i s t e m e s i; "şu saplantılı düşüncelerin" dehlizinden çıkışını ilk ve son kez kapamak için ceza ve suç sorunuyla temel dayanağına mikrop saçıp, onu zehirleme i s t e m e s i; bir ideal -"kutsal Tanrı" ideali- oluşturup kendi mutlak değersizliğinin somutluğunu duyma i s t e m e s i. Ah, bu çılgın, acıklı canavar insan! Nasıl düşünceleri var onun, nasıl bir doğaya karşı bir yapısı, nasıl şiddetli saçmalık nöbetleri, nasıl da d ü ş ü n m e c a n a v a r l ı ğ ı fışkırıyor ondan, g e r ç e k c a n a v a r l ı ğ ı, birazcık engellenir engellenmez!...

Bütün bunlar son derece ilginç, ama aynı zamanda, hüznü, karanlık, sinir bozucu acıklı durumlar, öyle ki insan bu uçurumlara uzun süre bakmayı kendine yasaklamaya zorlanıyor. İşte h a s t a l ı k, kuşku yok, insanı şimdiye dek sarıp sarmalamış en dehşetli hastalık.

... İnsanda bu denli çok tüyler ürpertici özellikler var!...Nicedir yeryüzü bir tımarhane olmuştur.

**Friedrich Nietzsche, Ahlâkın Soykütüğü Üstüne,
(2. çalışma.22, s.87) Çev. Ahmet İnam. Ara yy. 1990.**

SORULAR

1. Metinde geçen, "hayvan-insan", bastırılmış zalimlik", "ortadan kaldırılamaz içgüdüler", Tanrıya işlenen suç" kavramları hangi anlamları karşılamaktadır?
2. Yazara göre, insan "Tanrıya karşı suç" düşüncesini neden geliştiriyor?
3. Yazarın görüşlerini destekleyen ya da eleştiren bir yazı yazınız.

UYGARLIĞIN HASTALIĞI DİN ETKİNLİĞİ
METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI
DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında bilgi	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında doğru bilgi neredeyse hiç yoktur.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkındaki doğru bilgi çok azdır.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında yeterli doğru bilgi vardır.	Metinde felsefe tarihinin temel kavramları ve problemleri hakkında tam/eksiksiz doğru bilgi vardır.	
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önermeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK -63**TELEOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Din Felsefesi
KAZANIMLAR	71. Tanrı kavramına ilişkin farklı anlayışları ayırdeder. 72. Tanrının varlığına ilişkin farklı görüşleri analiz eder. 73. Kader ve özgürlük sorununa ilişkin görüşleri görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Performans ödevi, Sunum, Tartışma

İŞLENİŞ

- Etkinliğin amacı, Tanrının varlığını teleolojik olarak kanıtlamaya çalışan görüş ile bu görüşe yapılan eleştirilerin tanıtılması ve her iki yaklaşımın da felsefi olarak incelenmesidir.
- Bir hafta önce gönüllü iki öğrenciye ekteki metin verilir, görüşler paylaştırılır. Öğrenciler bu görüşleri sınıfta tanıtmakla görevlidir. Bu süre içinde daha ayrıntılı bilgi edinmek üzere hazırlık yaparlar.
- Derste, görüşler sırasıyla sunulur.
- Görüşleri anlamaya yönelik sınıftan gelecek soruları, sunum yapan öğrenci cevaplandırır. Öğretmen ise yardımcı olur.
- Öğretmen tarafından görüşler tartışmaya açılır.
- Öğrencilerden metinle ilgili soruları cevaplandırmaları istenir.

EVRENDEKİ DÜZENDEN HAREKET EDEN (TELEOLOJİK) KANIT

Doğa hakkındaki gözlemlerimiz bize onda bir düzen olduğunu göstermektedir. Doğa hakkında bilgimiz arttıkça onun parçaları arasındaki karmaşık ilişkiler ve gene yapısındaki planlılık daha açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Nasıl ki insan elinden çıkan bir nesnede, örneğin bir evde, bir otomobilde ne kadar mükemmel bir düzenlilik ve planlılık, bir amaçlılık gördüğümüzde onun, o ölçüde zeki, bilinçli, plan yapan bir varlığın ürünü olduğu sonucuna geçerse, evrendeki düzen, planlılık ve amaçlılık da zorunlu olarak bizi bu özelliklerin sahibi olan bir varlığın var olması gerektiği sonucuna götürmektedir. O halde sonuç olarak evren denen bu mükemmel yapının bir yapıcısı, bir mimarı vardır ki o da Tanrı'dır.

EVRENDEKİ DÜZENDEN HAREKET EDEN (TELEOLOJİK) KANITA ELEŞTİRİLER

Birincisi, buradaki düzen ve ereklilikten kastedilen şey, açık değildir. Ancak bu iddia hangi ölçüde anlamlıdır? Eğer dünya şimdi olduğu gibi olmasaydı, doğa yasaları şimdiki yasalardan tamamen başka olsaydı, örneğin mevsimler şimdiki bildiğimiz sıraya göre birbirini izlemeseydi, yağmurlar gökten yere doğru değil, yerden göğe doğru çıksaydı, insanın iki gözü yerine beş gözü olsaydı veya hiç olmasaydı, canlılardan kendilerine benzer varlıklar değil de hiç benzemeyen varlıklar doğsaydı, bu sözü edilen durumda bir düzen olacak değil miydi. Mars'taki koşulların dünyadaki koşullardan tamamen farklı olduğunu, gece ile gündüz arasındaki derece farklılıklarının canlıların yaşamasına izin vermeyecek kadar büyük olduğunu biliyoruz. Ama bu, Mars'ta bir düzen olmadığı anlamına gelir mi? Daha açık olarak soralım: Düzensizliği düşünmek mümkün müdür? Düzensizlik bizim alıştığımız düzenden farklı olan bir şeyden fazla bir şey midir?

İkincisi, acaba dünya gerçekten düzenli midir? Eğer düzenli ise depremlerin, yanardağ patlamalarının, sellerin, hilkat garibelerinin (örneğin iki başlı bebeklerin, kolsuz doğan çocukların vb.) varlığını nasıl açıklayacağız? Sonra insan vücudu - ki evrende hüküm sürdüğü düşünülen düzenlilik ve amaçlılığın en iyi örneği olarak zikredilir - gerçekten çok düzenli, çok planlı bir yapı mıdır? Örneğin erkek vücudunda memenin işlevi nedir? İnsanda kör bağırsağın varlığı neye hizmet etmektedir?

Üçüncüsü, Hume'un işaret ettiği gibi doğal objelerin kendileri ile ilgili gözlemlerimizi, hangi haklarla doğal-olmayan bir varlığa taşımaktayız? (...) Bu dünyada düzenli bir nesnenin, örneğin bir evin, bir kılıcın bir yapıcısı, bir

yaratıcısı olduğunu görüyoruz. Bundan bir bütün olarak evrenin de bir yapıcısı, bir yaratıcısı olduğu sonucuna geçiyoruz. Ancak içinde yaşadığımız dünyada eserlerle, onların nedenlerini görmemize karşılık bir bütün olarak eser diye kabul ettiğimiz evrenin nedenini göremiyoruz. Burada kurduğumuz benzerliğin veya anolojinin temeli nedir? Sonra eğer benzer eserlerin benzer nedenlerin sonuçları olduğunu kabul edersek bundan, Tanrı'nın aleyhine bazı sonuçlar çıkarmamız da mümkündür. Çünkü bu dünyanın hiç de mükemmel olmadığını söylemek ve bundan da o halde onun meydana getiricisinin de pek mükemmel bir varlık olmadığı sonucuna geçmek mümkündür. Örneğin hiç kimse dünyadaki çok sayıdaki çocuk ölümlerinin, milyonlarca masum insanın savaşlarda katledilmesinin, iyi-kötü demeden insanların canlarını alan salgın hastalıkların mükemmel veya iyi şeyler olduklarını söyleyemez. Evrendeki kötünün varlığı bizi, Hume'a göre şu ikilem karşısında bırakır: Tanrı ya kötülüğü önleme gücüne sahipti, ancak bunu yapmak istemedi; o halde Tanrı iyi değildir veya Tanrı kötülüğü önlemek istiyordu, ancak gücü buna yetmedi; o halde Tanrı güçlü değildir.

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş
(say. 234-235), Vadi Yay. Şubat 1998, üçüncü baskı.
Kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Metin; din felsefesi ile ilgili hangi soruya cevap aramaktadır?
2. Evrenin düzenli olmasını Tanrı'nın varlığına kanıt gösteren görüş hangi argümanlara dayanmaktadır?
3. Teleolojik kanıt getirilen eleştirileri gerekçeleri ile açıklayınız?
4. Teleolojik kanıt ve bu kanıt getirilen eleştirilerin zayıf ve güçlü yönleri nelerdir, gerekçeleri ile belirtiniz?
5. Teleolojik kanıtı destekleyen ve/veya getirilen eleştirileri destekleyen örnekler veriniz?
6. Teleolojik kanıt metinde dile getirilen eleştirilerin dışında bir eleştiri getirilebilir mi?

TELEOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ
SUNU DEĞERLENDİRMESİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

Öğrencinin

Adı Soyadı :

Numarası :

Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

TELEOLOJİK KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ
DERCELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Parçalar arasında ilişki kurma ,	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarına doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
İlişkilerin dayandığı ilkeleri bulma Örnek Verme	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda neredeyse hiç / doğru örnek veremedi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda bir kaç / doğruya yakın örnek verebildi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda pek çok / doğruya yakın örnek verdi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğruydu.	
Karşılaştırma Yapma	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterince karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterli karşılaştırma yaptı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Parçalar Arasında İlişki Kurma	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterince ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterli ilişki kurdu.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	
Öğretmen Görüşü:					

ETKİNLİK - 64**EVRENİN VARLIĞININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(KOZMOLOJİK) KANIT**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Din Felsefesi
KAZANIMLAR	71. Tanrı kavramına ilişkin farklı anlayışları ayırt eder. 72. Tanrının varlığına ilişkin farklı görüşleri analiz eder. 73. Kader ve özgürlük sorununa ilişkin görüşleri görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Performans ödevi, Sunum, Tartışma

İŞLENİŞ

- Etkinliğin amacı, tanrının varlığını kozmolojik olarak kanıtlamaya çalışan görüş ile bu görüşe yapılan eleştirilerin tanıtılması ve her iki yaklaşımın da felsefi olarak incelenmesidir.
- Bir hafta önce gönüllü iki öğrenciye ekteki metin verilir, görüşler paylaştırılır. Öğrenciler bu görüşleri sınıfta tanıtmakla görevlidir. Bu süre içinde daha ayrıntılı bilgi edinmek üzere hazırlık yaparlar.
- Derste, görüşler sırasıyla sunulur.
- Görüşleri anlamaya yönelik sınıftan gelecek soruları, sunum yapan öğrenci cevaplandırır. Öğretmen ise yardımcı olur.
- Öğretmen tarafından görüşler tartışmaya açılır.
- Öğrencilerden metinle ilgili soruları cevaplandırmaları istenir.

EK - 1**EVRENİN VARLIĞININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(KOZMOLOJİK) KANIT**

Kozmolojik kanıt evrendeki düzenden değil de evrenin varlığının kendisinden hareket eder. Evrende birtakım varlıkların meydana geldiği veya birtakım olayların gerçekleştiği açıktır. Öte yandan meydana gelen bu varlıklar veya olay-

ların, onlardan önce gelen başka birtakım varlıklar veya olayların sonucu olarak ortaya çıktıkları da açıktır. Kısaca söylersek meydana gelen herşeyin açıklayıcı bir nedeni vardır ve hiçbir şey, bu neden olmaksızın meydana gelemez. Şimdi herhangi bir olayı ele alalım ve onun meydana gelişini geriye doğru izleyelim: Onun bir meydana getiricisi, bu meydana getiricinin de bir meydana getiricisinin olması ve bunun böylece geriye doğru gitmesi gerektiği açıktır. Şimdi bu durumda iki şık söz konusudur: Ya bu nedenler dizisi sonsuza dek gidecek veya kendisi artık nedensel bir açıklama gerektirmeyen bir varlıkta sona erecektir. Birinci şık saçmadır; çünkü sonsuz tüketilemez veya başka deyişle sonsuz bir dizinin bir ilk terimi yoktur. Eğer bir ilk terimi yoksa ikinci bir terimi, üçüncü bir terimi vb. de yoktur. O halde bu durumda ortaya çıktığını gördüğümüz olayın **ortaya çıkması imkansızdır**. Ama biz onun **ortaya çıktığını** görüyoruz. O halde sözü edilen nedenler dizisinin sonsuza kadar gitmemesi, nedeni olmayan bir ilk varlıkta sona ermesi gerekir ki işte bu da Tanrı'dır.

Bu kanıt Aristoteles, Farabi, Aquino'lu Thomas gibi filozoflar tarafından kullanılmıştır.

EVRENİN VARLIĞININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN (KOZMOLOJİK) KANITA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

Kozmolojik kanıt başta Gazali olmak üzere Hume ve Kant tarafından geçerli olmadığı iddiasıyla reddedilmiştir. Örneğin Gazali tarafından bu kanıtla yöneltilen bir itiraz, sonsuz bir dizinin neden imkansız olduğu noktasına dikkat çekmiştir. Yine Gazali'nin bu kanıtla yaptığı bir başka itiraz sonsuz bir nedenler dizisinin bir noktada kesilmesinin zorunlu olduğu kabul edilse bile, bu kesici ilk nedenin neden tek bir varlık olması gerekliliği üzerindedir. Bu kanıt, bu nedenin, örneğin iki varlık, yani iki Tanrı olmasının neden imkansız olduğunu kanıtlayamamaktadır.

Hume da birçok konuda (örneğin nedensellik ilkesinin analizinde) olduğu gibi bu konuda da Gazali'nin şüpheciliğini devam ettirir. Ona göre de neden ve eserler olarak gördüğümüz olayların gözlemlenmesinden çıkarılan dizilerin bir en son neden gerektirdikleri iddiası temelsiz bir iddiadır. Böyle bir dizinin geriye veya ileriye doğru sonsuza kadar devam edeceğini düşünmekte akılsal bakımdan hiçbir sakınca yoktur. Öte yandan Hume'a göre bir ilk neden zorunlu olsa bile bu neden, neden fiziksel dünyanın kendisi olmasın?

Kant da Hume'un bu eleştirisi çizgisini devam ettirerek şu soruyu sorar: "Her eserin bir nedeni vardır" önermesi neden Tanrı'nın kendisini bu önermenin

kapsamı dışında tutmaktadır? Eğer "herşeyin bir nedeni vardır" önermesi evrensel ise o zaman Tanrı'nın da bir nedeni olması gerekir. Eğer Tanrı'yı bu kuralın dışında tutup O'nun bir nedeni olmadığını söylüyorsak, o zaman evrenin bütünü de bu ilkenin dışında tutup, onun da bütün olarak bir nedeni olmadığını söylememiz mümkündür. Kant'a göre nedensellik ilkesi sadece duyusal deney dünyası, yani fenomenler dünyası için geçerli bir ilkedir. Bu ilkeyi duyusal deney dünyasının ötesine uzatmak haklı değildir. Mümkün deneyi aşan her türlü kanıt, ister Tanrı, ister ruhun ölümsüzlüğü veya gelecek hayatla ilgili olsun, tamamen spekülasyon ve metafiziktir ve hiçbir şeyi kesin olarak kanıtlamaz.

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş
(say. 234-235), Vadi Yay. Şubat 1998, üçüncü baskı.
Kısaltılarak alınmıştır.

SORULAR

1. Metin ; din felsefesi ile ilgili hangi soruya cevap aramaktadır?
2. Kozmoloji görüşü hangi argümanlara dayanmaktadır?
3. Kozmolojik kanıt getirilen eleştirileri gerekçeleri ile açıklayınız?
4. Kozmolojik kanıt ve bu kanıt getirilen eleştirilerin zayıf ve güçlü yönleri nelerdir , gerekçeleri ile belirtiniz?
5. Kozmolojik kanıtı destekleyen ve/veya getirilen eleştirileri destekleyen örnekler veriniz?
6. Kozmolojik kanıt metinde dile getirilen eleştirilerin dışında bir eleştiri getirilebilir mi?

**EVRENİN VARLIĞININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(KOZMOLOJİK) KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ
SUNU DEĞERLENDİRMESİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI**

Öğrencinin

Adı Soyadı :
Numarası :
Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

**EVRENİN VARLIĞININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(KOZMOLOJİK) KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI**

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Parçalar arasında ilişki kurma ,	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
İlişkilerin dayandığı ilkeleri bulma Örnek Verme	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda neredeyse hiç / doğru örnek veremedi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda bir kaç / doğruya yakın örnek verebildi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda pek çok / doğruya yakın örnek verdi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğrudu.	
Karşılaştırma Yapma	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterince karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterli karşılaştırma yaptı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Parçalar Arasında İlişki Kurma	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterince ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterli ilişki kurdu.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	

Öğretmen Görüşü:

ETKİNLİK - 65**TANRININ KAVRAMININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(ONTOLOJİK) KANIT**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Din Felsefesi
KAZANIMLAR	71. Tanrı kavramına ilişkin farklı anlayışları ayırdeder. 72. Tanrının varlığına ilişkin farklı görüşleri analiz eder. 73. Kader ve özgürlük sorununa ilişkin görüşleri görüşleri açıklar.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Performans ödevi, Sunum, Tartışma

İŞLENİŞ

- Etkinliğin amacı, Tanrının varlığını ontolojik olarak kanıtlamaya çalışan görüş ile bu görüşe yapılan eleştirilerin tanıtılması ve her iki yaklaşımın da felsefi olarak incelenmesidir.
- Bir hafta önce gönüllü iki öğrenciye ekteki metin verilir, görüşler paylaştırılır. Öğrenciler bu görüşleri sınıfta tanıtmakla görevlidir. Bu süre içinde daha ayrıntılı bilgi edinmek üzere hazırlık yaparlar.
- Derste, görüşler sırasıyla sunulur.
- Görüşleri anlamaya yönelik sınıftan gelecek soruları, sunum yapan öğrenci cevaplandırır. Öğretmen ise yardımcı olur.
- Öğretmen tarafından görüşler tartışmaya açılır.
- Öğrencilerden metinle ilgili soruları cevaplandırmaları istenir.

TANRININ KAVRAMININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN (ONTOLOJİK) KANIT

Tanrı kavramının kendisinden hareket eden kanıt veya ontolojik kanıt, İbni Sina, Anselmus, Descartes, Spinoza gibi filozoflar tarafından ileri sürülmüş olan bir kanıttır. Onun esası Tanrı kavramından hareket edip bu kavramın içeriğini analiz etmek suretiyle, ondan Tann'nın varlığını çıkarsamaktır. Bu kanıtın en basit anlatım biçimi şu olabilir: Ben, sen, herkes, hatta Tann'nın varlığını kabul etmeyen bir dinsiz bile Tanrı derken birşey anlamaktayız. Bu anladığımız şey nedir? Herhalde en yüksek, en mükemmel, kendisinde mümkün olan bütün olumlu nitelikleri taşıması gereken bir varlık. Şimdi bu en mükemmel varlığı sadece zihnimizde var olan bir kavram olarak ele almamız mümkün olduğu gibi, onu aynı zamanda dış dünyada gerçekten var olan bir varlık olarak da düşünebiliriz. Bu iki varlığı birbiriyle karşılaştırırsak hangisi daha mükemmel bir varlık olarak kendisini gösterecektir? Şüphesiz ki ikincisi; çünkü dışardaki varlık, zihnimizde sadece bir kavram olarak bulunan varlığa göre aynı zamanda var olduğu için daha mükemmeldir. Peki biz Tanrı'yi ne olarak, düşünmekteyiz? Mümkün olan **en mükemmel** varlık. Sadece zihnimizde bulunan, dış dünyada gerçek bir varlığa sahip olmayan Tanrı, bu tanıma uymakta mıdır? Hayır; çünkü O'nun var olmaması **en mükemmel olmaması** demektir. Buna karşılık öbür Tanrı, aynı zamanda var olduğu için birinciden daha mükemmel, yani en mükemmel varlıktır. O halde Tanrı, tanımı gereği vardır.

TANRININ KAVRAMININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN (ONTOLOJİK) KANITA GETİRİLEN ELEŞTİRİLER

Bu kanıtı sergileyen Anselmus'a, çağdaşı olan Gaunilon, bu akıl yürütmeye dayanarak herşeyin varlığının kanıtlanabileceğini söylemiştir. Çünkü ben Tanrı kavramı yerine en mükemmel ada kavramını da düşünebilirim. Şimdi bu en mükemmel ada eğer gerçekten var olmazsa, en mükemmel ada olmayacaktır. Ama madem ki ben en mükemmel ada kavramını düşünmekteyim, o halde onun da tanımı gereği var olması gerekir. Buna karşı cevabında Anselmus, en mükemmel varlık kavramının yalnızca Tanrı için söz konusu olabileceğini, dolayısıyla bu akıl yürütmenin yalnızca Tanrı'ya uygulanabileceğini savunmuştur.

Bu kanıtı karşı Aquino'lu Thomas'ın itirazı ise bir başka noktadadır. Aquino'lu Thomas iyi bir Aristotelesçi olarak, varlığı olmayan birşeyin doğasından veya

özünden bahsetmenin imkansız olduğu görüşünden hareket eder. Gerçekten de Aristoteles'e göre bir bilimin, bir doğayı incelemekten önce bu doğanın **var olup olmadığını** araştırması gerekir. Başka deyişle biz ancak birşeyin var olduğunu öğrendikten sonra onun ne olduğunu, yani onun doğasının veya özünün ne olduğunu sormak hakkına sahibiz. O halde Tanrı'nın var olduğunu bilmedikçe, onun doğası veya özü veya kavramı hakkında ileri süreceğimiz her türlü iddia, örneğin O'nun en mükemmel varlık olduğu iddiası, ancak bir varsayımdan ibaret olacaktır. Dolayısıyla böyle bir iddianın hiçbir ciddi temeli yoktur.

Kant'ın bu kanıtı eleştirisi ise daha ince ve tarihte daha çok iz bırakan bir eleştiridir. Kant birşeyin özü (essence) ile varoluşu (existence) arasında bir ayrım yapar ve daha Önce Farabi'nin gayet açık bir biçimde söylediği gibi, birşeyin **varlığını, onun Özünde içinde bulunan, özünün kurucusu olan bir öge olarak** görmediğini belirtir. Örneğin bir üçgeni tanımladığımızı düşünelim. Bize göre üçgen üç kenarla çevrilmiş olan bir geometrik şekildir. Bu, üçgenin Özünün veya doğasının tanımıdır. Dikkat edilirse burada bu üçgenin varlığından herhangi bir şekilde söz etmedik veya üçgenin varlığını, üçgenin ne olduğuna ilişkin bu tanımımızın içine sokmadık. Birşeyin özü o halde "bu nedir?" sorusuna cevap olarak söylenen şeydir. Farabi birşeyin özünün içinde varlığının bulunmamasından hareketle her öze, örneğin insan, kuş, hayvan, evren özüne varlığın dışardan geldiğini, gelmesi gerektiğini, bunun da Tanrı'nın varlığını kanıtladığını göstermek istemişti. Öyle ya mademki her öz, öz olarak varlığını gerektirmiyordu; o halde ona varlık veren bir varlık olmadıkça her özün, tüm evrenin, sadece bir kavram olarak kalması, gerçekleşmemesi gerekirdi. Oysa evren, insan, bütün özler önümüzde **gerçekleşmiş olarak** bulunmaktadır; o halde onları varlığa geçiren ve kendisinde öz ve varlığın bir ve aynı şey olduğu bir varlık, yani Tanrı vardır. Kant da Farabi'nin bu ayrımından hareket etmekte, ancak ondan ontolojik kanıtın geçersizliği yönünde bir sonuç çıkarmaktadır. Kant'ın örneğini biraz değiştirerek verirsek, "dolar nedir?" sorusunun cevabı, **dolar kavramının içeriğini meydana getiren sıfatların sayımından** ibarettir: Dolar bir para birimidir, kağıttan yapılmıştır, bu kağıdın rengi yeşildir, üzerinde şu şu yazılar vardır vb. Şimdi doları dolar yapan bu özelliklerin tümünün sıralanması, doların ne olduğu sorusunu tam olarak cevaplamamızı mümkün kılar. Başka deyişle doların özü veya/ doğası hakkında bize en mükemmel, en tam bir bilgi verir. Peki şimdi bu doların dış dünyada var olması, yani onun aynı zamanda bir varlığa (existence) sahip olması onun kavramına herhangi birşey ekler mi? Hayır! Bu kavram, dış dünyada dolar var olsun veya olmasın, tamdır, mükemmeldir. Çünkü Farabi'nin dediği gibi **varlık, birşeyin kavramı içine giren bir özellik**, bir sıfat değildir. O halde "en mükemmel şey" kavramından bu şeyin var olması gerektiği sonucu çıkmaz. Bu kavram, bu şekliyle kavram olarak tamdır ve başka birşeye ihtiyaç göstermez. Kant'ın deyişi ile "cebimdeki yüz talerle (o zamanki Almanya'da para birimi)

kafamdaki yüz taler arasında kavram bakımından hiçbir fark yoktur". Aslına bakılırsa ontolojik kanıt karşı daha basit olarak şu da söylenebilir: Bu kanıt temelde şunu söylemektedir: "Eğer herhangi birşey, niteliklerinden biri olarak varlığa sahipse, vardır". Şimdi bu da şüphesiz kesin olarak doğru olmakla birlikte, felsefe dili ile boş bir tekrardır (totoloji). Çünkü bu cümle de daha basit olarak şuna indirgenebilir: "Eğer birşey varsa, vardır".

Prof. Dr. Ahmet Arslan, Felsefeye Giriş
(say. 234-235), Vadi Yay. Şubat 1998, üçüncü baskı. Kısaltılarak
alıntılanmıştır.

SORULAR

1. Metin ; din felsefesi ile ilgili hangi soruya cevap aramaktadır?
2. Ontolojik görüş hangi argümanlara dayanmaktadır?
3. Ontolojik kanıt getirilen eleştirileri gerekçeleri ile açıklayınız?
4. Ontolojik kanıt ve bu kanıt getirilen eleştirilerin zayıf ve güçlü yönleri nelerdir, gerekçeleri ile belirtiniz?
5. Ontolojik kanıtı destekleyen ve/veya getirilen eleştirileri destekleyen örnekler veriniz?
6. Ontolojik kanıt metinde dile getirilen eleştirilerin dışında bir eleştiri getirilebilir mi?

**TANRININ KAVRAMININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN
(ONTOLOJİK) KANIT VE ELEŞTİRİSİ ETKİNLİĞİ
SUNU DEĞERLENDİRMESİ DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI**

Öğrencinin

Adı Soyadı :
Numarası :
Sınıfı :

Puan	İÇERİK
4	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili çelişkili açıklamalar yapılmadı.
3	Konu ile ilgili öne sürülen düşünceler mantıklı gerekçelerle desteklenmişti ama yeterli değildi. Konuyla ilgili açıklamaların çok azı çelişkiliydi.
2	Konuyla ilgili öne sürülen düşüncelerin çok azı mantıklı gerekçelerle desteklenmişti. Konuyla ilgili açıklamaların çoğu çelişkiliydi.
1	Konuyla ilgili öne sürülen mantıklı düşünceler yok denecek kadar azdı. Konuyla ilgili açıklamaların neredeyse tümü çelişkiliydi.

Puan	ANLATIM
4	Konu, dinleyicinin anlayabileceği, ilgisini çekebileceği şekilde sunuldu. İlginçti.
3	Konu, dinleyicinin genellikle anlayabileceği şekilde sunuldu fakat çok ilginç değildi.
2	Konu, dinleyici tarafından zor anlaşıldı, fakat sunum çok az ilginçti.
1	Konu dinleyici tarafından neredeyse hiç anlaşılmadı, sunum ilginç değildi.

Puan	MATERYAL KULLANIMI
4	Sunum amaca uygun dört farklı kaynakla desteklendi.
3	Sunum amaca uygun üç farklı kaynakla desteklendi.
2	Sunum amaca uygun iki farklı kaynakla desteklendi.
1	Sunum amaca uygun bir farklı kaynakla desteklendi.

Puan	İLETİŞİM
4	Akıcı bir dil kullanıldı. Dinleyiciyle göz teması kuruldu. Ses tonu ve beden dili doğru biçimde kullanıldı.
3	Belirtilen özelliklerden üçü yerine getirildi.
2	Belirtilen özelliklerden ikisi yerine yerine getirildi.
1	Belirtilen özelliklerden biri yerine getirildi.

Puan	ZAMANI KULLANMA
4	Verilen süre içinde sunuyu tamamladı.
3	Verilen süreye +/- 2 dakika uymadı.
2	Verilen süreye +/- 3 dakika uymadı.
1	Verilen süreye +/- 4 dakika uymadı.

TANRININ KAVRAMININ KENDİSİNDEN HAREKET EDEN

(ONTOLOJİK) KANIT VE ELEŞTİRİŞİ ETKİNLİĞİ
DERECELİ PUANLAMA ANAHTARI

ÖLÇÜTLER	Geliştirilmesi Gerekir	Gayretli	Başarılı	Örnek Gösterilebilir	Puan
	1	2	3	4	
Parçalar arasında ilişki kurma ,	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların neredeyse hiç doğru cevap veremedi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların bazılarında doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların çoğuna doğru cevap verdi.	Metine ilişkin açıklama gerektiren soru/soruların tümüne doğru cevap verdi.	
İlişkilerin dayandığı ilkeleri bulma Örnek Verme	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda neredeyse hiç / doğru örnek veremedi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda bir kaç / doğruya yakın örnek verebildi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda pek çok / doğruya yakın örnek verdi.	Metine ilişkin örnek verilmesi istenen soruda/sorularda verdiği örneklerin hepsi doğrudu.	
Karşılaştırma Yapma	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda neredeyse hiç karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterince karşılaştırma yapamadı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda yeterli karşılaştırma yaptı.	Metine ilişkin karşılaştırma yapılması istenen soruda/sorularda istenen karşılaştırmaların tamamını yaptı.	
Parçalar Arasında İlişki Kurma	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında neredeyse hiç ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterince ilişki kuramadı.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında yeterli ilişki kurdu.	Metine ilişkin kavramlar arasında ilişki kurma soru /sorularında istenen ilişkilerin tamamını kurdu.	

Öğretmen Görüşü:

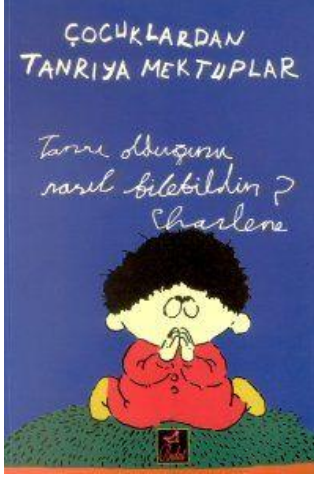
ETKİNLİK - 66**ÇOCUKLARDAN TANRIYA MEKTUPLAR**

DERS	Felsefe
SINIF	11
SÜRE	45 dk
ÜNİTE	Din Felsefesi
KAZANIMLAR	74. Din felsefesinin sorunlarını / sorularını değerlendirir. 75. Din felsefesinin sorunlarına / sorularına ilişkin özgün bir görüş oluşturur.
ÖĞRETİM YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	Metin İnceleme, Tartışma, Metin Oluşturma

İŞLENİŞ

- Öğrencilere metin dağıtılır ve okumaları istenir.
- Metin öğretmen tarafından okunur.
- Soruları yanıtlamaları için zaman verilir
- Öğrenciler yanıtlarını okurlar ve bu yanıtlar üzerinde tartışma yapılır.
- Öğrenci mektupları sınıf panosuna asılır.

EK - 1

*Sevgili Tanrım,
İnsanların ölmelerine izin verip yenilerini yapmak yerine
neden elindekileri tutmuyorsun? Jane (6 yaşında)*

*Sevgili Tanrım,
Ne diye bu kadar çok insan yarattın. Başka bir dünya daha
yapıp fazlalıkları oraya koyamaz mısın? J.B. (7 yaşında)*

*Sevgili Tanrı,
Zürafaların görünümünü isteyerek mi böyle yaptın, yoksa
yanlışlıkla mı oldu? Norman (4 yaşında)*

**Çocuklardan Tanrıya Mektuplar,
Eric Marshall, Stuart Hample, Bulut Yayınları**

Sevgili öğrenciler yukarıdaki alıntıda okuduğunuz mektuplardan yola çıkarak aşağıdaki soruları yanıtlayınız. (sadece ikinci soruyu yazılı olarak yanıtlayınız)

- 1- Yukarıdaki mektuplarda Tanrının varlığına ilişkin hangi görüş eleştirilmektedir? Bu görüş hakkında bilgi veriniz
- 2- Tanrının varlığına ilişkin bir görüşü destekleyen ya da eleştiren benzer bir mektup da siz yazınız.
- 3- Mektubunuzdaki düşünceyi temellendiren felsefi bir metin yazınız.

DEĞERLENDİRME

ÇOCUKLARDAN TANRIYA MEKTUPLAR ETKİNLİĞİ METİN OLUŞTURMA ÇALIŞMASI DEĞERLENDİRME FORMU

ÖLÇÜTLER	Başlangıç Düzeyinde (1)	Gelişmekte (2)	Başarılı (3)	Örnek Gösterilebilir (4)	Başarı Puan
Felsefe kavramlarının anlamlarını doğru kullanma	Kavramlara ait anlamların neredeyse tümü doğru kullanılmamıştır.	Kavramlara ait anlamların çok azı doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların çoğu doğru kullanılmıştır.	Kavramlara ait anlamların tümü doğru kullanılmıştır.	
Özgün görüşler ileri sürme	Yazının bütününde neredeyse hiç özgün görüş ileri sürülmemiştir.	Yazıda eksikleri olan özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda genel hatlarıyla ortaya konmuş özgün görüş ileri sürülmüştür.	Yazıda net ve belirgin bir özgün görüş ileri sürülmüştür.	
Tezi destekleyen ya da çürüten kanıtlar ileri sürme	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten kanıtları neredeyse hiç kullanmamıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten eksik kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten çok az eksik olan kanıtlar kullanmıştır.	Yazıda, metindeki tezi destekleyen ya da çürüten güçlü kanıtlar kullanmıştır.	
Önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurma	Önermeler arasında neredeyse hiç tutarlı ilişkiler kuramamıştır.	Bir kısım önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Çoğu önerme arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	Tüm önermeler arasında tutarlı ilişkiler kurmuştur.	
Öğretmen Görüşü:					